

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

KADIN TERÖRİST KİMLİĞİNİN PSİKO-SOSYAL KÖKENLERİ VE
SOSYAL POLİTİKALAR

Yüksek Lisans Tezi

Nergiz ERDEM

OCAK 2018

KADIN TERÖRİST KİMLİĞİNİN PSİKO-SOSYAL KÖKENLERİ VE
SOSYAL POLİTİKALAR

NERGİZ ERDEM

TARAFINDAN

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OCAK 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Enstitü Müdür V.

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Yrd. Doç. Dr. Nergis DAMA

Sosyal Politika Anabilim Dalı Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL

Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL (AYBÜ, İktisat)

Doç. Dr. Hüdayar CİHAN (AYBÜ, Psikoloji)

Yrd. Doç. Dr. Gökhan SAVAŞ (ASBÜ, Sosyoloji)

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Nergiz ERDEM

TEŐEKKÜR

Çalıőmamın her aőamasında tecrübelerini paylaşarak bana destek olan tez danıőmanım Değerli Hocam Prof. Dr. Erdal Tanas Karagöl'e çok teőekkür ediyorum. Çalıőmama önemli katkılarda bulunan ve bu süreçte yanımda olan Yrd. Doç. Dr. Nergis Dama'ya, Doç. Dr. Bekir Sıddık Gür'e, Yrd. Doç. Dr. Hüdayar Cihan'a, Yrd. Doç. Dr. Gökhan Savaş'a, Berçin Güner Ersöz'e, Nevin Erdem'e, Gamze Cansu Bozgöz'e, bölüm arkadaşlarıma ve aileme teőekkür ediyorum. Bu tezde faydalandığım bütün çalışmaların yazarlarına ayrı ayrı teőekkür ediyorum.

Bu tezin, kadınların terör örgütlerine katılmasını engellemeye yönelik yapılacak çalışmalara katkı sunmasını ümit ediyorum.

Bu çalışmamı, konuyu seçtiğim ilk andan itibaren terör psikolojisi ve nöropsikoloji konularındaki engin bilgisini ve yorumlarını benimle paylaşarak tezime çok önemli katkılarda bulunan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kendisinden umudun gücü'nü, öğrendiğim Saygıdeğer Dr. Habib Demirel Hocama ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	7
1.3. VARSAYIMLAR	7
1.4. YÖNTEM.....	7
1.5. SINIRLILIKLAR	8
1.6. ÖRNEKLEM	9

II. BÖLÜM

TERÖR VE TERÖRÜN PSİKOLOJİK KÖKENLERİ

2.1. TERÖR VE TERÖRİZM.....	11
2.1.1. Terör ve Terörizm Kavramları	11
2.1.2. Terörizmin Unsurları	15
2.2. TERÖRÜN PSİKOLOJİK KÖKENLERİ	16
2.2.1. Saldırganlığın Doğası ve Saldırganlığı Açıklayan Kuramlar.....	16
2.2.2. Kişilik, Kimlik ve Büyük Grup Kimliği	20
2.2.3. Terörün Psikolojik Kökenleri.....	24

III. BÖLÜM

NÖROPSİKOLOJİK YAKLAŞIMA GÖRE CİNSİYET VE ŞİDDET

3.1. NÖROPSİKOLOJİ VE CİNSİYET	32
3.1.1. İlk Cinsiyet.....	34
3.1.2. Avrupa’da Nöropsikolojiye İlginin Tarihi	34
3.1.3. Kadın ve Erkek Beyinlerinin Nöropsikolojik Farklılıkları	36
3.1.4. Genç Bir Beyin	40
3.1.5. Kadın Militanlığa Nöropsikolojik Bakış.....	42

IV. BÖLÜM

KADIN, MİLİTARİZM VE TERÖR, DÜNYADAN ÖRNEKLER

4.1. KADIN, MİLİTARİZM VE TERÖR	44
4.2. DÜNYADAN ÖRNEKLER	52
4.2.1. Bask Anavatanı ve Özgürlüğü (Euzkadi Ta Askatasuna-ETA)	52
4.2.2. İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Republican Army-IRA)	53
4.2.3. Kızıl Ordu Fraksiyonu (Rote Armee Fraktion-RAF)	55
4.2.4. Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri (Fuerzas Armadas Revolucionarias De Colombia-FARC)	57
4.2.5. Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (Liberation Tigers of Tamil Eelam-LTTE)	58
4.2.6. Kara Dullar (Black Widows-Army of Republic of Chechnya)	60
4.2.7. Irak ve Şam İslam Devleti (Devlet'ül İslâmiyye Fi'l Irak ve's Şam-DEAŞ)	62

V. BÖLÜM

PKK VE KADIN

5.1. PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ) TERÖR ÖRGÜTÜ	65
5.2. PKK'DA KADIN VARLIĞININ TARİHSEL SÜRECİ	73
5.3. PKK'NIN KADINA VAADİ: ÖZGÜRLEŞMEK VE TANRIÇALAŞMAK	79
5.4. PKK'LI KADINLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	85
5.4.1. PKK Terör Örgütüne Katılma Yaşı	87
5.4.2. Eğitim Düzeyi	89
5.4.3. Kardeş Sayısı	92
5.4.4. Meslek ve Ekonomik Durum	92

VI. BÖLÜM

BULGULAR: KADINLARIN PKK TERÖR ÖRGÜTÜNE KATILMA NEDENLERİ

6.1. KADINLAR NİÇİN TERÖRİST OLUR?	94
6.1.1. Algısal, İdeolojik ve Örgütsel Nedenler	98
6.1.1.1. Ezilen Kürt Kimliği Algısı ve Milliyetçilik	98
6.1.1.2. Zorunlu Katılım	99
6.1.1.3. Sosyalizm ve Devrimcilik	102
6.1.2. Psikolojik Nedenler	103
6.1.2.1. Gençlik Psikolojisi	103
6.1.2.2. Travmatik Yaşam Deneyimleri	105
6.1.2.3. İntikam	108
6.1.2.4. Dışlanmışlık	109
6.1.3. Ailesel, Çevresel ve Toplumsal Nedenler	110
6.1.3.1. Kadının İkincil Konumu	111
6.1.3.2. Arkadaş, Sevgili ve Çevre Etkisi	113
6.1.3.3. Zorla Evlilik	115
6.1.3.4. Özgürleşme ve Umut	116

VII. BÖLÜM
KADINLARIN TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILMASINI ENGELLEMEYE
YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR

7.1. TERÖRİZMLE MÜCADELE KONSEPTİNDE DEĞİŞİM: ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM	117
7.2. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ÜST KİMLİK VE GÜVEN.....	119
7.2.1. Kuşatıcı Birlik Çadırı	119
7.2.2. Çokkültürlülük	121
7.2.3. Devlete Duyulan Güven.....	124
7.2.4. Terörizmle Uluslararası Mücadele.....	124
7.3. KADINLARIN TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILMASINI ENGELLEMEYE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR.....	125
7.3.1. Terörizmle Mücadelede Eğitimin ve Öğretmenlerin Rolü.....	126
7.3.1.1.Eğitimde Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT).....	129
7.3.2. Kadın İstihdamına Yönelik Sosyal Politikalar	130
7.3.2.1. Mesleki Eğitim Projeleri ve Meslek Liseleri	131
7.3.3. Gençlik Merkezleri ve Sportif Faaliyetler.....	132
7.3.3.1. Rol Model İhtiyacı ve Amaç/Hedef Oluşturma Çalışmaları	133
7.3.4. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Çocuk Gelinler: Zorla ve Küçük Yaşta Evliliklerin Önüne Geçme Çalışmaları	134
7.3.5. PKK Terör Örgütündeki Kadın İstismarının Anlatılması: Belgeseller ve Sinema Filmleri.....	135
7.3.6. Dini ve Manevi Sosyal Hizmetler	135
7.4. PKK’DAN AYRILMIŞ KADIN MİLİTANLARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASI.....	136
7.4.1. Rehabilitasyon Merkezleri	136
SONUÇ.....	137
KAYNAKÇA	144

ÖZET

KADIN TERÖRİST KİMLİĞİNİN PSİKO-SOSYAL KÖKENLERİ VE SOSYAL POLİTİKALAR

ERDEM, Nergiz

Danışman: Prof. Dr. Erdal TANAS KARAGÖL

Ocak 2018, 153 sayfa

Bu çalışma ile kadınların terör örgütlerine katılmasına etki eden psiko-sosyal dinamiklerin incelenmesi hedeflenmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren öğrenci ve işçi hareketleri içinde daha sık görünmeye başlayan kadınlar, politik şiddete daha çok yönelmiş ve Marksist-Leninist ideolojinin kadının kamusal alana çıkmasına imkân sunan öğretisi nedeniyle terör örgütlerinde etkin olarak yer almaya başlamışlardır. 1980’li yıllarda ise kadınlar, artık hemen hemen bütün terör örgütlerinde faaliyet göstermektedir. Ülkemizde yaklaşık kırk yıldır kanlı eylemlerine devam eden PKK terör örgütü de kuruluş yıllarında kadınlara mesafeli yaklaşmış, ancak moral merkezi olarak gördüğü Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında kadın militan kazanmaya yönelik stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Daha önce yapılan araştırmalarda PKK terör örgütü militanlarının yaklaşık dörtte birini kadınların oluşturduğu görülmüş ve örgüte kadın katılımlarının çok genç yaşlarda gerçekleştiğine dikkat çekilmiştir. Bu noktadan bakıldığında, PKK’nın kadınlara ve kız çocuklarına yönelik istismarını engellemeye ve PKK’nın potansiyel militan havuzu olarak gördüğü bu kadınları korumaya, güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapılmasının elzem olduğu görülmektedir. Bu çalışmada PKK’dan ayrılmış eski kadın militanlar ve halen örgütte terörist faaliyetlere devam eden kadın militanlar ile farklı araştırmacıların gerçekleştirdiği mülakatlar üzerinden kadınların hangi gerekçelerle PKK’ya katıldığı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik, gençlik psikolojisi, travmatik yaşam deneyimleri, arkadaş, sevgili ve çevre etkisi, kadının ikincil konumu, özgürleşme ve umut, intikam, dışlanmışlık, sosyalizm ve devrimcilik, zorunlu katılım ve zorla evlilik, kadınların örgüte katılma gerekçeleri olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Terörist, PKK Terör Örgütü, Terör ve Psikoloji, Nöropsikoloji, Terörle Mücadele, Sosyal Politikalar.

ABSTRACT

THE PSYCHOSOCIAL ROOTS OF WOMAN TERRORIST IDENTITY AND SOCIAL POLICIES

ERDEM, Nergiz

Supervisor: Prof. Dr. Erdal TANAS KARAGÖL

January 2018, 153 pages

This study aims to examine the psychosocial dynamics for women to participate in terrorist organizations. Since the second half of the 20th century, women who are more frequently seen in student and worker movements, tended towards political violence and with the Marxist-Leninist doctrine which enables women to take part in the public sphere they started to take roles in terrorist organizations more effectively. However in 1980s, women seem to be active in nearly all terrorist organizations. At the beginning of the PKK terrorist organization which has continued its bloody and violent actions for nearly forty years, women kept their distance but after the disintegration of the Soviet Union the terrorist organization started to develop strategies to attain woman militants. In the previous studies, it is observed that nearly one fourth of the PKK terrorist organization militants are consisted of women and it is highlighted that joining the organization starts at a very early age for women. From this perspective, it is highly essential to prevent PKK's abuse of the women and young girls, and take an action to protect and reinforce these women seen as a potential militant by the organization. In this study, the ex-woman militants leaving the organization and woman militants still active in the organization interviewed by different researchers are studied and the reasons why women join PKK are carefully analyzed. As the result of the study, perception of oppressed Kurd identity and nationalism, youth psychology, traumatic life experiences, friend, boyfriend and environment effect, the secondary status of women, looking for freedom and hope, revenge and isolation, socialism and revolutionism, compulsory participation and forced marriages, emerged as reasons for the participation to the organization.

Key words: Woman Terrorist, PKK Terrorist Organization, Terror and Psychology, Neuropsychology, Fight with Terrorism, Social Policies.

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Örnekleme Seçilen Kadın PKK Mensupları ve Yer Aldıkları Kaynaklar

Tablo 2. Türkiye’de PKK Terör Örgütü Nedeniyle Yaşanan Can Kayıpları

Tablo 3. PKK’lı Kadın Teröristlerin Gerçekleştirdiği İntihar Saldırıları (1996-2006)

Tablo 4. PKK’lı Teröristlerin Cinsiyet Dağılımı

Tablo 5. PKK’lı Teröristlerin Cinsiyetlere Göre Çeşitli Yaş Oranları

Tablo 6. 18 Yaş ve Altındaki PKK Militanı Oranı

Tablo 7. PKK’lı Teröristlerin Eğitim Düzeyi

Tablo 8. Türkiye Geneli ve Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki Kadınların Eğitim Durumu

Tablo 9. Aşırı Sol Terör Örgütleri ve PKK Terör Örgütündeki Militanların Kardeş Sayıları

Tablo 10. Örneklemedeki Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Yaşları

Tablo 11. Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Nedenleri

Tablo 12. PKK’ya Zorunlu ve Gönüllü Katılım Oranları

Tablo 13. Türkiye’de 15-29 Yaş Aralığında Olup Eğitim-Öğretim ve Çalışma Sürecinde Olmayan Gençlerin (NEİY) Oranı

Tablo 14. ŞNT Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı (2009)

Grafik 1. 2012-2013 Eğitim Öğretim Yılında Ortaöğretimde Cinsiyete Göre Net Okullaşma Oranı

Şekil 1. Militan Kimliğini İnşa Eden Nedenler

Şekil 2. Terörizmin Unsurları

Şekil 3. PKK Terör Örgütünün Stratejileri

Şekil 4. Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Nedenleri

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADYÖD	: Ankara Yüksek Öğrenim Derneği
ARGK	: Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (Arteşe Rızgariya Gele Kürdistan)
BM	: Birleşmiş Milletler
DEAŞ	: Irak ve Şam İslam Devleti (Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam)
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
ERNK	: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (Eniya Rızgariya Netawiya Kürdistan)
ETA	: Bask Anavatani ve Özgürlüğü (Euskadi Ta Azkatasuna)
EZLN	: Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (Zapatista Army of National Liberation)
FARC	: Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia)
FHK-C	: Filistin Halk Kurtuluş Cephesi
HRK	: Kürdistan Kurtuluş Birliği (Hezen Rızgariye Kürdistan)
IRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army)
KADEK	: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (Kongra Azadi Demokrati Kurdistan)
KCK	: Kürdistan Halklar Topluluğu (Koma Ciwaken Kürdistan)
KJB	: Yüce Kadınlar Topluluğu (Koma Jinen Bilind)
LTTE	: Tamil Anayurdu Kurtuluş Kaplanları (Liberation Tigers of Tamil Eelam)
NEİY	: Ne Eğitimde ne İstihdamda ne de Yetiştirmede (NEET; Not in Education, Employment and Training)
PFK	: Prefrontal Korteks
PJA	: Özgür Kadın Partisi (Partiya Jina Azad)
PJKK	: Kürdistan İşçi Kadın Partisi (Partiya Jinen Karkeren Kurdistan)
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kürdistan)
RAF	: Kızıl Ordu Fraksiyonu (Rote Armee Fraktion)
ŞNT	: Şartlı Nakit Trasferi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu

- TSSB** : Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- UTSAM** : Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi
- YAJK** : Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği (Yekitiya Azadiya Jinen Kurdistan)
- YJA-STAR** : Özgür Kadınlar Birliği (Yekitiya Jinen Azad- Star)
- YJWK** : Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği (Yekitiya Jinen Welatparezen Kürdistan)

GİRİŞ

Bu çalışma ile kadınların terör örgütlerine katılmasına etki eden psiko-sosyal dinamiklerin incelenmesi ve aynı zamanda kadınların terör örgütlerine katılmasını engellemeye yönelik sosyal politika önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Terör örgütlerinin en önemli unsurlarından biri insandır. İnsan kaynağı bulunmayan ve militan devşirme faaliyetleri içinde olmayan bir terör örgütünün varlığını devam ettiremeyeceği ortadadır. Bu nedenle terör örgütleri erkek militanlar kadar kadın militanlara da ihtiyaç duymaktadır.

Tarihsel süreç içinde kadınlar, erkeklere ait bir alan olarak görülen savaşlarda sadece tıbbi yardım, gıda temini, mühimmat taşıma, istihbarat toplama gibi destek unsuru görevler almış ve ordunun kamusal alanında son birkaç yüzyıl dışında yer almamışlardır. Kadınların militarizm ilişkisinde kırılma noktası olan ilk gelişmenin ise Fransız Devrimi olduğu çeşitli araştırmacılarca ifade edilmiştir. Kadınların Devrimdeki rolü kadın hareketlerinin oluşmasında etkili olmuştur. Öte yandan Fransız Devrimi sadece kadınların siyasallaşması anlamında değil, modern anlamda kadın terörizminin doğuşunda da etkili olmuştur.

Kadınlar II. Dünya Savaşı'ndan itibaren politik şiddete ve terörist faaliyetlere daha çok yönelerek hem Avrupa'da, hem de Latin Amerika ülkelerindeki terör örgütleri içinde daha görünür olmuşlardır. Geleneksel cinsiyet rollerinin hâkim olduğu Latin Amerika ülkelerindeki kadınlar, kadının kamusal alana çıkabilmesine imkân sunan Sosyalist ve Marksist ideolojinin etkisiyle hızla radikalleşmeye başlamışlardır. Zira Marksist yaklaşım, aileyi "kapitalist sistemin kendini yeniden ürettiği en temel ünite" olarak görmekte, bilinen en eski toplumsal farklılaşma örneği olan kadın-erkek eşitsizliğini gündeme getirerek aile ve aşiret gibi toplumsal yapılarla mücadele etmektedir (Özden, 2003). 1960'lı yılların sonunda Filistin Halk Kurtuluş Cephesi

(FHK-C) üyesi Leyla Halid'in uçak kaçırma eylemi bütün dünyanın dikkatini çekmiş ve kadınların radikalleşmesinde önemli bir etki yaratmıştır. 26 yaşında, genç ve güzel bir kadın olan Halid, bu eylemi ile bir anda tüm dünyada cesur ve romantik bir devrimci simgesine dönüşmüştür (MacDonald, 1994). Halid'in elinde silahı ile olan görüntüsü 20. yüzyıla damga vuran en önemli fotoğraflardan biri haline gelmiştir. 70'li yıllarda Leyla Halid'in etkisi sürerken kadınlar sol ideolojili öğrenci ve işçi hareketleri içinde daha çok yer almaya başlamışlardır. Örneğin, Almanya'da faaliyet gösteren Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) mensuplarının yaklaşık yarısını kadın teröristler oluşturmaktadır (MacDonald, 1994). RAF'ın içinden doğan ve neredeyse tamamı kadınlardan oluşan Kızıl Zora terör örgütü ise cins ayrımcı hedefler seçmesiyle ve gerçekleştirdikleri bombalı saldırılar ile akıllarda kalmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde kadınlar terör örgütlerinde destek unsuru olmaktan çıkmış ve aktif savaşçı olarak sıcak çatışmalara girmeye başlamışlardır (Çebi, 2010). 1980'li yıllarda dikkat çeken önemli bir husus da artık hemen hemen bütün terör örgütlerinin kadın teröristlere faaliyet alanı sunmasıdır. Bu yıllarda dini istismar eden radikal terör gruplarında da kadın militanlara yer verilmeye başlanmıştır.

Terör örgütleri için kadınların ihmâl edilmesi, örgütlere fayda sağlayacak önemli bir kesimin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Bu nedenle terör örgütleri, kadın militanları da bünyelerine dâhil ederek oluşan kayıpları telafi etmeyi ve mücadelenin devamlılığını sağlamayı hedeflemektedir. Kadınların terör örgütlerine sağladığı pek çok avantaj bulunmaktadır. Kadın teröristler, çoğu zaman güvenlik noktalarından daha kolay geçebilmekte ve kadınsı özelliklerini intihar eylemlerinde kullanabilmektedirler. Bazen makyajla ve giyimini değiştirerek üst sosyo-ekonomik düzeyde bir kişi görünümü elde eden kadın teröristler bazen de hamile gibi davranarak arama noktalarından kolaylıkla geçebilmektedirler. Kendisini bu kadar kolaylıkla kamufle edebilen kadın teröristler, terör örgütleri için büyük avantajlar sağlamaktadır.

Kuruluş yıllarında kadınlara mesafeli olduğu gözlenen PKK (Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü de, günümüzde kadınları bünyesine dâhil etmeyi hedefleyen bir strateji izlemektedir. Türk sosyalist solunun içinden çıkarak 1978 yılında Marksist-Leninist ideoloji ile kurulman, örgütlenmesinde ve faaliyetlerinde Stalinist yöntemleri benimseyen ve bağımsız, birleşik sosyalist sözde Kürdistan'ı

hedefleyen PKK terör örgütü, 1984'ten beri Türkiye'de terör saldırılarına devam etmektedir (Çakır, 2011). Bölücü örgütün lideri Abdullah Öcalan, yazdığı ilk metinlerde kadını “erkeği düşüren ve entrikacı” bir unsur olarak değerlendirmiştir (Çağlayan, 2014, s. 104). Bu dönemde Abdullah Öcalan'ın eşi Kesire Yıldırım'la olan sorunlu ilişkisini adeta bütün kadınlara yansıttığı dikkat çekmektedir. Kadınların yeni kurulan örgütün birlik beraberliğini tehdit edeceği ve erkeklerin savaşa kabiliyetini azaltacağı düşüncesi hâkimdir. 1990'lı yıllarda ise Abdullah Öcalan'ın ve PKK'nın kadına bakışında önemli bir paradigma değişikliğinin yaşandığı görülmektedir. PKK'ca moral merkez olarak görülen Sovyetler Birliği'nin 1989'da dağılması, tüm dünyada Marksist-Leninist ideolojinin değer kaybetmesine yol açmış ve PKK'nın da yeni arayışlar içine girmesine neden olmuştur. PKK, 1990'lı yıllardan itibaren kadınlara yönelik söylemini değiştirmiş ve örgüte kadın katılımını artırıcı faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Bu söylemlerin ve Körfez Krizinin etkisiyle 1990-93 yıllarında örgüte kadın katılımı hızla artmıştır. Aynı zamanda terörün metropollere de sıçramasıyla PKK hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Büyük şehirlerin gecekondu semtlerinde yaşayan, mutsuz, dışlanmış, yoksul, çok çocuklu ve sorunlu ailelerden gelen genç kadınlar için örgüt adeta bir “çıkış noktası” olarak görülmüştür. 1996 yılında gerçekleştirilen sözde IV. Kongre'de intihar saldırıları kararı alınmasından sonra kadınların intihar saldırılarında yer alması örgütte kadının statüsü açısından önemli bir kırılma gerçekleştirmiştir. Günümüzde PKK terör örgütü, kadınlara yönelik propaganda faaliyetlerini sürdürerek kadın militanlarının sayısını artırmaya çalışmaktadır.

PKK terör örgütü, 1984 yılından beri gerçekleştirdiği terör saldırıları ile otuz beş bin insanın yaşamını kaybetmesine yol açmış (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013), ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan vatandaşlara yönelik gerçekleştirdiği terör saldırıları ile bölge insanını sindirmeye çalışmış ve tüm Türkiye'ye büyük bir travma yaşatmıştır. Yapılan araştırmalarda PKK terör örgütü militanlarının yaklaşık dörtte birini kadınların oluşturduğu görülmüş (UTSAM, 2012) ve örgüte kadın katılımlarının çok genç yaşlarda gerçekleştiği dikkati çekmiştir. Öyle ki, çeşitli çalışmalarda (İçişleri Bakanlığı, 2017) örgüte kadın katılımının 9 yaşa kadar düştüğü tespit edilmiştir. PKK'nın kadın ve kız çocuğu istismarını engellemeye ve bu kadınları korumaya, güçlendirmeye yönelik

çalışmalar yapılmasının elzem olduğu ortadadır. Farklı araştırmacılar tarafından PKK'lı kadın militanlar ile yapılan mülakatlarda, kadınların örgüte katıldıktan kısa süre sonra zihinlerindeki PKK ile gerçeğin örtüşmediğini anladığı, kadın militanların örgütte çoğu kez fiziksel ve cinsel istismara maruz kaldığı ve korku kültürü ile beslenen örgütten ayrılmanın son derece zor olduğu görülmüştür. PKK, çoğu zaman ilk gençlik yıllarında, eğitim seviyesi düşük, meslek sahibi olmayan, yaşadığı sorunları aşamayacağını düşünen ve hayatına dair bir karar alamayan genç kızlar için kurtuluş yolu olarak görülebilmektedir.

Bu tez çalışmasında kadınların PKK terör örgütüne katılma nedenleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda ortaya çıkan nedenleri tek başına terör örgütüne katılma gerekçesi olarak düşünmek doğru bir yaklaşım olmaz. Bu nedenlerin her biri aslında bir araya gelerek sinerjik etki yaratmakta ve adeta bardağı taşıran son damla fonksiyonu görmektedir. Bu çalışmanın kadınların PKK terör örgütüne katılmasına etki eden nedenlerin anlaşılmasına ve PKK'nın potansiyel militan havuzu olarak gördüğü bu genç kızların eğitim, ekonomi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi alanlarda güçlendirilerek radikalleşmelerinin önlenmesine yönelik çalışmalara katkı sunacağı umulmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın kapsam ve yöntemi hakkında bilgi verilecektir.

İkinci bölümde terörün kavramsal çerçevesinden bahsedilecektir. Bu kapsamda, saldırganlığın doğası ve saldırganlığı açıklayan kuramlar hakkında bilgi verilecek, kişilik, kimlik ve büyük grup kimliği anlatılacaktır. Bölümün sonunda terörün psikolojik kökenleri incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde kadınların ve erkeklerin şiddete yaklaşımı nöropsikolojiye göre ele alınacak, her iki cinsiyetin nöropsikolojik farklılıkları açıklanmaya çalışılacaktır. Bu bölümde aynı zamanda gençlik psikolojisi ayrıntılı olarak incelenecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde kadın militanlığın tarihsel gelişiminden bahsedilecek; Bask Anavatanı ve Özgürlüğü (ETA), İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri (FARC), Tamil Anayurdu Kurtuluş Kaplanları (LTTE), DEAŞ ve Çeçenistan Cumhuriyet Ordusu'ndaki

kadın varlığına değinilecektir.

Çalışmanın beşinci bölümünde PKK terör örgütü ve PKK'daki kadın varlığının tarihsel gelişimi anlatılacaktır. Ardından PKK'daki kadın militanların demografik özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

Altıncı bölümde bulgular paylaşılacaktır. Kadınların PKK terör örgütüne katılmasında etkili olan psikolojik, ailesel, çevresel, algısal, ideolojik ve örgütsel faktörler hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmanın yedinci bölümünde kadınların terör örgütlerine katılmasını engellemeye yönelik sosyal politikalara değinilerek bu husustaki çözüm önerilerine yer verilecektir.

Sekizinci ve son bölümde sonuç kısmı paylaşılacaktır.

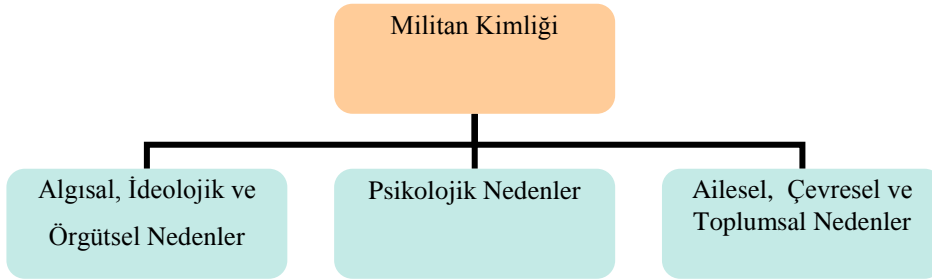
I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı kadınların PKK terör örgütüne katılma gerekçelerinin incelenmesidir. Kadınları terör örgütlerine yönlendiren psiko-sosyal dinamikler nelerdir?

Bu araştırmada kadınları terörizme götüren süreç incelenirken ortaya çıkan nedenler üç ana başlık etrafında incelenmiştir: “Algısal, ideolojik ve örgütsel nedenler”, “psikolojik nedenler”, “ailesel, çevresel ve toplumsal nedenler”. Bu sınıflandırma yapılırken militan kimliğinin bireysel, toplumsal ve örgütsel etmenler etrafında şekillendiği göz önünde bulundurulmuştur.

Şekil 1. Militan Kimliğini İnşa Eden Nedenler

Çalışmada literatürde ilk kez, kadın terörist kimliğini oluşturan nedenlerden gençlik psikolojisi, nöropsikolojik yaklaşıma göre ele alınmış ve bu dönemin özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

İnsan, izole bir varlık değil, hem çevresinden etkilenen hem de çevresini etkileme potansiyeline sahip olan bir varlıktır. Düşüncelerimiz, duygularımız, inançlarımız, korkularımız, önyargılarımız, bireysel özelliklerimizin yanı sıra deneyimlerimize, çevresel faktörlerimize ve koşullarımıza göre şekillenmektedir. Ailemiz, arkadaşlarımız,

içinde yaşadığımız toplum ve çevremizdeki diğer unsurlar, dünya görüşümüzün şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Öte yandan, terör örgütlerinin gerçekleştirdiği propaganda faaliyetleri; bireysel travmalar, ilgi ve ihtiyaçlar ve uygun çevresel koşullar ile birleştiğinde bireyleri etkileme gücüne sahiptir. Bu araştırma yapılırken PKK terör örgütünün en önemli propaganda temalarından biri olan “Ezilen Kürt kimliği ve Kürt milliyetçiliği”nin yalnızca ideolojik ve milliyetçilik etrafında şekillenmediği, bu temanın aynı zamanda inşa edilmiş *algısal* bir kavram olduğu üzerinde durulmuştur.

Diğer yandan, bu çalışma ile kadınların terör örgütlerine katılmasını engellemeye yönelik sosyal politika önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kadınlar örgütsel faaliyetlere motive olurken, militan kimliği ve kişiliği kazanırken terör örgütlerinin onları yönlendirme süreçleri kadar bireylerin psikolojik, ailesel ve çevresel nedenleri ve aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumdan kaynaklanan nedenler etkili olmaktadır. Bu tezden elde edilecek sonuçların hem teröre daha çok maruz kalan bölgelerdeki kız çocuklarının ve kadınların PKK'ya katılma nedenlerinin anlaşılmasına hem de bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik geliştirilecek sosyal politikalara katkı sunması umulmaktadır. Araştırmanın bir önemi de ülkemizde kadın teröristler konusunda yapılmış çalışmaların son derece kısıtlı olmasıdır.

1.3. VARSAYIMLAR

Terör örgütleri terör saldırılarını gerçekleştirirken ve varlıklarını devam ettirirken erkek militanlar kadar kadın militanlara da ihtiyaç duymaktadır. Kadınlar ise terör örgütlerine çeşitli bireysel, psikolojik, çevresel, toplumsal ve örgütsel nedenlerle yönelmektedir.

1.4. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan keşfetmeye dayalı durum araştırması deseni tercih edilmiştir. Bir metottan çok bir araştırma stratejisini ifade eden durum araştırması deseninde bir olay, seçilen uygun yöntemle derinlemesine incelenmektedir (Creswell, 2016).

Kadınların terör örgütlerine katılma gerekçelerinin incelendiği bu çalışmada, PKK'da faaliyet göstermekte olan veya örgütten ayrılmış eski kadın militanlara ulaşmanın son derece güç olduğu görülmüş, bu nedenle verilerin toplanmasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi tekniği, araştırma konusuyla ilgili bilgiler içeren yazılı belgelerin analiz edilerek veri sağlanmasına dayanmaktadır (Karataş, 2015). Bu amaçla, çalışmada daha önce kadın PKK militanlarıyla mülakat yapan araştırmacıların yayınlarından yararlanılmıştır. Görece masrafsız olan doküman incelemesi tekniği, özellikle katılımcılara ulaşmanın zor olduğu durumlarda tercih edilmektedir. Doküman incelemesi tekniğinin en önemli kısıtlılığı ise araştırmanın bu kaynaklarla elde edilen verilerle kısıtlı kalmasıdır.

Belgelerden elde edilen ham veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, verilerin önceden belirlenmiş çeşitli temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını içeren bir analiz türüdür (Özdemir, 2010). Çalışmada, PKK terör örgütünde faaliyet gösterip ayrılmış ve halen faaliyet göstermekte olan kadınların terör örgütüne katılma gerekçeleri incelenerek ortaya çıkan ortak hususlardan hareketle çeşitli temalar oluşturulmuştur.

1.5. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın en büyük kısıtlılığı PKK'da faaliyet göstermiş kadınlara ulaşılamamasıdır. Bu nedenle kadınların PKK'ya niçin katıldığı sorusuna yanıt verebilecek mülakatların yer aldığı kitaplardan ve makalelerden yararlanılmıştır. Bu amaçla araştırma sorusuna yanıt verebileceği değerlendirilen Berivan Bingöl'ün *Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var* kitabında yer alan 20 kadından 19'u ve Nejdet Buldan'ın *PKK'de Kadın Olmak* kitabında yer alan 10 kadının tamamı örnekleme dâhil edilmiştir. Ardından, başka çalışmalar incelenerek araştırma sorusuna yanıt verebileceği düşünülen Hasan Cemal'in *Delila* kitabından 3, Bejan Matur'un *Dağın Ardına Bakmak* kitabından 3, Serdar Akinan'ın *İştar'ın Kızları* kitabından 2, Handan Çağlayan'ın *Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar* kitabından 1, UTSAM'ın alan çalışmasından 1 ve son olarak Gülden Aydın'ın Hürriyet gazetesi için mülakat yaptığı 1 kadın araştırmanın örnekleme seçilmiştir. Bu kadınlardan 38'i örgütten ayrılmış veya ölmüştür, ikisi ise halen örgütte terörist faaliyetlere devam etmektedir.

Berivan Bingöl'ün, Nejdet Buldan'ın, Bejan Matur'un, Serdar Akinan'ın, Handan Çağlayan'ın ve Gülden Aydın'ın çalışmalarında yer alan bilgiler, araştırmacıların bu kişiler ile gerçekleştirdiği yüz yüze görüşmelere dayanmaktadır. Öte yandan Hasan Cemal'in *Delila* kitabında yer alan Delila Meyaser kod adlı Şenay Güçer, 2007'teki bir çatışmada güvenlik güçleri tarafından yakalanmamak için intihar etmiştir. *Delila* kitabı Güçer'in günlüklerine ve Hasan Cemal'in, Güçer'in yakınları ile gerçekleştirdiği görüşmelere dayanmaktadır. Şenay Güçer'in arkadaşı olan ve dağa birlikte gittiği Neval Baver kod adlı Şenay Kurt da yaşamını yitirmiştir. Öte yandan Serdar Akinan'ın mülakat yaptığı Hacer Zagros ve Berfe Erzincan, PKK terör örgütünde halen faaliyet göstermektedir.

Çalışmada, PKK'dan ayrılmış 38 kadının örgüte katılma gerekçeleri olarak söylediği bilgilerin daha güvenilir olduğu, halen örgütte faaliyet göstermekte olan kadın militanların örgüte katılma gerekçelerinin ise örgüt söylemine uygun olarak şekillendiği değerlendirilmiştir.

1.6. ÖRNEKLEM

Bu tez çalışmasında amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme seçilen kadın PKK mensupları ve yer aldıkları kaynaklar aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme Seçilen Kadın PKK Mensupları ve Yer Aldıkları Kaynaklar

1	Rojda	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
2	Nalin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
3	Hebun	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
4	Güneş	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
5	Hatice	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
6	Nüjin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
7	Rojbin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
8	Serdıl	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
9	Bengi	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
10	Sorxwin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
11	Medya	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)

12	Deniz	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
13	Tırko	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
14	Zınarin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
15	Hevidar	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
16	Berfin	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
17	Dilan	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
18	Elif	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
19	Devrim	Bizim Gizli Bir Hikâyemiz Var (2016)
20	Neval	PKK'de Kadın Olmak (2004)
21	Pelin	PKK'de Kadın Olmak (2004)
22	Batufa	PKK'de Kadın Olmak (2004)
23	Aryen	PKK'de Kadın Olmak (2004)
24	Hevi	PKK'de Kadın Olmak (2004)
25	Rozerin	PKK'de Kadın Olmak (2004)
26	Helin	PKK'de Kadın Olmak (2004)
27	Gülbahar	PKK'de Kadın Olmak (2004)
28	İpek	PKK'de Kadın Olmak (2004)
39	Aysel	PKK'de Kadın Olmak (2004)
30	Şenay Güçer,-Delila Meyaser	Delila (2014)
31	Şenay Kurt-Neval Baver	Delila (2014)
32	Zerya Meya	Delila (2014)
33	Aspara	Dağın Ardına Bakmak (2011)
34	Delal	Dağın Ardına Bakmak (2011)
35	Şevin	Dağın Ardına Bakmak (2011)
36	Hacer Zagros	İştar'ın Kızları (2014)
37	Berfe Erzincan	İştar'ın Kızları (2014)
38	Suna	Analar, Yoldaşlar, Tanrıçalar (2013)
39	İsim Belirtilmemiş	UTSAM (2012)
40	Dilaram	Hürriyet Gazetesi (Aydın, 2006)

II. BÖLÜM

TERÖR VE TERÖRÜN PSİKOLOJİK KÖKENLERİ

2.1. TERÖR VE TERÖRİZM

2.1.1. Terör ve Terörizm Kavramları

21. yüzyılın en önemli güvenlik sorunu olan ve dünya genelinde milyonlarca insanın güven içinde yaşama duygusunu tehdit eden terör, günümüz teknolojik imkânları ile çok daha büyük bir tahribat gücüne kavuşmuştur. Terörün tarihi yaklaşık iki bin yıl öncesine dayanmaktadır. Böylesine eski bir olgu olan ve hakkında ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok çalışma yapılan bu kavramın tanımı konusunda ise bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Terör kavramı Latince “*terrere*” kökünden gelmekte olup, korkudan “tir tir titremek” ve “dehşete düşmek” anlamındadır. Dilimize ise Fransızca “*terreur*” kelimesinden geçmiştir. Türk Dil Kurumu’na göre terör, “*yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş*” anlamındadır (TDK, 2016). Terör aynı zamanda bilinmeyen ve öngörülemeyen tehlikeler karşısında hissedilen korku ve endişe anlamını taşımaktadır (Acar, 2012, s. 110). Terörizm terimini kullanan ilk kişi, antik Yunan düşünürü Xenophon'dur. Xenophon, terörün savaş zamanlarında düşmana karşı psikolojik etki yaratmak amacıyla kullanıldığını ileri sürmüştür (Ataman, 2006). Doğu Ergil ise terörizmi “*kaçırmadan cinayetlere kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleri*” olarak ifade etmektedir (Ergil, 1980, s. 1). Kısaca özetlemek gerekirse terörizmi, belli bir siyasi amaca ulaşmak için örgütlü biçimde şiddet kullanma stratejileri olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca, terörizmin bir savaş biçimi olduğu ve psikolojik bir boyut taşıdığı söylenebilir. Gerçekleştirilen terör eylemleri bir yandan örgüt mensuplarının motivasyonunu yükseltirken diğer yandan yarattığı korku ve gerilim ile insanların en temel ihtiyaçlarından olan güven içinde yaşama duygusunu yok

etmeyi hedeflemektedir.

Türkiye’de uzun yıllar boyunca terör yerine anarşi, terörist yerine de anarşist kelimeleri kullanılmış, bu kavramlar ancak son yıllarca terk edilmiştir (Yayla, 1990, s. 335). Ayrıca günümüzde terör ve terörizm kavramlarının da sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Terörizm, siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen şiddet stratejilerini, terör ise bu stratejilerin şiddet eylemlerine dönüşmesini ifade etmektedir. Terör ve terörizm kavramlarının çağrıştırdığı anlamlar kısaca şöyle ifade edilebilir:

- Siyasal amaçları vardır.
- Şiddet içerir, korkuyu yaymak ister.
- Genellikle masum insanları ve o toplumun stratejik önem sahip noktalarını hedef alır.
- Tarihseldir. Tarih dışlandığında terör anlaşılabilir.
- Ulusal ve uluslararası boyutu vardır.
- Planlı, sistemli ve örgütlüdür.
- Karmaşık bir yapı içerdiğinden, interdisipliner bir yaklaşımı zorunlu kılar (Cırhinlioğlu, 2004, s. 32).

Uluslar, terörizmi kendi çıkarları için kullanabilmekte, ancak bunu açıktan yapmak yerine örtük olarak gerçekleştirmektedir (Cırhinlioğlu, 2004, s. 32). Bu kapsamda bakıldığında terörün tarihte açıkça yapılan savaşların gizli biçimde yapılmasına imkân verdiği görülmektedir. Ülkelerde çıkarılan iç karışıklıklar ve kaos, bu ülkelerin gelişmelerinin önündeki en büyük engeldir ve dış düşmanlarının işlerini kolaylaştırmaktadır.

Modern anlamda terör ve terörizmin ilk dalgası 19. yüzyılda, anarşist faaliyetler içindeki işçi hareketlerine dayanmaktadır. İkinci dalga terörizm, 20. yüzyılda terörü bağımsızlık mücadelesinde bir araç olarak kullananları ve Soğuk Savaş sürecini kapsamaktadır. Terörün üçüncü dalgası ise günümüzde halen etkisini sürdürmekte olan “küreselleşen terör”dür (Yüksel, 2014). Nitekim 11 Eylül 2001’de Amerika Birleşik Devletleri’ndeki (ABD) İkiz Kulelere yapılan saldırılar, terörün artık uluslararası bir boyut kazandığının anlaşılması ve terör ile terörizm kavramlarının yeniden ele alınması konusunda bir milat olmuştur. Bu saldırıda tarihte ilk kez sivil bir yolcu uçağı saldırı

amacıyla kullanılmıştır (Caşın, 2008). 11 Eylül sonrasında gelişen teknoloji ile terörün artık bambaşka bir boyut kazandığı ve küreselleştiği görülerek terörle mücadelede yeni bir döneme girilmiştir.

Terörizmde gerçek hedeflerin yanı sıra sembolik hedefler de bulunmaktadır. Terörün gerçek hedefi siyasi otorite iken, teröre maruz kalan vatandaşlar terörün sembolik hedefini oluşturmaktadır. 11 Eylül saldırılarının siyasi ve gerçek hedefi ABD'nin Ortadoğu'daki politikalarına şekil vermek iken bu saldırılarda hayatını kaybeden ve yaralanan binlerce kişi terörün sembolik hedefi olmuştur (Özel Kızıl, 2012-2013).

Tarihsel süreç içinde farklı amaçlar için çeşitli terör dönemleri yaşanmıştır. Tarihte bilinen ilk terör eylemlerinin bugünkü Filistin bölgesinde ortaya çıkan ve Roma yönetimine karşı çıkan Yahudilerin kurduğu Zealot örgütü tarafından gerçekleştirildiği kabul edilmektedir (Çakmak, 2008, s. 17). M.S. 6-135 yılları arasında faaliyet gösteren Zealot'un Romalılarca bastırılmasının ardından Sicariler ortaya çıkmıştır. Zealot'un devamı olarak görülen Sicariler, M.S. 66-73 yılları arasında, Romalı lejyonerlere yönelik suikastlar gerçekleştirerek adlarını duyurmayı başarmışlardır. Filistin bölgesinde faaliyet gösteren Sicariler, tarihte ilk kez intihar saldırıları düzenleyen terör örgütüdür (Demirel, 2007, s. 21). Cinayetlerini "sicari" adı verilen hançerleri ile gerçekleştiren örgüt, mabetleri yakmış, Kudüs'ün su yollarını tahrip etmiş ve tahıl ambarlarını yağmalamıştır (Çakmak, 2008, s. 17).

Tarihsel açıdan bakıldığında terör örgütleri arasında en ünlüsü ve yöntemi ile en dikkat çekenini ise Şii kökenli İsmailiyye Tarikatı'na bağlı Hasan Sabbah'ın kurmuş olduğu Haşhaşilerdir. İngilizcedeki "*assassins*" (suikastçi) kelimesinin de kaynağı olan Haşhaşiler, haşhaş bitkisini kullanarak cesaretlenmiş ve cennet vaadiyle hareket etmişlerdir. Alamut Kalesi'ni üs olarak kullanan örgüt, 1090 ve 1256 yılları arasında, İslam'a zarar verdiğini düşündükleri Müslüman liderlere suikastlar düzenleyerek dini terörizmin ilk temsilcileri olmuşlardır (Demirel, 2007, s. 22). Örgüt, gerçekleştirdiği terör eylemleriyle dehşet ve korku saçmıştır. Brocardus isimli bir Alman rahibin Haçlı seferi planları yapan Fransa Kralı VI. Philip'e sunduğu bir çalışmada Haşhaşilerle ilgili bölüm şöyledir:

...tehlikelerin arasında kendilerinden uzak durulması ve lanetlenmesi gereken Haşhaşiler de vardır ki kendilerini satarlar, insan kanına susamışlardır, bedel karşılığında masumları bile öldürürler ve ne kurtulmayı ne de hayatta kalmayı önemserler. Tıpkı Şeytan gibi çeşitli milletlerin ve halkların hal ve tavırlarını, kılık kıyafetlerini, dillerini ve âdetlerini taklit ederek adeta nurdan meleklerin kılığına girerler; böylece büründükleri koyun postları üzerlerinden düşer düşmez ölümü tadarlar (Lewis, 2009, s. 19-20).

Bazen bir Hristiyan, bazen de yoksul bir derviş kılığında giyinen militanlar, Kudüs Kralı Conrad'dan, Selahattin Eyyubi'ye ve Selçuklu veziri Nizamülmülk'e kadar pek çok suikast girişiminde bulunmuştur.

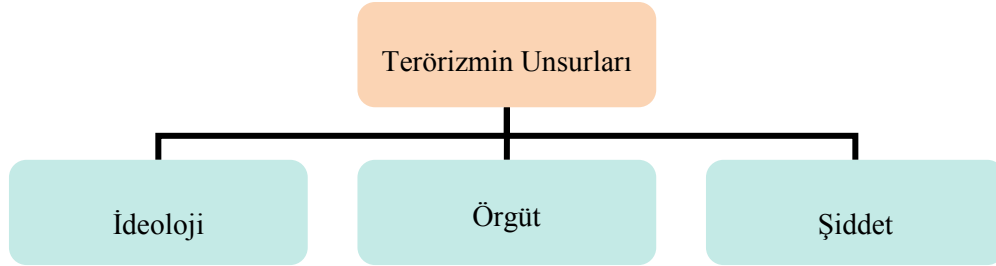
Modern terörizmin doğuşundaki dönüm noktasının ise Fransız Devrimi olduğu pek çok yazarca dile getirilmiştir. Krallığa karşı başlatılan ayaklanmada, Fransız burjuvası “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” sloganlarıyla halkın sokaklara dökülmesinde etkili olmuştur (Acar, 2012, s. 100). İhtilâlin gerçekleşmesinin ardından Jakobenlerin iktidarı ele geçirmesiyle Devrim Mahkemeleri kurulmuş, bu dönemde 500 bin insan siyasi suçlu olarak hapsedilmiş, 15 bini hiç yargılanmayan toplam 40 bin kişi idam edilmiştir (Yayla, 1990). Terör kavramı, bu dönemde Jakobenlerin baskısını ifade etmek amacıyla kullanılmış, 1793 ve 1794 yılları arasındaki Jakoben yönetimi “*terör rejimi*” (*regime de la terreur*) olarak anılmıştır (Laqueur, 1977, s. 6). Dünyanın değişik yerlerinde bazen devletlerce bazen de terör örgütlerince terör eylemleri gerçekleştirilmiştir. 20. yüzyılın başında Sovyetler Birliği'nde milyonlarca kişi düzen karşıtı oldukları gerekçesiyle öldürülmüştür. Almanya'da I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Adolf Hitler liderliğindeki Nazi Partisi Yahudilere, Polonyalılara ve Romanlara yönelik terör uygulamıştır.

21. yüzyılda dünyanın pek çok ülkesinde ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren terör örgütleri ortaya çıkmıştır. Bu terör örgütleri arasından bazıları şunlardır: Kuzey İrlanda'da IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu), Almanya'da RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu), İspanya'da ETA (Bask Anavatanı ve Özgürlüğü), İtalya'da Kızıl Tugaylar, Kolombiya'da FARC (Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri), Latin Amerika'da Tupamaros ve EZLN (Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu), Afganistan'da El-Kaide, Sri Lanka'da Tamil Anayurdu Kurtuluş Kaplanları ve Türkiye'de PKK (Kürdistan İşçi Partisi). Terör örgütleri bir yandan siyasi hedefleri için can almaya ve güvenliği bozmaya çalışırken, devletlerin ve uluslararası kuruluşların terörle mücadelesi de devam

etmektedir.

2.1.2. Terörizmin Unsurları

Herhangi bir eylemin terör saldırısı olarak kabul edilebilmesi için öncelikle üç temel unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Bu unsurlar, ideoloji, örgüt ve şiddettir (Helvacıköylü, 2007).

Şekil 2. Terörizmin Unsurları

“İzmler (ideolojiler) idrakımıza giydirilmiş birer deli gömleğidir” der Cemil Meriç, *Bu Ülke* adlı eserinde. Terör örgütleri için de en önemli unsurların başında *ideolojiler* gelmektedir. İdeolojiler, terör örgütlerinin rehberidir. Benimsenen ideoloji doğrultusunda yol, yöntem ve strateji belirlenmekte ve terör saldırıları gerçekleştirilmektedir. Eleman temininde ve propaganda faaliyetlerinde de ideolojilerden yararlanan terör örgütleri, aynı zamanda bu ideoloji eksenindeki farklı gruplar ile temas sağlayabilmektedir. Terör örgütleri ideolojileri doğrultusunda hükümet politikasını etkilemek, rejimi değiştirmek veya ülkenin bölünerek yeni bir devlet kurulmasını hedeflemektedir (EGM, 2017). Dünyadaki terör örgütlerinin benimsediği başlıca ideolojiler Marksizm, Leninizm, milliyetçilik ve dini referanslı ideolojilerdir.

Örgüt, ortak ideoloji ve ortak amaç etrafında birleşmiş aynı normları benimseyen kişilerin oluşturduğu, kendi içinde sistemli bir yapısı bulunan gruptur. Terör odaklarının oluşturduğu yapılara da terör örgütleri denmektedir. Örgütler kendi içinde çeşitli kademelerden oluşmaktadır. Grup psikolojisi açısından bakıldığında örgütler çok önemli bir amaca hizmet etmektedir. Bir gruba katılmak, bir yere ait olmak, kendi başımıza altından kalkamadığımız sorunların çözümünde bize yardımcı olur (Kağıtçıbaşı, 2008, s. 285). Bizim gibi düşünen insanların içinde kendimizi yalnız hissetmeyiz, grup dayanışması, arkadaşlık ilişkileri kendimizi güçlü hissettirir. Bir örgüt

mensubu olmak prestij sağlayabilir.

Terör örgütleri yasal ve yasadışı olmak üzere iki şekilde örgütlenmektedir. Örgütlerin yasal ayağını dernek, vakıf, yayıncılık faaliyetleri oluştururken yasadışı ve esas ayağını silahlı birimler oluşturmaktadır.

Terör örgütleri *şiddet* eylemlerine başvurarak ülkede kaos çıkmasını, vatandaşların devlete olan güvenini zedelemeyi, psikolojik, sosyal ve iktisadi anlamda ülkeye güç kaybettirerek nihai kertede ülke politikalarına yön vermeyi ve/veya ayrı devlet kurulmasını hedeflemektedir (Yüksel, 2014).

2.2. TERÖRÜN PSİKOLOJİK KÖKENLERİ

2.2.1. Saldırganlığın Doğası ve Saldırganlığı Açıklayan Kuramlar

Kutsal kitaplara göre, Hz. Âdem'in oğullarından Kabil'in, kardeşi Habil'i öldürmesiyle ilk kan akmıştır yeryüzünde. İlk cinayet işlenmiştir. O gün bugündür de o kan durmamıştır. “Bir insan, bilerek, isteyerek nasıl bir can alabilir, bir yaşama son verebilir?” sorusu o günden beri insan zihnini meşgul etmiştir. İnsanlar kimi zaman güç, kimi zaman baskın olma, kimi zaman da kıskançlık duygusuyla cinayetler işlemiştir. Bazen öldürme eylemi belli profildeki kişileri hedef alarak seri cinayetlere dönüşmüş bazen de belli toplumsal kesimlere yönelerek katliamlara ve soykırımlara dönüşmüştür. Peki, öldürme eyleminin ne tür gerekçeleri vardır? Saldırganlığın doğası nasıldır?

Saldırganlık (agresyon) en genel tanımıyla, birine isteyerek, kasıtlı olarak zarar vermeyi hedefleyen davranıştır. Bir eylemin saldırgan bir davranış olup olmadığının tespit edilmesinde niyeti önem taşımaktadır. Öte yandan saldırganlık da kendi içinde *araç olarak saldırganlık* ve *düşmanca saldırganlık* olarak ikiye ayrılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2008). Kendini korumak amacıyla yapılan saldırganlıklar araç olarak saldırganlık kapsamına girmektedir. Bizi gasp etmeye çalışan birine karşı kendimizi savunmak amacıyla şiddet uygulamamız araç olarak saldırganlığa bir örnektir. Çünkü buradaki gerçek amaç kendini korumaktır. Düşmanca saldırganlıkta ise amaç tamamen karşıdakine zarar vermektir; cinayet, suikast, fiziksel ve psikolojik şiddet, işkence vs. buna örnektir. Araçsal saldırganlık ve düşmanca saldırganlık arasındaki bir diğer önemli

fark, saldırgan davranışın yaygın olarak kabul edilen toplumsal kuralları çiğneyip çiğnemediğidir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1978, s. 192). Araçsal saldırganlıkta, toplumun ahlaki değerleri açısından makul amaçlar için saldırganlık davranışı onaylanırken, düşmanca saldırganlıkta onaylanmamaktadır.

Saldırganlık, canlıların temel içgüdülerinden bir tanesidir ve belirli ölçü içindeki saldırganlığın yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan davranışların kaynağı ve itici gücü olduğu kabul edilmektedir (Köknel, 2000, s. 20). Saldırganlığın kökenleri ile ilgili yaklaşımlar temelde iki görüş çevresinde şekillenmiştir: Biyolojik yaklaşım ve çevreci yaklaşım.

Freud, MacDougall ve Lorenz, saldırganlığın doğuştan geldiğini ve insanların kendilerini aç, susuz ve cinsel açıdan uyarılmış olarak hissedebilecekleri gibi saldırgan olarak da hissedebileceklerini savunmuşlardır (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1978, s. 194). Bu kuramcılardan Freud, her canlıda yaşam içgüdüğü ve bunun karşısında ölüm içgüdüğü olduğunu savunmuştur. Bu iki içgüdü devamlı birbiriyle çatışma halindedir. Ölüm içgüdüğünün en önemli dürtüsü ise saldırganlıktır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013). Freud, kuramında saldırgan enerjinin dışarı aktarılması gerektiğini, aksi takdirde ruhsal sorunların gelişeceğini belirtmiş ve katarsis sağlaması nedeniyle saldırganlığın faydalı olduğunu savunmuştur. Gerçekte böyle midir? Yapılan pek çok çalışma, saldırganlığın Freud'un dediği gibi faydalı bir fonksiyonu olmadığını, tam tersine insanlar saldırgan davranışta bulundukça saldırgan davranma olasılıklarının arttığını göstermiştir (Geen, Stonner ve Shope, 1975).

Saldırganlığın kökenlerini çevrede arayan yaklaşımın önemli savunucuları arasında Albert Bandura, Erich Fromm, John B. Watson ve Burrhus F. Skinner gibi önde gelen davranışçı ve bilişsel psikologlar gelmektedir. Bu görüş saldırganlığın aileden, okuldan ve çevreden öğrenildiğini ileri sürmüştür.

İnsan davranışlarında öğrenmenin rolü büyüktür. Bebeklik yıllarından itibaren insanları ve doğayı gözlemleyerek pek çok olumlu ve olumsuz davranış öğreniyoruz. Saldırganlık da bunlardan biri. Ailelerin saldırganlığa ve şiddete olan yaklaşımı, çocukların bu konudaki tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Saldırgan davranışları aile tarafından ödüllendirilen, hatta saldırgan davranış göstermediği için

tepki gören çocuklar çoğunlukla, saldırganlığı normalleştirmektedir. Ayrıca, saldırgan davranışın hangi koşullarda, kimlere, hangi gruplara uygulanacağı ve bu davranışın boyutları da aile içinde doğrudan veya dolaylı yolla öğrenilmektedir.

Sosyal öğrenme teorisine göre, saldırgan davranışa şahit olmak hatta sadece televizyondan izlemiş olmak bile saldırganlığı artırmaktadır. Bandura ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada, çocuklara oyuncak bir bebeğe fiziksel ve sözel şiddet uygulayan bir yetişkinin filmi izletilmiş ve sonra çocukların davranışları gözlemlenmiştir (Bandura, Ross ve Ross, 1961). Araştırma sonucunda çocukların yetişkinleri taklit ettiği hatta oyuncak bebeğe zaman zaman yetişkinlerden daha kötü ve saldırgan davrandıkları görülmüştür. Bu çalışmanın devamında yapılan araştırmalarda, çocukların sadece oyuncak bebeğe değil, arkadaşlarına karşı da saldırgan davranışlarda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Saldırganlık davranışının öğrenilmesinde *taklit* etmenin yanı sıra *pekiştirme* de önemlidir. Saldırgan davranış gerçekleştirildiğinde bu davranışın ödüllendirilmesi davranışın tekrar etmesine neden olmaktadır.

Annesi öfkeli ve kavgacı bir kadın olan Abdullah Öcalan, ev ortamında hep kavga ve çatışma olduğunu, annesinin babasını sürekli aşağıladığını ifade etmiştir. Öcalan, bir seferinde diğer çocuklardan dayak yiyip ağlayarak eve geldiğinde annesi onu kovmuş ve “öcünü alıncaya kadar eve dönmemesini” söylemiştir (Marcus, 2009). Kısa süre sonra Öcalan artık çevrede kavgacılığı ve hiddeti ile dikkat çekmeye başlamıştır. Öcalan bu durumu şöyle açıklamaktadır: “*O ilk seferinde zorlanmış olsam da (öç alma üzere) çarpışma istidadım baş göstermişti. Saldırgan olmaya başladım; bir sürü çocuğun kafasını kırdım.*” (Marcus, 2009, s. 33).

Saldırganlığın bir diğer nedeni *engellenmedir*. *Engellenme (frustration)*, içgüdülerden ve dürtülerden kaynaklanan davranışların amacına ulaşamamasına denir (Köknel, 2000, s. 37). Bu kavram, aynı zamanda hayal kırıklığı ile ilgilidir. Bir arzumuz gerçekleşecekken, onun gerçekleşmesini engelleyecek her türlü olay engellenme kabul edilmektedir. Kişinin kendini ifade edememesi, muhatap bulamaması, baskı altında kalma, hedefe yönelik davranışlar geliştirememesi gibi durumlar engellenme örnekleri arasındadır. Beklentilerinin engellenmesi ve gerçekleşmemesi kişide öfke ve saldırganlığa neden olabilmektedir. Engellenme kuramı, Ted Robert Gurr’un 1970 yılında yayınlanan *Why Men Rebel* (İnsan Niçin İsyan Eder?) kitabının

yayınlanmasından sonra ortaya atılmıştır. Bu yaklaşıma göre, amaca yönelik bir davranışın engellenmesi bireyde rahatsızlık ve gerilim yaratmakta, bu da bireyi şiddete yönlendirmektedir. Bireyler kimi zaman bu engellenmelerin devletten kaynaklandığını öne sürerek politik şiddete başvurabilmektedir.

Erol Göka'ya göre şiddetin bireysel ve toplumsal çok sayıda nedeni vardır. Göka, bu nedenleri şöyle açıklamaktadır:

Kendisini kurban olarak görenler, otoriteye küskün olanlar, çocuklukta kötü muamele ve yoksunluk yaşamış olanlar, evde şefkat ve ilgi azlığıyla büyümüş olanlar, ana babasını erken kaybedenler, keyfi ve haksız olarak görülen engellenme yaşantısına sahip olanlar, alay edilme ve dalga geçilme gibi provokatif davranışlara maruz kalanlar, saldırgan örnekler hep gözünün önünde cereyan edenler ve bunu besleyen medya etkisi hesaba katılması gereken bireysel faktörlerdir. Şiddetin toplumsal nedenleri içinde de bugüne kadar en öne çıkan ve bilimsel olarak tespit edilenler olarak ekonomik yoksunluk ve toplumsal huzursuzluğa verilen tepkiler sayılmaktadır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 2013 yılında yayınladığı *Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerini İnceleme Raporu*'na göre şiddet olaylarının, toplumsal destek sisteminin çöktüğü toplumlarda daha çok görüldüğü kaydedilmiştir. Aynı raporda, saldırgan davranışlar göstermeyen bireylerin, şiddet uygulayan gruplara katıldıklarında davranışlarının değiştiği ve şiddete meyillerinin arttığı belirtilmiştir.

İnsanın evrendeki bir "hilkat garibesi" olduğunu söyleyen Erich Fromm, 1971'de yayımladığı *Yıkıcılığın Kökenleri* isimli eserinde insanın kötü huylu saldırganlığı kullanan tek tür olduğunu savunmuştur (Fromm, 1993). Fromm'a göre iki tür saldırganlık bulunmaktadır: *İyi huylu saldırganlık* ve *kötü huylu saldırganlık*. Tehditlere karşı kendimizi korumamızı sağlayan, doğuştan gelen ve fizyolojik bir temeli bulunan iyi huylu saldırganlık, bütün insanlarda ve hayvanlarda bulunmaktadır. Öte yandan, kötü huylu saldırganlık ise sadece insana özgüdür. Yıkıcı olan bu saldırganlık türü, hayati tehlike olmadığı durumlarda kendini göstermektedir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013).

Birine zarar vermek aynı zamanda bilişsel bir tutarsızlığa neden olmaktadır. İyi bir insanın çevresine zarar vermeyeceğini biliriz, oysa karşımızdakine zarar vermişizdir. Bu

durum müthiş bir bilişsel çelişkiye neden olur. “İyi insanlar zarar vermezler. Bense birine zarar verdim.” diye düşünen bir kişi çoğunlukla bu düşünceden sonraki aşamaya gelemmez. Bu durumda kişi bilişsel çelişkisini gidermek için savunma mekanizmalarına yönelir. Kendinin avukatı olur. Karşıdaki kişinin bu saldırgan eylemi kesinlikle hak ettiğini düşünerek kendini savunmaya yönelir. Kendini aklamak için de karşıdakini olabildiğince kötü, cezalandırılmayı hak eden biri olarak görmeye çalışır. Ancak içgörü sahibi, farkındalığı yüksek, olgun insanlar olayı tarafsızca değerlendirebileceklerdir.

Saldırganlığın doğası ile ilgili bahsedeceğim son konu saldırganların doğuştan bir katil olup olmadıklarıdır. Bu kişiler psikopatolojik sorunları bulunan bireyler midir? Çoğunlukla, yanlış bir şekilde katilleri, suçluları “hasta” olarak görme yanılığısına düşebiliyoruz. “Böyle bir eylemi ancak hastalıklı bir zihin işleyebilir” düşüncesi aslında indirgemeci ve kolaya kaçan bir yaklaşımdır. Katillerin, gaspçıların, canilerin ve saldırganların doğuştan “hasta” oldukları düşüncesi, bu kişiler hakkında, “davranışlarının bilincinde olmayan bu nedenle sorumluluk alamayacak” bir profil çizilmesine neden olmaktadır. Öte yandan bu düşünce pek çok psikiyatrik hastayı da toplumdan dışlamaya ve yabancılaştırmaya götüren bir sürece kapı aralamaktadır. Esasında katiller ve saldırganlar kısmen bir psikiyatrik hasta veya beyindeki bir tümör ya da lezyon nedeniyle dürtüsel davranan, acıma duygusu ve empati yoksunu, gerçekten farklı bir zihinsel işleyişe sahip bireyler olabileceği gibi çoğunlukla fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireylerdir. Ancak bu kişilerde antisosyal kişilik bozukluğunun yanı sıra narsisistik ve paranoid kişilik özellikleri bulunabilmektedir.

2.2.2. Kişilik, Kimlik ve Büyük Grup Kimliği

Kişilik kavramı, bireye özgü olan ve onu diğerlerinden ayırt ettiren özellikleri ifade etmektedir. Kişilikle ilgili yapılan tanımlarda dikkat çeken husus, ayırt edici özelliklerdir. Bu farklılıklar ise ancak davranışsal gözlemlerle anlaşılabilir. Öte yandan, kişilik üzerine çalışan araştırmacılar kişiliğin sabit ve süreğen yapısına dikkat çekmiştir. Bu bilgilerden hareketle kişiliği “*davranışsal gözlemlerle elde edilen bir soyutlama ve bireyi diğerlerinden ayıran, bireye özgü, tutarlı ve yapılaşmış özellikler bütünü*” olarak tanımlamak mümkündür (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013, s. 3). Eric Erikson, kişilik gelişiminde sosyal ve tarihsel faktörlerin önemli etkisi olduğunu ve farklı toplumdaki çocuk yetiştirme tarzlarının toplumda yaşayan bireylerin

kişiliklerini biçimlendirdiğini belirtmiştir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013, s. 165).

Cloninger'in kişilik modeline göre kişiliğin iki temel bileşeni vardır: *Huy (mizaç)* ve *karakter* (Öztürk ve Uluşahin, 2008, s. 557). Huyun genetik/kalıtımsal bir boyutu bulunmaktadır ve yaşam boyunca nadiren değişmektedir. Karakter ise kişinin içgörüsünden, yaşadığı toplumdaki, kültürel faktörlerden beslenmekte ve gelişebilmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2008, s. 557). Kimi çalışmacılar karakterin, kişiliğin ahlakî yanı olduğunu savunmaktadır. Örneğin, namus, sorumluluk, alçakgönüllülük gibi özellikler karakter özelliği olarak sayılmaktadır; öte yandan tezcanlı olmak, sabırlı olmak veya asabi olmak huy özelliği sayılmaktadır. Kişilik, karakter ve huy kavramları çoğu zaman karıştırılmakta ve birbirinin yerine kullanılmaktadır.

“Ben kimim?” sorusunun cevabı ise kimliktir, bu kavram tıpkı kişilik gibi bireyin bütün özelliklerini ihtiva etmektedir. Kişinin kendisiyle ilgili subjektif algısı, onun kimliğini oluşturmaktadır ve kimlik arayışı duygusu psikolojik gelişimimizin önemli bir motivasyonudur (Göka ve Beyazyüz, 2012, s. 22). Erikson, kimliğin insanlar için hayati bir gereksinim olduğunu belirtmiştir. Öyle ki kimlik kargaşasının modern psikoterapinin karşılaştığı temel problem olduğunu savunmuştur. Erikson'a göre kimliğin “bireysellik”, “bütünlük ve sentez”, “aynılık ve süreklilik” ve “sosyal dayanışma” olmak üzere dört yönü vardır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013, s. 161).

Kişilik ve kimlik kavramlarının ne kadar özgün olduğu ve bireysel farklılıklar içerdiği görülmektedir. Kitle hareketleri ve terör örgütleri ise kişisel farklılıkları ortadan kaldırarak yerine büyük grup kimliğini inşa etmeye çalışırlar (Hoffer, 2017, s. 68). Ortak nefret grupları yaratılarak ortak idealler etrafında grup kimliği geliştirilir.

Sincan 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda görev yapan Psikolog Serin, PKK/KCK hükümlü ve tutuklularının kişilik özelliklerine değinerek bu kişilerin örgüte ideolojik olarak ne kadar bağlı olduklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu tutuklu ve hükümlülerin genelde etrafta birçok haksızlık ve ciddi sorunların olduğuna inanan, sorunların üstesinden gelmek için başka yolunun kalmadığı inancını taşıyan, heyecan ve farklılığı arayan, duygu, düşünce ve yaşantılarında belirli bazı fırsatların ve özelliklerin yoksunluğunu hisseden ve biraz da saldırgan, hoşgörüsüz bir özelliğe ve kişiliğe sahip oldukları gözlenmektedir. (...) Terör suçundan cezaevinde bulunan hükümlü

ve tutuklular ile yapılan gözlem ve görüşmelerde bir kısım hükümlü ve tutuklunun inandıkları ideolojiye sıkı sıkıya bağlı oldukları ve keskin tavırlarını sürdürdükleri gözlenmiştir. Bu kişiler genel olarak cezaevi kurallarına uymakla beraber bazı etkinliklere katılmak konusunda örgüt tavrını sürdürmektedir. Açlık veya ölüm orucu, isyan gibi bazı örgütsel tutumların cezaevi dışından planlandığı ve örgüt mensuplarının da bu kurallara uydukları görülmektedir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013).

Vamık Volkan'a göre bireyler tehditle karşılaşmadıkları sürece farkında olmadıkları bir grup kimliği taşımaktadır (Volkan, 1999). Volkan, grup kimliğini çadır metaforu ile açıklamaktadır. Buna göre, çadırın altındaki herkes farklı kıyafetler giyinmektedir, bu kişisel kimliktir. Bu çadırın altında kalan herkesin ikinci bir kıyafet olarak giydiği şey ise çadırın bezidir, bu bez büyük grup kimliğini temsil eder. Çadırın dışı ile içi arasındaki ayırım biz ve ötekini belirlemektedir. Tehlike anında ise bireysel kimlik önemini yitirerek, büyük grup kimliği önem kazanmaktadır. Volkan, çadırın altında olan, birbirini hiç görmemiş ve aynı zamanı yaşamamış bireylerin birbirlerine bağlı olduğunu ve önceki kuşakların travmalarının yasını tuttuğunu belirtmiştir. Gruplar karşılaştıkları büyük afetler sonrasında aşağılık duygusu ve çaresizlik hissetmekte, yas tutamamaktadır. Bu durumda düşmandan öcünü alamayan grup üyeleri bu fonksiyonları gerçekleştirebilmeleri için travmalarını çocuklarına, yani gelecek kuşaklara aktarmaktadır (Volkan, 2007, s. 139). Buna da *seçilmiş travma* denmektedir.

Eric Hoffer, *Kesin İnançlılar* isimli kitabında kitle hareketlerinin öğretilerinin anlaşılabilirliğine dikkat çekmektedir. Hoffer'a göre anlaşılabilen şey, insanda kendi içinde doğduğu hissini uyandırmaktadır. Kendi kişiliğini reddetmesi ve feda etmesi beklenen zayıf, yetersiz, güvensiz kişi ise kendi içinde doğmuş bir düşünceye itibar etmemektedir. Bu kişiler anlamadıkları öğretileri övmekte ve kutsallaştırmaktadır. Kitle hareketlerinde yer alan fanatik kesim, yetersiz ve güvensiz insanlardır; tutunabildikleri bir şey bulduklarında ise körü körüne adanırlar, böylelikle zayıflıklarını ve güvensizliklerini kapatmaya çalışırlar.

... bir öğreti etkili olabilmek için anlaşılmaz fakat inanılır olmalıdır. İnsanlar ancak anlamadıkları şeylerden kesinlikle emin olurlar. Anlaşılır bir öğreti güçten yoksundur. Bir şeyi anladığımız zaman o bize kendi içimizden doğmuş gibi gelir. Kendi özünü inkâr ve feda etmesi istenilen bir kişi elbette ki kendi içinden doğmuş bir şeyde ebedi kesinlik göremez. Bu kişiler bir şeyi anladıkları zaman, o şeyin doğruluğu ve kesinliği onların gözünden düşer (Hoffer, 2017, s. 62).

Bireyler kimi zaman yalnız kalmamak, kimi zaman takdir edilmek, kimi zaman da

saygınlık ve prestij için gruba uygun ve grup hedeflerine göre istenen davranışları gösterme eğilimindedir. Şiddeti metot olarak benimsemiş bir grupta normal şartlar altında şiddete meyilli olmayan kesimler de şiddet uygulayabilmektedir. Daha önce de belirttiğim gibi saldırganlığa ve şiddete şahitlik etmek bile şiddet eğilimini artırmaktadır. Bu durumda suç çetelerinin ve terör örgütlerinin bireylere kendi başlarına kaldıklarında göstermeyecekleri davranışları gerçekleştirme imkânı verdiği dikkati çekmektedir. Özellikle bu gruplar içindeki radikal ve şiddet sever kanat, diğer grup üyelerine kendi renklerini vermektedir. Gruptaki daha barışçıl olan kişileri yeterince davaya bağlı olmamakla, korkaklıkla, bencillikle suçlayabilmekte veya “ajan” olarak itham edebilmektedirler. Grup üyesi için ise bu ithamlar altından kalkılabilecek, mantıklı açıklamalarla izahı yapılabilecek durumlar değildir. Çünkü radikal kesim mantıklı düşünmek yerine, sloganik ve ilkel bir düşünce sistemini benimsemiştir. Bu durumda kişi hayatta kalmak için ne yapması gerektiğini öğrenir: Düşüncelerini bastırmak ve sloganları gür bir sesle haykırmak!

Bireyler yoktur, örgüt vardır. Büyük grup kimliği bireysel farklılıkları dikkate almaz. Örgüte dair en küçük eleştiriler bile öfkeyle karşılanmakta ve bu sesler itibarsızlaştırıldıktan sonra cezalandırılmaktadır. Bu cezalar arasında infaz edilmek veya geri dönüşü olmayan sonu ölüm görevlere gönderilmek de vardır. Oluşan bu korku ikliminde militanların zihinlerinde gelişen tutarsızlıkları bastırmaları gerekir. Örgütler varlıklarını devam ettirebilmek için kendinden emin, tutarlı ve istikrarlı görünmek zorundadır. En radikaller yönetici pozisyonlarına getirilerek diğerleri üzerindeki nüfuzları iyice sağlamlaştırılır. Böylelikle radikal kesim elde ettiği güç ve prestij ile zalimliğini pekiştirmekte, hem kadın hem de erkek örgüt mensuplarına yönelttiği psikolojik şiddetini artırmaktadır. Bu tür grupların mensupları üzerindeki korkuyu artırmak ve onları sindirmek için başvurduğu yöntemlerden bir başkası da masumların infaz edilmesidir. En masuma verilen ceza, diğer grup üyelerinin tamamı için çok net bir mesajdır. Barışçıl kanat için bu durumda yapılacak pek bir şey kalmamıştır. Gruba uymak bile yeterli değildir, militanın sorgusuz bir inançla örgüte bağlı olduğunu ve gerçek bir radikal olduğunu göstermesi gerekir.

Eric Hoffer, grubun beklediği bu körü körüne inancı şu sözlerle açıklamıştır:

Bütün kitle hareketleri, taraftarlarında ölümü göze almak ve birlikte eyleme geçmek

duygusu yaratır: ortaya koydukları program ve telkin ettikleri öğreti ne olursa olsun, bütün kitle hareketleri aşırılığı, gayreti, parlak umudan, nefreti ve hoşgörüsüzlüğü körükler: bütün kitle hareketleri hayatın belirli bölünmelerinde güçlü bir faaliyet akışı yaratmaya muktedirdir ve körü körüne bir inanç ve sadakat ister (Hoffer, 2017, s. 6).

Örgütler, militanlarının sadece kendi kaynaklarını okumasına izin verir. Dışarıdan gelebilecek her türlü bilgi, inşa edilmek istenen militan zihniyette ve kesin inançta delikler açma potansiyeline sahiptir, o zamansa örgüt öğretisindeki ve uygulamadaki tutarsızlıklar ortaya çıkacaktır. Eleştirel, düşünmeyi ve sorgulamayı temel alan bir bakış, terör örgütlerinin kokuşmuşluğunu gözler önüne serecektir. Bu nedenle geliştirilen tekeli eğitim anlayışı sol terör örgütlerinden, dini istismar eden terör örgütlerine kadar bütün örgütlerde görülmektedir.

2.2.3. Terörün Psikolojik Kökenleri

Sıradan bir insanla, bir teröristi birbirinden ayıran şey nedir? Farklı işleyen bir zihin mi? Psikopati mi? Şiddet severlik mi? Mutlak bir adanmışlık mı? İnsanlar, hayatta sahip oldukları en maddi ve manevi varlığı olan hayatlarını ne için feda etmektedir?

Teröristler, psikopat, şiddet eğilimli ve şiddet sever olmaktan ziyade, yetersizlik duygularıyla baş edemeyen, hayal kırıklığına uğramış, tatmin olamamış ve ancak dâhil oldukları grup kimliği ile kendilerini anlamlı ve güçlü hisseden bireylerdir. Terörist kimliğini incelerken karşımıza hayati bir ayırım çıkmaktadır. Terör örgütlerindeki lider ve yönetici kadrolar ile sıradan militanların radikalleşme süreçleri, motivasyonları ve kişilik özellikleri son derece farklıdır.

Terör örgütlerinin yönetici kadroları çoğunlukla yaşlı bireylerdir. Bu kişiler örgüt içinde faaliyet gösterdikleri onca yıl içinde ölmemiş, hayatta kalmayı başarmış, emrinde binlerce insan bulunan, örgütün elit kesimlerini oluşturmaktadır. Çoğu zaman, diğer örgüt mensuplarına yasak olan hatta ölümle sonuçlanan pek çok şey yöneticiler için yasak değildir. PKK terör örgütünde kadın ve erkek militanların duygusal yakınlaşmaları, aşk ve cinsellik yasakken, örgütün üst düzey yöneticilerinin sık sık sevgili değiştirdiği, hatta kimi zaman kadın militanlara tecavüz ettikleri bilinmektedir (Buldan, 2004, s. 46-47). Aynı şey yeme-içme ile ilgili de geçerlidir. Sıradan militanlar yemek bulmada zorlanırken, elit tabaka zengin sofralara sahiptir. 1975, Diyarbakır doğumlu Pelin, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

Yoğunlaşma evlerinde neden hep güzel bayanların kaldığını sanıyorsunuz? Birlikte çekilen fotoğraflar var, havuzlarda çekilen fotoğraflar var. Biz dağda acımızdan ölürken saraylarda yaşıyordu. O saray sofralarına taş çıkartan sofralar bana haremleri çağırıyor. Biz ise bir parça ekmeği bulmakta zorlanıyorduk. Akademiden gelenler, Başkanın o yemeklere elini sürmediğini sadece ekmek-soğan yediğini söylüyorlardı. Oysa kasetler gösteriliyordu, fotoğraflar gösteriliyordu o zengin sofralara, o sofralarda yapılan sohbetlere ilişkin. O yemekler aksesuar olarak konmamıştı sofraya (Buldan, 2004, 45-46).

Bu durum, terör örgütlerinin yönetici ve lider tabakasına müthiş bir güç vermekte, örgütün varlığı, resmî ideolojik söylemdeki varoluş gerekçeleri ve amaçları dışında yönetici kesimin işine gelmektedir. Yönetici kesim, örgütün ve gücün devamı için gerektiğinde canını verebilecek militanlar devşirirken bu militanların telkine yatkın bireyler olmasına dikkat etmektedir.

PKK terör örgütü özelinde bakıldığında Abdullah Öcalan, 1990'lı yıllarda örgüt yöneticilerine gönderdiği bir talimatta PKK için uygun militan profilini “yaşı fark etmeksizin eğitimsiz olanlar ve eğitilmiş olanlar arasında da ilköğretim mezunları” şeklinde tarif etmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2017, s. 34). Bunun nedeni, eğitilmiş insanların çok soru soracakları ve mantıksız buldukları durumlarda itiraz edecekleri düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Böyle bir kişinin istenen militana dönüşmesi zordur. Terör örgütlerine ise sorgulamayan, itiraz etmeyen, kurallara kesinlikle riayet eden, adanmış “kesin inançlı” militanlar gerekmektedir. Bu kesim verilen emirlere harfiyen uymalı ve gerektiğinde canını verebilmelidir. Kurucu unsur olmayan sıradan militanlar çoğunlukla *“telkine yatkın ve kolaylıkla etki altında kalabilen, kendi bireysel varoluşunu ancak daha geniş ve “seçilmiş” bir grubun varoluşunda anlamlandıran ve benliklerini ait oldukları grubun benliğinde eritmiş”* kişilerdir (Sayar, 2003). Bu kişiler çoğunlukla karşılaştıkları güçlükler ve olumsuzluklar için çevreyi suçlamakta; hissettikleri öfkeyi, değersizlik ve ezilmişlik hissini yönlendirecekleri düşmanlar üretmektedirler. Bu noktada terör örgütleri de bireylerin bu düşüncelerini teşvik etmekte, yarattığı “biz” ve “onlar” ayrımı ile düşmanlık hislerini körüklemektedir.

Öte yandan, çoğu zaman teröristlerin sağlıklı bireyler olmadıkları, bu kişilerin psikopatolojik sorunlar yaşayan kesimlerden oluştuğu düşünülmektedir. Bu düşünce gerçeği yansıtmamaktadır. Terör örgütlerinde yer alan militanlar, çoğunlukla sağlıklı bireylerdir. 2005 yılında, Madrid’de yapılan *Uluslararası Demokrasi, Terörizm ve Güvenlik Zirvesi*’nde terörist psikolojisi ve davranışlarını anlamada bireysel psikoloji

temelinde yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve psikopatoloji kavramının işe yaramadığı vurgulanmıştır. Terörizmi anlamada kolektif kimliği ön plana alan grup psikolojisi ve sosyal psikolojinin incelenmesi gerektiği bildirilmiştir (Özel Kızıl, 2012-2013). Akademik çevrelerce hâkim kanı, teröristlerin çoğunluğunun sağlıklı ancak hayatı sadece kendi dar ideolojik kalıbı içinde anlamlandırılan ve yorumlayan, kişiliğinin derinlerinde yatan narsistik incinmişlik ve aşağılık duygusunu telafi etmeye çalışan, sevgi dolu ilişki geliştirememiş bireyler olduklarıdır. Lider ve yönetici kadrolarda ise narsistik, antisosyal ve paranoid kişilik özellikleri görülebilmektedir (Sayar, 2003).

Terörün psikolojik dinamiklerini incelerken karşımıza çok boyutlu bir süreç ve yapı çıkmaktadır. Bu dinamik süreç içerisinde terör örgütlerinin militan devşirmede kullandığı yöntemler ve araçsallaştırdığı değerlerin incelenmesi son derece önemlidir. Öte yandan terör örgütleri, insanları dağda tutabilmek ve örgütsel bağlılığı muhafaza etmek için pek çok psikolojik faktöre başvurmakta, böylelikle varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır. Ayrıca terörün psikolojik dinamikleri incelenirken terör örgütlerinin grup dinamiklerinin ve propaganda temalarının da analiz edilmesi gerekmektedir.

Terör örgütleri insanlarda davaya bağlılık ve adanmışlık duygularını geliştirmek için mistik ve tinsel öğelerden de yararlanmaktadır. Partinin kuruluş sürecinin hikâyeleştirilmesi, duygusal motiflerin kullanılması, ölen militanların “şehit” olarak anılması ve kahramanlaştırılması insanların kolektif bilincine hitap etmektedir.

Aliza Marcus bir genç kızdan bahseder (Marcus, 2009, s. 21). 16 yaşındaki Zahide isimli bu genç kız, PKK saflarında güvenlik güçleriyle çatışırken hayatını kaybetmiştir. Şırnaklı köylülerin anlattığına göre güvenlik güçleri PKK militanı genç kızı köy dışındaki belirsiz bir yere gömmeye kalktıklarında buldozerler toprağı delememiştir. Üç kez denenmiş ve her defasında başarısız olunmuştur. Sonrasında Zahide gömülmek üzere ailesine teslim edilir. Bu durum, yani güvenlik güçlerinin genç Zahide’yi gömememesi, halk tarafından “davanın haklılığına” ve Allah’ın PKK mücadelesini koruyup gözettiğine dair bir işaret olarak yorumlanmıştır. Sonrasında genç Zahide’nin mezarı evlenmek ve çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar tarafından adak yerine dönüşmüştür.

Dağlık Şırnak bölgesinin kayalık toprak yapısı düşünüldüğünde buldozerlerin

toprağı delememesi sürpriz değildir. Öte yandan belki köylülerin anlattığı gibi üç kez değil, sadece bir kez denenmiş ve vazgeçilmiş de olabilir. Bunları bilmiyoruz. Ancak tüm Türkiye’de olduğu gibi bölge halkı bu durumu hikâyeleştirmekte ve efsaneleştirmektedir. Halk tarafından devletin güvenlik güçlerinin genç kızı gömememesi bir anlamda, Zahide’nin devletten intikamını alması olarak değerlendirilmiştir. Bölgede adak yerlerinin yaygınlığı bilinmektedir, Zahide’nin küçük yaşı nedeniyle masum olduğu inancı mezarının bir adak yerine dönüşmesini kolaylaştırmıştır.

2003 yılında Oslo’da *Terörün Temel Sebepleri* isimli konferansta teröre öncülük ettiği düşünülen nedenler ortaya konmuştur (Elitaş ve Çeken, 2016). Bu nedenlere bakıldığında hemen hemen hepsinin terör örgütleri tarafından radikalleşme nedeni olarak dile getirilen nedenler olduğu ve psikolojik bir boyut taşıdığı görülmektedir.

- Hızlı modernleşme,
- Demokrasi, şahsi özgürlükler yanı sıra düzene ilişkin yasal eksiklikler,
- Zayıf ya da başarısız devlet,
- İç savaşların, siyasi şiddetin, darbelerin, diktatörlüklerin veya tarihsel devrimlerin kalıntıları,
- Uç noktadaki laik veya dini ideolojiler,
- Karizmatik ideolojik liderlerin varlığı,
- Güç eşitsizliği veya üstünlük,
- Gayrimeşru veya bozulmuş hükümetler,
- Yabancı istilacılar veya sömürgeci güçler tarafından bastırılma,
- Etnik veya dini kökenler dolayısıyla yaşanan ayrımcılık,
- Gayrimeşru hükümetleri destekleyen güçlü dış aktörler,
- Devletin, zıt görüşlü toplulukları veya oluşmakta olan sosyal sınıfları entegre etmede başarısız olması,
- Sosyal adaletsizlik,
- Tetikleyici olaylar.

Terör örgütlerinin sıradan militanlarını ve hedef kitesini genç kesimler

oluşturmaktadır. Gençler, içinde buldukları ergenlik döneminin psikolojik özellikleri nedeniyle asi, maceracı ve korkusuzdur. Kişilik oluşumu sürecinde bir gruba ait olma, kendini bir ideoloji ve siyasal bir sistem içinde tanımlama ihtiyacı hisseden ve gücünü ispat etmek isteyen genç bireyler bu dönemde terör örgütlerinin ve bu örgütlerle bağlantılı sivil toplum kuruluşlarının yönlendirmelerine daha açık hale gelmektedir. Erikson'un da belirttiği gibi kişilik oluşumu sürecinde ideolojiler, hala oturmamış kişiliğin koruyucuları olarak gençlerde fonksiyonel bir rol oynamaktadır (Creenshaw, 1990). Bu süreçte kendini tanımlamaya ve siyasal anlamda bir düşünce içine yerleştirmeye çalışan genç bireyler, terör örgütlerinin sunacağı ideolojik propagandaya son derece açıktırlar.

Bireylerin terör örgütlerine yönelmesinde etkili olan en önemli unsurlardan biri de aile ile güçlü, sevgi ve saygı temelli yakın ilişkinin geliştirilememesinden kaynaklanmaktadır. Erich Fromm gerçek sevginin dört ögesinin ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgi olduğunu ifade etmiştir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2013, s. 115). Bu temelde bakıldığında ailede sevgi, saygı ve ilgiden mahrum büyüyen çocukların kişilik gelişimi sürecinde karşılaştığı çatışmaları çözerken sıkıntılar yaşadığı bilinmektedir. Böyle bir aile ortamında yetişen gençler, otoriteye başkaldırma ve kendini ispat etme duygu ve düşünceleriyle hareket ederek terör örgütlerini adeta bir kaçış/çıkış yolu olarak görebilmektedirler. Sayar, bireysel terör saldırılarında bulunan kişilerde sıklıkla bir travma öyküsü, çocukluk dönemlerinde terk edilmişlik ve aşağılanma hisleri ile karşılaştığını ve kurbanlık, saldırganlığa dönüştüğünde, kişinin güçsüzlüğünün ve dilsizliğinin intikamını aldığını ifade etmiştir (Sayar, 2006).

Böllinger, 1981'de yaptığı bir araştırmada mülakat yaptığı teröristlerin sosyal destek ve aile desteği eksikliği yüzünden gelişme güçlüklerinden acı çektiğini tespit etmiştir (Creenshaw, 1990). Özellikle azınlık etnik ve dini grupların gençleri bu duygu ve düşünceleri daha yoğun yaşayabilmektedir. Terör örgütleri bu nedenle azınlık mensubu olmayı, etnik milliyetçiliği ve sistematik dışlanmışlık temasını propagandasında sıkça kullanmaktadır. Hoffer, modern çağda milliyetçiliğin kitle heyecanının en yoğun ve en sürekli kaynağı olduğunu vurgulamıştır (Hoffer, 2017, s. 11).

Bir insanın canını verebilecek düzeyde bir fedakârlık geliştirmesi son derece

zordur. Canını feda etme duygusunu yaratan şey, sahip olunanlar değil, sahip olunmayan şeylerdir (Hoffer, 2017, s. 59). Leon Troçki de devrimci kişiliğin karakteristik özelliğinin öldürme kabiliyetinden ziyade ölme arzusu ve gönüllülük olduğunu ifade etmiştir (Caşın, 2008, s. 438). Terör örgütleri anlamsız bir hayat yaşadığını düşünen gençlere “anamlı” bir hayat, hayali bir ülkü ve ulaşılması son derece güç bir amaç sunmaktadır. Hoffer, bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

Diğer yandan, bir kitle hareketinin şimdiki zamanı kötü göstermek için kullandığı araçlar, hayal kırıklığına uğramışlarda olumlu bir tepki yaratır. Arzu ve heveslerini yenmek için gerekli olan “nefsine hâkim olma” eylemi, bu kişilerde bir güçlülük duygusu yaratır. Kendilerine hâkim olmakla, bütün dünyaya hâkim olmuş gibi bir his duyarlar. Aynı zamanda, bir kitle hareketinin imkânsız olan şeyleri savunması, onların zevkine uymaktadır. Günlük işlerinde başarı sağlayamayanlar, imkânsız olan şeylere el atmak eğilimi gösterirler. Bu, onların eksik yanlarını gizleyen bir araçtır. Çünkü mümkün olanı yapma girişimimizdeki başarısızlığımızın suçu sadece bize aittir; fakat mümkün olmayı yapma teşebbüsümüzdeki başarısızlığımızı, o işin güçlüğüne bağlamamız haklı bir eylemdir. Mümkün olmayı yapmaya çalıştığımız zaman, kötü not almamız tehlikesi daha azdır. Zaten, aşırı bir cüreti besleyen genellikle, günlük hayattaki bu başarısızlıklardır (Hoffer, 2017, s. 58-59).

Burada dikkat çeken bir husus da teröre yönelen kesimlerin hayata “tutunamamış” kişilerden oluşmasıdır. Uyum sorunları yaşayan ve gerçek hayatta kendini başarısız, değersiz hisseden birey, saygı göreceği ve kendini anlamlı hissedeceği bir mecra bulmuştur. Böylelikle kişi kendi kimliğini, son derece güç bir amaç için toplanan büyük bir grup kimliği içinde eriterek örgüt propagandasına uygun hareket etmeye başlamıştır. İnsan sonsuz bir anlam üreticisi ve aynı zamanda anlam arayıcısıdır. Anlamsız hayatına büyük grup kimliği ile anlam kazandıran birey, savaşmanın ve hatta ölümün son derece onurlu olduğu propagandasına inanmaya başlar. Örgütlerin söylemi de bu doğrultuda şekillenerek, bireylerin fedakârlığı artırılmaya çalışılır. Terör örgütleri bu noktada “şehitlik” kavramını araçsallaştırmaktadır. Ölen teröristlerin kahramanlaştırılması, onların adına şehitlikler hatta kamplar kurulması, anma etkinliklerinin düzenlenmesi bireylerin fedakârlığını artırmaya yöneliktir. Kişi gösterilebilecek en büyük fedakârlık olan “şehitlik” ile gerçek hayatta hiçbir zaman elde edemeyeceği saygı ve prestiji elde edeceğine ve ruhunun ölümsüzleşeceğine inanır. Terör örgütlerinin baskıcı ortamlarında bunalan militanlar için de ölmek ve böylelikle bir kahraman olmak cazip gelebilmektedir. Öte yandan terör örgütlerinde makul eleştirilerin bile şüpheyle

karşılanması ve eleştiren kişilerin hain ve ajan olduklarının iddia edilmesi, örgüt ikliminde müthiş bir korkuya neden olmakta, bu da korku ikliminde bireylerin susmasına ve içlerine kapanmalarına neden olmaktadır.

Teröristler, şiddeti araçsallaştıran en radikal grupların başında gelmektedir. Terörizmin tanımında da verildiği gibi teröristler, siyasal amaçlara ulaşmak terör saldırıları ile toplumun her kesimini hedef almakta ve cinayetler işlemektedir. Bu kişiler gerçekleştirdikleri terör saldırıları ile insanların yaşamlarına son vermelerine karşın kendilerini “vahşi, cani, katil” olarak görmemektedirler. Teröristler, kendilerini bir saldırgandan ziyade “kurban” olarak görme eğilimindedirler (Creenshaw, 1990). Tutum ile davranış örtüşmediğinde insanlar kendini huzursuz ve gergin hisseder, bu durumda yapılacak şey tutum ile davranış arasındaki uyumsuzluğu ortadan kaldırmaktır. “Bir cana kıymak” kabul edilemez iken, cana kıyan terörist, kurbanı değersizleştirerek ve gerçek mağdurun kendisi olduğunu düşünerek suçluluk duygusunu azaltmaya ve terör saldırısını kendi içinde bir mantığa oturtmaya çalışır. Bu nedenle terörist psikolojisi incelenirken “suçluluk hissi taşımayan bir öfke”, “güçsüzlük ve çaresizliğini ancak şiddet ile telafi etmeye çalışan bir büyüklenme” karşımıza çıkmaktadır (Sayar, 2003). Terörist gruplar bu şiddeti rasyonelleştirmek ve sorumluluktan kaçmak için, şiddet eylemini bireysel bir seçim değil, tarihi bir mecburiyet (*historical determination*) olarak görmektedirler (Creenshaw, 1990).

FARC’lı bir kadın terörist olan Tanja Nijmeijer, BBC ile gerçekleştirdiği bir mülakatta bunu açıkça dile getirmiştir. BBC muhabirinin “*FARC, Avrupa Birliği’nin terör örgütleri listesinde, neden şiddeti seçtiniz, neden bir sivil toplum örgütünde çalışmayı tercih etmediniz?*” soruları karşısında Nijmeijer, “*FARC militanları devlet şiddetinin mağdurlarıdır, 48 yıldır süren çatışmaların zalimleri olarak görülmemelidir.*” diye konuşmuştur (haber.sol.org, 2013).

PKK terör örgütünde evlilik bir burjuva geleneği olarak görülmüş ve insanların örgüte bağlılığını azaltacağı düşünülmüştür. Kadın ve erkeklerin duygusal ve cinsel birliktelikleri ölüm cezasına çarptırılmış, ancak çoğu zaman sadece kadınların infazı gerçekleştirilmiştir. Duygusal bir birliktelik, insanı yaşama bağlamakta ve geleceğe dair hayaller kurmaya sevk etmektedir. Örgütler içinse savaşacak, canını feda edecek militanlar gerekmektedir. İnsanları terör örgütünde tutabilmenin yolu bu nedenle böyle

bir yasaktan geçmektedir. Ancak buna rağmen duygusal ve cinsel birliktelik hatta evlilik yasağı olmayan terör örgütleri de bulunmaktadır. Kolombiya’da faaliyet yürüten FARC terör örgütünde kadınlar evlenebilmiştir. Buna rağmen, savaşma kabiliyetinin zayıflayacağı gerekçesiyle örgüt tarafından kürtaj yapmaya zorlandığını açıklayan pek çok kadın da bulunmaktadır (BBC, 2016).

III. BÖLÜM

NÖROPSİKOLOJİK YAKLAŞIMA GÖRE CİNSİYET VE ŞİDDET

3.1. NÖROPSİKOLOJİ VE CİNSİYET

Kadınların bütün bir tarih boyunca şiddetle, militarizmle ve terörizmle kurduğu ilişkinin erkeklere göre daha zayıf olduğu bilinmektedir. MacDonald'ın aktardığına göre Home Office kayıtlarında 10 kadına karşılık 179 erkek cinayetten suçlu bulunmuş, 5 kadına karşılık 60 erkek cinayete teşebbüs etmiş, 32 kadına karşılık 482 erkek cinayet tehdidinde bulunmuş, 34 kadına karşılık 232 erkek önceden tasarlayarak cinayet işlemekten hüküm giymiştir (1994). Kişilere karşı şiddet içeren saldırganlık suçu işleyen 55.600 kişiden yalnızca 4.400'ü kadındır. Bununla birlikte çocuğa karşı zalimlik ya da ihmâlde kadınlar erkeklerden daha fazla suçlu bulunabilmektedir. FBI istatistikleri de bu verileri desteklemektedir. Buna göre şiddet içermeyen bir suç nedeniyle hüküm giyen suçluların yaklaşık olarak %20'si kadındır. Şiddete başvuran suçluların ise yalnızca %8'i kadındır (Cohen, 2017). Terör örgütlerinde de kadınlar çoğunlukla azınlık olarak yer almışlardır. Bu farklılık neden kaynaklanmaktadır? Bu sorunun cevabı çoğunlukla politik, toplumsal ve cinsiyet eşitsizliği bağlamında ele alınmış ancak her iki cinsiyet arasındaki nöropsikolojik farklılıklara pek değinilmemiştir. Terör literatüründe de bu farklılıklar ihmâl edilmiştir. Bu nedenle bu tez çalışmasında kadınların ve erkeklerin şiddete yönelimini anlamak amacıyla her iki cinsiyetin nöropsikolojik farklılıkları, düşünme tarzları ve karar verici dinamikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Nöropsikoloji terimi ilk kez Donald O. Hebb'in 1949 yılında yayınlanan "*Davranışın Organizasyonu: Bir Nöropsikolojik Kuram*" (*The Organization of Behavior: A Neuropsychological Theory*) isimli kitabında geçmektedir (Karakaş, Bekçi ve Irak, 2003, s. 213). Nöropsikoloji, beynin yapı ve fonksiyonlarının davranışlarla ve zihinsel süreçlerle olan ilişkisini inceleyen pozitif bir bilim dalıdır. Vücudumuzdaki

diğer bütün organları denetleyen, en temel yaşamsal faaliyetlerimizi ve zihinsel süreçlerimizi yöneten, hayatımız boyunca verdiğimiz bütün kararların belirleyicisi olan beynimiz aynı zamanda kişiliğin ve bilincin de merkezidir. Nöropsikoloji bize yaş dönemlerine göre beynin karar alıcı merkezlerinin farklılaştığını söylemektedir. Buna göre çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı bireylerin kararlarında beynin dinamik yapısı önemli rol oynamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde hem cinsiyetler hem de terör örgütlerinin en çok militan devşirdiği kesim olan gençlik dönemi nöropsikolojik yaklaşıma göre ele alınacaktır.

Napolyon'un 1798 yılındaki Mısır seferi sırasında bulunan *Rosetta taşı* asırlardır çözülemeyen hiyerogliflerin sırrının çözülmesini sağlayarak gizemli bir tarihe ışık tutmuştur. Rosetta taşının sırrı şudur; Antik Yunanca, Dometik ve Hiyeroglif alfabelerinde yazılan tek bir metinden oluşmaktadır. Antik Yunancayı okuyabilen Champollion, hiyerogliflerin sırrını da bu sayede çözmüştür. İnsan vücudunun sırları en son açığa çıkan ve en kompleks organı olan beyin hakkında bildiklerimiz 21. yüzyıla gelinceye dek, beyin hasarı yaşayan bireylerin davranışlarının gözlenmesi ve hasarlı bölgenin karşılaştırılmasına dayanmaktaydı. Son yarım yüzyılda ise Napolyon'un Mısır seferinde bulunan Rosetta taşı misali, beynin sırlarını çözmemize katkı sağlayan görüntüleme tekniklerinin geliştirilmesiyle (PET, MRI, fMRI) beyne dair bilgimiz hızla artmıştır. Böylelikle bilim insanları kadın ve erkek arasındaki nöropsikolojik farklılıkları ortaya çıkarabilmişlerdir.

19. yüzyıldaki bilim adamları erkek beyninin kadın beyninden daha büyük olmasını, daha yüksek zihinsel kapasite ile ilişkilendirmiştir. Hacım farklılığına rağmen kadın ve erkek beyinlerinin eşit miktarda nörona sahip olmasının çok üzerinde durulmamıştır. Kadınların menstrual (regl) döngülerinin araştırma sonuçlarına zarar vereceği düşüncesiyle uzun yıllar boyunca, -1990'lı yıllara kadar- kadın fizyolojisine, nöro-anatomisine ve psikolojisine erkeğinkiyle aynı gözle bakılmış, bu da kadın doğasının ve yeteneklerinin anlaşılmasına neden olmuştur (Brizendine, 2006, s. 22). Örneğin, nöro-bilimin gelişmediği yıllarda yapılan psikanalitik değerlendirmeler kadınların sahip olduğu yetenekleri bile olumsuz değerlendirme talihsizliğinde bulunabilmiştir (Brizendine, 2006, s. 36).

3.1.1. İlk Cinsiyet

Embriyo, yaşamın ilk haftalarında henüz cinsel bir farklılaşmaya uğramamıştır. Fetüs beyni ve cinsiyet organları başlangıçta her iki cinsiyette de aynı durumdadır. Erkek cenin yaklaşık 8 haftalık iken testosteron hormonu bir tsunami şeklinde beyne hücum eder, bu da erkek ceninlerin beyinlerindeki dil ve iletişim alanlarında körelmeye yol açmaktadır (Brizendine, 2011). Kızlarda ise bu alan hiçbir tahribata maruz kalmadığı için kızlar iletişim konusunda, yüz ifadeleri ve sesleri tanıma konusunda doğuştan daha başarılıdır. Erkeklerde doğumdan önce testosteron üretimi olmazsa cinsiyet organlarının anatomik gelişimi tam gerçekleşemez. Dişi cinsiyet organları ise kendiliğinden gelişimini tamamlar. Bu yüzden dişilik cinsiyeti temel, birinci cinsiyet olarak sayılmaktadır (Demirel, 2014).

3.1.2. Avrupa'da Nöropsikolojiye İlginin Tarihi

Duyuların, davranışların ve karar verici mekanizmaların beyinle ilişkili olduğunun anlaşılması binlerce yılı bulmuştur. Beynin önemini ilk fark edenlerden biri M.Ö. 500'lü yıllarda yaşayan Alcmeon'dur. Alcmeon, gözün beyinle ilişkili olduğunu ve bütün duyuların beyne bağlı olduğunu anlamıştır (Winston, 2012, s. 19). Bununla birlikte asırlar boyunca beynin değerli bir organ olarak görülmediği, beyin yerine kalbe çok büyük önem atfedildiği bilinmektedir. Eski Mısırlılar kutsal saydıkları kişileri mumyalamaları sırasında beyni atarak kalbi korumuşlardır.

Beyne fizyolojik bir bakışla bakılması ise 1649 yılında Fransız filozof Rene Descartes'ın epifize dikkat çekmesi sayesinde gerçekleşmiştir. Descartes, diğer bütün organların çift olmasına rağmen, sol ve sağ beyinde tekrarlanmayan tek yapı olarak tasarlanan *epifizin (pineal gland)* ruhun yatağı olduğunu iddia etmiştir (Winston, 2012, s. 22). Papalık hekimi olan Giovanni Lancisi ise 1712 yılında ruhun yatağının beyin yarımkürelerini birbirine bağlayan 300 milyon sinirden oluşan korpus kollosum olduğunu iddia etmiştir (Ornstein, 2004, s. 58). Ruhun yatağı tartışmaları aslında beyne dair ilginin başlangıcı sayılabilmektedir.

Beyne ilişkin ilk önemli araştırma Marc Dax isminde Fransız bir cerraha aittir. Napolyon savaşları sırasında askeri cerrah olarak çalışan Dr. Dax, 1836 yılında ani ve kalıcı bir şekilde konuşma yetisini kaybeden çok sayıda hastasının beyin hasarının sol

beyinde olduğunu ve hiçbir şekilde sağ beyinde olmadığını gözlemlemiştir. Dax, buradan hareketle, beyin yarımkürelerinin farklı işlevleri olduğunu; dil ve konuşma yetisinin ise sol beyinde olduğunu söylemiştir. 1864 yılında Dax'ın tezini doğrulayan bir başka çalışma Parisli beyin cerrahı Paul Pierre Broca'dan gelmiştir. Broca da konuşulanları anlayabilen ancak kendileri düzenli ve akıcı konuşamayan hastaların beyin hasarlarının sol beyinde olduğunu, üstelik hiçbirinde sağ beyinde hasar olmadığını fark etmiştir (Ornstein, 2004, s. 62). Dil ile ilgili bir başka bozukluk 26 yaşındaki bir Alman hekim; Carl Wernicke tarafından 1874 yılında keşfedilmiştir. Dr. Wernicke, konuşulanları anlayamayan ancak akıcı, hebefrenik/dağınık ve anlamsız konuşan hastalarda Brodmann haritasında 22 numaralı alana denk gelen superior temporal lobdaki bölgenin hasara uğradığını tespit etmiştir. Sonraki dönemlerde ise Dr. Dejerine, okuma yazma işlevlerinin pariyetal lobda yer alan angüler girusta yerleşmiş olduğunu göstermiştir (Özeren,1996).

Beyne dair sınırlı bilgimizin gelişiminde büyük katkı sağlayan bir diğer gelişme de Phineas Gage adındaki 25 yaşındaki demiryolu ustasının başına gelen talihsiz kazadır. 13 Eylül 1848 tarihinde Rutland-Burlington Demiryolu Şirketinin ABD'de Vermont'taki ray döşeme çalışmalarında kayaları patlatırken yaşanan kazada Gage'in kafatasına bir demir çubuk girmiştir. Demir, sol yanaktan girerek, beyin ön kısmını delmiş ve kafatasından çıkmıştır. Dr. John Harlow'a göre kazadan sonra Gage, zihinsel yetisi ile hayvani eğilimleri arasındaki dengeyi yitirmiş gibidir. Saygılı, çalışkan bir kişi olan Gage'in kazadan sonra kişiliği tamamen değişmiştir. Çeşitli işlerde çalıştıysa da hiçbirinde tutunamayan Gage, kazadan on üç yıl sonra hayatını kaybetmiştir (Damasio, 1994, s. 21-34).

Aslında kişilik gibi soyut bir kavramın beyin gibi somut bir yapının içinde olması 19. yüzyılda pek kabul edilebilir görünmemekteydi. Ancak Gage vakası beyinde sosyal kurallara uymak, ahlaklı davranmak, sezgi, planlama, sorumluluk alma, karar verme, uzun vadeli kazançları gözetme, zararlı uyarıcılardan kaçınma gibi mekanizmaları ihtiva eden bir sisteme işaret etmekteydi.

Nörolog Hanna Damasio ve arkadaşları, Gage'in Harvard Üniversitesi'nde sergilenen kafatası üzerindeki hasarın ayrıntılı analizlerinden yola çıkarak ve demir çubuğun ölçülerini hesaplayarak beyindeki hasarı simülasyonda canlandırabilmiştir

(Damasio, 1994, s. 36). Gage'in beynindeki hasarlı alan, gözlerin hemen arkasına ve burun köküne denk gelen ventromedial prefrontal kortektir. Karar vermede hayati bir öneme sahip olan bu alan geleceği planlama, sosyal kurallara uygun davranma, kendisi için yararlı olanı gözetme ve uzun vadeli plan yapma işlevlerini gerçekleştirmektedir (Damasio, 1994, s. 44-45).

Prefrontal korteks (PFK) sadece tümör, travma ya da bir zedelenme nedeniyle değil, bazen de bilim insanlarınınca tahrip edilmiştir. 1936'da Portekizli nörolog Antonio Egas Moniz'in prefrontal lokotomi ameliyatında ve 1949'da ABD'de Walter Freeman ve James Watts'in prefrontal lobotomi ameliyatlarında frontal lobtaki sinir lifleri tahrip edilmiştir (Lehrer, 2009, s. 117). Bu ameliyatlar ilk zamanlarda ağır şizofreni hastalarına uygulanmışsa da ilerleyen yıllarda depresyon hastalarına dahi uygulanmış, trajik ölümlere ve ciddi yan etkilere neden olmuştur. Hastalardan bazıları konuşma yeteneğini tamamen yitirmiş, kimine stüpor teşhisi konmuş, kiminde ise dürtülerini kontrol edememe bozukluğu baş göstermiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Roger Sperry ayırık beyin ameliyatlarını gerçekleştirmiştir. Sperry ve arkadaşları ileri düzey epilepsi hastalarının korpus kollosumunu keserek hastaların acılarını azaltmaya çalışmıştır. Korpus kollosum kesisindeki amaç bir beyin yarımküresinde epilepsi krizi oluştuğunda diğer beyin yarımküresinin bu krizden etkilenmesini önlemek ve böylelikle nöbetlerin vereceği zararı azaltmaktır (Carter, 2012). Ancak korpus kollosum kesisinden dolayı bilgi karşı hemisfere iletilemediği için o beyin yarımküresi ancak yetenekleri ölçüsünde o bilgiyi değerlendirmektedir (Bear, Connors ve Paradiso, 2001).

Marc Dax'ın konuşma yetisini yitiren hastaların beyin hasarlarının sol beyindeki temporal lobda olduğunu keşfetmesi, ilerleyen yıllarda Phineas Gage vakası, prefrontal lokotomi ve lobotomi ameliyatları, Roger Sperry'nin ayırık beyin ameliyatları ve beyin görüntüleme tekniklerinin gelişmesi beyin yapısına ve işleyişine dair bilgimizde çığır açan gelişmeler olmuştur.

3.1.3. Kadın ve Erkek Beyinlerinin Nöropsikolojik Farklılıkları

Kadın ve erkek beyinleri arasındaki farklılıklar hayret vericidir. Bu farklılıkların anlaşılmasının, kadınlara yönelik geliştirilecek sosyal politika çalışmalarına katkı

sunacağı düşünülmektedir.

Kadın ve erkek beyinleri arasında organik, işlevsel ve hormonal pek çok farklılık bulunmaktadır. Hipotalamusta bulunan ve cinsel hormonların üretimini düzenleyen medial preoptik çekirdek erkeklerde kadınlardan 2,5 kat daha büyüktür (Winston, 2012, s. 276). Maymunlar üzerinde yapılan çalışmalarda bu alan uyarıldığında maymunların cinsel ilgilerinin arttığı, bu alan tahrip edildiğinde ise cinsel ilginin azaldığı gözlemlenmiştir. Kadınlar ve erkekler arasındaki bir diğer önemli farklılık korpus kollosumdan kaynaklanmaktadır. Pennsylvania Tıp Merkezi'nden Gur ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada sol ve sağ hemisferi birbirine bağlayan korpus kollosumun kadınlarda erkeklerden daha kalın olduğu görülmüştür (Winston, 2012, s. 73). Bu da kadınlarda düşünen sol beyin ile hissedilen sağ beyin arasında çok daha iyi iletişim kurulmasını, bilginin daha hızlı işlenmesini, olaylara çok yönlü bakabilmeyi ve aynı anda birden çok iş yapabilmeyi sağlamaktadır.

Kadın ve erkek beyinleri arasındaki bir diğer önemli farklılık kadınların iletişim ve dil yeteneğinden kaynaklanır. Erkeklerin yaklaşık 8 haftalık iken testosteron hormonu bir tsunami şeklinde beyne hücum ederek beyindeki dil ve iletişim alanlarında körelmeye yol açmaktadır (Brizendine, 2011). Kızlarda ise bu alan tahribata maruz kalmadığı için kızlar iletişim konusunda daha başarılıdır. Beynin işitme ve dil merkezlerinde kadınlar erkeklerden %11 daha fazla miktarda nörona sahiptir. Erkekler günde yaklaşık 7 bin kelime kullanırken kadınlar 20 bin kelime kullanmaktadır (Brizendine, 2011, s. 26-34). Kadınlık hormonu olan östrojen ve erkeklik hormonu olan testosteron her iki cinsiyette de bulunmakla birlikte yoğunlukları değişim göstermektedir. Erkek iç salgı bezinden salgılanan testosteron hormonu bir yandan cinsel ilgiyi beslerken diğer yandan egemenlik kurma, iktidar olma, saldırganlık ve rekabet dürtülerini şekillendirmektedir. Agresif, sonuca odaklı ve hedefe yöneliktir; diğer erkeklerden üstün gelme dürtüsünü taşımaktadır. Östrojen hormonu ise kadınların kendilerini çekici hissetmesini ve koruma düşüncesiyle davranış geliştirmelerini sağlamaktadır. Progesteron hormonu östrojenin etkisini tersine çeviren yumuşatıcı ve sakinleştirici bir hormondur. Şefkatli sevgiyi oluşturan hormon ise oksitosindir ve bunun erkekteki versiyonu vazopressin hormonudur. Sarılma ile harekete geçmektedir ve ebeveynlerin çocuklarına karşı duyduğu şefkatli sevgiyi oluşturmaktadır (Brizendine,

2006)

Kız çocuklar beyinleri testosteron hormonunun akımına uğramamış, duyu ve iletişim merkezleri bozulmamış halde kaldığından yüz ifadelerini okumakta ve sesleri yorumlamakta erkek çocuklardan çok daha başarılı olarak dünyaya gelirler. Psikanalitik teoriler kız çocuklarının gözlem yeteneğinin bir göstergesi olan yüz ifadelerini takip etmesini “muhtaçlık duymak” ve sürekli ihtiyaç içinde olmak” şeklinde yorumlamışlardır. Aslında bu durum kadının gözlem yeteneğinin bir işaretidir. Kız çocuklar yüz ifadelerinden ve ses tonundaki değişimlerden annelerinin kendileri ile ilgilenip ilgilenmediğini anlamaktadır. Teksas Üniversitesinde 12 aylık kız ve erkek çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada çocukların gözlem yetenekleri test edilmiştir. Anneleri ile birlikte çocuklar odalara alınmış ve anneleri tarafından odada bulunan bir oyuncuğa dokunulmaması talimatı verilmiştir. Bu çalışmada kız çocuklarının annelerinin yüzüne erkeklerden 10 ila 20 kat daha fazla baktığı, onaylama ya da onaylamama işareti aradığı görülmüştür. Kızlardan çok az bir kısmı dokunulmaması istenen oyuncuğa dokunmuştur. Erkek çocuklarsa nadiren annelerine bakmış ve yasak olan oyuncuğa sık sık dokunmuşlardır (Brizandine, 2006, s. 37).

Beynin giriş kapısı; görme, işitme, dokunma ve tat duyularına ait bilgilerin ilgili beyin alanlarına dağıtıldığı santral konumunda olan talamusun nükleuslarının baskınlıkları kadınlarda ve erkeklerde değişim göstermektedir. Erkeklerde görme ve tat; kadınlarda ise işitme ve dokunma duyuları daha baskın olduğu için erkekler görsel bilgiye, kadınlar ise işitsel ve dokunsal bilgiye daha duyarlıdır (Demirel ve Erdem, 2013). Bu durum her iki cinsiyetin karşı cinsle olan ilişkisinde de kendini göstermektedir. Çoğunlukla erkekler görsel, kadınlar ise işitsel ve dokunsal olarak uyarılmakta ve eş tercihinde bulunmaktadır. Talamusa uğramadan doğrudan beyne giden koku duyusu ise ön komissürde yerleşmiş olup, bu bölgenin kadınlarda erkeklerden %10 daha geniş olduğu görülmüştür (Carter, 2012, s. 194).

Kadın ve erkek düşünüş farklılığını oluşturan ve kararlarımızı belirleyen çok önemli bir başka farklılık ise amigdaladan kaynaklanmaktadır. Amigdala, korkuya yanıt veren çeşitli nükleuslara sahiptir. Bu nükleuslar cinsiyet hormonlarından etkilenirler. Hipotalamus tarafından salgılanan ve kadınlara özgü olan oksitosin hormonu amigdala aktivitesini ve bununla birlikte korku hissini azaltmaktadır (Carter, 2012, s. 125). fMRI

görüntüleri psikopatların korkutucu ve yoğun duygusal anlam içeren resimlere baktığında herhangi bir duygusal tepki göstermediklerini ve amigdalalarının normal bireyler gibi aktifleşmediğini ortaya koymuştur. Amigdalanın bir başka özelliği iyi ve kötü anılar konusunda duygusal bir hafıza deposu işlevi görmesidir. Sol hemisferde yer alan amigdala kötü ve istenmedik anıların saklanması ile ilişkili iken sağ amigdala daha çok heyecan ve ödül ile ilişkilidir. Kadın beyinde sol amigdala, erkek beyinde ise sağ amigdala daha etkindir. Bu da kadınların kötü anıları daha çok hatırlamasına ve koruma/kaybetmeme üzerine karar vermelerine; erkeklerin ise haz, ödül, heyecan ve kazanma ile ilgili eylemlere daha çok yönlenmesine neden olmaktadır (Demirel ve Erdem, 2013). Bunun yanı sıra nükleus akumbens (NAcc) ve ventral tegmental alan gibi hazla ilgili beyin bölgeleri erkeklerde daha etkindir (Brizendine, 2011). Erkeklerin duygusal anıları hatırlamada iyi oldukları sadece iki konu vardır: Karşı cinsin cinsel olarak kendilerine ne kadar çekici görüldüğü ve hayati tehlike durumu. Hafıza merkezimiz olan hipokampus de kadınlarda erkeklere göre daha büyüktür (Brizendine, 2006, s. 13). Anısal bilgi depolama merkezinin de kadınlarda daha aktif olduğu göz önünde bulunduğu bu etki daha iyi anlaşılmaktadır.

Kadınlar ve erkekler arasındaki bir diğer fark düşünme, planlama, odaklanma, yargıya varma, ket vurma, hedefe yönelik çalışma, çeldiricilere direnebilme, dürtü kontrolü, hatalardan ders çıkarabilme ve duygusal özelliklerle ilgili olan prefrontal korteksten (PFK) kaynaklanmaktadır. PFK, ergenliğe bağlı olarak kadınlarda erkeklerden 1-2 yıl evvel etkinleşmeye başlar (Brizendine, 2011, s. 15). PFK etkinliği yaşla birlikte artmakta ve kişinin daha sağduyulu, mantıklı kararlar almasını sağlamaktadır. Korteksin ön kısmını oluşturan ve beyin en son olgunluğa ulaşan bölgesi Frontal lobun en önemli parçası PFK, insan beyinin en gelişmiş kısmıdır ve tüm beyin yüzde otuzunu oluşturur. PFK, kedilerde beyin %3,5'ini, köpeklerde %7'sini, şempanzelerde ise %17'sini oluşturur (Ertuğrul, 2008, s. 29). Bu bölge, beyni dizginleyen, anlık hazlar yerine uzun vadeli kârları kollayan ve karşıdaki kişinin psikolojik durumunu algılamayı sağlayan bir idari amir ve bir denetim mekanizmasıdır (Damasio, 1994).

Kadın ve erkek beyinleri arasındaki bir diğer farklılık endişe merkezi olan anterior singulat korteksten (ASK) kaynaklanır. Anterior singulat korteksin, kararları

biçimlendirme, seçenekleri tartma, dikkati bir yerden başka yere yönlendirme görevleri vardır. Yaşlanmayla birlikte etkinliği zayıflayan anterior singulat korteks kadın beyininde erkeklere nazaran daha büyüktür (Brizendine, 2006, s. 13). Bu da kadınların daha endişeli davranmalarının nedenlerinden biridir.

Kadın ve erkek beyinlerinde yaşla ortaya çıkan bir başka farklılık vardır. Erkekler özellikle düşünme ve duygularla ilişkili olan frontal ve temporal loblardaki dokuları daha erken kaybederken; kadınlar ise hipokampus ve temporal loblarda daha çok kayıplar yaşamaktadır (Winston, 2012, s. 277).

Beyindeki bilinçdışı alanları birbirine bağlayan ve duygusal farkındalık ile ilişkili olan anterior komissür kadınlarda erkeklerden %10 daha geniştir (Carter, 2012, s. 194). Bu da kadınların duygusal farkındalığının daha yüksek olmasına ve duygusal sağ beyin ile analitik sol beyin arasında hızla iletişim kurulmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca sol ve sağ talamusu birbirine bağlayan massa intermedianın kadın beyininde erkeklerden %50 daha büyük olduğu tespit edilmişse de bunun ne tür bir farklılığa neden olduğu henüz açıklanamamıştır (Carter, 2012, s. 194). fMRI taramaları kadınlarda konuşma sırasında her iki hemisferin de aktif olduğunu erkeklerde ise sadece sol hemisferin aktif olduğunu göstermektedir (Carter, 2012, s. 194).

3.1.4. Genç Bir Beyin

Çocukluktan yetişkinliğe geçen bir bireyin beyininde pek çok değişim yaşanmaktadır. Öyle ki bu değişim, genç bireye beş-on yıl sonra yapamayacağı davranışları yaptırmakta, alamayacağı riskleri aldırılmaktadır.

Genç bir zihni diğerlerinden ayıran en önemli iki yapı beyindeki prefrontal korteks (PFK) ve amigdala isimli yapıların etkinliğidir (Demirel, 2016). Bu durum bireylerin dünyayı algılayışını, nesnelere ve olayları yorumlayışlarını ve karar verme süreçlerini şekillendirmektedir. Ergenlikte ve ilk gençlik yıllarındaki bireylerde beyin korku ve heyecanla ilgili bölümü amigdalanın etkinliği yüksek olup yaş ilerledikçe bu etki azalmaktadır. Genç bireyler fazla düşünmeden, tedbirsiz, dürtüsel, korkusuz ve cesurca hareket ederler. Mantık ve sağduyu merkezi olarak niteleyebileceğimiz prefrontal korteksin ise gençlik yıllarında çok etkinleşmediği ve olgunlaşmadığı görülmektedir. ABD’de lise öğrencilerinin yarısı yasadışı ilaç kullanmaktadır. Cinsel yolla bulaşan

hastalıkların yarısı gençlerde görülmektedir. 21 yaş altındaki gençlerin başlıca ölüm nedeni trafik kazalarıdır. Lehrer'in aktardığı bu istatistikler kendini dizginleyemeyen ve dürtüsel davranan bir zihnin göstergesidir (Lehrer, 2009, s. 130).

Ergenlik döneminde erkeklerde testosteron hormonu yirmi kat artmaktadır (Demirel ve Erdem, 2013). Bu hormon güç, iktidar ve cinsellikle ilgili bir hormondur. Erkeklerin bağımsızlaşma, otoriteye isyan etme duygu ve düşünceleri hormonal yapılarıyla da son derece ilişkilidir. Testosteron etkisindeki genç erkek beyni riskleri umursamaz ve kızlardaki gibi sosyal bağlar geliştirme arayışına girmez. Östrojen etkisindeki kız çocuklarında ise sosyal uyum, çevre ile bağlantılı olma, onaylanma, sevme, sevilme ve yakın ilişkiler geliştirme ihtiyacı ön plandadır. Kız çocukları çatışmadan kaçınmak isterler; çünkü çatışma, onaylanma ve sosyal uyumla çelişmektedir (Brizandine, 2006, s. 43).

Yaşla birlikte yüksek düzey beyin işlevlerinden sorumlu bölgelerin aktifleşmesi, kişilerin daha sağduyulu kararlar almasını sağlarken, ergenlik ve gençlik yıllarında daha etkin olan içgüdüsel beyin bölgeleri kişilerin daha korkusuzca ve sonunu düşünmeden hareket etmelerine neden olmaktadır.

Bütün bu süreçler ışığında genç bireylerin düşüncelerini belirleyen korkusuzluk ve özgürlük duygularının başına buyrukluk ile birleşerek gençlerde otoriteden kurtulma düşüncesine neden olduğu görülmektedir. Kişilik oluşumu süreci nedeniyle bir gruba ait olma, kendini bir ideoloji ve siyasal bir sistem içinde tanımlama ihtiyacı hisseden ve gücünü ispat etmek isteyen genç bireyler bu dönemde terör örgütleri bağlantılı gruplarının yönlendirmelerine daha açık hale gelmektedir. Gençlik yıllarındaki bireyler için aile önemini yitirmekte, arkadaş çevresinin değerlendirmeleri önem kazanmaktadır.

- Bu dönemde gençler otoriteye karşı çıkarlar. Çünkü bağımsız bir birey olmak isterler.
- Aile önemini yitirir. Anne-babanın hiçbir şey bilmediği düşünülür, arkadaş grubunun değerlendirmeleri önem kazanır.
- Bu dönemde gençler rol model arayışlarına girerler.

- Kişilik gelişimi bu dönemin gelişim ödevidir, bu nedenle gençler kendini yansıtan bir ideoloji bulma arayışına girer.
- Bu dönemde gençler kendilerini çok güçlü hissetmektedir ve olayları mantıklı düşünmek yerine maceracı, duygusal ve riskleri değerlendirmeden hareket ederler.
- Bir gruba ait olmak ve bu grupta sosyalleşmek isterler.

3.1.5. Kadın Militanlığa Nöropsikolojik Bakış

Nöropsikolojik yaklaşıma göre insanlar öfkelenildiğinde beyinde mantıklı ve sağduyulu kararlar almayı sağlayan ve üst düzey beyin işlevlerini gerçekleştiren prefrontal lob gibi bölgeler yerine; dürtüsel, ani ve tepkisel davranan ilkel beyin bölgeleri hareketlenmektedir (Demirel ve Erdem, 2013). Bu durumda alınacak kararlar insanı daha sonra pişmanlığa sevk edecek nitelikte kararlar olacaktır. Soyaçekim ve suç arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalarda da anlamlı bir ilişki bulunmuş, kromozomların taşıdığı genlerin içerdiği deoksiribonükleik asitin (DNA) saldırgan davranışlar, şiddet eylemleri ve suça yakınlıkla ilgili olduğu bulunmuştur (Köknel, 2000, s. 30). Öte yandan erkek iç salgı bezi ürünü olan testosteron hormonunun saldırganlık davranışını artırdığı bilinmektedir.

Cinsiyetler nöropsikolojik yaklaşıma göre ele alındığında yaşamın biyolojik üreticisi olan kadının, şiddete erkekte daha az eğilimli olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, daha empatik olan kadın beyni, sosyal uyumu, onaylanmayı ve iyi sosyal ilişkiler kurmayı ön plana almaktadır. Normal koşullar altında, kadının şiddete yönelmesi ise bu isteklerle çelişmektedir. Ancak, bununla birlikte değer görme, sevilme, sayılma, onaylanma, dikkat çekme, farkındalık oluşturma gibi ihtiyaçlarını yaşadığı ortamda karşılayamayan genç kızların bu isteklerini karşılamak üzere terör örgütlerine katıldığı da düşünülebilir. Örgütlerin kadın katılımını teşvik eden propaganda faaliyetleri, toplumun bazı kesimlerinde örgüt mensuplarına saygı duyulması ve bu kişilerin kahramanlaştırılması gibi unsurlar ve rol model kadın terörist figürler kadınların örgüte katılma kararı almasını kolaylaştırmaktadır. Gençlik yıllarında mantıklı düşünmeyi sağlayacak beyin bölgeleri yerine daha içgüdüsel, dürtüsel ve

duygusal beyin alanlarının daha aktif olması da kadınların bu kararında etkili olmaktadır. Diğer yandan milliyetçi söylemlerden etkilenen kadınlar, kendi bireysel özgürleşme arayışlarının yanı sıra ezildiğini düşündükleri halkları için “feda olmak” üzere terör örgütlerine katılmaktadırlar. Kadını motive eden güdü, öldürmek değil yaşatmaktır. Terör örgütlerinde yer alan kadınların çoğu öldürme eylemini yaşatma uğruna yaptığını düşünmektedir.

IV. BÖLÜM

KADIN, MİLİTARİZM VE TERÖR, DÜNYADAN ÖRNEKLER

4.1. KADIN, MİLİTARİZM VE TERÖR

Cynthia Enloe, milliyetçiliğin, “*erkekleştirilmiş hafızadan, erkekleştirilmiş aşağılanmadan ve erkekleştirilmiş umuttan*” doğduğunu savunmuştur (Nagel, 2016, s. 68). Milliyetçi hareketlerde ve çatışmalarda kadınlara küçük ve çoğunlukla sembolik roller verildiğini ifade eden Enloe, kadınların ya “*ulusun korunup yüceltilecek ikonları*” olduğuna ya da “*erkeklerce elde edilecek savaş ganimetleri*” olduğuna dikkat çekmiştir. Enloe'nin çarpıcı değerlendirmesi kadının milliyetçi süreçlerde ve savaşlarda edilgen ve ikincil aktör konumunda olduğunu göstermektedir.

Savaş, tarih boyunca erkeklerin alanı olarak görülmüştür. Savaşçı olmalarıyla bilinen Amazon kadınları efsanesinde bile, kadınların bunu ancak sol göğüslerini dağılayarak başarabildiği anlatılmaktadır. Efsaneye bu yönüyle bakıldığında kadın vücudunun savaşmayı zorlaştırdığı imâ edilmekte ve Amazon kadınlarının göğüslerini dağılayarak, bir anlamda kadınlıklarını öldürerek savaşmaya uygun hale gelebildikleri vurgulanmaktadır.

Kadınlar, olağanüstü dönemler sayılan savaş dönemlerinde tıbbi yardım, gıda temini, mühimmat taşıma gibi destek unsuru görevler almalarına karşın, ordunun kamusal alanında son birkaç yüzyıl dışında yer almamışlardır. 1900'lü yıllardan itibaren kadınların hem devlet ordularına hem de bölgesel örgütlere alınmasıyla birlikte, kadın savaşçıların adeta romantik bir imgeye dönüştüğü görülmüştür.

Kadınların savaşlarda erkeklerle beraber yer aldığı pek çok örnek bulunmaktadır. En eski örneklerden biri Yahudi kadınlardır. Kudüs'ün Romalılarca işgali sırasında

Yahudi kadınlar, Romalı askerlerin üzerine kaynar yağ dökerek savaşta yerlerini almışlardır (Yuval-Davis, 2014, s. 179). İspanyol askerler, İnkalarla yaptıkları savaşlarda erkeklerin yanında sapan kullanan İnk kadınları gördüklerini ifade etmişlerdir. I. Dünya Savaşı'nda Maria Botchkareva'nın öncülük ettiği 300 civarında Rus kadın, cephede erkeklerle yan yana savaşmış ve karşı tarafa ağır zayıat vermiştir (Kramer, 2014, s. 12). İngiliz ve Amerikalı kadınlarsa 1917'den beri silahlı kuvvetlere alınmış, üniforma giymiş ve tatbikatlara katılmış olmalarına karşın savaşmalarına izin verilmemiştir. Orduda memur, telefon operatörü, istihbarat görevlisi ve yemek hizmetleri sunucusu olarak çalışan bu kadınlar, 1939'da yeniden savaş çıktığında İngiliz Ordusu'nun kadın kanadı olan *Yardımcı Gönüllüler Birliği (Auxiliary Territorial Service-ATS)*, *Kraliyet Donanması Kadınlar Birliği (WRNS)*, *Kadın Hava Kuvvetleri Muavin Birliği (Women's Auxiliary Air Force-WAAF)* ve *Kadın Nakliye Birliği (Women's Transport Service-WTS)* gibi kurumlarda daha etkin görevlerde çalışmaya başlamışlardır (Kramer, 2014, s. 11-12). II. Dünya Savaşı'nda kadınların savaşa katılması o kadar acil bir ihtiyaç olarak görülmüştür ki, İngiltere 1941 yılında yürürlüğe koyduğu *Ulusal Hizmetler Yasası* ile 18-30 yaş arasındaki bütün kadınları askerliğe çağırmıştır (Macdonald, 1994, s. 18). Kadınlar zamanla gemileri ve uçakları yönlendirmek için radar ve radyo kullanmayı öğrenmiş, silah kullanmaları yasak olsa da uçaksavar silahlarda erkeklerle birlikte çalışmışlardır. 1943 yılında ATS, WRNS ve WAAF'ta 500 binden fazla kadın çalışmaktadır (Kramer, 2014, s. 12). Kadınlar hemşire, doktor, casus, istihbarat toplayıcısı, otobüs ve tramvay sürücüsü, kasaplık, posta memurluğu ve cephane işçiliği gibi çok sayıda görevde bulunmuşlardır (Kramer, 2014, s. 12-13).

II. Dünya Savaşı'nda tüm ülke genelinde seferberlik ilan edilen İngiltere'de savaşlarda yer alan kadınlar Avrupa direniş hareketinin temsilcileri olarak şeref kürsüsüne yükselmişlerdir (MacDonald, 1994, s. 18). Aynı yıllarda Macar Yahudisi, şair Hannah Senesh'in paraşütle düşman hatlarına indirilerek yakalanması ve işkence edildikten sonra idam edilmesi, Yahudi toplumunda onun bir kahramana ve sembole dönüşmesine neden olmuştur. Nazi Almanyası'nın işgal ettiği Sovyetler Birliği'nde tarih eğitimini yarıda bırakarak orduya katılan ve kendisine sunulan hemşirelik seçeneğini reddeden Lyudmilla Pavliçenko, Kızıl Ordu'nun en önemli keskin

nişancularından biri olmuştur. II. Dünya Savaşı'nda *Gece Cadıları (Night Witches)* olarak nam salan Sovyet kadın pilotlar Alman demiryollarını, cephaneliklerini ve topçu mevzilerini hedefleyerek 23 binden fazla bombalama eylemi gerçekleştirmiştir (Kramer, 2014, s. 12-13). Kadın savaşçılardan bahsederken karşımıza kendi ülkemizden de bir örnek çıkmaktadır: Sabiha Gökçen. Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi kızı, dünyanın ilk kadın savaş pilotu olarak tarihe adını yazdıran Sabiha Gökçen, “*genç cumhuriyetin genç kadın pilotu*” olarak hem Türk kamuoyunda hem de yabancı basında dikkatleri üzerine çekmiştir. 1937'de Dersim Harekâtı'na katılan genç Sabiha Gökçen, kadınların pilotluk gibi zor ve yeni bir alanda başarılı olabileceğini bütün dünyaya göstermiştir (Altınay, 2016, s. 262).

I. ve II. Dünya Savaşı yıllarında savaşa katılan hemen hemen bütün ülkelerde, kadınlar erkeklerle birlikte savaşmış ve önemli görevlerde bulunmuş olmalarına karşın savaş bittikten sonra “doğal rollerine” geri gönderilmişlerdir. 1958-1964 yılları arasında Fransız sömürge yönetimine karşı çıkan Cezayir'de Müslüman kadınlar için de benzer bir durum söz konusudur. Giysilerinin altında silah taşıyarak bağımsızlık mücadelesinde destek unsuru olarak yer alan Cezayirli kadınlar, savaş bitip bağımsızlık kazanıldığında evlerine, geleneksel kadın rollerine geri gönderilmişlerdir (MacDonald, 1994, s. 99).

Kadınlar devlet ordularında olduğu kadar terör örgütlerinde de yer almaktadır. Günümüzde terör örgütleri kadınları bünyesine dâhil etmeye yönelik stratejiler geliştirmektedir. Üstelik kadın teröristler artık örgütlerde daha etkin konumlarda yer almaya başlamışlardır. Terör örgütleri için kadınların ihmâl edilmesi, örgüte fayda sağlayacak önemli bir kesimin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Bu nedenle terör örgütleri, kadın militanları da örgüte dâhil ederek oluşan kayıpları telafi etmeyi ve mücadelenin devamlılığını sağlamayı hedeflemektedir.

Kadınların terör örgütlerine sağladığı pek çok avantaj bulunmaktadır. Kadın teröristler, çoğu zaman güvenlik noktalarından daha kolay geçebilmekte ve kadınsı özelliklerini intihar eylemlerinde kullanabilmektedirler. Bazen makyajla ve giyimini değiştirerek üst sosyo-ekonomik düzeyde bir kişi görünümü elde eden kadın teröristler hedeflerine daha kolay ulaşabilmektedirler. Bazen de hamile gibi davranarak arama noktalarından kolaylıkla geçebilmektedirler. Kendisini bu kadar kolaylıkla kamufle edebilen kadın teröristler, örgütler için büyük avantajlar sağlamaktadır.

Kadınlar terör örgütlerinde çok eski zamanlardan beri faaliyet göstermektedir. Amin Maalouf, *Semerkant* adlı eserinde Hasan Sabbah'ın "*fedayiler*" için kurulan yalancı cennetinde çalıştırılmak üzere köle pazarlarından satın alınan kadınlardan bahsetmektedir (Maalouf, 2014). Kadın ve militarizm konusunda çalışma yapan pek çok araştırmacıya göre kadınların militarizm ilişkisinde kırılma noktası olan ilk gelişmenin ise Fransız Devrimi olduğu ifade edilmektedir.

Fransız Devrimi'nde kadınlar, erkeklerle birlikte protesto gösterilerine katılmışlardır. Buna karşın, kadın tarihinde yeni bir sayfa açmış olan böyle bir dönemde dahi kadınlar erkekler nezdinde kötü bir imaja sahiptir ve erdemsizliklere dair özellikler kadınlara atfedilmektedir (Çakmak, 2007). Aslına bakılırsa Fransız Devrimi'nde protesto gösterilerine katılan bütün kadınlar ya Devrim yanlısı ya da Devrim karşıtı olan, siyasal kaygılar taşıyan kadınlar değildir; bu kadınlar arasında fiyat artışına tepki gösteren pek çok kadın da bulunmaktadır (Çakmak, 2007). Ancak Şair Maya Angleou'nun da belirttiği gibi "*Bir kadın, ne zaman kendi sesini duyurmak için ayağa kalksa, planlamamış bile olsa, tüm kadınlar için de ayağa kalkmış olur.*" Kadınların Devrimdeki rolü kadın hareketlerinin oluşmasında ve kadının siyasallaşmasında etkili olmuştur. Öte yandan Fransız Devrimi, modern anlamda kadın terörizminin doğuşunda da bir milat sayılmaktadır.

1800'lü yılların ikinci yarısına gelindiğinde Vera İvanovna Zasuliç isimli kadın anarşist, gerçekleştirdiği siyasi suikastlar ile dikkat çekmiştir. Petersburg valisi General Fyodor F. Trepov'u kurşunlayan Rus kadın (Altuğ, 2011, s. 77), Sosyal Demokrat İşçi Partisi içinde de aktif rol almıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında ise kadınlar politik şiddete ve terörist faaliyetlere daha çok katılmaya başlamıştır (Gonzales-Perez, 2008, s. 1). 1960'lı yıllar itibarıyla Avrupa'da ve Latin Amerika'da sol ideoloji ve feminizm hareketleri güçlenmiştir.

26 Temmuz 1953'te Küba devriminin gerçekleşmesinin ardından Güney Amerika kıtasında yükselen devrimci sosyalizm ve Marksizm, kadınların siyasal hayata ve terör örgütlerine katılmalarında önemli rol oynamıştır. Kadınların geleneksel cinsiyet rollerine sıkıştırıldığı Güney Amerika ülkelerinde kadınlar, bu ideolojilerin etkisiyle kamusal alana çıkabilmişlerdir. Sosyalizmin kadınların geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkarak radikalleşmesine imkân tanınması Güney Amerikalı kadınların yoğun bir

şekilde terör örgütlerine katılmasının en önemli nedenidir (Ardevini Brooker, 2000, s. 258). Meksika’da Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN), Uruguay’da Tupamaros, El Salvador’da Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN) ve Nikaragua’da Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi isimli terör örgütleri kadın katılımını desteklemişlerdir.

1960’lı yılların sonunda Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHK-C) üyesi Leyla Halid uçak kaçırma eylemi ile bütün dünyanın dikkatini çekmiş ve büyük sansasyon yaratmıştır. 29 Ağustos 1969 günü, Tel Aviv’den Los Angeles’a gitmekte olan 840 sefer sayılı TWA uçağını kaçıran, yolcuları tahliye eden ve sonra da uçağı havaya uçuran Leyla Halid, cesur, romantik bir devrimci kadın simgesine dönüşmüştür (MacDonald, 1994, s. 128). Kaçırıldığı uçağı doğum yeri olan Filistin’in Hayfa kenti üzerinden Suriye’ye uçuran, ardından uçağı Şam’a iniş yaptıran ve burada da havaya uçuran genç kadının elinde silahı ile olan görüntüsü 20. yüzyıla damga vuran en önemli fotoğraflardan biri haline gelmiştir. Uçak kaçıran, cesur, gözü kara ve güzel Leyla Halid bir anda dünyanın ilgisini bilinmeyen bir meseleye, Filistin meselesine çekmeyi başarmıştır. Leyla Halid bir anda kadınlar için kahramana dönüşmüştür. MacDonald, Leyla Halid’i anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır:

Leyla Halid, yüzlerce canlı ve ölü Filistinlinin ondan önce ve sonra yapmadığı bir şeyi birkaç saat içinde yaptı: dünyanın kitle iletişim araçlarının dikkatini kendine çekti ve medyayı kendine esir etti. Bunu yapış tarzı (uçak kaçırarak, yolcuları tahliye ederek, sonra uçağı havaya uçurarak) onu hem aşırı tehlikeli, fakat hem de paradoksal bir biçimde romantik ve cesur bir kadın haline getirdi. Kimseyi öldürmemişti ve kendi hayatını ortaya atmıştı. Genç ve güzel bir kadın olmasının, yarattığı sansasyonla büyük ilgisi vardı.

Yarattığı şiddetin bir seks simgesi haline geldi; bir gecede milyonlarca tabuyu sarstı ve tüm dünyadaki yüzlerce diğer öfkeli genç kadının düşüncelerini devrimcileştirdi.

Hepsi bir Leyla Halid olmak istiyordu; Amerikan Spikerler Örgütü’nün kadınlarından Baader Meinhof’un kurucu üyelerine ve İngiltere’deki Angray Brigade kadınlarına kadar. Leyla Halid iktidarı ele geçirmek istiyordu ve hepsi onun izinden gitmek istiyordu (MacDonald, 1994, s. 128).

1960’lı yıllarda devrimci literatür dünya çapında revaçtaydı ve bu dönem adeta en karşıt hayallerin dönemi idi. Bir yanda hippiler, çiçekler, güç, barış ve özgürlük nutukları atılırken diğer tarafta terör ve ölüm kol geziyordu (Davies, 2006, s. 27). 1970’li yıllarda Leyla Halid’in yankısı sürerken kadınlar sol ideolojili öğrenci

hareketleri içinde daha görünür hale gelmiş ve terör örgütlerinde aktif olarak eylemlere katılmaya başlamışlardı. Bu hareketler arasında Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) en dikkat çekenler arasındadır. MacDonald'ın belirttiğine göre, Almanya'nın en ünlü ve en korkucu örgütü olarak bilinen RAF üyelerinin yaklaşık yarısını ve destekçilerinin de yüzde ellisini kadınlar oluşturmaktadır (MacDonald, 1994, s. 250-251). Andreas Baader'in yönettiği örgütün en etkili diğer iki kişisi gazeteci Ulrike Meinhof ve Gudrun Ensslin'dir. RAF'ın içinden bir grup daha sonra yeni bir yapılanma sürecine girerek neredeyse tamamı kadınlardan oluşan ayrı bir örgüt kurmuştur. Cins ayrımcı hedefler seçen Kızıl Zora kadınları halka zarar verdiğini düşündükleri sanayi ve organizasyonlara, evlilik bürolarına bombalı saldırılar düzenlemiş, kadın işçilerin yeterli ücret almadığı iş yerlerini ateşe vermiş, çok sayıda banka soygunu ve sokak eylemi gerçekleştirmişlerdir. Kızıl Zora'lı kadınların politikacı Heinz Karry suikastı da dahil olmak üzere 1980'li yıllarda yaklaşık 250 eylem gerçekleştirdiği bilinmektedir (MacDonald, 1994, s. 275).

Bu dönem itibariyle İtalya'daki sol tandanslı terör örgütlerinin dörtte biri kadınlardan oluşmaktadır (Eubank ve Weinberg, 1998). İtalya'da Kızıl Tugaylardan sonra en önde gelen ve en çok korkulan ikinci terör örgütü Prime Linea'nın (Ön Cephe) dört kurucusundan ve liderlerinden biri olan Susanna Ranconi isimli kadın terörist, pek çok suikast eylemine katılmış ve aynı zamanda örgüte fon sağlamak amacıyla çok sayıda silahlı soygun gerçekleştirmiştir (MacDonald, 1994). Erkek egemen zihniyetin hâkim olduğu İtalya'da kadınlar özellikle 1970'li yıllara kadar en çok ezilen kesimlerin başında gelmekteydi. 1975'e kadar İtalyan erkeklerin eşlerini dövmelelerinde yasal olarak bir sorun yoktu ve kürtaj 1976'ya kadar yasadışıydı. 1960'ların sonlarında İtalya'da feminist hareketler ortaya çıktı. Susanna Ranconi'nin de içinde bulunduğu feminist kadın mangaları kürtaja karşı çıkan doktorlara, cinsel içerikli filmler gösteren sinemalara ve vitrinlerde canlı kadın modelleri sergileyen dükkânlara saldırılar gerçekleştirdiler (MacDonald, 1994, s. 222).

1980'li yıllara gelindiğinde kadınlar terör örgütlerinde destek unsuru olmaktan çıkmış ve aktif savaşçı olarak sıcak çatışmalara girmeye başlamışlardır (Çebi, 2010, s. 103). 1980'li yıllarda dikkat çeken önemli bir husus da hemen hemen bütün terör örgütlerinin kadın teröristlere faaliyet alanı sunmasıdır. Öte yandan kadınların terör

eylemlerinde bazen kandırılarak yer aldığı da görülmektedir. Hindawi, hamile kız arkadaşı Andy Murphy'nin bavullarını patlayıcılarla doldurmuş, Çakal Carlos lakaplı Iliç Ramirez Sanchez kız arkadaşlarını güvenli evler tutmaları ve kuryelik yapmaları için kullanmıştır (MacDonald, 1994, s. 21).

Günümüzde kadın teröristlerin eylemleri oldukça çeşitlidir. Kadınlar terör örgütlerinde sempatican, ajan ve aktif savaşçı olarak yer alabilmekte; gasp, soygun, bombalama, kundaklama, sabotaj, sokak eylemleri, suikast, intihar saldırısı, uçak kaçırma ve hava korsanlığı eylemlerinde bulunabilmektedir (Çebi, 2010).

Kadının radikalleşmesi erkeklerden farklı olarak bireysel incinmişlikler, sosyal yaşamda karşılaşılan güçlükler, aile ve çevre faktörleriyle daha ilgilidir. Kadını motive eden öldürme değildir. Terör örgütlerinde yer alan kadınların çoğu öldürme eylemini yaşatma uğruna yaptığını düşünmektedir. Kadınlar, terör örgütlerine aile baskısından kaçma, zorla evlilikten kurtulma, özgürleşme gibi çeşitli nedenlerle katılmaktadır. Bu nedenlere bakıldığında aslında kadınların da özgürleşmek için terör örgütlerini araçsallaştırdığı görülmektedir. Kadınlar için terör örgütleri özgürlüğe açılan, yaşamının kararını kendisi vereceği, feodal aile ve toplum baskısını hissetmeyeceği bir ortam olarak görülmektedir. Bu durum yalnızca Türkiye'deki PKK terör örgütünde değil, Tamil Kaplanları gibi terör örgütlerinde de görülmektedir. Geleneksel Sri Lanka toplumunda ikincil olarak görülen kadınlar, kendilerine özgürleşecekleri, saygı görececekleri ve birey olarak kabul edilecekleri bir yaşam vadeden Tamil Kaplanlarına yönelebilmektedir.

1987 yılında Kuzey Koreli bir kadın terörist tüm dünyanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. Kuzey Koreli bir diplomatın kızı olan Kim Hyun Hui, kritik görevler için özel olarak yetiştirilmiştir. Uzun yıllar Japonya'da ve Çin'de özel eğitim alan ajan Kim Hyun Hui, aynı zamanda çok sayıda dile hâkimdir. Bu genç kadın, babası rolündeki bir erkek ajan ile birlikte Güney Kore Havayollarına ait 858 nolu uçağı patlatmış ve ardından başarısız bir intihar girişiminde bulunmuştur. Kim'e "*Çin bebeği katili*" lakabı takılırken konuşulan bir konu da Kim'im masum görüntüsü ve güzelliğidir. Ölüm cezasına çarptırılan Kim, özür dilemiş, beyninin yıkandığını ve bir makine gibi kendisine verilen emirleri yerine getirdiğini söylemiştir. Ardından genç kadın teröristin ölüm cezası Güney Kore Hükümeti tarafından affedilmiştir (MacDonald, 1994).

Leyla Halid ve Kim Hyun Hui örneklerinde olduğu gibi güzel kadın savaşçı imgesi kamuoyunun ve medyanın ilgisini çarpıcı bir şekilde çekmektedir. İnsanda böyle bir eğilim zaten mevcuttur. Güzel olanı “iyi ve masum” algılayabiliyoruz ve güzele olan yaklaşımımızda daha yardımsever, anlayışlı, hoşgörülü davranabiliyoruz. Terör örgütleri de insanın bu özelliğini bilerek, buna uygun davranmakta; psikolojik savaşta terör örgütünün kanlı yüzünü “kadın savaşçı” imgesi ile romantik gösterebilmektedir. Örgütlerin geniş toplum kesimlerine ulaşmasında, özgürlükçü, bağımsızlığı için savaşan, güzel ve romantik bir kadın imgesi, örgütler için güzel bir vitrin yaratabilmekte ve örgütün reklamını yapmaktadır.

2013 yılında, Gezi Parkı eylemlerinde yer alan Ayşe Deniz Karacagil, kamuoyuna “kırmızı fularlı kız” olarak tanıtılmış ve romantikleştirilmiştir. 12 Şubat 2014 tarihinde CNNTÜRK televizyonu, 98 yıl hapis cezasıyla yargılanan Karacagil ile bir röportaj gerçekleştirmiş, genç kız kırmızı fularıyla canlı yayına bağlanmıştır. Karacagil’in bu yayından üç ay sonra ise PKK’ya katıldığı ortaya çıkmıştır (CNNTURK, 2014). Ispartalı ve Türkmen olan bu genç kız, örgütte geçirdiği üç yılın ardından yine Gezi Parkı eylemlerinin yıldönümünde, Rakka’da DEAŞ tarafından öldürülmüştür. Destan Yörük kod adlı Karacagil’in örgütteki yaşamı PKK’daki kadının sıradan bir örneğidir.

PKK’da, Murat Karayılan’ın sözde Avrupa’dan sorumlu özel kalem müdürü olarak faaliyet yürüten Karacagil’in çatışmalara katılmaması ve diğer kadınlardan farklı muamele görmesi örgütteki diğer kadın militanların yoğun tepkisine yol açmıştır. Tenkitlerin önünü alamayan Karayılan, genç kadın teröristi PKK’nın Suriye kolu PYD’nin silahlı kanadı YPG’ye göndermek zorunda kalmıştır (Milliyet, 2017).

Fransız kadın moda dergisi Marie Clarie, 2005 yılı Eylül sayısında çokça tartışılan “*Kürt Amazonlar*” başlıklı bir haber yayınlamıştır (Milliyet, 2005). Söz konusu haberde, Fransız gazeteci Mylene Sauluy’un Kuzey Irak’ta görüştüğü kadın teröristlerin kamplarda sadece silahlı eğitim görmediği, eğitim dışındaki zamanlarında voleybol oynayıp bilgisayarla dünyadaki gelişmeleri izlediği öne sürülmüştür. Ayrıca Kürt kadınlarının zorlu dağ koşullarına uyum sağladığı iddia edilirken, “Kürt Amazonların rüyasının sadece kadınlara karşı cinsel eşitsizliğin ortadan kaldırıldığı bir dünya” olduğu ileri sürülerek PKK’lı kadın teröristlerin “feminist özgürlük savaşçıları” olduğu savunulmuştur. Kadın teröristleri, mitolojik savaşçı ve güçlü Amazon kadınları olarak

gösteren Fransız dergisi, dağa uyum sağlayan, voleybol oynayan, bilgisayarla dünyayı takip eden bir profil çizdiği PKK'lı kadın militanları romantikleştirmekte ve çocuk, kadın, yaşlı demeden binlerce Türkiye vatandaşını katleden PKK terör örgütünde “özgür ve demokratik” bir ortam olduğu mesajını vermektedir. Bu tür propaganda yayınları, ergenlik yıllarında bireysel ve ailesel sorunlardan bunalan, sıkışmış, çaresiz ve umutsuz hisseden pek çok genç kız için rol model oluşturmaya çalışmaktadır. Böylelikle kızlara bir “çıkış yolu” olduğu gösterilmekte ve “Siz de bu güçlü kadınlar gibi özgürleşebilir, hayatınıza yön verebilir, saygın bir yaşam sürebilirsiniz.” mesajı verilmektedir. Görüldüğü üzere bir moda dergisi, AB ülkelerince de terör örgütü olarak kabul edilen PKK'nın propagandasını açıkça yapabilmektedir.

4.2. DÜNYADAN ÖRNEKLER

4.2.1. Bask Anavatanı ve Özgürlüğü (Euzkadi Ta Askatasuna-ETA)

20. yüzyılın başından beri kadınlar, Bask milliyetçilerinin içinde yer almışlardır. Kadınlar, ETA'nın kendileri için kurduğu Bask Birleşik Milliyetçisi Kadın Birliği ve Kadın Milliyetçiler Birliği gibi teşkilatlarda 1922'den beri rol almalarına karşın örgüte militan olarak katılmaları çok uzun zaman gerektirmiştir (Çebi, 2010).

Bask, İspanya ile Fransa sınırları arasında kalan yedi bölgeden oluşmaktadır ve bu topraklar Bask milliyetçileri tarafından “*Euzkadi*” yani “*Bask ülkesi*” olarak adlandırılmaktadır. Otonom bir bölge olan Bask bölgesinde özellikle 19. yüzyıldan itibaren milliyetçi duygu ve düşünceler hızla yayılmaya başlamıştır. İspanya'da demir ve kömür madenleri açısından en zengin kaynaklara sahip olan bölge halkı, bu kaynakları merkezi yönetimle paylaşmaya karşı çıkmış, böylelikle İspanya'da ayrılıkçı sesler yükselmeye başlamıştır (Şimşek, 2010, s. 310). General Francisco Franco'nun yönetimi ele geçirmesi sonrasındaki süreçte Bask milliyetçileri için baskıcı bir yönetim başlamıştır. Bu dönemde Baskça dâhil yerel diller yasaklanarak bölgesel liderler idam edilmiş ve milliyetçiler cezaevlerine gönderilmişlerdir. Baskların birçoğunun anadilleri olan *Euskera*'yı konuşamaz hale gelmesi ve Bask kültürüne yönelik yasaklar Bask milliyetçiliğinin ırkçı yönünü kuvvetlendirmiştir. Baskçaya duyulan tahammülsüzlük o derece kuvvetlidir ki Franco döneminde mezar taşlarının üzerindeki Baskça isimler bile

silinerek İspanyolcalılaştırılmak istenmiştir (Jaureguiberry Akt. Arakon, 2013, s. 79).

Böyle bir ortamda doğan ETA, 1959 yılında kurulmuştur. Kendini sosyalist ve milli bir kurtuluş hareketi olarak tanımlayan örgüt, özerkliği reddederek, tam bağımsız bir Bask devletinin kurulmasını hedeflemiştir. İlk dönemlerinde dil ve Bask kültürüne yönelik çalışmalar yapan ETA, 1970'li yıllara gelindiğinde siyasi cinayetler işlemeye ve terör eylemlerine başlamıştır. Örgütün en sansasyonel eylemlerinden birisi Franco'nun halefi olarak görülen Amiral Luis Blanco'nun öldürülmesidir (Bollag, 2001). 1978 yılında, ETA'nın siyasi kanadı sayılabilecek *Herri Batasuna (Halk Birliği)* partisi kurulmuştur, bu parti teröre verdiği destek nedeniyle tartışmaların odağı haline gelmiştir (Gücenmez, 2014, s. 85). 1968-2011 yılları arasında 829 kişinin canına kıyan ETA, 20 Ekim 2011 tarihinde silah bıraktığını duyurmuştur (Gücenmez, 2014, s. 89).

ETA'da kadınlar kimi zaman destek unsuru olarak kimi zaman da aktif savaşçı olarak rol almışlardır. *Eterras* olarak adlandırılan ETA'lı kadınlar 1922'den beri *Bask Birleşik Milliyetçisi Kadın Birliği* ve *Kadın Milliyetçiler Birliği* gibi yapılarda yer almışlardır. ETA içinde faaliyet gösteren kadınlar "erkeklerin kadınlardan destek rolü beklemekle birlikte bir kadının komando birimine girdiğinde eşit kabul edildiğini ancak çoğunun da geleneksel önyargı ve geleneklere sıkı sıkıya bağlı olduğunu" belirtmişlerdir (MacDonald, 1994, s. 47). Örgüt içinde kadın oranı zamanla artış göstermiştir. 1960'ta tutuklanan ETA militanları arasında hiç kadın bulunmazken bu oran, 1980 yılında %8'e, 2002 yılında %33'e yükselmiştir (Çebi, 2010, s. 180). Kadın ETA militanları bombalama, suikast ve silah kaçakçılığı gibi çok sayıda terör eylemi gerçekleştirmiştir. Kadınların kolay kamufle olabilmeleri, makyajla ve giyimini değiştirerek saygın bir görünüm elde edebilmeleri sayesinde kadın ETA mensupları eylemlerini erkeklere nazaran daha kolay gerçekleştirilebilmişlerdir. İspanya'da arama noktalarında kadınlara daha toleranslı davranılması da bunda rol oynamıştır. Öte yandan örgütteki kadınlar, örgüte Bask milliyetçisi olan erkek arkadaşları ve erkek aile bireyleri aracılıyla katıldıklarını belirtmiştir (Çebi, 2010, s. 180).

4.2.2. İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (Irish Republican Army-IRA)

İrlanda Adası iki ülkeden oluşmaktadır. Adanın güneyinde bulunan İrlanda Cumhuriyeti, Hristiyanlığın Katolik mezhebine bağlı bağımsız bir ülkedir ve 4,5 milyon

nüfusa sahiptir. Adanın kuzeyinde ise Protestan olan Birleşik Krallığa bağlı özerk bir ülke; Kuzey İrlanda bulunmaktadır ve nüfusu 1,7 milyondur. Kuzey İrlanda'da faaliyet gösteren İrlanda Cumhuriyet Ordusu, bağımsızlığı hedefleyen bir terör örgütüdür. Örgüt 2005 yılında mücadelelerini sadece siyasi arenada sürdüreceklarını açıklayarak şiddet eylemlerine son vermiştir. Ancak, günümüzde IRA'nın devamı olduğunu söyleyen *Gerçek IRA (Real IRA-RIRA)* gibi terör örgütleri eylem yapma potansiyelini korumaktadır (KDGM, 2017, s. 335).

Kuzey İrlanda ile İngiltere arasındaki anlaşmazlık, tarihi yüzyıllara dayanan etnik ve mezhepsel bir çatışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. İngilizler ilk kez 12. yüzyılda İrlanda adasına ayak basmış ve bölgede hâkimiyetlerini giderek artırmışlardır (Gücenmez, 2014, s. 104). 15. yüzyıla gelindiğinde İngiltere Kralı VIII. Henry, Vatikan'ın taassup içinde olduğu gerekçesiyle Katolik Kilisesinden ayrılmış ve Protestanlığa geçmiştir. İrlanda ise Katolik kalmaya devam etmiş, böylelikle İngiltere ile İrlanda arasındaki sorun hem etnik hem de mezhepsel bir boyut kazanmıştır. Özellikle, Oliver Cromwell'in Katolik İrlandalıların ayaklanmasını bastırmak için binlerce İrlandalıyı katletmesi İrlandalıların nefretini körüklemiştir (Özeren ve Demirci, 2012, s. 239). Tarihsel süreç içerisinde Kuzey İrlandalıları birçok kez ayaklanma başlatmış ancak bu ayaklanmalar İngilizlerce bastırılmıştır. Kuzey İrlanda tarihinde önemli bir kırılma noktası 19. yüzyılda yaşanan kıtlık yıllarıdır. En önemli geçim kaynağı patates olan İrlanda'da, 1845 yılında zehirli *phytophthora infestans* mantarının patatesleri çürütmesiyle başlayan altı yıllık bir kıtlık dönemi hüküm sürmüştür. Bu afette bir milyona yakın İrlandalı hayatını kaybederken iki milyona yakın kişi de göç etmek zorunda kalmıştır. ABD'ye göç eden İrlandalıları 1857 yılında İrlanda'nın bağımsızlığını tesis etmek amacıyla *İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (Irish Republican Brotherhood-IRB)* örgütünü kurmuştur (White, 1998, s. 171). 1870 ve 1916 yılları arasında pek çok bombalı saldırı ve suikast gerçekleştiren IRB, 1916'da Paskalya Yortusu gününde Dublin'de ayaklanmış ve şehrin önemli bir kısmını ele geçirmiştir. İsyancıların önderi kendisini *İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu'nun (Irish Republican Army-IRA)* başkomutanı olarak tanıtmış, böylelikle IRA doğmuştur (Özeren ve Demirci, 2012, s. 242). 1921'e kadar her iki kesim arasındaki şiddet eylemleri devam etmiş ve 1922'de *Anglo-Irish Anlaşması*'yla birlikte İrlanda'nın güneyinde bağımsız bir devlet

ve kuzeyinde İngiltere'ye bağlı bir devlet kurulması kararı alınmıştır. Ancak bu anlaşma IRA'ca tanınmamaktadır.

Kuzey İrlandalı kadınlar İrlanda ve İngiltere çatışmasının her döneminde yer almış olmalarına rağmen bu katılım yüksek düzeyde değildir. IRA'lı kadınların kurduğu *Cumann na Bman (Kadınlar İttifakı)*, örgütün kadın yapılanmaları içinde en bilinenidir. Bu örgüt, 100'den fazla IRA'lı kadın tarafından Dublin'de, 5 Nisan 1914 yılında kurulmuştur (Reinisch, 2016). Örgütün kuruluş amacı, İrlanda'nın özgürleşmesi için kadınları örgütlemek ve erkeklerin silahlanmasına yardım etmektir. Çoğunluğu, erkek IRA militanlarının yakınları olan *Cumann na Bman* mensubu kadınlar, önceleri sadece mühimmat taşıma, yiyecek temini, ulaşım ve sağlık yardımı gibi destek unsuru faaliyetlerde bulunmuş, 1970'li yıllardan itibaren İngiliz birliklerine ve Protestan paramiliter gruplarına karşı ön cephede eylemlere katılmaya başlamışlardır. Kadınlar bu dönemde bazen İngiliz askerlerinin dikkatini cinsel yönden çekmek amacıyla yem olarak kullanılmış ve belirlenen hedefler bu yöntemle öldürülmüştür. Kadınlar, aynı zamanda bombalama, araba kundaklama, mayın döşeme ve suikast saldırıları gerçekleştirmişlerdir. IRA'lı kadın militanların belirttiğine göre, kadınlar genel olarak örgüte genç yaşta katılmakta, evlenene ve çocuk doğuruncaya dek aktif rol almaya devam etmektedir (MacDonald, 1994, s. 184). Bununla birlikte çocuk sahibi olduktan sonra eylemlerini sürdüren kadınlar da bulunmaktadır. Çocuklu bir kadın cezaevine girdiğinde ise çocuğun bakımı aile veya örgüt tarafından üstlenilmektedir.

4.2.3. Kızıl Ordu Fraksiyonu (Rote Armee Fraktion-RAF)

Kızıl Ordu Fraksiyonu'nun temelleri 1960'ların sonlarında Batı Almanya'daki öğrenci protestolarına dayanmaktadır. 1967 yılında Andreas Baader isimli öğrenci, İran şahına karşı gerçekleştirilen protesto gösterisi sonrasında çıkan olaylarda iş yerlerini ateşe verdiği gerekçesiyle tutuklanmıştır. Cezaevinde tutulan Andreas Baader, kız arkadaşı Gudrun Ensslin ve o sıralarda gazetecilik yapan Ulrike Meinhof tarafından cezaevinden kaçırılmış, ardından Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF) 1970 yılında Batı Almanya'da fiili olarak kurulmuştur (MacDonald, 1994, s. 255). Marksist-Leninist ideolojideki örgüt eylemlerinin faşizm ve emperyalizm karşıtı olduğunu savunmuştur. IRA, İrlanda'yı İngiliz hâkimiyetinden; ETA, Bask Bölgesini İspanyol hâkimiyetinden kurtarmak isterken RAF, terör eylemlerini sadece kapitalizm karşıtlığı gerekçesiyle

gerçekleştirmiştir (Davies, 2006, s. 74). Örgütün sloganlarından biri “*Seni yok eden şeyi yok et*”tir (MacDonald, 1994). RAF, çoğunluğu kadın militanlar tarafından çok sayıda bombalı eylem ve suikast gerçekleştirmiş, özellikle BMW marka arabaları çalmış ve banka soygunları gerçekleştirmiştir.

Almanya'nın en ünlü ve en korkucu örgütü olarak ünlünen RAF militanlarının yaklaşık yarısını ve destekçilerinin de yüzde ellisini kadınlar oluşturmaktadır (MacDonald, 1994, s. 250-251). RAF'ın ilk ismi *Baader-Meinhof*'tur. Örgüte Andreas Baader'le birlikte ismini veren Ulrike Meinhof, iki çocuk annesi bir kadın gazetecidir ve örgütte Andreas Baader'den sonraki en etkili kişidir. Üniversitede eğitim bilimi ve psikoloji eğitimi alan Meinhof, nükleer karşıtı eylemlere katılmaktadır. Andreas Baader'in sevgilisi Gudrun Ensslin ile gerçekleştirdiği röportaj sonrasında bu harekete sempati duymuş ve ikiz kızlarını terk ederek örgüte katılmıştır. Buna karşılık Andreas Baader'in örgütteki kadınlara yönelik tutumu aşağılayıcıdır. Kendini beğenmiş bir adam olan Baader, şımarıktır, ilgi odağı olmaktan hoşlanmaktadır ve entelektüel olarak zayıftır; kadınlara ve eşcinsellere yönelik tavrı rahatsız edicidir (MacDonald, 1994, s. 255). Örgütte etkili olan üçüncü isim Gudrun Ensslin, felsefe eğitimi almış ve dönemin solcu öğrenci hareketlerinde bilinen bir kişidir. Andreas Baader ile tanışınca 11 yaşındaki çocuğunu terk ederek örgüte katılmıştır.

Önce Kadınları Vurun kitabının yazarı Eileen MacDonald, Kızıl Ordu Fraksiyonu'nu (RAF) anlatırken Baader'in “örgütün motoru”, Meinhof'un “örgütün beyni”, Ensslin'in de “örgütün ruhu” olduğunu ifade etmektedir. Baader, Meinhof ve Ensslin, Ürdün'deki Filistin Kurtuluş Örgütü'ne ait kamplarda silahlı eğitim almışlardır. Çok sayıda banka soygunu, kundaklama, araba hırsızlığı, resmi binalara baskın, bombalama eylemi, kaçırma ve suikast gerçekleştiren RAF, Alman basınında geniş yankı bulmuştur. Örgütün dikkat çekici eylemleri arasında evlilik bürolarının bombalanması da bulunmaktadır (Çebi, 2010, s. 136). RAF'ın kadın militanlarından Susanne Albrecht, arkadaşlarıyla birlikte akrabası olan Dresdner Bank'ın Başkanı Jurgen Ponto'yu ziyaret etmiş ve bu ziyarette Ponto, RAF militanlarınca öldürülmüştür. Susanna Albrecht'in suikastın gerçekleştirilmesi için akrabalık bağı kullanması toplumda büyük öfkeye yol açmış ve tepki toplamıştır. Böyle bir olay, örgütün bütün insanî değerleri çiğnediğinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. Örgütün en etkili üç

kişisi; Meinhof, Baader ve Ensslin tutuklanarak cezaevine yerleştirilmiştir. 1977'de Meinhof ve Ensslin kendini asmış olarak, Baader ise ensesinden vurulmuş olarak kaldıkları yüksek güvenlikli hücrelerde ölü bulunmuşlardır (Davies, 2006, s. 270-272). 28 yıl varlığını koruyan RAF, 1998'de dağılmıştır.

4.2.4. Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia- FARC)

Kolombiya Silahlı Devrim Güçleri (FARC), 1964 yılında kendilerini devletçe dışlanmış hisseden bir kısım Kolombiya Komünist Partisi mensubunun kırsal kesimlerde örgütlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Marksizm-Leninizm-Bolivyanarizm prensiplerini benimseyen örgüt, devrimci bir terör örgütüdür ve silahlı mücadeleyi temel strateji olarak benimsemiştir. Kolombiya'daki kokain ticaretinin büyük kısmını elinde bulunduran FARC'ın yıllık 500-600 milyon dolarlık uyuşturucu ticaret geliri elde ettiği tahmin edilmektedir (Karabel, 2017).

Uyuşturucu kaçakçılığının yanı sıra örgütün, adam kaçırmadan, siyasi suikastlara kadar geniş çaplı eylemler gerçekleştirdiği bilinmektedir. 1982 yılında örgüt doktrini önemli bir değişim geçirmiştir. FARC'ın adının *FARC-EP (Halkların Ordusu)* olarak değiştirildiği bu tarihte örgüt, yeterli derecede varlık gösteremediği kırsal kesimlere yönelik yayılcı bir anlayış benimsemiş, bu bölgelerde hem ekonomik hem de sosyal yönden hâkimiyet kurarak devlet gibi faaliyet göstermeye başlamıştır (Karabel, 2016). Özellikle kırsal kesimlerdeki yoksulluk FARC'ın eleman teminini kolaylaştırmıştır. Devrimci ideoloji, toprakların yeniden dağıtılmasına dayanan toprak reformu ve ekonomideki önemli sektörlerin yabancıların elinde bulunmasını eleştiren milliyetçilik düşüncesi, FARC'ın militan devşirmede kullandığı propaganda konularını oluşturmaktadır.

Kolombiya Devleti ile FARC arasında 52 yıldır süren çatışmalarda 260 binden fazla insanın öldüğü tahmin edilmektedir (BBC, 2016). Öte yandan örgüt; sivil, asker, zengin, fakir, kadın, çocuk, yaşlı ayırt etmeksizin yedi bin kişiyi fidye için kaçırmıştır (Anar, 2013). Kolombiya Hükümeti ile FARC arasında 2 Ekim 2016'da imzalanan barış anlaşması referandumda %50,24 hayır oyu ile reddedilmiştir. Yeniden masaya oturan taraflar yeni bir barış anlaşmasını 24 Kasım 2016'da imzalamışlardır (T24, 2017)

1964'ten bu yana eylemlerini sürdüren FARC terör örgütünün %30'unu kadınlar oluşturmaktadır ve örgütte kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olduğu vurgusu sıklıkla yapılmaktadır (BBC, 2016). FARC terör örgütünde PKK'nın aksine kadın-erkek duygusal ilişkisinin ve evliliğin yasaklanmamış olması dikkat çekmektedir. Kadın militanın çocuk sahibi olması durumunda ise çocuğun yakınlarla bırakılması gerekmektedir (Anar, 2013). Kimilerine göreyse doğum yapmasına izin verilen kadınlar sadece şanslı olanlardır (BBC, 2015b). FARC kadın militanları ile ilgili en çok öne çıkan konulardan biri de kürtaj tartışmasıdır. Kolombiya Başsavcısı Montealegre, kadın militanların savaşma kabiliyetinin zayıflayacağı gerekçesiyle örgüt tarafından kürtaj yapmaya zorlandıklarını iddia etmiş, FARC ise bu iddiaları reddetmiştir (BBC, 2015b). Örgütten ayrılan bir kadın FARC militanı kamuoyunda geniş yankı bulan açıklamasında örgütteki kadınların "erkeklere bakabilmesi ve savaşabilmesi" için kürtaja zorlandıklarını, kendisinin de beş kez kürtaj yaptırmak zorunda kaldığını dile getirmiştir (BBC, 2016).

4.2.5. Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (Liberation Tigers of Tamil Eelam- LTTE)

Kısaca Tamil Kaplanları olarak adlandırılan bu terör örgütünü anlamak için öncelikle Sri Lanka toplumunun etnik ve dini unsurlarını bilmek gerekir. Hindistan'ın sadece 31 km güneyindeki bir ada ülkesi olan Sri Lanka nüfusunun %72'sini Sinhaliler, %12'sini ise Tamiller oluşturmaktadır (Yılmaz, 2012). Tamiller, kendilerini bu adanın gerçek sahibi olarak görmekte, Sinhalilerin aslında Afganistan'ın kuzeyinden gelmiş göçmenler olduğunu ileri sürmektedirler. Öte yandan Sinhaliler ise Tamil halkının Hindistan'ın güneyinden Sri Lanka'daki çay ve kahve bahçelerinde çalıştırılmak üzere getirildiğini savunmaktadırlar (Davies, 2006, s. 87). Sinhaliler ile Tamiller arasındaki bir diğer fark da dinden kaynaklanmaktadır; Sinhaliler Budizm, Tamiller ise Hinduizm dinine mensuptur.

Ülke 1948 yılında İngiltere sömürgesi olmaktan çıkıp bağımsızlaştıktan sonra çoğunlukta olan Sinhaliler, ülkenin politik kontrolünü ele geçirmiş ve sömürge döneminde Tamillere verilen hakları geri alarak, Tamilleri buldukları makamlardan uzaklaştırarak adeta Tamil halkını politik bir izolasyona tabi tutmuştur. Bunun sonucunda da siyasal sisteme dâhil edilmeyen Tamillerin, devletlerine aidiyet

hissetmedikleri görülmüştür (Karaağaçlı, 2009). 1972 yılında ülkenin Seylan (Ceylon) olan isminin Sinhala kültürü ve Budizmi daha çok çağrıştıran Sri Lanka olarak değiştirilmesi ve Anayasa’da azınlıkların korunmasıyla ilgili maddelerin iptal edilmesi üzerine Tamiller arasında radikalleşme başlamıştır (Yılmaz, 2012).

Sri Lanka, 16. yüzyıldan beri Hollanda (1505-1656), Portekiz (1656-1796) ve İngiltere’nin (1815-1948) sömürgesi altında yaşamasına rağmen (Gonzales-Perez, 2007), Batılı emperyalistler ile hiçbir zaman mücadele etmemiş, buna karşın ülke içindeki çeşitli grupların mücadelesine sahne olmuştur. Ülkede adeta iki kutuplu bir düzen oluşmuş, Tamillerin yaşadığı yoğun dışlanma Sinhaliler ile Tamillerin sadece birbirlerine odaklanmalarına ve nefret kaynağı olarak birbirlerini görmelerine yol açmıştır. Böyle bir ortamda gelişen Tamil Kaplanları, dünyadaki en iyi organize olmuş, disiplinli ve en tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak bilinmektedir (Yılmaz, 2009). Tamil Kaplanları aynı zamanda korkusuz ve kaba olmalarıyla tanınmaktadır (Davies, 2006, s. 88).

1979’dan itibaren kadınları örgüte kabul etmeye başlayan LTTE’de kadınlar ile erkekler ayrı kamplarda, aynı eğitimi almaktadır. Kadın militanlar, Tamil Kaplanları için son derece önemlidir. Fuhuş yapan veya cinsel saldırıya maruz kalmış kadınlar geleneksel Tamil toplumunda kirlenmiş olarak görülmelerine karşın, LTTE bu kadınlara “onur ve şereflerini kurtaracakları” ve “dışlanmayacakları” bir yaşam imkânı sunmaktadır (Çebi, 2010). 1983 yılında kurulan kadın birlikleri 1985’ten itibaren çatışmaya girmeye başlamış ve 1987’de kadınlar için Jaffna’da özel bir eğitim kampı kurulmuştur (Yılmaz, 2012). Kadınlar, suikast, istihbarat toplama, haberleşme sağlama, saldırıları yönetme, toplu sivil katliamlar gibi görevlerin dışında *Kara Kaplanlar* olarak bilinen özel intihar saldırısı birimi tarafından sıklıkla canlı bomba olarak kullanılmaktadır (Yılmaz, 2012, s. 185). Ayrıca, LTTE’nin sivillere yönelik gerçekleştirdiği vahşi katliamlarında kadın militanların da rol aldığı ve hatta bunlardan bazılarının sadece kadın tugayları tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir (Çebi, 2010)

Tamil Kapları içerisinde kadın varlığı önemli yer tutmaktadır. Adanın hâkim kültüründe kadının ikincil önem ve rollerde görülmesi kadınların Tamil Kaplanları’na katılmasını kolaylaştırmıştır. Öte yandan Tamil Kaplanları, örgütün her kademesinde

erkeklerle eşit olarak yer almış ve örgütün yönetici kadrosunda da politika belirleyici olarak bulunmuşlardır. *Kadın Cephesi* tarafından hazırlanan bildiriye örgütün amaçları arasında kadınlarla ilgili önemli hedeflere yer verilmiştir.

- 1- Bağımsız ve demokratik Tamil devletinin kurulması,
- 2- Kast sistemi ve başlık parası geleneğinin kaldırılması,
- 3- Sosyal, siyasal ve ekonomik eşitlik sağlanması, kadın ayrımcılığına karşı gelinmesi,
- 4- Kadının kendi yaşantısını kendisinin belirleyebilmesi,
- 5- Cinsel taciz, tecavüz ve aile içi şiddete karşı yasal düzenlemelerin yapılması (Çebi, 2010, s. 177)

Uzun yıllardır süren Sinhali ve Tamil Kaplanları mücadelesinde Sri Lanka büyük zarar görmüş, 70 binden fazla insan yaşamını yitirmiş, on binlerce kişi yaralanmış ve mülteci durumuna düşmüştür (Karaağaçlı, 2009). Kuruluşundan günümüze kadar Tamil Kaplanları içinde 17 bin kadının yer aldığı ve günümüzde de mevcut kadronun dörtte birinin kadınlardan oluştuğu tahmin edilmektedir (Yılmaz, 2012, s. 185).

4.2.6. Kara Dullar (Black Widows- Çeçenistan Cumhuriyet Ordusu)

Çeçen kadınlar, kadın savaşçılar arasında en özgün olanlarından biri. Onları diğerlerinden ayıran en önemli yanları ise intikam duygusudur. Çeçen kadın intihar bombacılarının neredeyse hepsinin en az bir yakını Ruslarca öldürülmüştür (Gonzales-Perez, 2008, s. 110). Bu kadınlar, ideolojik nedenlerle değil, intikam duygusuyla harekete geçerek silahlanmışlardır.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrasında Güney Kafkasya'da uluslararası toplum tarafından tanınan üç devlet ortaya çıkmış, Kafkasya'nın kuzeyi ise Sovyetler Birliği'nin devamı olan Rusya Federasyonu içinde kalmaya devam etmiştir. Tarihsel süreç içinde 17. yüzyıldan itibaren Kafkasya halkı ile Ruslar arasında çatışmalar yaşanmış; Kafkas halkı, Ruslara karşı toplu bir direniş oluşturabilmek ve siyasi ve etnik gruplaşmalar ile bu direniş gücünü zayıflatmamak için İslam dinini birleştirici üst kimlik olarak görmüştür (Sapmaz, 2013). Rusya'nın Kuzey Kafkasya politikasında

dikkat çeken husus ise etnik, dil, tarih ve kültür açısından homojen olan toplumların farklı cumhuriyetlerin içine dâhil edilmesi ve söz konusu cumhuriyetlerin içine Rus ve Kazak nüfusu da yerleştirilerek bölgenin adeta küçük gerilim adacıklarına dönüşmesidir (Sapmaz, 2013).

Kafkasya'daki jeopolitik ve stratejik dönüşümün sembol ülkesi ve değişimin merkezi olarak görülen Çeçenistan (Sapmaz, 2013), 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş, bir yıl sonra devletin resmi dini olarak İslamiyet'i kabul etmiş ve 1996'da Sudan yasalarından alınan şer'i ceza hukukunu yürürlüğe koymuştur (Aydınalp, 2016). Böylelikle Çeçenistan'da radikal İslamcılık sesleri yükselmeye başlamıştır. Diğer yandan ise bölgedeki Çeçen petrollerinden yararlanamayan Rusya'nın Çeçenistan'ı işgal etmesiyle Çeçen toplumu için zor günler başlamıştır (Aydınalp, 2016, s. 284). Ruslar ile yapılan savaş bölgeye son derece zarar vermiş, Çeçenistan her anlamda tahrip edilmiştir. 1999 yılında, radikal direnişçilerle mücadele gerekçesiyle Çeçenistan ikinci kez Ruslarca işgal edilmiştir.

Geleneksel Çeçen toplumunda fedakâr eş ve anne olarak görülen kadınlar, savaş zamanlarında lojistik destek sağlamada (gıda temini, tıbbi yardım, silah ve mühimmat taşıma) görev almışlardır. 2000'li yıllardan itibaren ise son derece ses getirici eylemler gerçekleştirerek gerek Rus basınında gerekse dünya basınında ilgi odağı olmuşlardır. Healing'in de belirttiği üzere Çeçen kadınların bir kısmı düzenledikleri protesto gösterileriyle tepkisini gösterirken bir kısmı gerçekleştirdikleri eylemler ile intikam almayı seçmiştir (2005). Rusların Çeçen toplumundaki baskısı, insan hakları ihlallerinin artması ve Çeçen erkeklerin Ruslarca öldürülmesi kadınların radikalleşmesinde önemli rol oynamıştır. Çeçen kadınlar artık Ruslarla olan çatışmalarda ölen kocalarının, çocuklarının ve kardeşlerinin intikamını almak amacıyla silahlı mücadeleye katılmıştır. Kadınların seçtikleri yöntemlerden en önemlisi intihar bombacılığıdır. Tek bir kişinin feda edilmesiyle bir seferde pek çok kişi hedef alınacağı için bu yöntem Çeçen kadınlarca en etkili mücadele yöntemi olarak görülmüştür (Gonzales-Perez, 2008, s. 110). Öyle ki, kadınlar intihar bombacılığında Çeçenistan Cumhuriyet Ordusu'nun birincil kuvveti konumuna gelmişlerdir. Çeçen kadın militanlar Çeçen basınında "Shadhid" olarak anılırken Rus basınında "Kara Dullar" (Black Widows) olarak anılmıştır (Healing, 2005). İlk eylemlerini Çeçenistan'daki Rus askeri üslere yönelik

gerçekleştiren Çeçen kadınlar, 2002 sonrasındaki eylemlerinin çoğunu Rusya’da, özellikle Moskova’da gerçekleştirmişlerdir.

Speckhard ve Ahkmedova’nın çalışmasına göre Çeçenlerin düzenlediği eylemlerin %43’ü Kara Dullar tarafından gerçekleştirilmiştir (2006). Aynı çalışmada intihar bombacısı olan 26 kişinin ailesi ve yakınları ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre bu kişilerin büyük çoğunluğunun Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) yaşadığı ortaya çıkmıştır (Speckhard ve Akhmedova, 2006, s. 66). Öte yandan, 2000 ve 2014 yılları arasında Çeçenler tarafından gerçekleştirilen 86 eylemde 782 kişi yaşamını yitirmiş, 2511 kişi ise yaralanmıştır (Aydınalp, 2016, s. 286).

4.2.7. Irak ve Şam İslam Devleti (Devlet’ül İslâmiyye fi’l Irak ve’s Şam-DEAŞ)

Terör örgütleri her duygu, düşünce ve değeri araçsallaştırdığı gibi dini de araçsallaştırmakta, militan devşirmek için kullanmakta ve salt metinsel okumalarla eylemlerine referans bulmaya çalışmaktadır. Günümüzde dini motifli terör örgütleri arasında en çok adından söz ettirenlerden biri DEAŞ’tır. Sosyal medyayı çok etkin şekilde kullanan DEAŞ, vahşice gerçekleştirdiği cinayetlerini ve katliamlarını sosyal mecralarda yayınlarak bölgedeki korkuyu daha da artırmaktadır. DEAŞ’la ilgili basına sık sık yansıyan hususlardan biri de yabancı terörist savaşçılardır.

DEAŞ terör örgütü, 1999 yılında Ebu Musab el-Zerkavi önderliğinde Afganistan’da *Tevhid ve Cihad Örgütü* olarak kurulmuş, 2001 yılında Irak’a gelerek ABD’ye karşı savaşmıştır. Örgüt, 2004 yılında El-Kaide’nin bir uzantısı haline gelerek *Irak El-Kaidesi* ismini almıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015). 2010’da örgütle adeta özdeşleşen isim Ebu Bekir El-Bağdadi örgüt liderliğini üstlenmiş ve 2013 yılında DEAŞ’ın kurulduğunu ilan etmiştir. Ancak bu karar El-Kaide tarafından tanınmayınca örgüt, El-Kaide ile bağımlı koparmış ve 2014’te halifeliğin ve sözde İslam Devleti’nin kurulduğunu ilan etmiştir. Devlet olma iddiasını her daim vurgulayan DEAŞ, bir yandan Irak ve Suriye’de çok büyük bir alanı kontrol altında tutarken diğer yandan sosyal yaşamın her alanını da denetlemekte ve şekillendirmektedir. Kendi polis gücü bulunan örgüt, okul çantalarına kadar kendi *DEAŞ* logosunu kullanmakta, vergi toplayarak ve insanları kendi sözde mahkemelerinde yargılayarak devlet olma iddiasını güçlendirmektedir. DEAŞ, ele geçirdiği bölgelerde etnik ve mezhepsel ayrışmayı derinleştirme stratejisi

uygulamaktadır. Ayrıca, DEAŞ'ın kendi Selefi ideolojisini benimsemeyen Şiilere, Hristiyanlara ve Ezidilere uyguladığı insanlık dışı muameleler dikkat çekmiştir.

DEAŞ terör örgütü “çekirdek kadro”, “askeri ve idari kadro” ve “yabancı terörist savaşçılar” olmak üzere üç gruptan oluşmaktadır (UN Report, 2014). Örgütün çekirdek kadrosunun çoğu Iraklıdır ve çekirdek kadro, örgütün en üst düzey yönetim organını teşkil etmektedir. İkinci grup, askeri ve idari işlerde görev almaktadır; bu grubun çoğu Iraklılardan, az bir kısmı ise Suriyelilerden oluşmaktadır. Örgüt militanlarının çoğunu ise dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen yabancı terörist savaşçılar oluşturmaktadır. Yabancı terörist savaşçılar arasında dikkat çeken bir kesim de çoğunluğu Avrupa ülkelerinden gelen kadın teröristlerdir.

El-Kaide'de olmayan “devlet kurma” ideali nedeniyle DEAŞ, özellikle genç kesimler için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Avrupa'da yaşayan kadınları yönlendiren dinamiklerden biri budur. Avrupa'daki Müslüman kesimin 11 Eylül sonrasında hissettiği baskı, ayrımcılık ve önyargının artması, özellikle genç kesimlerin öfkelenmesine ve radikalleşmesine yol açabilmektedir. Toplumsal hareketlerde ve örgüt dinamiğinde önemli bir fonksiyon gören gençler, içinde buldukları yaş döneminin özelliklerini de sergileyerek korkusuzca bu örgüte katılabilmekte ve bir anlamda kendilerini ezen ülkelerden “öç” almaktadırlar. Kendini önemsiz, değersiz ve edilgen hissettiği bir dünyadan çıkıp büyük bir örgütün üyesi olan ve örgüt varlığında kendi kişiliğini görerek değerli hissetme duygularını tatmin eden bu genç kadınlar DEAŞ militanlarıyla evlenmektedir. DEAŞ'ın hazırladığı *Yaşam Kılavuzu*'nda kızların evlenmesi için 9 yaşın meşru sayılacağı belirtilmektedir (BBC, 2015a). Öte yandan kamuoyunda “cihatçı gelinler” olarak bilinen kadınların DEAŞ terör örgütüne militan devşirme sürecinde propaganda malzemesi olarak kullanıldığı da bilinmektedir. DEAŞ'lı kadınların bir kısmı Rakka ve Musul'da katı İslam kuralları uygulayan ve yalnızca kadınlardan oluşan *El Hansa Tugayları*'na katılabilmektedir (BBC, 2015a).

DEAŞ'taki kadınların diğer yüzü ise “cihatçı gelinler”den daha trajiktir. Seks kölesi olarak DEAŞ'ın kurduğu köle pazarlarında alınıp satılan, fiziksel ve cinsel tacizin en ağırını yaşayan, işkence edilen bu kadınların dramı 21. yüzyılda insanlık onurunun nasıl ayaklar altına alındığını göstermesi bakımından son derece özgündür. DEAŞ'ın köleleştirdiği bu kadınlar arasında ağırlıklı olan kesim Ezidi kadınlardır. DEAŞ'ın

“savaş ganimeti” olarak gördüğü bu kadınlar DEAŞ’lı militanlar tarafından defalarca farklı kişilere satılmakta, bazen değiş-tokuş edilmekte ve tecavüzlere maruz kalmaktadır. 15 yaşındaki Ezidi kızı Bahar, yanında bulunan diğer kızlarla birlikte ölmek için İslam’ı kabul ettiklerini ancak durumlarında değişen bir şey olmadığını söylemiştir (Hürriyet, 2015).

V. BÖLÜM

PKK VE KADIN

5.1. PKK (KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ) TERÖR ÖRGÜTÜ

PKK (Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi), ilk başta Marksist-Leninist bir çizgide kurulmuş ancak daha sonra Kürt milliyetçiliğinin ağırlık kazandığı bölücü bir terör örgütüdür. Yaklaşık kırk yıldır ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ağırlıklı olmak üzere kanlı eylemlerini gerçekleştiren örgütün Türkiye'ye verdiği maddi ve manevi kayıp son derece büyüktür. Örgüt, ilk sivil katliamlarına başladığı 1984 yılından bu yana yaklaşık 35 bin insanın yaşamını kaybetmesine neden olmuştur (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013).

Tablo 2. Türkiye'de PKK Terör Örgütü Nedeniyle Yaşanan Can Kayıpları

Terör Nedeniyle;	Sayı
Şehit	7.918
Sivil Vatandaş	5.557
Ölü Ele Geçirilen Terörist	22.101
Toplam	35.576

Kaynak: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013

Örgütün verdiği en büyük zarar, yine haklarını savunduğunu iddia ettiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan vatandaşlara yönelik olmuştur. PKK, bölge insanını korkutmuş, sindirmiş, binlerce insanı yurdundan etmiş, trajik göçler ile büyük travmalar yaşatmıştır. Terörün manevi olarak yaşattığı kayıpların telafisi söz konusu değildir. Öte yandan PKK, ciddi ekonomik kayıplara yol açmıştır. Kesin olarak bilinmemekle birlikte 300-400 milyar dolar civarında bir ekonomik kaybın söz konusu olduğu tahmin edilmektedir (USAK, 2008). Terör nedeniyle Doğu ve Güneydoğu

Anadolu bölgeleri yatırımlardan mahrum kalmış; terör, adeta Türkiye'nin ayağına bağlanan bir pranga gibi kalkınmanın önünde dev bir engel olmuştur.

PKK tarihi incelenirken örgütün 1984'ten beri farklı stratejiler izlediği ve genel olarak özetlenirse dört dönemin karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu stratejiler 1984-1989 arası yoğun terör, 1989-1995 arası gerilla aşamasına geçme, 1995-1999 arası metropoller merkezli yoğun terör ve 1999-2005 arasında terör, pasif itaatsizlik ve siyasallaşma sürecidir (USAK, 2008, s. 9).

1984-1989 Yoğun Terör	1989-1995 Gerilla Aşamasına Geçme	1995-1999 Metropollere Sıçrayan Yoğun Terör	1999-2005 Terör Pasif İtaatsizlik Siyasallaşma
------------------------------------	---	---	--

Şekil 3. PKK Terör Örgütünün Stratejileri

Abdullah Öcalan'ın da aralarında bulunduğu PKK'nın çekirdek kadrosunu oluşturan bir grup, 21 Mart 1973 tarihinde Ankara'daki Çubuk Barajı'nda bir toplantı gerçekleştirmiş ve bu toplantıda "Kürdistan'ın sömürge olduğu" tezi öne sürülmüştür (Semiz, 2007, s. 25). 1974 yılında ise Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD) kurulmuştur. ADYÖD'ün PKK'nın temellerinin atıldığı bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Bu yıllarda Kürt kökenli Marksist öğrenciler arasında milli bir sorun kabul edilen Kürt sorunu tartışılmaya başlanmıştır (Kısacık, 2012, s. 28). Abdullah Öcalan ve arkadaşlarının bu yıllarda iletişim içinde olduğu iki dernek daha bulunmaktadır. Bunlar Ankara'da bulunan Tunceli Kültür Derneği ve Tuzluçayır Güzelleştirme Derneği'dir (Kısacık, 2012, s. 28). Abdullah Öcalan, Marksist-Leninist devrimci gençlerin gittiği bu derneklerle irtibat sağlayarak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen öğrenciler ile iletişim kurmuştur.

PKK'dan ayrılıp daha sonra itirafçı olan, Abdullah Öcalan'ın eski sağ kolu Şahin Dönmez, Marksist-Leninist ideolojiyi yaymanın en etkili yolunun silahlı propaganda olduğunu belirterek "*Bu yüzden okuma yazma oranının nispeten yüksek olduğu*

Gaziantep ve Tunceli illerini seçtik. Silahlı propaganda için toplumun en etkin kesimi gençlerdi. Biz de gençlere yöneldik.” ifadelerini kullanmıştır (İmset, 1993, s. 57). 1975 yılına gelindiğinde ADYÖD kapatılmış, Öcalan ve arkadaşları 1976’da Ankara Dikmen’de bir toplantı gerçekleştirerek örgütün ilk manifestosunu hazırlamışlardır. Örgütün kuruluş toplantısı sayılan bu toplantıda katılımcıların siyasal çalışmalar yapması ve örgütlenmek üzere sözde Kürdistan’a dağılması kararı alınmıştır. İlk seçilen iller Diyarbakır, Şanlıurfa ve Gaziantep’tir. Bu illerin seçilmesinde Diyarbakır’ın geçmişten beri isyancı bir geleneğe sahip olması, feodalliğin kırılmadığı Şanlıurfa’da yoksul köylüler ile aşiret liderleri arasında çatışmalar yaşanması ve sanayinin gelişmesiyle birlikte Gaziantep’e yoğun bir işçi göçünün yaşanması gibi nedenler etkili olmuştur (Demirel, 2007). Bu toplantıda şiddet, örgüt tarafından politik olarak benimsenmiştir. Dikmen’deki toplantı sonrasında kendilerini “Kürdistan Devrimcileri” olarak niteleyen örgüt üyeleri Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde faaliyetlere başlamışlardır. Bu dönemde Abdullah Öcalan ve grubu Türk solu tarafından “Apocular” ismiyle anılmaktadır. Bu grup, çalışmalarını sürdürürken bölgenin özelliklerini göz önünde bulundurmuş ve etkinlik kurmak istediği bölgede şiddet kullanırken hiçbir şekilde ayrıma gitmemiştir (Özcan, 1999, s. 39). Örgütün “faşist” diye nitelediği insanlar, başka Marksist gruplar ve Kürtçü örgütler PKK’nın hedefindedir. Bu dönemde Abdullah Öcalan’ın yanı sıra Cemil Bayık, Mustafa Karasu, Kemal Pir, Haki Karaer, Mehmet Hayri Durmuş, Ali Haydar Kaytan, Şahin Dönmez isimleri örgütte öne çıkmıştır. Aynı yıllarda PKK, diğer Kürtçü-Marksist örgütlerle çatışmaya girmiş ve çok sayıda suikast düzenlemiştir. Diyarbakır’da Özgürlük Yolu ve Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri (DDKD), Mardin’de Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) ve Tunceli’de Halkın Kurtuluşu isimli Kürtçü örgütler PKK’nın çatışmaya girdiği örgütler arasındadır (Özcan, 1999, s. 40). Eski PKK’lı Selim Çürükkaya, Stalin tarzı sosyalizme inandıklarını, bu nedenle devlet yerine öncelikle Kürt gruplarla mücadele ettiklerini söylemiştir (Marcus, 2009, s. 64). Örgüt bu dönemde kurduğu sözde halk mahkemelerinde infazlar gerçekleştirerek bölge halkını korkutma ve bastırma stratejisini uygulamaya başlamıştır (Bilgiç, 2014).

PKK’nın resmi kuruluş tarihi sayılan 27 Kasım 1978 günü, Abdullah Öcalan ve arkadaşlarının Diyarbakır Lice ilçesi, Fis köyünde Seyfettin Zoğurlu’nun evinde sözde

I. Kongresini gerçekleştirmesiyle örgüt PKK adını almıştır (İmset, 1993, s. 50). Yirmi beş kişinin katılımıyla gerçekleşen kongrede Abdullah Öcalan, Mazlum Doğan, Hayri Durmuş, Mehmet Karasungur, Şahin Dönmez ve Cemil Bayık Merkez Komite’de yer almışlardır (Semiz, 2007, s. 238). Bu kongrede yer alan tek kadın Abdullah Öcalan’ın eşi Kesire Yıldırım’dır (İmset, 1993). Örgüt, kongrede Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde “demokratik devrim” stratejisini benimseyerek sözde Güney/Orta/Kuzey eyaletleri ve Ankara bölge temsilciliği ile bu sözde eyaletlere bağlı bölge, il ve ilçe komiteleri oluşturmuştur (Birand, 1992, s. 92). Kuruluş kongresinde örgütün stratejileri;

- Bölge halkının sempatisini kazanmak,
- İdeolojik ve politik çalışmalarla kadroları savaşacak duruma getirmek,
- Gerilla savaşı ile Kürdistan’ın tanınmasını sağlamak

olarak ifade edilmiştir (Birand, 1992, s. 92-93). Buradan açıkça bağımsız bir Kürdistan kurulmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır. PKK’nın hedefinde ise devlet güvenlik güçleri ve istihbarat kaynakları, Türk milliyetçisi örgütler ve liderleri, Doğu ve Güneydoğulu nüfuz sahibi kişiler, Güneydoğulu milletvekilleri ve aşiret liderleri bulunmaktadır. Aynı zamanda örgütün hedef listesinde solcu ve diğer Kürtçü örgütler halen yer almaktadır: Halkın Kurtuluşu Örgütü, Devrimci Halkın Birliği, Türkiye İşçi Köylü Partisi, Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri, Özgürlük Yolu ve Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (Aydın, 1992, s. 51).

1979 yılında, örgütün kurucu kadrosunda yer alan Şahin Dönmez gibi isimlerin yakalanması ve PKK’ya ilişkin önemli itiraflarda bulunması örgütü zora sokmuştur (Kısacık, 2012, s. 122). Bu gelişmeleri değerlendiren Öcalan, önce Suriye’ye sonra da Filistin Halk Kurtuluş Cephesi’nin (FHK-C) bulunduğu Lübnan’a kaçmıştır. Burada FHK-C ile PKK militanlarının eğitilmesi konusunda anlaşma sağlayan Öcalan diğer PKK’lıları Lübnan’a çağırmıştır (Semiz, 2007, s. 239). Abdullah Öcalan, Mehmet Ali Birand’a verdiği röportajda, kendisinin yurtdışına çıkışını Hz. Muhammed’in Mekke’den ayrılışına benzettiğini belirtmiştir (Birand, 1992, s. 111). Narsisistik (özsever) bir kişilik özelliğine sahip olduğu bilinen Öcalan’ın bu açıklaması ve kendisini İslam Peygamberi Hz. Muhammed ile mukayese etmesi son derece dikkat çekicidir.

Öcalan'ın Suriye'ye geçişi ve kendi yaşamını garanti altına alması Türk-Kürt binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan kanlı sürecin ilk ayağı sayılmaktadır (Pirim, 1990, s. 50). Kısa süre sonra PKK terör örgütü son derece ses getirici bir eylem gerçekleştirmiştir. Örgüt, 500 civarında silahlı koruyucusu bulunan Bucak aşiretinin ağası ve Adalet Partisi milletvekili Mehmet Celal Bucak'a suikast girişiminde bulunarak partileştiğini duyurmuş ve kamuoyunda geniş yankı bulmuştur (Birand, 1992, s. 93). Saldırıda Mehmet Celal Bucak hafif yaralanırken 8 yaşındaki oğlu şehit olmuştur.

1979'un sonlarına doğru 60 kadar PKK'lı Lübnan'daki Filistin kamplarına eğitim amacıyla götürülmüştür. 1980'li yılların başında Kemal Pir, Mahsun Korkmaz, Can Yüce gibi isimler ise Lübnan'da eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye dönmüştür (Semiz, 2007, s. 239). Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesinin gerçekleşmesinin ardından örgüt mensupları yeniden yurtdışına kaçmaya çalışmıştır (Kısacık, 2012, s. 52). 1981 yılında yurt genelinde başlatılan operasyonlarda yurtdışına kaçma hazırlığı yapan çok sayıda üst düzey PKK'lı terörist yakalanarak tutuklanmış, bunun sonucunda Diyarbakır Cezaevi Süreci olarak adlandırılan bir dönem başlamıştır. Diyarbakır Cezaevi Dönemi örgütün propaganda aracı olarak kullandığı önemli bir argüman haline gelmiştir. 1981-82 yıllarında, Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu olan Mazlum Doğan, Ferhat Kuntay, Necmi Öner, Mahmut Zengin ve Eşref Anyık kendilerini yakarak intihar etmiş, ölüm orucuna başlayan Ali Erek, M. Hayri Durmuş, Kemal Pir ve Ali Çiçek ölmüştür (Semiz, 2007, s. 240). Bu dönemi yaşayanlardan Selim Çürükkaya ve eşi Aysel Çürükkaya, Diyarbakır Cezaevi'nde direnmenin PKK'lılar arasında bir prestij göstergesi sayıldığını ifade etmişlerdir (Çürükkaya, 2014; Buldan, 2004).

Kendini gizleyen ve çok küçük bir çekirdek grupla hareket eden PKK'da Abdullah Öcalan'ın görüşleri adeta kutsal kabul edilmiş ve onun görüşlerini eleştirme cüretini gösterebilenler hain/ajan ilan edilmiş veya öldürülmüşlerdir. Bu dönemde "Kürdistan Devrimcileri" arasında yer alan Şahin Sönmez, Mehmet Turan, Mehmet Cahit Şener, Seyfettin Zoğurlu, Suphi Karakuş, Resul Altınok ve Abdullah Ekinci ajan oldukları gerekçesiyle Abdullah Öcalan'ın emriyle öldürülmüş; Baki Karaer, Ali Gündüz, Kesire Yıldırım, Ali Çetiner ve Sedat Bilici örgütten kaçmış ve Öcalan tarafından hain ilan edilmiş; Ferzende Tağaç, Ali Haydar Kaytan, Hüseyin Topgüder, Sakine Cansız ve

Duran Kalkan hain ilan edilmemekle birlikte örgütçe sorgulanmış ve aşağılanmış; Mehmet Hayri Durmuş ve Mazlum Doğan cezaevinde intihar etmiş; Mehmet Karasungur ise Kuzey Irak'ta Celal Talabani'nin adamlarınca öldürülmüştür (Pirim, 1999, s. 33).

15-26 Temmuz 1981'de Lübnan'daki Helvi Kampı'nda PKK, sözde I. Konferansı'nı gerçekleştirmiş ve Türkiye'ye geri dönebilmek amacıyla siyasi ve askeri eğitim hazırlıklarının başlatılması kararı almıştır (Birand, 1992, s. 116). Örgütün sözde II. Kongresi Lübnan'ın İsrail tarafından işgal edilmesi nedeniyle Suriye-Ürdün sınırına yakın FHK-C Kampı'nda gerçekleştirilmiştir. Bu kongrede silahlı direniş harekâtının başlatılması kararı alınmıştır (Birand, 1992, s. 11).

1979-1984 yılları arasında PKK militanları FHK-C'nin Bekaa Vadisi'ndeki kamplarında silahlı eğitim almaya devam etmiştir. 1983 yılında ise eğitimli PKK'luların artık Türkiye'ye dönerek terör saldırılarına başlaması kararı alınmıştır (Demirel, 2007). PKK terör örgütü ilk büyük terör eylemlerine 15 Ağustos 1984 tarihinde Eruh ve Şemdinli saldırıları ile başlamıştır. PKK bu dönemde gerçekleştirdiği katliamlar ile kendini Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki halka tanıtmaya ve kabul ettirmeye çalışmıştır. Abdullah Öcalan bununla ilgili olarak yaklaşımını "*Kürtler zorun gücünden anlar, onlarla fikri tartışmalarla bir sonuca ulaşmak imkânsızdır.*" şeklinde ifade etmektedir (USAK, 2008, s. 8). PKK, kuralsız, hiçbir insanî, vicdanî değerle, Kürt toplumunun örf ve ananesiyle örtüşmeyen bir şekilde, insanları bebek, çocuk, yaşlı tanımadan katleden saldırılarını gerçekleştirirken bölge halkına şu mesajı vermektedir: "*En fazla acıyı biz veririz, en vahşi biziz, kural tanımayız, hiçbir değere bağlı değiliz* (Aydın, 1992)." PKK zorla, zülle, korkuyla bölge halkını köşeye sıkıştırmış ve kendini tanıtmıştır.

1986 yılında Bekaa Vadisi'ndeki Helvi Kampı'nda gerçekleştirilen sözde III. Kongrede; gerillanın yaygınlaştırılması, yasal imkânlardan yararlanmak amacıyla yayın ve dernek faaliyetlerine yönelmesi ve Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK)'nin başta Avrupa ülkelerinde olmak üzere alt birimlerinin oluşturulması kararı alınmıştır (Semiz, 2007, s. 88-89). Aynı zamanda bu kongrede Türkiye, yedi eyalete bölünmüştür. Bu sözde eyaletler; Botan (Siirt, Şırnak, Uludere, Beytüşşebap, Hakkari, Van), Garzan (Batman, Kurtalan, Sason, Bitlis'in bir bölümü), Orta Eyalet (Diyarbakır, Muş, Bingöl,

Elazığ'ın bir bölümü), Serhad (Kars, Ağrı), Dersim (Tunceli), Mardin ve Güneybatı (Şanlıurfa, Gaziantep, Adıyaman, Kahramanmaraş) şeklinde isimlendirilmiştir (Aydın, 1992, s. 119). PKK bu sözde kongreyle birlikte halk desteği kazanmak ve örgüte eleman toplayabilmek için şehir ve köy komiteleri kurmuştur (Demirkıran, 1998, s. 252). Köy komitelerinin başına örgütün milis kadrosundan biri getirilirken, şehir komitelerinin başına dağ kadrosundan militanlar getirilmiş, hem şehir hem de köy komiteleri örgütün merkezi üyeleri olan sözde eyalet komutanlarından emir almaya başlamışlardır. Köy komiteleri örgüte lojistik destek sağlamak, silahlı milis kadrosunu artırmak ve güvenlik güçlerinin hareketliliğini dağ kadrosuna bildirmek gibi fonksiyonlar görmüştür. Şehir komiteleri ise hem şehirlerde yapılan eylemleri tertip etmiş hem de örgüte militan kazandırma faaliyetlerini sürdürmüştür (Demirkıran, 1998, s. 253).

PKK terör örgütü; parti, cephe ve ordu unsurlarından oluşmaktadır. Bu unsurların ilki olan parti, ideolojiyi belirleyen öncü konumdaki yapı; cephe halkın temsil edildiği ve yönetildiği siyasi organizasyon; ordu ise örgütün silahlı kanadıdır. Cephe ve ordu partinin çizdiği strateji doğrultusunda hareket etmektedir. Buna göre 1985 yılında kurulan ERNK cephe ve HPG (Halk Savunma Güçleri-Heza Parastina Gele) ordudur (Kısacık, 2012, s. 33-34).

1980'li yıllar, Abdullah Öcalan'ın provokatör olarak gördüğü militanları öldürerek tasfiye ettiği yıllardır. Öcalan infazlara gerekçe olarak partinin ajanlardan korunmasını göstermektedir (Özcan, 1999, s. 53). Bu infazlar partideki korkuyu güçlendirmiş ve aynı zamanda yönetici kesimin elinde bulundurduğu gücü sağlamlaştırmıştır. Köy basan ve sivilleri katleden PKK terör örgütünün kanlı eylemleri 1990'lı yıllara kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Örgütün hedef aldığı kesim, çoğunlukla haklarını savunduğunu iddia ettiği Kürt kökenli vatandaşlar olmuştur.

PKK terör örgütü 1990'lı yıllardan itibaren "gerilla aşaması" olarak adlandırdığı döneme geçmiştir. Terör örgütü, dağ kadrosunu gerilla olarak niteleyerek bu kadroyu halk ordusu, PKK'yı da "ezilen, özgürlük mücadelesinin mimarı" olarak göstermeye çalışmıştır (Semiz, 2007, s. 58). 1995'li yıllardan itibaren ise PKK, "metropoller merkezli yoğun terör" eylemlerine başlamış ve kentlerde intihar saldırıları da dâhil olmak üzere çeşitli eylemler gerçekleştirmiştir (UTSAM, 2012, s. 59). Aliza Marcus'un belirttiğine göre 1990'lı yıllardan itibaren örgüte yoğun bir katılım gerçekleşmiştir

(Marcus, 2009). PKK'nın 1-15 Mayıs 1996 tarihindeki sözde IV. Konferansı'nda intihar eylemlerine başvurulması kararı alınmıştır (Semiz, 2007, s. 262). Konferanstan kısa süre sonra; 30 Haziran 1996 tarihinde Zilan kod adlı Zeynep Kınacı, Tunceli'de resmi tören sırasında ilk başarılı bombalı intihar saldırısını gerçekleştirmiştir (Semiz, 2007, s. 262). Zeynep Kınacı'nın eylemi sonrasında kadın teröristler arasında bombalı intihar saldırıları ağırlık kazanmış ve PKK'lı kadınlar ön plana çıkmaya başlamışlardır. Örgüt tarafından Kınacı'nın eylemi bir propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır.

8 Ekim 1997 tarihinde PKK, DHKP-C ile birlikte ABD'nin Yabancı Terör Örgütleri listesinde yer almıştır (State.gov, 2013). 15 Şubat 1999 tarihinde ise PKK elebaşı Abdullah Öcalan Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. Öcalan'ın mahkemedeki uysal tavrı, örgüt çevrelerinde ve PKK destekçisi dış basında şaşkınlıkla ve hayal kırıklığıyla karşılanmıştır (Pirim, 1993, s. 103). Öcalan 1 Eylül 1999 günü avukatları aracılığıyla PKK'ya silah bırakarak yurtdışına çekilme çağrısında bulunmuştur. Böylelikle 1999 ile 2004 yıllarında PKK ateşkes ilan etmiştir (CNNTÜRK, 2010).

Kuruluşundan 1999 yılına kadar coğrafi alan kazanma stratejisi uygulamaya çalışan PKK, bu tarihten sonra psikolojik alan kazanma stratejisine başvurmuştur (UTSAM, 2012, s. 60). 2000'li yıllardan sonra yeniden örgütlenme arayışlarına giren terör örgütü tarafından 2002 yılında KADEK ve 2003 yılında KONGRA-GEL kurulmuştur. Bu dönemden itibaren PKK meşruiyet kazanmaya çalışmış ve yasal görünümlü faaliyetleri ön plana almıştır (UTSAM, 2012, s. 60). PKK bir yandan terör eylemlerine devam etmiş diğer yandan siyasallaşmaya çalışmıştır. 2007 yılında KCK (Komalen Ciwaken Kürdistan-Kürdistan Halklar Topluluğu) yapılanması oluşturulmuştur. Bu yapı PKK'yı da içine alan daha kapsamlı bir çatı örgüt niteliğindedir. KCK yapılanmasında bir devlette olması gereken bütün unsurlar oluşturulmuş; yasama, yürütme, yargı alanında, sivil ve askeri birimleri de içeren bir teşkilatlanmaya gidilmiştir (Bilgiç, 2014).

2010'lu yıllarda ise PKK, "devrimci halk savaşı" söylemine dayanarak Topyekûn Savunma Aşaması dediği süreci başlatmış ve kanlı eylemlerine hız kazandırmıştır. Kırsalda Öz Savunma Birlikleri ve HPG "silahlı unsurlar"ı teşkil ederken, kentlerde sivil itaatsizlik, kitlesel şiddet eylemleri, alternatif Cuma namazları şeklinde "serhildan" eylemleri gerçekleştirilmiştir (UTSAM, 2012, s. 61). Günümüzde, ilk sivil katliamların

başladığı 1984 yılından beri terör eylemlerini sürdüren PKK ile Türkiye'nin mücadelesi devam etmektedir.

5.2. PKK'DA KADIN VARLIĞININ TARİHSEL SÜRECİ

Günümüzde kadınlar PKK'da hem komuta kademesinde hem de savaşçı olarak aktif şekilde yer almaktadır. Ancak bu her zaman böyle değildi. PKK terör örgütünde kadın varlığı incelenirken karşımıza üç dönem çıkmaktadır. İlk dönem 1978-1990, ikinci dönem 1990-1996 ve üçüncü dönem 1996 sonrası kapsamaktadır.

1978 yılında kurulan PKK terör örgütünde 1990'lı yıllara kadar kadın varlığından bahsetmek zordur. PKK'nın 1978 yılında gerçekleştirdiği sözde I. Kongresine katılan tek kadın, Abdullah Öcalan'ın eşi Kesire Yıldırım'dır (İmset, 1993). Örgütün kuruluş yıllarında kadına bakış da oldukça mesafelidir. Dönemin feodal Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki “namus olgusu” PKK'ya inanan ve onu destekleyen kesimlerin dahi kız çocuklarının PKK'ya katılmasını engellemiştir. Feodal toplum yapısının kadınların örgüte katılmasında önemli bir engelleyici olduğunu fark eden Öcalan, Çin Devrimi sırasında Mao'nun da aynı sorunla karşılaştığını ve bu sorunu çözmek için aile kurumunun aşılması gerektiğini görmüştür (Özcan, 1999, s. 160). Aileler, örgüt için en önemli engel kabul edilmiş ve bu dönem itibariyle aile kurumu ile mücadele edilmesi gerektiğine karar verilmiştir. 1986 yılında PKK'nın sözde III. Kongresi'nde PKK'ca örgüte gönüllü olarak katılmayan gençlerin zorla dağa çıkarılması kararı alınmıştır. Ailelerse PKK'nın bu zorlaması ile mücadele edebilmek için gençleri metropollere göndermeye başlamışlardır (Demirkıran, 1998, s. 238).

Abdullah Öcalan ilk dönemlerde yazdığı metinlerde kadını “*erkeği düşüren ve entrikacı*” bir unsur olarak değerlendirmiştir (Çağlayan, 2014, s. 104). Bu dönemde kadınların erkeklerin savaşma kabiliyetini azaltacağı ve örgüt iklimine zarar vereceği düşüncesi hâkimdir. Aynı zamanda Öcalan'ın 1980'lerdeki söyleminde “*özgürleştirilecek köleler*” olan kadın, 1990'larda “*özgürleştirilecek kadınlara*” dönüşmüştür. Bu söylemlere bakıldığında aslında Öcalan'ın söylemindeki kadının özne değil, nesne konumunda olduğu görülmektedir (Çağlayan, 2014, s. 101-102).

1990'lı yıllara gelindiğinde ise örgütün kadına bakışında bir paradigma değişikliği yaşanmıştır. Bunun nedeni de 1989'da Sovyetler Birliği'nin yıkılışıyla birlikte Marksist/Leninist ideolojinin değer kaybetmesinde yatmaktadır. Marksist/Leninist ideolojinin kalesi Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Öcalan'ın aile, din, aşiret gibi toplumsal kurumlara olan bakışı yumuşamıştır. Konjonktürel olarak bakıldığında bu değişimin gönüllü değil, zaruri olduğu görülmektedir. Öcalan artık kadınların kazanılmasından bahsetmeye başlamıştır. PKK bu dönemde kadınların örgüte katılması için “özgürleşme” kavramını araçsallaştırmıştır. Önceleri kadını “*erkeği düşüren ve entrikacı*” bir unsur olarak gören Öcalan, artık kadını “*kurtarılması gereken vatan*” olarak gördüğünü söylemiş ve buna paralel olarak “*Özgürleşen kadın, özgürleşen Kürdistandır*” sloganını geliştirmiştir (Öcalan, 1998b, s. 63). Öcalan'ın kadına yaklaşımının ve söylemlerinin de etkisiyle bu tarihten sonra, örgüt içerisinde kadın varlığı yoğun bir biçimde hissedilmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren üniversite öğrencilerinden, kırsal bölgelerden ve kentlerin gecekondu kesimlerinden çok sayıda genç kadın PKK'ya katılmaya başlamıştır (Özcan, 1999, s. 164). PKK'nın eylemlerini en üst düzeye çıkardığı yıllar olan 1990-1993 yıllarında örgüte kadınların katılımı da hızla artmıştır. Özellikle Körfez Krizi sonrasında Kuzey Irak'tan, Suriye'den ve İran'dan çok sayıda Kürt genç kız PKK terör örgütüne katılmaya başlamıştır (Özcan, 1999, s. 163). 80'lerde henüz kentlerde çok aktif olmayan örgütün üniversitelere ve şehirlere girmesiyle bu etki daha da artmış ve kadın katılımında adeta bir kırılma noktası yaşanmıştır. 1993 yılında örgütün silahlı güçlerinin üçte birini kadın militanlar oluşturmaktadır (Marcus, 2009, s. 232). Bu dönemde metropollerin gecekondu semtlerinde yaşayan, mutsuz, dışlanmış, yoksul, çok çocuklu ve sorunlu ailelerden gelen genç kadınlar için örgüt adeta bir “çıkış noktası” olarak görülmüştür.

Kadınların örgüte katılma nedenlerine baktığımızda karşımıza ilk olarak ailevi sorunlar, zorla evlendirilme, berdel, ailede değer verilmemesi, otoriteden kurtulma isteği, fiziki ve psikolojik şiddet, akraba etkisi, arkadaş, sevgili etkisi, devam eden etnik milliyetçilik, işsizlik, ekonomik sorunlar, intikam duygusu, özentisi ve takdir edilme arzusu, kişisel sorunlar ve kaçış isteği çıkmaktadır (UTSAM, 2012). Bu unsurların yanı sıra, özgürlük, intikam, onur ve şeref kurtarma, liderlik ve baskın olma duyguları, kadın radikalleşmesinde önemli yer tutmaktadır. Terör örgütlerinin bireylere değer vermesi,

aidiyet hissi sağlaması ve problemlerine çözüm önerileri sunması radikalleşme sürecinde bireyleri motive eden diğer unsurlar arasındadır. Ayrıca, terör örgütlerine katılma sürecinde haksızlık, istismar edilme ve aşağılanma önemli bir etkiye sahiptir (Borum, 2004).

1992 yılında üniversite öğrencisiyken PKK'ya katılan ve örgütte 9 yıl kalan Neval, 1990'lı yıllardan itibaren Öcalan'ın partideki sistemi ve kendi etkinliğini önemli ölçüde kadınlar üzerinden kurduğunu, "kadının kurtuluşu ve özgürlüğü" fikri ile beslenen kadın militanların Öcalan'a hizmet ettiğini belirtmiştir (Buldan, 2004, s. 30-31). Yüksekvalı Batufa ise örgüte katılmanın bir tepki göstergesi ve özgürlük için atılan bir adım olduğunu söylemiştir (Marcus, 2009, s. 233). Batufa'ya göre, hayatlarında hiçbir söz hakkı olmayan genç kızlar, hayatlarının kontrolünü ellerine almanın ve özgürleşmenin tek yolu olarak örgüte katılmayı görmüştür. Öte yandan kız çocuklarına hiçbir seçim hakkı bırakmayan Kürt aileler için "Kürtlerin özgürlüğü" uğruna (!) dağa çıkmayı göze alan kızına engel olmak, -en azından PKK'ya duyulan korku nedeniyle- çok mümkün olamamaktadır. Bu itiraz aynı zamanda insanların PKK'ya olan bağlılığını sorgulatacak bir kalkışma sayılabilecektir.

Önceleri erkeklerle birlikte silahlı faaliyetlere giren kadın PKK'lılar 1990 yılından itibaren Kuzey Irak'taki Hakurk kampında ayrı bir örgütlenmeye tabi tutulmuşlardır. Ardından Botan olarak adlandırdıkları bölgede de kadın takımları kurulmuş ve 1993'ten itibaren kadın takımları, kadın bölükleri olarak teşkilatlandırılmıştır (Özcan, 1999, s. 164). Kadınların PKK'daki ilk bağımsız kadın örgütlenmesi olan Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği (YJWK) 1987 yılında, ERNK bünyesinde Avrupa'da kurulmuştur. YJWK'nın gerçekleştirdiği gösteriler örgüte kadın katılımını artırmıştır (Demirel, 2007, s. 546). Örgütün 1995 yılında gerçekleştirdiği sözde I. Kongre ile YJWK'nın ismi YAJK (Kürdistan Ulusal Kadın Kongresi) olarak değiştirilmiş ve ERNK'dan ayrılarak kendi başına örgütlenmesi kararlaştırılmıştır. 1999 yılı Mart ayında gerçekleştirilen sözde II. Kongrede kadın örgütlenmesinin adı PJKK (Kürdistan İşçi Kadınlar Partisi) olarak değiştirilmiştir. 2000 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleştirilen sözde III. Kongrede ise PJKK adı, PJA (Özgür Kadın Partisi) olarak değiştirilmiştir. Günümüzde PKK'nın kadın hareketi; YJA-Star (Yekitiya Jinen Azad Star-Özgür Kadın Birlikleri-Star), Özgür Kadın Birlikleri, meclis örgütlenmeleri ve PAJK (Partiya

Azadiya Jine Kurdistan-Kürdistan Özgür Kadın Partisi) olarak KJB (Koma Jinen Bilind-Yüce Kadınlar Topluluğu) çatısı altında faaliyetlerini yürütmektedir (Bingöl, 2012).

1996 yılında PKK'nın sözde IV. Konferansında intihar eylemlerine başvurulması kararından bir ay sonra ilk intihar saldırısı 15 yaşındaki Derya Aday isimli çocuk terörist tarafından gerçekleştirilmiştir. Aday'ın saldırısında sadece kendisi yaşamını kaybederken 20 gün sonra bir intihar saldırısı daha düzenlenir. 30 Haziran 1996 tarihinde Zilan kod adlı Zeynep Kınacı tarafından gerçekleştirilen bu intihar saldırısı, PKK'da kadının statüsü açısından bir milat sayılmaktadır. Pek çok araştırmada terör örgütünde faaliyet göstermiş olan kadınlar, kadının örgütteki ikincil konumunun Zeynep Kınacı'nın eyleminden sonra değiştiğini belirtmişlerdir. Kınacı'nın ardından 25 Ekim 1996'da Leyla Kaplan Adana'da ve 29 Ekim 1996'da Güler Opaç Sivas'ta intihar saldırısı gerçekleştirmiştir (Semiz, 2007, s. 262).

İlk sonuç alıcı intihar saldırısını gerçekleştiren Zeynep Kınacı'nın psikolojik rahatsızlık yaşadığı, saldırıyı gerçekleştireceği gün evinde kaldığı ve okul arkadaşı olduğu tespit edilen Ayşegül Kılıç'ın ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kılıç, Kınacı'nın “okul yıllarında psikolojik problemleri olan, çevre ile diyalog kurmakta zorluk çeken, içine kapanık, telkinlere son derece müsait biri olduğunu ve son karşılaşmalarında da bu durumu tekrar gözlemlediğini” söylemiştir (TEMUH Akt. Alkan, 2006). Niyazi Alkan'ın belirttiğine göre Kınacı aynı zamanda örgüt tarafından ölüm cezasına çarptırılmıştır. İkinci intihar saldırısının faili olan Leyla Kaplan ise verem hastasıdır (2006).

Çağlayan, PKK'nın kadına bakışını örgütün kuruluş yıllarında “analar”, 1990'lı yıllardan itibaren “yoldaşlar” ve Zeynep Kınacı'nın eylemi sonrasında ise “tanrıçalar” olarak ifade etmektedir (2014). Abdullah Öcalan'ın söyleminde kadın artık tanrıçadır. Öcalan, yazılarında Zeynep Kınacı'yı yüceltmekte ve kadınları bu tür eylemlere teşvik etmektedir. Çünkü intihar saldırılarında bir kişi feda edilerek çok büyük bir zarar ortaya çıkarılmaktadır. Öte yandan örgütte ikincil olarak görülen ve feodal kadın-erkek ilişkisinin ötesine geçemeyen kadınlar için Zeynep Kınacı bir rol model özelliği taşımıştır. Böylelikle kadınlar son derece etkili stratejik bir silaha dönüşmüştür.

Alkan'ın belirttiğine göre PKK'nın düzenlediği 15 intihar saldırısının 11'i kadınlar tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu kadın teröristler 17-27 yaş aralığındadır (2006). Başarısız olan 6 intihar saldırısının 3'ünün faili yine kadındır. Bu veriler değerlendirildiğinde, PKK'da intihar saldırısına görevlendirilen kadınların oranı %66 olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, 1993'te PKK dağ kadrosunun yaklaşık üçte birini oluştururken, bu oran gittikçe artmış ve Öcalan'ın yakalandığı yıl olan 1999'da maksimum seviyeye ulaşmıştır (Acar, 2014).

Tablo 3. PKK'lı Kadın Teröristlerin Gerçekleştirdiği İntihar Saldırıları (1996-2006)

İsim	Eylem Tarihi	Doğum Yılı	Eylem Yeri	Açıklama	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
Derya Aday	10.06.1996	1981	Tunceli	Aytaçlar petrol tesisleri bölgesinde intihar saldırısı gerçekleştirmek istediği sırada bombaların üzerinde patlaması sonucu örgüt mensubu hayatını kaybetmiştir.	-	-
Zeynep Kınacı	30.06.1996	1972	Tunceli	Kendisine hamile görünümü vererek İstiklal Marşının okunduğu sırada bando takımı ve tören mangasına intihar saldırısı düzenlemiştir	8	29
Leyla Kaplan	25.10.1996	1976	Adana	Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü girişinde intihar saldırısı gerçekleştirmiştir.	4	14
Güler Otaş	29.10.1996	1967	Sivas	TEM Şube Müdürlüğüne yakalanarak getirilirken üzerindeki patlayıcıyı infilak ettirmiştir.	4	8
Dibistan Perişan	27.07.1997	1974	Muğla	Bodrum ilçesi, Çarşı Mahallesinde bulunan halka açık tuvalette bombayı hazırlarken bombanın patlaması sonucu saldırgan hayatını kaybetmiştir. Teröristin asıl hedefinin Bodrum'daki eğlence merkezleri olduğu anlaşılmıştır.	-	-
Fatma Özen	17.11.1998	1967	Hakkâri	Yüksekova Jandarma Komutanlığı önünde, araç konvoyuna karşı intihar eylemi gerçekleştirmiştir.	1	4
Hüsniye Oruç	02.12.1998	1975	Diyarbakır	Lice ilçesi, Atatürk Çarşısında, Can Market isimli işyerinde kendisini havaya uçurmuştur.	-	8
Hamdiye Kapan	24.12.1998	1972	Van	Subay evleri önünde, askeri servis aracına karşı intihar saldırısında bulunmuştur.	1	24
Nezahat Boyacı	04.03.1999	1977	Batman	Şehit Keskin Kaplankıran Karakol Amirliği önünde hamile görünümlü teröristin fark edilip, karakola girmesi engellenmiş ancak üzerindeki bombaları patlatarak olay yerinde parçalanmıştır	-	1
Meral Maymak	27.03.1999	1977	İstanbul	İstanbul Taksim Meydanı'nda Çevik Kuvvet otobüsünün yakınında üzerindeki bombayı patlatmıştır.	-	10
Canan Akgün	04.04.1999	1972	Tunceli	Zaman ayarlı bombanın erken patlaması sonucu parçalanarak ölmüştür.	-	-
Devrim Solduk	09.03.2006	1977	Van	Van merkezde üzerindeki bombayı patlatmıştır.	2	19

Kaynak: TEMUH (2009) Akt. Çebi, 2010, s. 190.

5.3. PKK’NIN KADINA VAADI: ÖZGÜRLEŞMEK VE TANRIÇALAŞMAK

Abdullah Öcalan, Kürdistan’ın sömürge olduğu tezini öne sürerek sözde Kürdistan Devrimi’nin gerçekleşebilmesi için devrimci kadın ve erkeğin yaratılması gerektiğini savunmuştur (Öcalan, 1998b, s. 67). Öcalan’ın ve PKK’nın kadına yaklaşımı Sosyalist ideoloji ekseninde şekillenmiştir. Öcalan’a göre, kadın sömürgeleştirilmiş bir köledir ve özgürleşebilmesinin önünde aile ve evlilik kurumları bulunmaktadır (Özcan, 1999). Öcalan, aileyi, sömürgeciliğin en büyük dayanağı ve sorunların en köklü kaynağı olarak görmüştür (Öcalan, 1998b, s. 6). Ona göre, evlilik köleleştirici ilişkiyi dayatmaktadır. Örgüt, militan kaynağının sürekliliğini sağlayabilmek için hem aileyle hem de evlilik kurumu ile mücadele etmiştir. Bölücü örgütün elebaşı Abdullah Öcalan, kadının özgürleşmesinin Özgür Kürdistan’ın kurulmasına bağlı olduğunu ve PKK’nın kadın özgürleşmesini sağlayacak bir mücadele zemini örgütü olduğunu söylemiştir.

Kitle hareketlerinin en önemli özelliklerinden biri taraftarlarında umut yaratmasıdır (Hoffer, 2011, s. 18). Umudun çekiciliği, özellikle gelişme isteğine sahip kişilerde daha da etkili olmaktadır. PKK’nın kadına yönelik kullandığı en önemli umut temaları ise kadının özgürleşmesi ve özgürleşen sözde Kürdistan’dır. Öte yandan PKK, kadını içinden geldiği toplumdaki koparabilmek ve ona PKK’nın militan kimliğini benimsetebilmek için toplumsal değer ve yapıları aşağılamaktadır. Öcalan’ın kadının özgürleşmesi ve sözde özgür Kürdistan ile ilgili geliştirdiği sloganlardan birkaçı şöyledir:

Özgürleşen Kürdistan kadını özgürleşen Kürdistan olacaktır (Öcalan, 1992).

Sevgi yolunu açabilmek için özgür kadını yaratmalıyız (Öcalan, 1998a).

PKK, kadın özgürlüğünün en iyi sağlanabileceği bir mücadele zemindir (Öcalan, 1998a).

Toplumun özgürleşmesi kadının özgürleşmesiyle mümkündür (Öcalan, 1998a).

Kadını kazanmak yaşamı kazanmaktır (Öcalan, 1998a).

Özgürlük ve güzellik kadın mücadelesiyle yaratılır (Öcalan, 1998a).

Kadının kendi cevabı olmadan özgür yaşamın gerçekleşmesi mümkün değildir (Öcalan, 1998a).

Kürdistan devrimi kadın ve erkeğin ortak egemenliğine dayalı geliştirecektir (Öcalan, 1992).

Parti, özgürlük ilişkisine çağırıyor (Öcalan, 1992).

Köle kadınla devrim yapılmaz (Öcalan, 1992).

Kadının özündeki cesaret ve fedakârlık erkektekinden gelişkindir. Yurtseverlik, partileşme, hatta ordulaşma bile erkekten daha ileri düzeydedir. Ama potansiyel halde kalmış veya boğulmuştur (Öcalan, 1998b).

Güçlenen kadın onurumuzdur, onunla yaşam değerlidir (Öcalan, 1998b).

YAJK'ın sahibi zafer tanrıçasıdır (Öcalan, 1998b).

PKK içinde kadının “sevilme/onaylanma ölçütü” ise, savaşmak ve örgüt için maksimum fedakârlığı göstermektir. Abdullah Öcalan'ın geliştirdiği “*Savaşan özgürleşir, özgürleşen güzelleşir, güzelleşen sevilir*” sloganı sevilmenin hangi koşullarda gelişeceğini ortaya koymaktadır (Öcalan, 1992). Kadın militanlar örgütte askeri eğitim alırken diğer yandan “önderlik” olarak görülen Abdullah Öcalan'a sadakat beslemeyi öğrenmektedir (Aslan, 2014). Onlar için Öcalan, “erkekliliğini öldürmüş” bir erkektir. Öcalan, kadınlara bütün erkekleri kendilerine bağlamalarını ama hiçbirine ait olmamalarını söylemektedir. Aryen, bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır (Buldan, 2004):

Sizler tek bir erkekle flört ederek kendinizi basitleştiriyorsunuz, bitiriyorsunuz. Tek bir erkekle ilişkilenerken kendinizi sunuyorsunuz, bunun birçok örneği var. Tek bir erkeği seven tek bir erkekle birlikte olup da sonuçta bu mücadeleden ayrılmak zorunda kalan (öldürülen ya da uzaklaştırılan bayan arkadaşlardan bahsetmiyordu, içinde olup da halen tutuklu olan arkadaşlardan söz ediyordu) bir sürü bayan var. Bir tek erkekle flört etmeyin; onlarca, yüzlerce olsun. Hepsini de kendinize bağlayın. Fakat siz tek bir erkeğe ait olmayın. Ben bundan şu sonucu çıkarıyorum. Kadına bir köprü görevi vermişti herhalde. Onlarca, yüzlerce erkekle ilişkiye girebilir, onların hepsini kendine bağlayabilir. Fakat onlardan herhangi birine değil, Öcalan'a bağlanması gerekiyor (Buldan, 2004, s. 66).

PKK'nın kadınlara yönelik bir diğer vaadi “tanrıçalaşmak”tır. Tanrıça, bir kraliçeden, bir azizeden daha yüksek, ulaşılamayacak, gerçek hayatta hiçbir zaman elde edilemeyecek, kutsal dinlerde yeri olmayan mitolojik bir kavramdır. Abdullah Öcalan, kadının binlerce yıl ana tanrıça olarak yaşadığını ancak günümüz modern toplumlarında köleleştirildiğini belirtmiş, toplumsal dönüşümün kadınlardan başlayacağını vurgulamıştır.

Kadın bir cins olarak değil, bir insan olarak doğal toplumdan koparılıp en kapsamlı köleliğe mahkûm edilmektedir. Tüm diğer kölelikler kadın köleliğine bağlı olarak gelişmektedir. Dolayısıyla kadın köleliği çözümlenmeden diğer kölelikler çözümlenemez. Kadın köleliği aşılmadan diğer kölelikler aşılamaz. Doğal toplumun bilge kadını ana tanrıça kültürünü binlerce yıl yaşamıştır. Her zaman yüceltilen değer ana-tanrıçadır. O zaman

en uzun süreli ve kapsamlı toplum kültürü nasıl bastırıldı ve günümüzün süslü püslü kafes bülbülüne dönüştürüldü? Erkekler bu bülbüle bayılabilirler, ama o bir tutsaktır. En uzun süreli ve derinlikli bu tutsaklık aşılmadan, hiçbir toplumsal sistem eşitlik ve özgürlükten bahsedemez. Kadının özgürlük ve eşitlik düzeyinin toplumun bu yönlü düzeyini belirlediği yargısı doğrudur. Daha doğru dürüst bir kadın tarihi yazılmamıştır. Kadının hiçbir sosyal bilimde yeri gerçekçi olarak konulmamıştır (Öcalan, 2007).

PKK terör örgütü, kadına gerçek hayatta hiçbir zaman elde edemeyeceği tanrıçalaşma vaadini sunarken kadın militanlarını “*İştar’ın kızları*” olarak görmektedir. İştar, Mezopotamya mitolojisinde aşk ve savaş tanrıçasıdır (Akinan, 2014, s. 8). Çok genç yaşta örgüt propagandasına maruz kalan genç kızlar için hiçbir dinin, mesleğin ve toplumun sunamayacağı “tanrıçalaşmak” kavramı son derece romantik gelebilmektedir. Bu kavram el üstünde tutulmak, saygın olmak, liderlik ve baskın olmakla ilgili çağrışımlar yapmaktadır. Tanrıçalaşmak için tek yapılması gereken şey ise “önderlik” olarak ifade edilen Öcalan’a sadakatle bağlı olmak ve verilen emirleri yerine getirmektir. Öcalan’ın tanrıçalaştırdığı kadınlar; Zilan, Beritan, Rewşen, bu unvanları yaşamları karşılığında elde etmiştir. Öcalan’ın vadettiği tanrıçalaşmanın bedeli yaşamdır.

Neval isimli eski PKK mensubuna göre Öcalan çok bilinçli olarak kadın tarihini belgeli bir döneme getirmemiş, kadınlar için önemli olan devrimlere ve kadın öncülere değinmemiş, bilakis mitolojik kahramanları seçmiştir (Buldan, 2004, s. 36)

Öcalan, *Özgürlük Problemi* isimli kitabında Kürtçe’de kadın anlamında kullanılan *jîn* ifadesinin aynı zamanda *hayat* anlamına geldiğine dikkat çekmiş ve “*Kadın hayattır*” demiştir. Yine Kürtçe’deki bir atasözü de şöyledir: *Şêr şêre çî jîne, çî mêre* (*Aslan aslandır, ha kadın ha erkek*). Öcalan, bir yandan kadın özgürleşmesi ile ilgili sloganlar geliştirdiği bu yıllarda bir aşağılama sıfatı olarak da kadınlığı kullanmaktadır. 1994 yılında Kürtlerle ilgili değerlendirmelerinde “*zavallı, düşürülmüş ve karı gibi*” ifadelerini kullanan Abdullah Öcalan’ın (Özcan, 1999, s. 53) kullandığı cinsiyetçi dil, propaganda söylemi ile davranışları arasındaki ikiyüzlülüğü de net şekilde ortaya koymaktadır. Benzer örnekler arasında Öcalan’ın şu ifadeleri verilebilir:

Siz kendinizi erkek sanıyorsunuz ama gerçekten bir karı olduğunuzu söylemeliyim (Aydın, 1992, s. 182).

Kürt halkı kadınlaştırılmış bir halktır (Aydın, 1992, s. 182).

Kürt erkeği vatanın, halkın özgürlüğüne tamamen yatırılmadıkça elindeki kadını dahil her şeyini alacağız (Aydın, 1992, s. 182).

PKK dağ kadrosunda kaldığı 11 yıl içinde sözde bölge sorumluluğu görevlerinde bulunan ve örgütte etkili bir isim olan Şemdin Sakık, Diyarbakır E Tipi Kapalı Cezaevi'nde yazdığı *APO, Dehşetin ve İhanetin Belgesi* isimli kitapta terör örgütleri için kadın militanların önemine değinmiştir (2005). Toplumsal değişimin kalıcılığının, kadına nüfuz ettiği oranda gerçekleşeceğini vurgulayan Sakık, Abdullah Öcalan'ın örgütün ilk yıllarında erkekleri kadınlardan uzak tutmaya çalıştığını, kadını “*düşürücü tuzak*” ve aileyi de “*düşman ocağı*” olarak gördüğünü söylemiştir. Sakık bu ilk dönemlerde Öcalan'ın söyleminin erkeğin kadından koparılmasına yönelik olduğunu belirterek, onun şu sözlerine yer vermiştir:

Her kadın, biraz zavallılık, biraz gerilik, biraz güçsüzlük, biraz şeytanlık, biraz fitne, biraz çekilmezlik ve biraz da kıskançlıktır. Kadınların bu tehlikeli yapısını erkenden fark ettiğim için Kesire ile yolumu ayırdım. Unutmayın ki, her kadın bir parça Kesire'dir. Kendimi kadınlardan koruduğum için bu kadar başarılı oldum. Hele hele bu Kürt kızları var ya, yanlarından geçilmez. Yüzlerine bakılmaz (Sakık, 2005, s. 339).

Sakık, devam eden satırlarında örgüte kadın katılımlarının artmasıyla birlikte Öcalan'ın söyleminin değiştiğini belirtmiştir. Bu dönemde Öcalan'ın, kadınlara yönelik sözde eğitim faaliyetlerinde devamlı olarak erkekleri aşağıladığını vurgulamıştır. Sakık ayrıca, bu toplantılarda Öcalan'ın erkeklerin kadınlar için ne kadar tehlikeli olduğunu ve kadınların erkeklere karşı kesintisiz bir mücadele yürütmesi gerektiğinin altını çizdiğini ifade etmiştir (2005). Öcalan'ın erkeklere yaptığı konuşmalar ise bambaşkadır.

Bu kadınları sadece savaşınlar diye idare ediyorum. Siz erkekler için onların bütün geriliklerine katlanıyorum. İçlerinden beğenebilecek birisini bulsaydım yanıma alıp sevecektim. Dikkat ederseniz onları üç dört aydan fazla yanımda tutmuyorum. Beni de kirlitmelerine müsaade etmiyorum (Sakık, 2005, s. 339).

1992 yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden PKK'ya katılmak üzere ayrılan ve örgütte 9 yılını geçiren Ağrılı Neval, kadınların örgüte fedakârca katıldığını belirterek kadının örgütteki durumunu şu sözlerle anlatmaktadır:

Kadın toplumda en zayıf halka, partide en yüksek güç Öcalan. Kadın bu güce sığınmıştır, güçlüyü esas almıştır. (...) Öcalan'ın kadın lehine taraftar olduğundan bahsedilir. Öcalan'ın bazen Önderlik prestiji gereği bazı jestleri dışında, genel olarak kadın lehine bir savunuculuğundan, taraflılığından bahsedilemez. Ama bunun arkasına saklanılarak kurulan

beter bir sistem ve adaletsizlik vardır. Aslında Öcalan'ın kurduğu, kendisinin dili olabilecek, kendisinin iktidarını kadın üzerinden pekiştirecek bir elit kadın grubun sistemiydi. Öcalan başta bunu iç dengeleri gözeterek yaptı. Başından sonuna kadar gerillanın içinde olan, korkunç zorluklara katlanan birçok kadın hiç görülmezken; kendisi hakkında birkaç övgü dizip yazabilen, kendisini sözde tek, erişilmez güç olarak kabul eden kadınlar siyasal, örgütsel, askeri alanda hiçbir yetkinliğe sahip olmadan, tabiri caizse emeksiz bir şekilde ülke kaderini belirleyecek kademelere getirilerek, parti içi korkunç bir kastaşmaya neden olundu. Ne yazık ki kadın da Öcalan'ın bu yanını fark ettiğinden dolayı korkunç bir çarpıklaşma yaşadı. Hazırlanan bu elit kesim Öcalan'a dayanarak iktidar olmayı tercih etmiş ve yetmiyormuş gibi bir de onun savunuculuğunu yapan ve bunu parti içi bir kavgaya dönüştüren asalak bir kadın grubu belirlemiştir (Buldan, 2004, s. 31-35).

PKK terör örgütünde 3,5 yıl faaliyet gösterdikten sonra örgütten kaçarak güvenlik güçlerine teslim olan Sami Demirkıran *Ürperten İtirafı* adlı kitabında PKK'dan ayrılmayı başaran kadın militan sayısının erkeklere oranla çok az olduğunu, çünkü kadın militanların örgütten kaçmasının son derece güç olduğunu, hemen yakalandıklarını veya yakalanmasalar bile doğru yolu bulamadıklarını kaydetmiştir (1998, s. 55). Demirkıran, örgütten ayrıldıktan sonra, önceden ilişkisi olduğu Dilan isimli kadın militanın da kaçmaya çalışırken yakalanarak öldürüldüğünü anlatmıştır (s. 164). PKK'nın kadınların örgüte katılmasını teşvik etmek ve aileleri ikna edebilmek için sık sık örgütteki militanların "bacı-kardeş" olduğu vurgusu yaptığını kaydeden Demirkıran, bu propagandadan etkilenen ailelerin hem oğullarını hem de kızlarını örgüte teslim ettiğini söylemiştir. Eski PKK'lı Demirkıran örgüt içinde kadın ve erkek ilişkisinin "yoz ilişki" olarak görülmesine rağmen kadın militanların erkeklerce çoğu kez istismar edildiğini ve bu durumun artık normalleştiğini belirtmiştir. Yani örgüt, "PKK'lı tanrıçaların" istismarını engellemeye yönelik pek bir şey yapmamaktadır. Açıkça bir şikâyet olduğunda ise ilişkiye geçen taraflardan kadının cezalandırıldığını ifade eden Demirkıran, bunun nedenini erkek militanın dağ koşullarında örgüt için daha yararlı görülmesi olarak açıklamıştır (1998, s. 232). Örneğin, yedi aylık hamile olan Ronahi isimli PKK mensubu kadın, örgüt tarafından karnındaki bebeği ile birlikte öldürülmüş, ilişkisi olduğu erkek militana ise dokunulmamıştır.

Yedi aylık hamile Ronahi'nin Zele'de infaz edildiğini Osman Öcalan da Cemil Bayık da iyi biliyor. Çünkü onlar karar verdi. 1991'den beri arkadaşımды. Suriye-Kamışlılı'ydı. Son isteğini sordular. "Çocuğumun hayatını bağışlayın. O doğduktan sonra beni idam edin" dedi. Suçu, biriyle ilişki kurmasıydı. Babasına dokunmadılar. Ronahi, karnını kuşakla bağlıyordu ama büyüyünce gizleyemedi. Açığa çıktı. İnfaz manga komutanı, Cemil Bayık'a, Ronahi'nin son isteğini söyledi. Cemil Bayık, "Hayır, idam edin" dedi. Karnında

bebeğiyle öldürüldü (Aydın, 2006).

Kadın PKK'lıların ifadelerinde örgütteki çarpık sistemin kadını nasıl istismar ettiği sık sık dile getirilmiştir. Dilaram, Evin isimli genç kızın örgütte yaşadıklarını anlatmıştır:

Evin, çok güzel, fakir bir köylü kızıydı. Masmaviydi gözleri. Gece yarısı nöbette PKK'lı bir komutan tecavüz etti. Akli dengesini kaybetti. Çok tedavi gördü, elektrik şoku verildi. Gece yarısı oldu mu kızcağız çıldırıp kayalara tırmanıyordu. Herkes biliyordu. Tecavüzcü, Irak Kürdü'ydü. En sonunda Evin kaçtı ama kaçarken de mayına bastı. İki bacağını kaybetti. Köylüler bulup ailesine teslim ettiler. Evin, örgüt içindeki kadının trajik öyküsüdür (Aydın, 2006).

Batufa, PKK içindeki kadının durumunu şu sözlerle anlatmaktadır:

Aslında kadın özgürlüğü diye bir şey yapılmadı. PKK'deki kadın dışarıdakilere oranla çok daha köledir. Çünkü dünyaya ilişkin bir görüşü yoktur. Genel bir kültürü yoktur. Bütün dünyası ve bildiği Abdullah Öcalan'dır. Bu yüzden geliştirilen teoriler kendi içinde çelişkilidir. Hiçbir zaman erkeğin önderliğinde kadın özgürleşmez. Kadın kendini özgürleştirir. Kendisi ve hemcinsiyle barışık yaşamak zorundadır denilir genelde. Ama PKK'deki kadının yaratıcısı Abdullah Öcalan'dır ve bu şekilde kabul edilir. Kendisi "*bu parti kadın partisidir, ben erkeklğini öldürmüş bir kadın önderiyim.*" der ama aynı kadını bireysel hizmet ve isteklerinde çok rahat kullanmıştır. Bunu yaptığı zaman "*Tabularınızı kırıyorum, tabuları olan kadın özgür değildir.*" değerlendirmesiyle gerekçeliyordu. Kısaca PKK'deki kadın, toplumda, köyünde yaşayan kadından geridir diyorum. Çünkü kadın kendine ait değildir, "ben"i yoktur, karakteri yoktur, ölçüsü yoktur, tek ölçüsü sonradan geliştirilmeye çalışılan saptırılmış ucube ve gerçeklerden uzak ölçülerdir. İçindeyken kendimizi çok özgür, çok bilinçli, her şeyin üstesinden gelebilen bireyler olarak görünce, dışarıya çıktuktan sonra hiçbir şey olmadığımızı, çok zavallı, tek başına hiçbir şey yapamayacak, tüm gücünün PKK'deki saçma sapan teorileri üretmekle, dinlemekle sınırlı kaldığımızı gördüm (Buldan, 2004, s. 58-59).

S.K. isimli eski kadın PKK militanının ifadelerinde ise kadınların yaşadıkları istismarları yönetime bildirdiklerinde ajan ilan edilerek infaz edildikleri anlaşılmaktadır.

Dilber adlı arkadaşa, Cuma kod adlı Cemil Bayık'ın tecavüz ettiği ortaya çıkmıştı. Bayık'ın emriyle infaz edildi. Örgüt yöneticilerinden Ali Haydar Kaytan'ın eşi Cemile Kaytan başka bir kampta hamile kalmıştı. 8 aylık çocuğu alınıp sobaya atılarak yakıldı. Örgütün ilk kadın mensuplarından olan Saime Aşkın, örgütteki terörist başlarının kadınlarla olan ilişkilerini eleştirmesi üzerine Kandil'de kendi eliyle kazdırıldığı mezarda kurşuna dizildi. Dr. Jiyan kod adlı Lamia Baski, uğradığı cinsel tacizler yüzünden Avrupa'daki ailesinin yanına dönmek isteyince Cemil Bayık tarafından 'ajan' ilan edilerek aylarca işkence gördü. Sonra kafasına sıkılan tek kurşunla öldürüldü (Hürriyet, 2017).

PKK'da kadın özgürlüğünün sadece Öcalan'a odaklandığını kaydeden Hevi ise dini

reddeden Marksist ideolojili PKK'da kadınların Öcalan adına oruçlar tuttuğunu ifade etmiştir.

Partinin kadın özgürlüğü mücadelesi bir kişiye odaklanmış bir mücadeledir. Salt Öcalan'ı esas alır. Kendisine peygamberlik ve tanrılık sıfatları verir. Buna göre, bu insanı kabul ettiğin, onun görüşlerini savunduğun oranda sen özgürsün. (...) Gerçeklerin ötesinde birtakım mitolojik kavramlar, tanrıçalar ve benzeri edebiyatlarla aslında kadın ne olduğu anlaşılabilir bir duruma düşürüldü. Öcalan adına oruç tutmalar, methiyeler dizmekle uğraşıldı (Buldan, 2004, s. 80).

5.4. PKK'LI KADINLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Abdullah Öcalan'ın 1990'lı yıllarda örgüt yöneticilerine gönderdiği bir talimatta PKK için uygun militan profilini tarif edilmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2017, s. 34). Bu tarife göre üniversite ve lise öğrencilerinin çok soru soracakları, buna bağlı olarak itiraz edecekleri belirtilmiş ve bu kişilerin istenen militana dönüşmesinin zor olduğu vurgulanmıştır. PKK'ya en uygun insanların ise yaşı fark etmeksizin eğitimsiz olanlar ve eğitilmiş olanlar arasında da ilköğretim mezunları olduğu ifade edilmiştir. Bu çarpıcı hedef kitlesi, PKK'nın insanları, düşünmeyen, sorgulamayan, aklını ve vicdanını örgüte teslim etmiş kitlelere dönüştürerek varlığını devam ettirme emelini göstermektedir. Kürdistan Sosyalist Partisi lideri Kemal Burkay da PKK'daki bu duruma dikkat çekmiştir. PKK'nın bilinç seviyesi düşük, eğitimsiz kişilerden oluştuğunu kaydeden Burkay, hareket mensuplarının uygun bir eğitimden geçmeleri halinde partiye olan bağlılıklarının son bulabileceğini belirtmiştir (Marcus, 2009, s. 102). PKK terör örgütünde yer alan eğitilmiş kişiler örgütçe küçümsenerek "küçük burjuva" olarak değerlendirilmişlerdir. Buna karşılık eğitimsizlere de "feodal" denmiştir. Örgütteki bu durumu 1974, Muş, Varto doğumlu ve üniversitede sosyoloji eğitimi almış eski bir kadın terörist Aryen, şöyle ifade etmektedir:

Parti, belli bir eğitim öğretim sürecinden geçmiş bayanları küçük burjuva olarak değerlendirirdi. Bir başka deyişle sistemin (TC) yarattığı kişilikler olarak görülürlerdi. Herhangi bir eğitim almayanlar da feodal olarak değerlendiriliyordu. Feodal kesim Apo'ya daha müritçe yaklaşıyordu. Allah'a bağlılık gibi (Buldan, 2004, s. 70).

PKK'daki kadın teröristlerin oranı ile ilgili çok farklı tablolar karşımıza çıkmaktadır. Abdullah Öcalan, 1994 yılında PKK militanlarının %30'unu kadınların oluşturduğunu söylemiştir (Özcan, 1999). Yapılan akademik araştırmalarda ise hiçbir

zaman örgütteki kadın militanların oranının Öcalan'ın açıklamasını doğrulamadığı görülmüştür. Öte yandan bu çalışmada yararlanılan kaynaklar 1996 sonrasında ve özellikle 2000'li yıllarda yapıldığından bu yıllar içinde örgütteki cinsiyet kompozisyonunun değişmesi de söz konusudur.

Alaçam'ın aşırı sol, bölücü ve dini istismar eden terör örgütleriyle ilgili yapmış olduğu araştırmaya göre PKK'daki kadınların oranı %15,6'dır (2004). Özperçin'in 2008'de yaptığı araştırmaya göre ise PKK'da faaliyet gösteren militanların %17'si kadınlardan oluşmaktadır. Şimşek'in 517 PKK militanı üzerinde gerçekleştirdiği araştırmaya göre örgütteki kadınların oranı %14'tür (2009). Özcan ve Gürkaynak'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu'na sunmak üzere hayatını çeşitli nedenlerle kaybeden 1362 PKK'lı üzerinde yaptığı araştırmada örgütteki kadın oranının %12 oranında olduğu görülmüştür (Özcan ve Gürkaynak, 2012). Diğerlerine nazaran daha kapsamlı olan ve 2270 teröriste ait veriler üzerinden yapılan bir başka araştırmaya göre örgütteki kadınların oranı %23'tür (UTSAM, 2012). Yani, yaklaşık olarak her 4 örgüt mensubundan biri kadındır. Alagüney'in 200 PKK militanı üzerinde yaptığı araştırmaya gören kadınların oranı %12,5'tir (2013). Son olarak Ördek'in örgütün silahlı dağ kadrosuna katılıp 2001-2011 yılları arasında hayatını kaybetmiş 1505 PKK militanı üzerinde yaptığı çalışmaya göre bu oran %13,6 olarak bulunmuştur (2014).

Tablo 4. PKK'lı Teröristlerin Cinsiyet Dağılımı

Araştırmacı	Kadın	Erkek
Alaçam (2004)	% 15,6	%84,4
Özperçin (2008)	% 17	%83
Şimşek (2009)	% 14	%86
Özcan ve Gürkaynak (2012)	% 12	%88
UTSAM (2012)	%23	%77
Alagüney (2013)	%12,5	%87,5
Ördek (2014)	%13,6	%86,4

Kaynak: Alaçam (2004), Özperçin (2008), Şimşek (2012), Özcan ve Gürkaynak (2012), UTSAM (2012), Alagüney (2013) ve Ördek (2014)'ten derlenerek oluşturulmuştur.

5.4.1. PKK Terör Örgütüne Katılma Yaşı

Özcan ve Gürkaynak'ın araştırmasına göre dağdaki militanların ortalama örgüte katılma yaşı 19,4'tür. Bu oran kadınlarda 17,7 erkeklerde ise 19,6'dır (2012). Kadınların %43,68'i 18 yaş altında, %56,32'si ise 18 yaş ve üstünde PKK'ya katılmıştır (Özcan ve Gürkaynak, 2012). Söz konusu araştırmada dikkat çekilen bir diğer husus da teröristlerin örgüte hangi ülkelerden katıldıklarıdır. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre PKK'lı teröristlerin %73,31'i Türkiye doğumludur ve örgüte katılımın yalnızca %57,13'ü Türkiye üzerinden gerçekleşmiştir. Özcan, bu verilerden hareketle sadece Türkiye'deki katılımın önlenmesine yönelik çalışmaların meselenin yüzde ellisinin ihmâl edilmesi anlamına geleceğini vurgulamıştır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013).

Aynı çalışmaya göre kadın militanların ortalama hayatta kalma süreleri 8,3 yıldır. Bu süre, erkeklerde 6,7 yıla düşmektedir. Dağdaki militanların ortalama ölüm yaşı 26,4'tür. Ortalama ölüm yaşı kadınlarda 26, erkeklerde 26,4'tür. Örgüte en genç katılım 9, en yaşlı katılım ise 42 yaşında gerçekleşmiştir.

Ördek'in çalışmasında da benzer bir sonuç bulunmuştur. Buna göre ortalama örgüte katılma yaşı 19,4'tür. Bu oran kadınlarda 17,9, erkeklerde ise 19,6'dır. Ördek'in çalışmasında da örgüte en genç katılım 9 yaşında, en yaşlı katılım ise 42 yaşında gerçekleşmiştir.

Tablo 5. PKK'lı Teröristlerin Cinsiyetlere Göre Çeşitli Yaş Oranları

Araştırmacı	Yaşa İlişkin Bazı Veriler	Genel	Kadın	Erkek
Özcan ve Gürkaynak	Örgüte katılma yaşı	19,4	17,7	19,6
	Ortalama ölüm yaşı	26,4	26	26,4
	Ortalama örgütte bulunma süreleri	6,9	8,3	6,7
	En genç katılım	9		
	En yaşlı katılım	42		
	En genç ölüm	14		
	En yaşlı ölüm	48		

Ördek	Örgüte katılma yaşı	19,4	17,9	19,6
	Ortalama ölüm yaşı	26,2	26	26,2
	Ortalama örgütte bulunma süreleri	6,86	8,14	6,67
	En genç katılım	9		
	En yaşlı katılım	42		
	En genç ölüm	14		
	En yaşlı ölüm	48		

Kaynak: Özcan ve Gürkaynak (2012) ve Ördek (2014)'ten derlenerek oluşturulmuştur.

UTSAM'ın araştırmasında kadınların ve erkeklerin %95,09'unun 10 ile 25 yaş arasında örgüte katıldığı bulgulanmıştır (2012). Şimşek'in 517 kişi üzerinde yaptığı araştırmada örgüt mensuplarının yaklaşık %80'inin 15-24 yaş aralığında örgüte katıldığı görülmüştür (Şimşek, 2012, s. 140). Ördek'in araştırmasına göre ise 14-25 yaş aralığındaki örgüte katılım %92,76 olarak bulunmuştur (Ördek, 2014).

PKK'ya 18 yaş ve altında katılan militanların oranına baktığımızda da karşımıza büyük bir oran çıkmaktadır. Özcan ve Gürkaynak'ın araştırmasına göre örgüte 18 yaş ve altında katılan PKK militanı oranı %42,66'dır (2012). UTSAM'ın araştırmasında bu oran %58,37 olarak tespit edilmiştir (2012). 2014'te Ördek'in yaptığı araştırmaya göre ise bu oran %43'tür (Ördek, 2014). Çocuk teröristlerin %21,8'i kız çocuklarından, %78,2'si erkek çocuklardan oluşmaktadır (Ördek, 2014).

Tablo 6. 18 Yaş ve Altındaki PKK Militanı Oranı

Araştırmacı	Genel	Kız	Erkek
Özcan ve Gürkaynak	%42,66	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
UTSAM	%58,37	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Ördek	%43	%21,8	%78,2

Kaynak: Özcan ve Gürkaynak (2012), UTSAM (2012) ve Ördek (2014)'ten derlenerek oluşturulmuştur.

2016'da Hakkâri'nin Yüksekova ilçesindeki bir çatışmada yaşamını yitiren Rojbin

Delil isimli kadın örgüt mensubunun sırt çantasından çıkan bir tabletteki günlükte, kadın teröristlerin yaşları ile ilgili şöyle bir bilgiye yer verilmiştir.

Bugün 13 yoldaşla kadın kadına sohbet ettik. Yoldaşların kimi töreden, kimi koca şiddetinden, kimi çocuk yaşta evlilik baskısından dağa çıkmış. En küçüğümüz daha 16'sında. 4 yıldır buradaymış. Botanlı Bejan. Dedesinin asker arkadaşına berdel verilmek istenince soluğu dağda almış. Bu kadar tesadüf olur mu? Bence hayır (Sabah, 2016).

Tüm bu bilgiler ışığında kadınların büyük çoğunlukla 25 yaş altında PKK terör örgütüne katıldığı görülmektedir. Bu yaş dönemi gençlik dönemine denk gelmektedir. Birleşmiş Milletler (UN), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB) gençlik dönemini 15-24 yaş aralığı olarak tanımlamaktadır (Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik ve Boz, 2012). Buna karşın, Avrupa Birliği ülkelerinde yapılan çeşitli çalışmalarda gençlik döneminin kapsamı genişletilerek 29 yaşa kadar yükseltildiği görülmektedir (Gür vd., 2012). Ülkemizde ise Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanan *Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi*'nce 14-29 yaş aralığındaki bireyler genç olarak kabul edilmektedir (GSB, 2012). Kadınların büyük çoğunluğunun PKK terör örgütüne gençlik yıllarında katılması gençlik dönemi ile ilgili çalışma yapılmasını elzem kılmaktadır. Zira bireylerin terör örgütlerinin yönlendirmelerine en açık olduğu dönemin gençlik dönemi olduğu görülmektedir.

5.4.2. Eğitim Düzeyi

PKK terör örgütünün çekirdek kadrosunu üniversiteli gençler oluşturmuştur. 1974 yılında Abdullah Öcalan ve arkadaşları tarafından kurulan Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD), PKK'nın temellerinin atıldığı ilk yapılar arasındadır. Bu dönemde üniversiteli gençler arasında “Kürdistan'ın sömürge olduğu” tezi tartışılmaya başlanmıştır. Öcalan ve arkadaşlarının özellikle üniversiteli gençlerle irtibat kurmak için adeta bir üs olarak gördüğü diğer dernekler ise Ankara'da bulunan Tunceli Kültür Derneği ve Tuzluçayır Güzelleştirme Derneği'dir (Kıscık, 2012, s. 28). Abdullah Öcalan bu dernekler üzerinden özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelen gençlerle irtibat sağlamakta ve sözde “Sömürge Kürdistan” tezini empoze etmeye çalışmaktadır. Öcalan, genç kesime yönelik çalışma yapılmasının zorunlu olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

...gençlik devrimci düşüncelere açık, onları rahatlıkla benimseyebilen özelliktedir. İkincisi aydın gençlik olması itibariyle bilime açık, bilimle en çok temasta bulunan ve devrimci düşünceleri en erken özümsemeye yatkın bir kesimi oluşturuyor. Üçüncüsü, gençliğin atılın, engel tanımayan özellikleri vardır. Bu açıdan da gençlik kesimi içerisinde çalışma yürütülmesi doğal ve zorunluydu (Semiz, 2007, s. 27).

Ardından bu gençler üniversite eğitimlerini yarıda bırakarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerine dağılmış ve PKK propagandasını yapmaya başlamışlardır. Aliza Marcus PKK'nın kuruluş yıllarındaki kadrosunun eğitim düzeyi ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

Başlangıçtaki destekçiler genellikle üniversite ve öğretmen okulu öğrencileri ya da okullarını bırakmış gençlerdi. Kürt toplumunun çoğunluğunu oluşturan yoksul, topraksız, her ailenin yaklaşık bir düzine çocuk sahibi olduğu, annelerin okuma yazma bilmediği ve küçük çiftçilikle zor bela geçinen köylü nüfusundan geliyorlardı. Okula gitmek ve çoğunlukla, evden uzak kasaba ve şehirlerde yaşayan akrabaların yanında kalmak ya da devletin yatılı bölge okulları sınavlarını kazanmak durumundaydılar (Marcus, 2009, s. 58).

Marcus, sözlerinin devamında PKK'nın başlangıçtaki mensuplarının iyi Türkçeleriyle ve yüksek öğrenimleriyle Türk toplum ve kültürüne asimile olması beklenen insanlar olduğunu kaydetmiştir. Öte yandan örgüt büyüdükçe örgüt mensuplarının eğitim seviyesi de hızlı bir düşüş göstermiştir. Büyüyen bir örgütün geniş toplum kesimlerine ulaşması sürecinde toplumdaki genel ortalama eğitim seviyesine yaklaşması beklenen bir şeydir.

1998'de 1003 PKK'lı militan üzerinde yapılan bir araştırmaya göre örgüt mensuplarının %47,2'sinin ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir (Özönder, 1998). Yapılan başka bir araştırmaya göre üniversite mezunlarının oranı %11, lise mezunlarının oranı %16, ortaokul mezunlarının oranı %13, ilkokul mezunu ile okuryazarların oranı %51 ve okuma yazma bilmeyenlerin oranı %9'dur (TEMUH Akt. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu, 2013).

Şimşek'in 517 kişi üzerinde yaptığı araştırmada ise örgüt mensuplarının %7'sinin lise üstü eğitime sahip olduğu, %60'ının ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahip olduğu ve %33'ünün de hiçbir eğitim görmediği tespit edilmiştir (2012, s. 144).

UTSAM'ın çalışmasına göre (2012) PKK terör örgütü mensuplarının %12'si üniversite mezunu veya terk, %16'sı lise mezunu ve %72'si ilköğretim mezunu veya altı öğrenime sahiptir.

Alagüney'in araştırmasına göre örgüt mensuplarının %9,6'sı üniversite mezunu veya terk, %10,6'sı lise mezunu, %27,3'ü ortaokul mezunu, %33,8'i okuryazar ve ilkokul mezunudur; örgütün %18,7'si ise okuma yazma bilmemektedir (2013). Bu araştırmalara bakıldığında eğitim düzeyi arttıkça örgüte katılımın azaldığı görülmüştür.

Tablo 7. PKK'lı Teröristlerin Eğitim Düzeyi

Araştırmacı	Eğitim Görmemiş	İlkokul Mezunu ve Okur-yazar	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Üniversite Mezunu veya terk
TEMUH (1996) Akt.TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Raporu	%9	% 51	% 13	%16	% 11
Alagüney (2013)	%18,7	%33,8	%27,3	%10,6	%9,6
UTSAM (2012)		%72		%16	%12

Kaynak: TEMUH (1996), Alagüney (2013) ve UTSAM (2012)'den derlenerek oluşturulmuştur.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan kadınların eğitim durumunu Türkiye genelindeki kadınların eğitim durumu ile karşılaştıran Acar, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan kadınların eğitim düzeyinin Türkiye ortalamasının altında kaldığına dikkat çekmiştir (Acar, 2014). Öte yandan, kadın PKK mensuplarının eğitim düzeyinin yaklaşık olarak %88'inin lise altı öğrenime sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 8. Türkiye Geneli ve Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kadınların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Türkiye Geneli	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi
Üniversite-Yüksekokul ve Üstü	% 9,39	% 4,93
Lise	% 14,88	% 8,96
Ortaokul	% 19,84	% 1,65
İlkokul/İlköğretim	% 24,88	% 33,71
Okuryazar	% 22,13	% 34,89
Okuma Yazma Bilmeyen	% 6,42	% 12,71
Bilinmeyen	% 2,43	% 3,14

Kaynak: Acar, 2014, s. 63.

5.4.3. Kardeş Sayısı

Bireylerin sosyo-ekonomik durumunu ve nasıl bir ailede yetiştiğini göstermesi açısından kardeş sayısı oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalarda Türkiye’de faaliyet gösteren terör örgütleri mensuplarının çoğunluğunun çok çocuklu ailelerden geldiği görülmüştür. PKK’lı teröristlerin yüzde 80’ine yakın bir bölümü beş ve daha fazla çocuk sahibi ailelerden gelmektedir (Acar, 2014).

Alaçam’ın 2006’da yaptığı araştırmasında aşırı sol terör örgütleri mensuplarının %42,5’inin 3-4, %22’sinin 5-6 ve %17,3’ünün 7 ve daha fazlası kardeşe sahip olduğu tespit edilmiştir. Alaçam’ın bölücü terör örgütü PKK’da yer alan militanlar üzerinde yaptığı araştırmaya göre örgüt mensuplarının %21’i 3-4, %27’si 5-6 ve %48’i 7 ve üzeri kardeş sayısına sahiptir. Şimşek’in 517 kişi üzerinde yaptığı araştırmaya göre örgüt mensuplarının ortalama 8 kardeşe sahip oldukları görülmüştür (2012). Kadın örgüt mensuplarının kardeş sayılarının incelendiği bir araştırmada ise kadınların yaklaşık %80’inin yani yaklaşık 5 kişiden dördünün beş ve daha fazla çocuklu ailelere mensup olduğu görülmüştür (Acar, 2014).

Tablo 9. Aşırı Sol Terör Örgütleri ve PKK Terör Örgütündeki Militanların Kardeş Sayıları

Örgüt Türü	3 -4	5-6	7 ve daha fazla
Aşırı sol terör örgütleri	%42,5	%22	%17,3
PKK (Genel)	%21	%27	%48

Kaynak: Alaçam (2006)’dan derlenerek oluşturulmuştur.

5.4.4. Meslek ve Ekonomik Durum

Örgüte katılan kadınların mesleklerinin incelenmesi veya bir mesleğe sahip olup olmadıklarının tespit edilmesi kadınların terörize olmasını anlamaya çalışırken oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu’nun raporu, PKK militanlarının %78’inin herhangi bir işte çalışmayan kişiler olduğunu ortaya koymuştur (2013).

UTSAM’ın araştırmasına göre PKK’lı militanların %71’inin örgüte katılmadan

önce herhangi bir işinin olmadığı, %1'inin kamu kurumunda ve %21'inin özel kurumlarda çalıştığı tespit edilmiştir (2012). Şimşek'in araştırması da benzer bir tablo ortaya koymaktadır. Şimşek'in (2012) araştırmasında örgüt mensuplarının %70'inin örgüte katılmadan önce işsiz olduğu bulgulanmıştır.

İş ile birlikte ekonomik durum terör örgütlerine katılmada önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bireylerin ekonomik durumlarının incelenmesi gerekmektedir. Özperçin'in 2008'de yaptığı araştırmaya göre örgüte katılma hazırlığında yakalanan kişilerin %75,8'inin alt ve % 24,2'sinin orta ekonomik düzeyli ailelerden geldiği görülmüştür. Köyleri boşaltıldıktan sonra İstanbul'a göç eden bir ailenin kızı olan Rojda, İstanbul'da yaşadığı yoksulluk günlerinin ardından 1989'un sonlarında 15 yaşındayken PKK'ya katılmış ve 16 yıl boyunca dağda kalmıştır.

...ben çocukluğumu yaşayamadım. Çocukken faşistler evimizi taradılar. Bombaladılar. Amcam köyün muhtarıydı, ilk yurtseverlerdendi. O zaman hiçbir şeyimizi alamadan köyden apar topar kaçtık, geldik İstanbul'a. Bir kış boyunca çatısız naylon bir evin içinde yaşadığımızı biliyorum. Okula gidiyorsun, ne ayakkabı ne elbise var. Dört-beş yıl öyle rezillik çektik ki. Çocukluğum öyle geçti. Ondan sonra da zaten dağa gittim (Bingöl, 2016, s. 17).

Terörün ortaya çıktığı bölgeler kendi ülkelerinin görece yoksul kesimleridir; PKK ve IRA terör örgütleri bunu örneklemektedir. Ancak yoksulluğu terörü doğrudan besleyen bir neden olarak göremeyiz. Terör bu noktada siyasal koşullara, uzun süreli aşağılanma ve kısmen yoksullukla ilişkisi bulunan eziklik hissiyatına bir tepki olarak görülebilir (Özdemir, 2013). Ayrıca yoksulluk, etnik ve dinsel terörizmin oluşup gelişmesinde hızlandırıcı bir etki yaratmaktadır (Topateş ve Göz, 2009). Bireyi ekonomik açıdan rahatlatabilecek 'iş' gibi bir bağın olmaması, örgüte katılımı önemli bir rol oynamakta ve katılım sürecini hızlandırmaktadır.

VI. BÖLÜM

BULGULAR: KADINLARIN PKK TERÖR ÖRGÜTÜNE KATILMA NEDENLERİ

6.1. KADINLAR NIÇİN TERÖRİST OLUR?

Biz gerillalar belki ülkeyi kurtarmak için geldik. Ama aslında birçoğumuz değişik nedenlerden kaynaklı geldik. Bazılarımız, bireysel arayışlarımızdan, bazıları ailenin baskısından, bazılarımız düşmanın baskısından vs. birçok nedenden dolayı geldik. Yani anlaşılabilir, ülkeyi sevmek ya da kurtarmak için değil. Yani bir bilinç olayı ile değil. Belki şu an bir bilinç olayı var ama –bana göre– yine aynı. Bir düşüncenin ilerleyişi olabilir. Ama anlamamanın ilerleyişi değil (Cemal, 2014, s. 61).

Bu sözler “*Kürtlerin Sezen Aksu’su*” olarak bilinen Delila Meyaser kod adlı Şenay Güçer’in günlüğünde yer alıyor. 2007 yılında güvenlik güçleri ile girdiği bir çatışmada teslim olmamak için yaşamına son veren Delila’nın da bahsettiği gibi kadınların PKK’ya katılmasında pek çok faktör etkilidir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle örnekleme yer alan kadınların örgüte katılma yaşları hakkında bilgi verilecek ardından PKK’ya katılmalarında etkili olan faktörler tartışılacaktır.

Bu tez çalışmasında örnekleme olarak seçilen kadınlardan 9’unun kaç yaşında örgüte katıldığı bilinmemektedir. Bunun dışındaki kadınların örgüte katılım yaşlarının ortalaması ise 17,03’tür. Örgüte en genç katılım 12, yaşça en büyük katılım 26 yaşında gerçekleşmiştir. Buna göre Nujin, Elif ve Rozerin en genç, İpek ise en yaşlı katılımcıdır. Örnekleme kadınlara örgütte en fazla bulunma süresi 28 yıldır.

Tablo 10. Örnekleme kadınlara PKK Terör Örgütüne Katılma Yaşları

Kadınlara örgüte katılım yaş ortalaması	17,03
En genç katılan	12
En yaşlı katılan	26
Örgütte en fazla bulunma süresi	28 yıl

Abdullah Öcalan, örgüte kadın katılımını artırabilmek için Marksist/Leninist ideolojinin reddettiği üzere aile ve aşiret gibi yapılara meydan okumuştur. Öcalan'ın düşüncesine göre aile "ajan" bir kurumdur ve mücadele edilmesi, ortadan kaldırılması gereken bir yapıdır. Öcalan aile kurumunu, PKK'nın gelişimini engelleyen, gerici bir mihrak olarak nitelermekte; kadınların örgüte katılması ve dağda kalabilmesi için aile ile mücadele edilmesi gerektiğini düşünmektedir (Öcalan, 1992). Ancak Öcalan'ın hedef kitlesindeki aile çok güçlüdür ve bu bağ kolay yıkılmayacak düzeydedir. Bunu fark eden Öcalan aileleri örgütün bir hücresine dönüştürmeye karar verir. Örgüte katılan kadınların örgütsel bağlılığının artırılması için aile ile görüşmek kati şekilde yasaklamıştır. 2002 yılından sonra aile ile görüşmeme konusundaki katı tutum yumuşamıştır. 2004'te güvenlik güçlerince yakalanan PKK dağ kadrosundan bir kadın terörist, 2002 yılından sonra örgütün aileler ile görüşmeye izin verdiğini, daha önce böyle bir imkânın bulunmadığını belirtmiştir.

Hasan Cemal'in Silvanlı Delila'nın ailesi ile gerçekleştirdiği görüşmede de benzer bir sonuç çıkmaktadır. Delila'nın annesi, Musul'a bağlı, Erbil yakınlarındaki Mahmur Kampı'na kızını ziyaret etmeye gittiğini belirtmiştir. Ancak bu görüşmede dikkat çeken husus, Delila'nın annesi ile yalnız bırakılmamasıdır: "*Kızımın altı gece kaldım Mahmur'da. Hep toplu halde oturduk. Hiç baş başa kalamadık kızımın* (Cemal, 2014, s. 51)".

PKK'nın propaganda yoluyla ikna etme dışında zorla kaçırdığı kız çocukları da bulunmaktadır. Örgüt, devlet yanlısı aileleri bu şekilde sindirmeye çalışmaktadır. 12 yaşındaki Köy Korucusu kızı Hevidan, eli kanlı örgütçe kaçırılmış ve 16'sında kurşuna dizilmiştir. PKK, bu cinayeti işlerken bir başka kadını kullanmıştır.

Korucu kızı Hevidan, çok küçüktü, 12 yaşındaydı. Baho Ağa'nın aşiretindendi. Apo'nun çıkardığı "korucu çocuklarını kaçırıp PKK'lı yapma" kanunıyla kaçırılıp getirilmişti. 1997 Temmuz'unda 16 yaşına basmıştı. Kaçma planları yaptı ama anlaşıldı, tutuklandı. Beni en çok etkileyen, yargılanıp infaz kararı verildikten sonra yapılanlardır. Hevidan'ın eline kazma kürek verip mezarını kazdırdılar. Temmuz sıcağında çukur açarken söylediği türkü dağlarda yankılanıyordu. Son isteği sorulduğunda af dilemedi. "Kahrolsun Apo" dedi o köylü kızı. "Ahım sizin boynunuzda kalacak!" İnfaz mangasında tek bacağı protezli Siirtli Rengin, Hevidan'ı gözünü kırpmadan taradı. Ölmüyordu bir türlü. Kadınlar başını taşlarla ezerek öldürdüler (Aydın, 2006).

Şu bir gerçektir ki, kadınlar tek bir nedenden dolayı terör örgütüne

katılmamaktadır. Çoğunlukla iç içe geçmiş sorunlarla baş edemeyen genç kızlar, terör örgütlerini bir kaçış/çıkış yolu olarak görebilmektedir. Dağa giden süreç çok farklı kaynaklardan beslenmektedir. Son kertede örgüte katılma gerekçesi olarak ifade edilen nedenler ise adeta bardağı taşıran son damla olarak değerlendirilmelidir. Örneklem olarak seçilen 40 kadının terör örgütüne katılma süreci incelenirken her birinin hem son derece farklı hem de çok sayıda nedenle dağa çıktığı görülmüştür. Yapılacak başka araştırmalarda araştırmacının değerlendirmesine, isimlendirmesine göre bu nedenler değişebilecek, kadınların terör örgütlerine katılma nedenleri artırılabilir ve azaltılabilecektir.

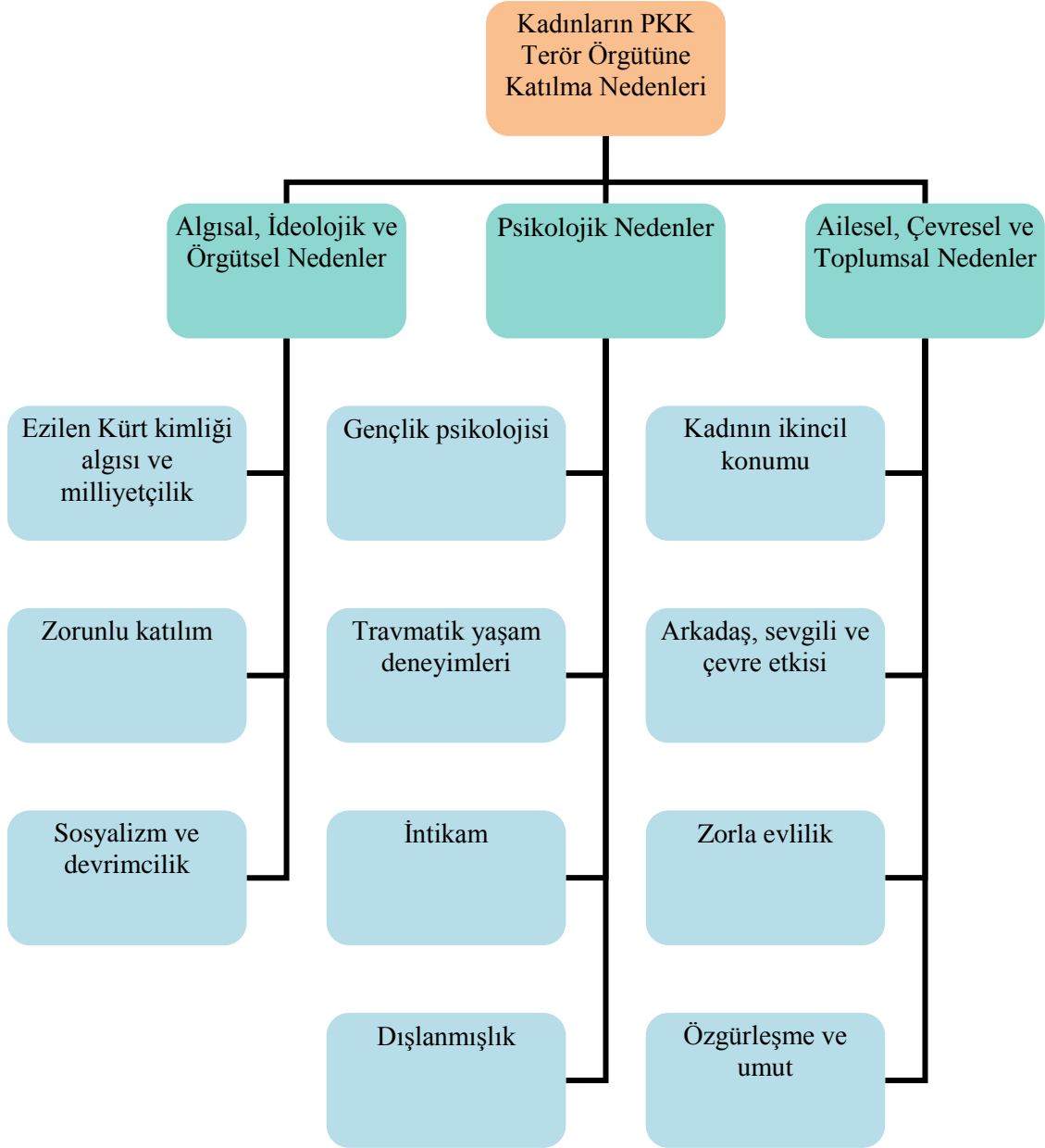
40 kadın PKK mensubunun örneklem olarak seçildiği araştırmamızda ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik, gençlik psikolojisi, travmatik yaşam deneyimleri, arkadaş, sevgili ve çevre etkisi, kadının ikincil konumu, özgürleşme ve umut, intikam, dışlanmışlık, sosyalizm ve devrimcilik, zorunlu katılım ve zorla evlilik kadınların örgüte katılma gerekçeleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenlerin her birinin kaç kadın katılımcı tarafından ifade edildiği Tablo 11’de verilmiştir.

Bu maddeler üç ana başlık etrafında incelenmiştir. Algısal, ideolojik ve örgütsel nedenler başlığı altında “ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik”, “zorunlu katılım” ve “sosyalizm ve devrimcilik” maddeleri; psikolojik nedenler başlığı altında “gençlik psikolojisi”, “travmatik yaşam deneyimleri”, “intikam” ve “dışlanmışlık” maddeleri; son olarak ailesel, çevresel ve toplumsal nedenler başlığı altında “kadının ikincil konumu”, “arkadaş, sevgili ve çevre etkisi”, “zorla evlilik” ve “özgürleşme ve umut” maddeleri analiz edilmiştir.

Tablo 11. Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Nedenleri

Madde	Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Nedenleri (Örneklem: 40 Kişi)	Sıklık (f)	Yüzde (%)
1.	Ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik	21	%52,5
2.	Gençlik psikolojisi	14	%35
3.	Travmatik yaşam deneyimleri	12	%30
4.	Arkadaş, sevgili ve çevre etkisi	11	%27,5
5.	Kadının ikincil konumu	8	%20
6.	Özgürleşme ve umut	7	%17,5

7.	İntikam	4	%10
8.	Dışlanmışlık	4	%10
9.	Sosyalizm ve devrimcilik	3	%7,5
10.	Zorunlu Katılım	1	%2,5
11.	Zorla Evlilik	1	%2,5

Şekil 4. Kadınların PKK Terör Örgütüne Katılma Nedenleri

6.1.1. Algısal, İdeolojik ve Örgütsel Nedenler

6.1.1.1. Ezilen Kürt Kimliği Algısı ve Milliyetçilik

Örnekleme yer alan 40 kadın PKK mensubunun örgüte katılmalarındaki en önemli ve en çok tekrar edilen neden olarak karşımıza ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik düşüncesi çıkmıştır. Bu madde 40 kadından 21'i tarafından ifade edilmiştir.

PKK, pek çok gençle ilişki kurarak Kürtlerin ezildiği inancını yerleştirmeye yönelik propaganda faaliyetleri yürütmektedir. “Sömürge Kürdistan” tezi ve Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin Kürt kimliği nedeniyle geri bırakıldığı savı PKK tarafından en çok işlenen temalardandır. PKK bir yandan, bu tezi savunurken diğer yandan bölgeye götürülen hizmetleri, inşa edilen yapıları, okul binalarını ve tesisleri yok etmekte, bölgenin gelişmesinde en başta kendisi engelleyici rol oynamaktadır. Abdulkadir Aygan PKK'nın bu propagandasını şu sözlerle ifade etmiştir:

Bölücü örgütün en çok istismar ettiği konularda birisi de Güneydoğu Anadolu'nun özel durumuydu. Bu bölgenin geri kalmışlığının tek sorumlusu olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni gösteriyordu. Konuştuğumuz lehçenin farklılığını, giyim kuşamın yöreye haslığını, örf ve âdetlerin değişikliğini geçmişte bu bölgede yerel otoritelerce çıkartılan isyanlarda mağdur olan, ölen, başka yerde mecburi iskâna tabi tutulan insanların konumunu abartarak ve kendinden olmayan şeyleri de katarak propaganda yapan Apocular, konuştukları insanları etkilemede başarılı oluyorlardı (Aygan Akt. Semiz, 2007, s. 132).

PKK terör örgütü, kendini bir ulusal kurtuluş örgütü olarak göstermekte, böylelikle milliyetçilik duygularını istismar ederek gençleri kendi bünyesine çekmeye çalışmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 8802 kişi üzerinde yapılan bir araştırmaya göre katılımcıların sadece %5,8'i Türkiye'de etnik bir çatışma yaşandığını dile getirmişlerdir (Özdağ, 1995). Özönder'in yaptığı araştırmada ise cezaevinde tutuklu olan PKK mensuplarının %75'inin örgüte katılırken ailelerinin muhalefeti ile karşılaştığı tespit edilmiştir (Özönder, 1998). Bu iki bulgu son derece anlamlı ve önemlidir. Ailelerin büyük çoğunluğu, çocuklarının her an ölüm tehlikesi altında yaşayacağı ve büyük ihtimalle genç yaşta hayatını kaybedeceği bir terör örgütüne katılmasını istememektedir. Buna karşın PKK, Kürtlerin ezildiği, Kürt nüfusun yoğunluğu nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin yoksul ve geri bırakıldığı gibi savlar ile bölge insanının Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türklere

öfkelenmesini, nefret ve düşmanlık hislerinin gelişmesini sağlamaya çalışmaktadır. PKK'nın eski üst düzey yöneticilerinden Parmaksız Zeki kod adlı Şemdin Sakık, nefretin ve düşmanlığın artmasının neye hizmet ettiğini şu sözlerle açıklamıştır:

Düşmanlık duygusu savaşın en önemli nedenidir. Düşmanlık duyguları uyandırılmamışsa savaş gelişmez savaşı geliştirmek için bu duygunun olması gerekir. Savaşı kazanmak için düşmanlık duygularının sonuna kadar kamçılmak gerekir (Sakık Akt. Semiz, 2007, s. 53).

PKK'da sekiz yıl kalan Devrim isimli eski kadın militan, ölümüne şahitlik ettiği birçok PKK'lı arkadaşının ölme anında şu sözleri söylediğini kaydetmektedir: *“Ben şehit oluyorum, göremeyeceğim. Herkes silahlarıyla inecek, halk sizi karşılayacak, benim adıma da “Özgürlük!” diye bağırın... (Bingöl, 2016, s. 229)”*. Devrim, sözlerinin devamında dağda kendilerini ayakta tutan şeyin bu hayal olduğunu ifade etmiştir. Bu sözlerden anlaşıldığı üzere gençler dağa giderken bir gün sözde “Kürdistan Devrimi”nin gerçekleşeceğini ve bu devrimde rol almış birer kahraman olarak dağdan döneceklerini hayal etmektedirler.

Amcası bir PKK'lı olan ve babasının da Diyarbakır Cezaevi'nde işkence gördüğünü söyleyen Mus, Varto'lu Aspara isimli PKK'lı kadın, 16 yaşında dağa gidişini şu sözlerle anlatmaktadır: *“Babam ona işkence yapan devlete askerlik yapmak istemiyordu. Asker köyde rahat vermeyince 93'te İstanbul'a göç etmek zorunda kaldık. Eğer aileniz politikse siz de politik olmak zorundasınız. Size sunulan seçenekler ya delirmek yahut dağa çıkmak. Ben dağı seçtim (Matur, 2011, s. 68-69)”*. Aspara, Van üzerinden İran sınırındaki PKK kampına giderken yaşadığı duyguları ise *“Kimliğime yürüyordum sanki”* sözleriyle açıklamaktadır. Genç kadın, sözlerine *“Yarım bırakılmış, sakatlanmışım ve o yürüyüşte tamamlanacaktım sanki. Sakınmadan Kürtçe konuşacaktım, arkadaşlarım olacaktı. Farklı bir özgürlük alanı. Kimseye hesap vermeyecektim.”* diye devam etmektedir. Aspara'nın ifadelerinden genç kadının örgüte katılmasında travmatik yaşam deneyimleri ile birlikte Ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçiliğin etkili olduğu görülmektedir.

6.1.1.2. Zorunlu Katılım

PKK'ya gerçekleştirilen katılımlar gönüllü olabileceği gibi zorunlu da olabilmektedir. 517 PKK'lı üzerinde yapılan bir çalışmada örgüt mensuplarının %82,8'inin gönüllü, %17,2'sinin ise zorunlu katıldığı tespit edilmiştir (Şimşek, 2012, s.

140). Bu araştırmaya göre örgütteki kadınların %17,3' örgüte zorunlu olarak katılmıştır.

Tablo 12. PKK'ya Zorunlu ve Gönüllü Katılım Oranları

Zorunlu Katılım	Kadın	%17,3	%17,2
	Erkek	%17,1	
Gönüllü Katılım	Kadın	%82,7	%82,8
	Erkek	%82,9	

Kaynak: Şimşek (2012, s. 141)'den derlenerek oluşturulmuştur.

Bu tez çalışmasının örnekleminde yer alan kadınlardan PKK'ya zorunlu olarak katıldığını söyleyen tek katılımcı Helin'dir. 1977, Diyarbakır doğumlu, orta halli bir ailenin kızı olan Helin, PKK'nın 1994 yılında aldığı bir kararla PKK'ya katıldığını söylemiştir. Bu karar her aileden bir kişinin örgüte katılması kararıdır. Pelin, Beritan kod adı ile bilinen Gülnaz Karataş'ın sık sık evlerine kalmaya geldiğini ve onun ölümünden çok etkilendiğini vurgulamıştır.

Helin'in bahsettiği Gülnaz Karataş ise, özellikle Kürt gençer ile iletişime geçerek onları örgüt saflarına çekmeye çalışan ve öldükten sonra da PKK'ca kahramanlaştırılmış bir militandır. Karataş'ın 1992'de katıldığđ bir çatışmada kuşatma altında kalınca "Bij Serok Apo" sloganını haykırarak kendini yüksek kayalardan aşağı bırakmak suretiyle intihar ettiği örgüt çevrelerinde anlatılagelmektedir (Yeni zgr Politika, 2016). Karataş'ın bu lm PKK'ca kahramanlaştırılmış ve efsaneleştirilmiştir. Karataş'ın kod adı Beritan, PKK mensuplarının kaldđı kamplardan birine "Büyük Beritan Kampı" olarak verilmiştir.

Milliyetçi duygularla büyüdüğünü söyleyen Helin, 17 yaşındayken, babasının PKK'nın "her aileden bir kişinin örgüte katılması" kararını kendilerine söylediğini, ülkesi ve özgürlüğü için örgüte katılarak savařtđđını söylemiştir.

Örgüte zorunlu katıldđđını söyleyen bir bařkasđ M.Ő. isimli kadın militan. M.Ő. Örgüte tehdit edilerek katıldđđını ve örgütte karřılařtđđı çarpık ilişkileri şu sözlerle aktarmaktadır:

Köyümüze gelen tabancalı bir adam babamı ve küçük kardeşimi öldürmekle tehdit ettiği için ben ve amcamın kızı bu adamla birlikte gitmek zorunda kaldđk. İsmi bilmediğim bu

adam daha sonra bizi örgüte teslim etti... Kaçırıldıktan sonra örgüt bizi devamlı kontrol altında tuttu. Başımızda kaçmamamız için hep nöbetçi vardı... Eğitim esnasında bir kaza geçirdim ve başımı kayalara vurdum. Beni tedavi amacıyla Kunera'ya götürdüler. Burada sonradan arkadaşlarımdan deney amaçlı olduğunu öğrendiğim bazı ilaçları iğneyle kafa derimin içine verdiler. Bir süre sonra saçlarım tamamen döküldü. Saçlarımın dökülmesine başlangıçta üzülmuştüm. Ancak daha sonra kız arkadaşlara yapılan tacizleri görünce saçlarımın dökülmesi ve çirkinleşmem nedeniyle bu tacizlerden kurtulduğumu ve namusumu koruyabildiğimi anlayarak sevindim... Saçlarımın dökülmesinden sonra tedavi için beni İran'ın Urumiye şehrine gönderdiler. Burada 100 kadar örgüt üyesiyle birlikte bir çiftlik evinde kalıyorduk. Evin yakınında bir İran askeri birliği vardı ve burada görevli İran askerleri evin etrafında ve kapısında nöbet tutuyorlar hem güvenliğimizi sağlıyorlar hem de yerimizin tespit edilmemesi için çiftlik askeri bir birlikmiş havası yaratıyorlardı. 1996 ve 1997 yılları arasında burada kaldım ve çeşitli ayak işlerine baktım. Bana buraya tedavi olmaya geldiğim söylese de herhangi bir tedavi şekli uygulanmadı (Semiz, 2007, s. 190-191).

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yaptığı bir saha araştırmasına göre PKK'nın Suriye kolu olan PYD (Demokratik Birlik Partisi)'nin birçok çocuğu ailelerinin haberi olmadan PYD gençlik merkezlerine götürdüğü ve ardından çocuklardan haber alınmadığı tespit edilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017, s. 12). Söz konusu raporda, örgütçe alıkonulan çocukların eğitim almak için Kuzey Irak'taki PKK kamplarına götürüldüğü belirtilmiştir. Yerel gençlik merkezinin toplantılarına katıldıktan sonra örgüte katıldığını söyleyen 15 yaşındaki bir çocuk bu gençlik merkezlerinde kendilerine Kürtlerin mevcut durumu ve Kürt ulusunu savunmanın önemine ilişkin konuşmalar yapıldığını ifade etmiştir. Öte yandan raporda, çocukları PKK tarafından kaçırılan ailelerin örgütün yapacağı misillemelerden çekindikleri için açıklama yapmaya yanaşmadıkları kaydedilmiştir. Araştırmada, bölgede faaliyet gösteren bazı ilk ve ortaokulların adeta PKK'nın askeri barınağı gibi fonksiyon gördüğü, öğretmenler tarafından bu okulların PKK'ca "işletildiği" ve çocukların buralarda "PKK ideolojisine ilişkin eğitim" aldıktan sonra militanlaştırıldığı açıklamalarına dikkat çekilmiştir. Ayrıca, 2016 yılı Ocak ayında henüz 9 yaşındaki bir kız çocuğunun iki kadın PKK militanı tarafından kaçırıldığı ve ailesinin çabaları neticesinde kız çocuğunun örgütten geri alınabildiği belirtilmiştir.

PKK terör örgütü, sığınmacı kamplarında da militan devşirmek için faaliyetlerini yürütmektedir. 2015 yılında kızları PKK'ya katılan sığınmacı bir ailenin kızlarına ulaşmak için gittikleri PKK kampında 11 yaşında olduğu anlaşılan pek çok çocuğun

AK-47 tipi silahlar taşıdığına tanık olduğu vurgulanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Söz konusu raporda Sincar bölgesinde sözde komutan ile tartışan 13 yaşındaki bir kız çocuğunun PKK militanları tarafından dövüldüğü, bacağının kırıldığı, küçük kızın kaçmaya çalışırken yakalandığı, ardından intihar etmeye kalkıştığı, buna rağmen küçük kızın militanlarca tekrar örgüte geri getirildiği ifade edilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017, s. 15).

6.1.1.3. Sosyalizm ve Devrimcilik

Kadınların, PKK terör örgütüne katılmasında etkili olan nedenlerden biri de sosyalist ideoloji ve devrimciliğidir. Örnekleme yer alan 40 kadından 3'ü tarafından bu madde örgüte katılma gerekçeleri arasında sayılmıştır. Sosyalizmin ve devrimciliğin örgüte katılmalarında etkili olduğunu beyan eden kadın PKK'luların Alevi kültüründen olduğu görülmüştür.

PKK'ya katılmasındaki en önemli etkenin “sosyalist insanı bugünden yaratmak” anlayışı olduğunu kaydeden Tırko, örgüte katılma sürecini şu sözlerle açıklamıştır:

Türkiyeliyim, Aleviyim. Ailevi koşullarım ve sınıfsal kökenimden dolayı, çocukluğumdan beri devrimciliğe bir yakınlığım vardı; sanki kodlanmış gibiydim. 12 Eylül döneminde abimin kırk gün bulunamaması, bu süreç içinde evimizin sürekli sivil polis tarafından basılması gibi nedenlerden kaynaklı olarak hep farklıydım. Hiçbir zaman düzen içerisinde bir yaşamım, evim barkım olsun gibi bir beklentim olmadı hayattan. Üniversiteye giderken, devrimci örgütlerin hepsini tanıyıp sonra birine katılmak vardı kafamda. Nitekim öyle oldu (Bingöl, 2016).

Bu satırlardan anlaşıldığı üzere Tırko'nun PKK'ya katılmasında sosyalizm ve devrimciliğin yanı sıra travmatik yaşam deneyimlerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ailesinin, kızlarının örgütsel faaliyetler içinde olduğunu anlamasıyla, bu ortamdan uzaklaşması amacıyla Avrupa'ya gönderdiği üniversite öğrencisi genç kız, Avrupa'da faaliyetlerine devam etmiş ve buradan PKK dağ kadrosuna katılmıştır (Bingöl, 2016, s. 158).

Ankara Tuzluca'yır'da büyüyen Deniz de örgüte katılmasında devrimciliğin etkili olduğunu söylemektedir:

Ben örgüte katıldığımda memurdum. Çekingen, korkak bir insan değilim; karar verip hemen yaparım. Dağa giderken şöyle düşünüyordum; “Yirmi dört saat bu devlete hizmet

ediyorum, çalışıyorum. Eve geliyorum, biraz dinleniyorum, tekrar işe gidiyorum. Devlete çalışacağıma devrime çalışırım! PKK'yle bazı noktalarda çelişmesem daha da kalırdım örgütte (Bingöl, 216, s. 148).

6.1.2. Psikolojik Nedenler

6.1.2.1. Gençlik Psikolojisi

Gençlik psikolojisi, bu çalışmada elde edilen bulgulara göre en çok söylenen ikinci neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneklemede yer alan 40 kadın örgüt mensubundan 14'ünün örgüte katılma kararı almasında gençlik psikolojisinin çok belirgin bir şekilde etkili olduğu görülmüştür. Kadınların örgüte katılımı en erken 12, en geç 26 yaşında gerçekleşmiştir. Ancak örneklemedeki kadınların tamamının 12-26 yaş arasında örgüte katıldığı düşünüldüğünde gençlik psikolojisinin hepsinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Gençlik dönemi, insan yaşamında en büyük kırılmaların gerçekleştiği ve kişilik gelişimi sürecinde kritik rol oynayan bir dönemdir. Bu dönemde birey çevreye ve arkadaşlarına karşı son derece duyarlıdır, arkadaşlarının değerlendirmelerini referans almaktadır. Öte yandan, otoriteye karşı gelerek anne-babayı önemsizleştirmektedir. Eric Erikson'a göre bu dönemin gelişim ödevi kimlik gelişiminin sağlanmasıdır, aksi takdirde birey rol karmaşası yaşayacaktır (Gander ve Gardner, 2007). Gençlik dönemi aynı zamanda bireylerin terör örgütlerinin yönlendirmelerine en açık olduğu dönemdir.

Genç bireyin karar verme sürecinde bilinmeyenin çekiciliği önem kazanmaktadır. Sıkıcı bir yaşamdan macera dolu, bilinmeyenlerle, sürprizlerle dolu bir gelecek beklentisi gençlere son derece cazip gelmektedir. Gençler girecekleri bu yeni yolda karşılaştıkları risklerin farkında değildir. Sakat kalmak, kolunu, bacağını kaybetmek daha da ötesi yaşamını yitirmek ihtimalleri somut olarak görülmedikçe, zihinde canlandırılmadıkça ne anlama geldiği anlaşılabilir. Üniversite yıllarında örgüte katılan Neval, içinde buldukları tehlikenin ancak sıcak çatışma anında anlaşıldığını dile getirmiştir.

Uçak saldırıları çok yoğundu. Şimdi daha iyi anlıyorum; insan sonuçlarını bilmeden daha çok korkması gerektiğini de bilemiyor. Ben uçak bombalarının yarattığı sonuçları görünceye kadar bunlardan hiç çekinmeden kuryeliğimi sürdürüyorum, eğilmeden gidip

geliyordum. Bunu şunun için söylüyorum; biz biraz da can vere vere bu işi öğrendik (Buldan, 2004, s. 17).

1977 Sivas doğumlu Delal, halasının PKK'ya katıldıktan kısa süre sonra yaşamını yitirmesi üzerine 17 yaşında örgüte katılmış eski bir PKK militanı. *“Bir Kürt'ün her zaman gitme potansiyeli vardır.”* diyen Delal örgüte katılmasındaki ruh halini şöyle açıklıyor:

Psikolojik bir baskı vardı üzerimde. Ne yapacağımı tam bilemez haldeydim. Kendimi partiye katılmış buldum. Öyle bir dönem ki yönlendirilmeye müsaitsin, iradenle harekete demiyorsun. 17 yaşındasın, nasıl kendi iraden olabilir ki? (Matur, 2011, s. 77).

Varlıklı bir Kürt ailesinin kızıyken henüz 13 yaşında PKK terör örgütüne katılan ve on iki yıl sonra ölümü göze alarak örgütten kaçmayı başaran Dilaram ise içinde bulunduğu gençlik psikolojisinin etkisini şöyle açıklamaktadır:

1991 baharıydı. 13 yaşında, kıpır kıpırdım. Bir gün ablamla dağa pancar toplamaya gittik. PKK'lıları ilk o zaman gördüm. Kadınlar da vardı. Önce korktum. Çünkü köylüler onlar için dağdaki mahkûmlar, diyorlardı. O an, kaderimin değişeceği yer burası, dedim. Mutlaka onlarla olmalıydım. Tarihini okumuştum ama Kürdistan neresi, bilmiyordum. Babam, yaşadığımız köy, derdi. PKK'lılar "Kürdistan için savaşıyoruz. Siz niçin bize katılmıyorsunuz" dediler. Akşam dönüşte düşündüm. Anneme, dağdaki mahkûmlara katılacağımı söyledim. Sonra köye gelip bayrak açtılar. Muhtarın evinde toplandılar. O gün kararımı verdim. Nöbetçi PKK'lıya ben de geliyorum, dedim. Yaşın küçük, dedi. Amcamın oğlu Welad'la katıldık. Welad sonra mayına bastı, öldü (Aydın, 2006).

Bu sözlerden anlaşıldığı üzere 13 yaşındaki genç kız, PKK'yı ideolojik olarak değerlendirebilecek, yorumlayabilecek bilgi ve ilgiye sahip değildir. Örgüte giderken sarı ve pembe renklerde en sevdiği kıyafetlerini giymesi bile 13 yaşındaki Dilaram'la ilgili çok şey anlatmaktadır.

Evden gizlice kaçmıştım. Altınlarımı, en güzel, rengârenk elbiselerimi, çoraplarımı yanıma almıştım. Bir de babamın en güzel kalemlerini, misafir odasının duvarındaki heybeyi ve kardeşimin mekabını çalmıştım. Heybeye yiyecek doldurmuştu. Yüküm ağırdı. Benimle alay ediyorlardı. Sarı pembeli giysilerim kilometrelerce öteden seçiliyordu. Kamufraj nedir bilmiyordum ki. Alacakaranlıktan sabahın 5'ine kadar yürüdük. İkinci gün elime Kalaşnikof verdiler (Aydın, 2006).

Dilaram ailesinin onu vazgeçirme çabalarına aldırılmaz. Bu durumu *“Beyni yıkanmış gibiydim.”* diye açıklamaktadır. 13 yaşındaki genç kız bu dönemde Öcalan'a olağanüstü özellikler atfetmektedir.

Sonraları ölen bir doktor vardı, Kendal. Başkanın Abdullah Öcalan olduğunu söyledi. Anlattı şöyle böyle, peygamber diye. Kafamda hayal ettim Öcalan'ı. Elini uzatsa güneşi tutabiliyordu. Ayağa kalktığında dağlar, ayaklarının dibinde olacaktı. İlk aylarımda kafamda Apo'yu uçan mitolojik bir karakter olarak çizdim. Mantıklı düşünecek yaşta değildim. Köyden çıkmış, ilkokul mezunu bir kızdım. Ancak böyle hayal edebildim (Aydın, 2006).

Dilaram örgüte katıldıktan kısa süre sonra olayları daha mantıklı olarak değerlendirmeye başlar. 17 yaşına geldiğinde ise örgütle ve hayatıyla ilgili düşünceleri tamamen değiştirmiştir.

Hayat çekilmez hale gelmişti. Saldırıya yazmışlardı beni Zagroslar'daki. Mektup yazdım. Gideceğim, kafama kurşun sıkıp öleceğim, dedim. Zayıf biri değildim. Her gün ceset görüyordum, yaralı taşıyordum. Ama bu yaşamdan kurtuluşum yoktu. Ölmekten başka çarem yoktu (Aydın, 2006).

13 yaşındaki bu kız çocuğunun dağa gidişi gençlik psikolojisinin tipik bir örneği sayılabilir. Ne olacağını değerlendirmeden, bir anlık heves genç kızın yıllarına mâl olmuştur. Bir başkası, 1989'da yine 13 yaşındayken örgüte katılan Nalin. 15 yıl dağda kalan Nalin örgüte katılmasını şu sözlerle açıklıyor:

Küçük yaşta katıldığımdan çok bilinçli değildim. "Beni neler bekliyor?" Yapabilir miyim, yapamaz mıyım?" diye çok fazla düşünmedim. Yurtseverlik hissi mi, mahalle baskısı mı desem bilmiyorum, ama gönüllü katıldım diyebilirim (Bingöl, 2016, s. 28).

Nalin'in sözlerinden anlaşıldığı üzere özgürleşme isteği ve gençlik psikolojisinin genç kızın bu kararında belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Üzerinde fazla düşünülmemiş, 13 yaşında alınan bu karar genç kadının 15 yılını dağda geçirmesine neden olmuştur.

12 yıl dağda terör eylemlerine katılan ve örgütten ayrıldıktan sonra sekiz ay Suriye'de cezaevinde kalan Hevidar ise örgüte katılmasını "*yaşanması gereken bir gençlik macerası*" olarak gördüğünü belirtmiştir (Bingöl, 2016, s. 183).

6.1.2.2. Travmatik Yaşam Deneyimleri

Örnekleme yer alan 40 kadının örgüte katılma gerekçesi olarak en çok ifade ettiği nedenlerden üçüncüsü travmatik yaşam deneyimleridir. Bu madde 12 katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Travmalar bireylerde yas duygusuna neden olmakta ve kaybedilen kişinin yası aile bireylerinde öfke yaratabilmektedir. Olağanüstü Hal döneminde uygulanan zorunlu göç uygulaması pek çok sorunu beraberinde getirmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İnsan Hakları Komisyonu'nun 1999 yılında yayınladığı *Zorunlu Göç Raporu*'na göre terör ve güvenlik endişesi neticesinde 3428 yerleşim yeri boşaltılmış, on binlerce vatandaş yerinden edilmiştir (Tuncel ve Gündoğmuş, 2013). Boşaltılan bu yerleşim yerlerinden ayrılan nüfusun büyük çoğunluğu bölge sınırlarında Van, Diyarbakır, Mardin gibi şehirlere bölge dışında da Adana, Mersin, İstanbul ve İzmir'e yoğun olarak yerleşmiştir. Ülke içinde zorunlu göçlerle ilgili çalışma yürüten Internal Displacement Monitoring Centre'in 2006 yılında hazırladığı raporda 1984-1999 yılları arasında ağırlığını Kürt vatandaşların oluşturduğu 954.000-1.200.000 civarında vatandaşın yerinden edildiği ifade edilmektedir (Solak, 2010). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün Devlet Planlama Teşkilatı'nın talebi üzerine 2006 yılında gerçekleştirdiği araştırmada da benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır (HÜNEE, 2006).

Terör nedeniyle köylerin boşaltılması sonucunda köylerinde geçimlerini sürdürebilen insanlar kentlere göç etmiş ve pek çok sorunla karşılaşmıştır. Köylerden kentlere yerleşen insanların büyük çoğunluğu sosyal yaşamda yer bulamamış, yabancılanmış, arkadaşlıklarında güçlükler yaşamış, değersizlik duygularıyla baş etmek zorunda kalmıştır. Kentte yabancılık çeken zorunlu göç mağdurlarının adaletsizlik ve eşitsizlik düşüncesiyle öfkelenildiği, kinlendiği görülmektedir. Yoksulluk ve sosyal yaşama katılamama, kültürel olarak kente entegre olamama, aidiyet hissetmeme duyguları bireyleri terör örgütlerinin yönlendirmelerine daha açık hale getirmektedir. Terör örgütleri bireylere ait olma duygusunu tattırmakta ve sosyal olarak faaliyet alanı yaratmaktadır. Terör örgütüne karşı mücadele eden ailelerin göç mağduriyeti yaşadığı ve örgütle mücadele eden bu ailelerin çocuklarının bir kısmının ise örgüt sempatisini veya örgüt mensubu olduğu bilinmektedir. Bu noktada etnik milliyetçilik duygusu ve terör örgütlerinin dayandığı argümanların "haklı olduğu" propagandası gençlerde etkili olabilmektedir. Kısacası, terörü bitirmek amacıyla yapılan "zorunlu göç"lerin sonucu olan sosyal sorunların devlete ve güvenlik güçlerine olan bakışı olumsuz etkilediği ve PKK'ya katılanların sayısının artmasına neden olduğu söylenebilir.

Bejan Matur'un görüşme yaptığı Şevin isimli eski PKK mensubu kadın Güneydoğu

Anadolu Bölgesinde boşaltılan köy sayısının 3 bin 500 olduğunu, bunların çoğunun yakıldığını ve yaşanan pek çok travmanın altında boşaltılan köyler olduğunu belirtmiştir. Köylerin yakıldığına şahitlik edenlerin çoğunun ya dağa gittiğini ya da kentlerin kenar semtlerinde hayata tutunmaya çalıştığını kaydeden Şevin, Lice'deki köy boşaltmaları sonrasında kız ve erkeklerden oluşan yaklaşık 500 gencin dağa gittiğini belirtmiştir. Şevin köylerinin yakılışını ve o günlerin zihninde kalan yansımalarını şu sözlerle ifade etmektedir: *“Köyümüz yakıldı. Çocuktuk, hiçbir şey bilmiyorduk. Asker gelip sabah beşte hepimizi köyün dışına çıkardı. Bütün erkekleri çırılçıplak soydu. Yengem herkesin önünde karda doğum yaptı. Erken doğumdu.”* Şevin'in sözlerinden yakılan köylerin anısının hala zihninde capcanlı olduğu anlaşılmaktadır.

12 yaşında örgüte katılan ve 15 yıl boyunca dağda kalan Nujin'in çocukluğuna dair anıları ise şöyle:

90'larda ben daha on yaşına bile girmeden evimizi bombaladılar. Evden dört yaralı, iki şehit çıktı. Kardeşlerim, babam, abim... Evin büyük kızıydım, bu yüzden çocukken bile sorumluluk sahibi olmak zorundaydım. Haliyle çocukluğumu pek yaşayamadım. Ben bir arayış içindeydim; bunun karşılığını da PKK'de buldum, çünkü küçükken bir sürü şeyim eksik kaldı benim. Bizim oralarda kız çocuklarını on bir-on iki yaşlarında evlendiriyorlardı. Okula gitmek istedim, babam bırakmadı. Kimse müdahale etmesin, herkes gibi ben de özgürce dışarı çıkayım, her şeyi yaşayıp ne yapacağıma öyle karar vereyim istiyordum. Toplum ve aile gerçekliğim buna imkân vermedi. Mesela okusaydım, örgüte katılmayı ister miydim, bilmiyorum (Bingöl, 2016, s. 66-67).

Nujin'in örgüte katılmasında pek çok unsur etkilidir. Evinin bombalanıp aile bireylerinin ölümü, gençlik psikolojisinin verdiği özgürleşme arayışları, okula gitmek istemesine rağmen gidememesi gibi faktörler Nujin'in henüz 12 yaşında dağa gidişine yol açmıştır.

12 Eylül 1980 sonrasında Diyarbakır Cezaevi'nde Kürt tutuklulara işkence yapıldığı iddiaları PKK açısından elaman devşirmede oldukça önemli rol oynamıştır. Cezaevinde yapılan işkencelere PKK'luların direndiği propagandası örgüte olan sempatiyi artırmıştır. 1982'de, PKK'lı Mazlum Doğan hapishane koşullarını protesto etmek için kendini asarak intihar etmiştir. Aynı dönemde dört PKK'lı kendini yakarak, dört PKK'lı da ölüm orucu nedeniyle ölmüş ve diğer PKK'luların cezaevinde gerçekleştirdiği eylemler ile PKK'nın ismi hızla duyulmaya başlamıştır. Örgütün bunu bir propaganda malzemesi olarak kullanmasıyla PKK, en fazla isim yapan ve ilgi

duyulan örgüt haline gelmiştir (Marcus, 2009).

6.1.2.3. İntikam

İntikam, örneklemede yer alan kadınların en çok söylediği yedinci neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, örgütsel faaliyetler içinde yer alırken güvenlik güçlerince öldürülen teröristlerin yakınlarında intikam alma duygusu ön plana çıkmaktadır (UTSAM, 2012).

Diyarbakırlı Dilan, eski bir PKK'lı. Bununla birlikte hiçbir zaman politik biri olmadığını söyleyen Dilan, dağdayken bile silahına çiçek taktığını, atletizmde Diyarbakır üçüncüsü olduğunu söylemiştir. Dağa gidişini ise şu sözlerle anlatmaktadır:

Hayatta unutmam; o zamanlar ben lise ikinci sınıfa gidiyordum, sonradan şehit düşecek olan kızkardeşim ise henüz lise birde; abim şehit düşeli iki ay olmuş. Yurtsever öğrenciler olarak Deve Geçidi Barajı'na pikniğe gittik, arkadaşlarımız suya girdiler; oynadılar; halay çektiler. Onlara katılmak istiyorduk ama dizlerimiz tutmuyordu, gözlerimizden yaşlar akıyordu (Bingöl, 2016, s. 204).

Dilan bir başka anısında ise PKK militanı abisinin ölümü sonrasında kız kardeşinin dağa gidişini anlatıyor. Kız kardeşi de dağda yaşamını yitirdikten sonra Dilan örgüte katılmıştır.

Abimin cesedi dağda iki ay kalmıştı. Fotoğraflarını çekmişlerdi. Annem o fotoğrafları gizli bir yere saklamıştı. Çocuk halimizle aradık, bulduk. Bakınca aklımızı yitirme noktasına geldik. Kızkardeşim fotoğrafları görünce “Senin intikamını alacağım abi” diye yemin etti! Aradan altı ay geçti ve dağa gitti; ondan sonra da ben gittim; zaten dağda şehit düşen kız kardeşimin adını kullandım (Bingöl, 2016, s. 208).

1976, Mardin doğumlu Gülbahar da intikam için dağa gidenlerden. 1990 yılında, 14 yaşındayken örgüte katılan Gülbahar bu süreci şöyle anlatmaktadır:

Katılmamın nedeni siyasi, sosyal ya da cinsi değildi. Zaten henüz on dört yaşındaydım. Herhangi bir siyasi bilincim de yoktu, PKK'nin mücadelesini bilerek yorumlayacak durumda değildim, katılma gerekçemi siyasi bir temele oturtacak durumda değilim. Kürt kadınının kötü durumunu gördüm de, onu özgürleştirmek için PKK'ye katıldım da diyemem. Hayır. Öyle bir bilincim yoktu. Katılmamın nedeni aileviydi. Büyük ağabeyimin şehadeti (gerillaydı) beni PKK'ye gönderdi. Mücadelenin amaçlarını ve nasıl bir mücadele verildiğini bilmeden kendimi PKK'nin içine attım. Ağabeyimin intikamını almak için partiye, Cudi Dağına gittim. Orası intikamların alındığı yer olarak biliniyordu. Ve benim için kardeşimin intikamını almak, Kürdistan'ı kurtarmaktan önce geliyordu. Kürdistan'ın işgale dilmesi ve Kürtlerin baskı altında olmasıyla ilgili hiçbir fikrim yoktu, ama ağabeyimin devlet tarafından öldürüldüğünü iyi biliyordum. Devlete olan kinim ve

nefretim damarlarımda bir zehir gibi dolaşıyordu. Bu duygularla PKK'ye katıldım (Buldan, 2004, s. 101-102).

Böylesi büyük bir nefretle örgüte katılan Gülbahar, daha ilk haftalarında evine dönmek ister ancak bu isteği kabul edilmez. Uzun süre bocalar. 7 yıl kaldıktan sonra örgütten ayrılabilen Gülbahar insanların hangi amaçlar için örgüte katıldığının önemli olmadığını, önemli olanın partinin amaçları olduğunu da sözlerine eklemiştir.

6.1.2.4. Dışlanmışlık

Kadınların dağa gidişinde rol oynayan etmenlerden bir diğeri dışlanmışlıktır. Örnekleme yer alan 40 kadının 4'ü yaşadıkları çevrede Alevi oldukları veya Kürt oldukları için dışlandıklarını belirtmiştir.

8 çocuklu Dersimli bir ailenin kızı olan İpek, örgüte ilk gençlik yıllarında katılan, eğitim almamış, meslek sahibi olmayan diğer örgüt mensubu kadınlardan pek çok yönüyle farklılaşıyor. İpek, İstanbul'da Edebiyat Fakültesi öğrencisiyken örgüte katılmıştır. Bu dönemde anaokulunda öğretmenlik yapmaktadır ve ekonomik bağımsızlığını kazanmıştır. Türk sol örgütleri ile ilişkileri nedeniyle bazı kardeşlerinin tutuklandığını kaydeden İpek, yirmi altı yaşındayken PKK'ya katılmak üzere evden ayrıldığını söyler. Dersimli İpek, çocukluk yıllarında Elazığ'a taşınmaları sonrasında, Alevi olmaları nedeniyle nasıl dışlandıklarını ve bir nefret nesnesine dönüştüklerini şu sözlerle anlatmaktadır:

Elazığ'da bazen sabahları kalktığımızda, duvarlarımıza "komünistler Moskova'ya" diye yazılmış olduğunu görürdük. Neyin nesi olduğunu anlayamıyorduk. Daha sonra anladık ki bizi karalıyorlar, bunlar Alevidir, Kızılbaştır diye. Diyebilirim ki devrimciliğim, Aleviliği savunmakla başladı. O saldırılara duyduğum tepkiler biraz şekillendirdi beni. Dersimdeyken ninem tüm ailesi ve yakınlarını katliamda kaybettiğini anlatıyordu. Kinliydi bu yüzden ve hep ağlayan biriydi. Ninem her sabah doğan güneşe karşı saçlarını örer, Türk devletine beddualar eder, kaybettiği yakınları için ağlardı. Bu beni çok etkilerdi. Bizde güneş, ay ve ateş gibi ışık veren nesnelere kutsaldı. Sanırım Zerdüştükten gelen bir inançtır. Biraz da onun hikâyeleriyle büyüdük. Sanki Dersim tarihçisiydi. Türk devletine olan öfkem onun anlatımlarıyla bağlantılıdır. Elazığ'da da Alevi olduğumuz için çok aşağılandık, bayağı çektik yani. 80 öncesiydi ben lisedeydim, evimiz sürekli kurşunlanıyordu (Buldan, 2004, s. 109-110).

12 yıl PKK'da faaliyet gösteren İpek, şimdi bir şansı olsa yine devrimci olmayı seçeceğini söyledikten sonra PKK'ya katıldığı için ise pişman olduğunu itiraf

etmektedir.

Dışlanmışlık yaşadığını söyleyen bir başkası Devrim. Yoksul bir ailenin kızı olan Devrim, yaşadıkları muhitte dışlanmış hissettiklerini ve Kürt olarak neler hissettiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

Bizim çevre Alevi'ydi ama Kürt olduğumuz için bizi içlerine kabul etmiyorlardı. Babam okulda nasıl Türkçe öğreneceğimizi düşündüğünden evde Kürtçe konuşulmasını kural edinmiştir. İstanbul eskiden daha kötüydü, şimdi nispeten iyiymiş; Biz Kürt olduğumuzu bile söyleyemiyorduk. Çocukken 8 Mart için *kesk û sor û zer* bir Kürt elbisesi yaptırmıştım. Üstüme giydim; evimizden amcamlara gideceğiz, yirmi dakikalık yürüme mesafesinde evleri, ama ne yaptıysam babam benimle yürümedi. Hapisten yeni çıkmıştı, "Cezaevine geri dönmek istemiyorum. Zaten düşmanın baskısı var bizim evin üstünde, her gün birimizi götürüp getiriyorlar, seninle yürümem," dedi. O kaldırımın bir tarafında yürüdü, ben diğer tarafında. Oradan oraya gidene kadar, belki yüz kişi anamı bilmem ne yaptı! Beni dağa çıkarana neden de buydu zaten (Bingöl, 2016, s. 221).

Bir başkası 11 kardeşli Hebun. Hebun Azerilerin yoğun olduğu bir bölgede Kürt olarak dışlanmış hissettiklerini şu sözlerle ifade ediyor:

Biz on bir kardeştik. Azeriler içinde büyüdük, kaldığımız yerde Kürt aileler azdı. Çok ezildik. Ailem her zaman Kürtlük mücadelesi verdi, hiçbir zaman geri adım atmadı. Dört kardeş aktif olarak mücadele içinde yer aldık. Kız kardeşim Gever'de şehit düştü (Bingöl, 2016, s. 38).

Hebun ailece Kürt olmaları nedeniyle dışlandıklarını söylese de bu dışlanmanın perde arkasında etnik farklılık değil, ailenin PKK'ya olumlu bakışının ve aile bireylerinin örgütle ilişkili olduğu düşüncesinin de etkili olabileceği düşünülmektedir.

6.1.3. Ailesel Çevresel ve Toplumsal Nedenler

Büyüme sürecinde aile içi iletişimi iyi; saygı, sevgi ve hoşgörünün olduğu bir ortamda büyüyen çocuklar daha mutlu, hayata ve geleceğe olumlu bakabilen yetişkinler olur. Uyum bozukluğu gösteren bireyler ise çoğunlukla sorunlu aile ortamında, baba ve anne iletişiminin zayıf olduğu, tartışmalı, eşitliksiz, hoşgörüsüz ve baskıcı ortamlarda büyümüşdür. Ailede ilgi, sevgi görmeyen, değerli olduğu hissettirilmeyen, hor görülen bu çocuklar, özellikle ergenlik döneminde yeni arayışlara girmektedir. Çünkü, insanın en temel ihtiyaçlarından biri kendisine değer verilmesidir. Yapılan araştırmalar, sevgi dolu ortamlarda büyüyen, yakın ilgi gösterilen insanların ve hayvanların zekâ

düzeylerinin ihmal edilenlerden daha yüksek olduğunu ve bu kişilerin suça karışma olasılıklarının diğerlerinden daha düşük olduğunu göstermektedir (Demirel, 2015).

Kadının ikincil konumu; arkadaş, sevgili ve çevre etkisi; zorla evlilikler, özgürleşme ve umut maddeleri bu başlık altında incelenecektir.

6.1.3.1. Kadının İkincil Konumu

Ataerkil bir kültürün egemen olduğu, kadınların kolaylıkla namus cinayetlerine kurban gittiği, daha çocuk yaşta zorla evlendirildiği, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldığı bir coğrafyada kadınlar psikolojik sıkışmışlık ve çaresizlik hissetmektedir. Aynı yaşam koşullarının baba evinden koca evine taşınacağı bir ortamda kadınlar, hayata tutunacak en küçük umut kırıntılarının peşine düşebilmektedir.

PKK'da 3,5 yıl aktif olarak faaliyet gösteren Sami Demirkıran kadınların örgüte katılmasında etkili olan en önemli iki unsuru “*ezilmişlik ve romantizm*” olarak ifade etmiştir. Öte yandan kadınların nasıl bir yere geldiklerini ancak sıcak çatışmada anladığına dikkat çekmiştir.

Ezilmişlik ve romantizm bayanları dağa çeken en önemli faktörlerdir. Örgüte katılanların çoğunda daha ilk günlerinde pişman oldukları gözlerinden okunabiliyordu. Çünkü kimine örgüte katıldıktan sonra iş verileceği ve ailesine maaş bağlanacağı, kimine dağdaki insanların tamamı Müslüman diye tanıtılıp bu mücadelenin vatanî bir vazife olduğu; kimine devlet kurulunca subaylık, kaymakamlık verileceği; kimine ise örgütün kobraları, savaş uçakları vs. bulunduğu söylenmiş. Hatta bazıları dağda otellerde kalacaklarını sanıyorlarmış. Önlerine altı yanmış, üstü hamur saç ekmeği konulduğunda gerçekleri kavramaya başlıyorlar. Asıl gerçeği kavramaya başlamaları ise çatışmaya girmelerinde oluyor. Yanı başında arkadaşları patır patır ölmeye başlayınca umutsuzluk girdabına düşüyorlar (Demirkıran, 1998, s. 226).

Shahrazad Mojab ise toplumdaki ataerkil değerlerin, İslami kuralların ve kadınların sosyal ve ekonomik yaşama entegre olmamasının kadınları PKK'ya yönlendiren temel etkenler olduğunu savunmaktadır (Mojab, 2005). Ancak kadınlara hem kadın olarak hem de bir Kürt olarak özgürleşmeyi vadeden (Bruinessen, 2005, s. 148) PKK'da da geleneksel cinsiyet ilişkileri uygulanmaya devam edilmiştir (Mojab, 2005, s. 26). Kadın PKK'lılar ilk yıllarda “erkekler etkilenmesin” diye başörtüsü taktıklarını ve gömleklerinin kollarını kıvrmanın dahi yasak olduğunu belirtmişlerdir. PKK'dan ayrılmış olan Rojda kadının bu durumunu şu sözleriyle ifade etmektedir:

Bu ne biçim sistem! Ben bir erkeğin kadını olmak istesem toplumda kalır, evlenirdim. Bu kadar baskının âlemi ne? Madem devrimciyim, o halde bunları niye yaşıyorum?” dedim. Özgürlük mücadelesi verdiğimiz yerde bile en fazla ezilen kadındı. Ama uzun mücadeleler sonucunda birçok şey değişti partide (T24, 2016).

Buna karşın, PKK’da kadın-erkek eşitliğini savunan görüşlere sıklıkla yer vermiştir. Öyle ki örgüt mensupları Abdullah Öcalan’ın söyleminde kadının erkekten üstün olduğunu belirtmişlerdir (Buldan, 2004). Öte yandan kadının örgütteki varlığı bir anlamda erkeği motive eden bir özellik taşımaktadır. Feodal Kürt erkeği için, kadınların dahi (!) katıldığı bir savaşta erkeğin savaşmaması bir aşağılanma nedenidir. PKK’daki kadın varlığı bu yönüyle semboliktir.

PKK’ya 16 yaşında katılan Diyarbakırlı Zinarin, sadece Kürt milliyetçiliği nedeniyle değil, aynı zamanda bir kadın olarak hissettiği rahatsızlıklar nedeniyle örgüte katıldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

Ben de insanların haksız yere katledildiğini görüyordum, yüreğim yanıyordu. Yani, sadece Kürt halkından dolayı değildi katılmım, kadın olarak da zorlandığımı hissediyordum. Babamın, amcamın ya da enişterimin anneme, teyzeme, halalarım küfür etmesi zoruma gidiyordu, gururuma dokunuyordu. O duyguları derinden yaşıyordum. Yoksa gezmek, sigara içmek ya da özgür ilişki istediğimden dolayı katılmadım örgüte, bir özgürlük arayışım vardı. Kimse demesin “PKK çocukları aldı,” diye; toplum bize çocuk olduğumuz hiç hissettirmede, çocukluğumuzu hiç yaşatmadı ki... İş evliliğe gelince küçük değildik de, örgüte katılmaya gelince küçüktük! İşin aslı, biz hiçbir zaman çocuk olmadık. O zaman da gitmemiz gerekiyordu ve gittik (Bingöl, 2016, s. 174).

Zinarin devam eden satırlarda, on bir on iki yaşında evlilik hayalleriyle büyüdüğünü, ailesi izin vermediği için okula gidemediğini sözlerine eklemiştir.

Neval ise örgüte katılma gerekçesini öncelikle ulusal kurtuluş, ikinci olarak da kadın sorunu olarak ifade etmektedir.

PKK’dan etkilenmemin temel nedeni, Kürdistan’daki ulusal kurtuluş sorununu çözecek en yoğun eylemsel pratiğe sahip olmasıydı. Bu partiye katılmamdaki temel faktör ulusal yandı. Bununla beraber 18-20 yaşındaki her genç gibi, ben de insanlığın diğer sosyal, sınıfsal sorunlarına karşı bir ilgi ve duyarlılığı taşıyordum. Yani kendimi şimdi olduğu gibi o zaman da sosyalist olarak tanımlıyordum. Milli meselenin yanında hiç şüphesiz yakıcılığını en fazla hissettiğim bir husus da kadının, Kürt kadınının toplum içindeki yeri ve yaşadıklarıydı. Ama kadın sorununun tanımlanması, çözümünün ifadesinin sıklığı çoğu defa ikinci planda, ya da diğer sorunlarımızla birlikte olabilirdi (Buldan, 2004, s. 14).

Örgüte katılmasında kadın sorununun etkili olduğunu söyleyen bir başkası 1978

Yüksekova doğumlu Batufa. Bölgede tanınmış bir aşiretin lider ailesinden olduğunu ve Kürtçü duygularla büyüdüğünü kaydeden Batufa, örgüte katılmasındaki bir diğer nedenin kadın olarak özgürleşmek olduğunu belirtmiştir.

...Kürtçü duygularla büyüdüm. Bağımsız bir Kürdistan'ın kurulma çabalarında benim de emeğim olsun istemiştim. Amacım bu uğurda feda olmaktı. Yine diğer bir amacım da kadın olarak özgürleşmek, geriliklere başkaldırmak ve kadın olarak halkımın özgürleşmesinde yerimi almaktı. Böyle bir hedefle yola çıktım. 1993 yılında henüz yeni kadın ordulaşması propagandaları vardı. Bize anlatılan, düşmana başkaldırdığı kadar geriliklere de başkaldırmış bir kadın gücünün varlığının sağlandığıydı. Ama katıldıktan sonra karşılaştığım tablo farklıydı. (...) Daha partiye katılmadan moralli ve heyecanlıydım. Ama katıldıktan sonra ayaklarım yere basmaya başladı. Dışardan tanrı katına çıkardığımız gerilla, yoldaşlık ilişkileri, kadın özgürlüğü, büyük örgüt kavramları yerlerine oturmaya başladı. Gerçeklerle karşılaştım, çünkü artık ben de bir gerillaydım. Daha iyi görebiliyordum, daha gerçekçi değerlendirebiliyordum ve heyecanımı şöyle söyleyebilirim, katılmadan önceki heyecanıyla katıldıktan sonraki durumum arasında büyük bir fark vardı. Katıldıktan sonra heyecanım kalmadı diyebilirim (Buldan, 2004, s. 53-54).

Batufa sözlerinin devamında örgüt mensupları arasında eşitsizlik ve proleter teorilerin yapılmasına rağmen elit kesimler oluşmasının kendisini etkilediğini ve zamanla içine kapanık, çevresine güvenmeyen, moralsiz birine dönüştüğünü ifade etmiştir.

6.1.3.2. Arkadaş, Sevgili ve Çevre Etkisi

Ailemiz, arkadaşlarımız, içinde yaşadığımız toplum ve çevremizdeki diğer unsurlar, dünya görüşümüzün şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle gençlik döneminde arkadaş ve sevgili etkisi derin bir şekilde hissedilmektedir.

UTSAM'ın 2011 yılında PKK'nın dağ kadrosuna en çok militan gönderen illerde yaşayan 2 bin kişi üzerinde yaptığı bir ankete göre örgüte katılmada arkadaş ve akraba etkisinin %61,8 oranında olduğu görülmüştür (Sonsayfa, 2011).

Bu tez çalışmasındaki örneklemeden elde edilen sonuçlara göre ise arkadaş, sevgili ve çevre etkisi, kadınların örgüte katılmasındaki 4. neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneklemedeki kadınların 11'nin örgüte katılma gerekçeleri arasında bu neden yer almaktadır.

Silvan'da üniversite sınavlarına hazırlanan ve aynı dershaneye giden dört arkadaş, 1999 yılında hep birlikte dağa gider: Şenay Güçer, Şenay Kurt, Zerya Meya ve Nejdet.

17 yaşındaki bu gençler Abdullah Öcalan'ın yakalanışından kısa süre sonra dağa çıkmaya karar vermiştir. Zerya Meya dört arkadaşın dağa dışını şu sözlerle anlatıyor:

Üç kadın, bir erkek...

Taksiden bir köyde indik.

Buğdaylar yeni sararmıştı.

1999'un Mayıs sonuydu.

Gerilla geldi, üç erkek.

(...) Gün aydınlanıncaya kadar yürüdük.

(...) Sonra gün doğmaya başladı.

Çok romantikti (Cemal, 2014, s. 35-37).

Dersimli olan ve tutucu bir aile ortamında yetişen Aysel ise, üniversiteye başladıktan sonra Selim Çürükkaya'ya âşık olduğunu ve siyasi hayatının bu şekilde başladığını belirtmiştir.

Bu okulda önce sınıf arkadaşım, sonra eşim olacak insanla tanıştım. Kendisine âşık oldum. Âşık olmakla kalmadım siyasi hayatım da başladı. Bu nedenle kadın olduğum için ezildiğim için, siyasal kültürel veya sosyolojik nedenlerle siyasetle tanıştığımı söyleyemem. Âşık olduğum arkadaşım bana kitaplar veriyordu. İlk kitaplar sosyalizm, diyalektik materyalizm ve ulusal sorun üzerineydi. Bunları okudum, dünya devrimci pratiklerini işleyen kitapları okudum, bunları okudukça etkileniyordum. (...) Okudukça öğrendikçe bu gruba ilgim artıyordu. Tabii burada aşk da belirleyiciydi (Buldan, 2004, s. 118-120).

Aysel'in sözlerinden anlaşıldığı üzere, politik olmayan bir üniversite öğrencisinin, sevgilisinin ve o dönemdeki üniversite çevresinin etkisiyle radikalleştiği görülmektedir. Sömürge Kürdistan'ın kurtarılması gerektiğine inanan Aysel, kadınların örgütte özgürlük adı altında ucubeleştirildiğini ve örgüte bu kadar yılını verdiği için üzülüğünü söylemiştir.

Yirmi beş yıl halkımız için mücadele ettiğimi sanıyorum, ettiğimizi sanıyoruz, fakat bakıyorum ki bir insanın diktatörlüğünü inşa etmek için bunca acıları çekmişiz, çektirmişiz, buna alet olduğum için üzülüyorum (Buldan, 2004, s. 143).

İzmir'de büyümüş, PKK'ya mesafeli bir ailenin kızı olan Rozerin'in ifadelerinde de, 12 yaşında PKK'ya katılmasının nedenleri arasında arkadaş çevresinin etkileri görülmektedir.

1992 yılının ilk aylarında partiye katıldım. Doğal olarak çocuktum, fazla bir bilincim de yoktu. Arkadaşlar gelip gidiyorlardı. Köyleri anlatıyorlardı, gerilla yaşamını anlatıyorlardı, bağımsız bir Kürdistan'dan söz ediyorlardı, bütün bunlar beni etkiliyordu. Ayrıca kırsal arazi oldukça ilgimi çekiyordu, çünkü hiç görmediğim köyümü gözümün önünde hep canlandırıyor, hayal ediyordum. Arkadaşların sohbetleri, tartışmaları oldukça akıcıydı. Onlar gibi konuşmak, onlar gibi hareket etmek istiyordum. O zamanlar bir yere gitmem gerektiğinde babamdan izin almam gerekiyordu çünkü oldukça küçüktüm. Aile çok geniş ve kalabalık olmasına rağmen kimsenin PKK ile ilişkisi, yani katılımı olmamıştı. Hatta uzak duruyorlardı. Aslında arkadaşlar da bizim aileden birinin PKK saflarına katılmasının belki bütün ailede olumlu bir atmosfer yaratacağını düşünüyorlardı (Buldan, 2004, s. 85-86).

6.1.3.3. Zorla Evlilik

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde feodal yapının da etkisiyle çocuk yaşta zorla evlilikler, berdel usulü evlilikler, evde fiziki ve/veya psikolojik şiddet görme gibi unsurlar genç kadınların PKK'yı yaşadıkları hayattan kurtulabilmenin bir yolu olarak görmelerine yol açabilmektedir. Kızların çoğunluğunun ilkokuldan sonra öğrenimine devam edemediği, 15'li yaşlarda, ailesinin seçtiği bir kişi ile evlendirildiği bir ortamda PKK, bu hayattan kurtulabilmenin tek yolu olarak düşünülmüştür (Marcus, 2009).

UTSAM'ın araştırmasında görüşülen bir PKK'lı kadın, örgüte katılmasındaki temel nedenin berdel usulü evlilikten kaçmak olduğunu ifade etmiştir.

Lisede okurken ailemin baskısıyla okulu bırakmak zorunda kaldım. Sonrasında da ağabeyimin karısının erkek kardeşi ile berdel usulü evlendirileceğimi öğrendim. Bunun üzerine evden kaçmaya karar verdim. Gidecek bir yerim yoktu. Bir arkadaşımın tek kurtuluşumun örgüte gitmek olduğunu söylemesi üzerine ben de örgüte katılmaya karar verdim (UTSAM, 2012).

Aileler açısından bakıldığında ise karşımıza namus olgusu çıkmaktadır. Aileler, PKK'yı desteklese, faaliyetlerini onaylarsa dahi kızlarını örgüte vermek istememektedir. Ancak Doğu ve Güneydoğu illerindeki feodal sistem ve çeşitli zorlayıcı unsurlar genç kızların ailelerinden kaçarak örgüte katılmalarında rol oynamıştır.

2016'da Hakkâri'nin Yüksekova ilçesindeki bir çatışmada yaşamını yitiren Rojbin Delil isimli kadın PKK mensubunun sırt çantasından çıkan bir tabletteki günlükte, Bejan isimli kadın militanın 12 yaşındayken dedesinin asker arkadaşı ile evlenmemek için PKK'ya katıldığı yazmaktadır (Sabah, 2016).

Sami Demirkıran, anılarında İstanbul'dan gelen genç bir kızın evlenmemek için örgüte katılmasını ve geri dönmek istemeyişini şu sözlerle anlatmaktadır:

Batman'dan bir kız gelmişti. Baktım mini etekli... İstanbul'dan gelmiş

-Bize niçin katılmak istiyorsun? Dedim

-Mücadelenizi beğeniyorum, destek vereceğim.

-Evine dön heval... Bize katılmak istemekle de aşama katettin.

Kız ısrar etti:

-Eğer evime gönderirseniz, evimden kaçırım.

-Niye?

-Çünkü, babam beni istemediğim bir adama verecek.

Sonunda bize katıldı.

Bu kız 1995'te Hizan bölgesinde güvenlik güçleriyle girdiği çatışmada öldü (Demirkıran, 1998, s. 136-137).

6.1.3.4. Özgürleşme ve Umut

Özgürleşme isteği gençlik döneminde beklenen bir duygudur; bu nedenle özgürleşme maddesi psikolojik nedenler başlığı altında da yer alabilirdi. Ancak özgürleşmenin bir yönüyle aile baskısından kaçış olduğu düşünülerek ailesel, çevresel ve toplumsal nedenler başlığı altında incelenmesine karar verilmiştir. Örnekleme alan kadınlardan yedisi örgüte katılma gerekçeleri arasında bu nedeni dile getirmiştir. Tutucu bir aile çevresinde yetişen Suna, özgürleşme isteğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Annem "Kızın böyledir" denmesini duymaktansa ölmeyi tercih ederdi. O yüzden de neredeyse dış dünyayla ilişkimi koparmıştı. Evden kurtulmak istiyordum, gerilla da bir kurtuluştu. Aile ve akraba içerisinde, hani bizim toplumda birey çok fazla önemsenmez yani. O yüzden belki de en fazla o zaman düşündüğüm şey şuydu, ben gittikten sonra "vay bundan hiç beklemiyorduk bu nasıl böyle bir şey yaptı" diyeceklerdi mutlaka. Çünkü oraya giden bir bayana çok farklı bakılırdı. 1997 yılıydı (dağa) çıktım (Çağlayan, 2014, s. 178).

VII. BÖLÜM

KADINLARIN TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILMASINI ENGELLEMEYE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR

7.1. TERÖRİZMLE MÜCADELE KONSEPTİNDE DEĞİŞİM: ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM

Türkiye, uzun yıllar süren terörle mücadele sürecinde salt teröristle mücadelenin sorunun kaynağına inemediğini ve terörü bitiremediğini görmüştür. Sadece güvenlik güçlerinin müdahil olduğu böyle bir mücadele tarzı başarıya ulaşamamış ve kalıcı bir çözüm üretememiştir. Günümüzde bu yaklaşımla terörü besleyen çeşitli psikolojik, sosyal, kültürel ve örgütsel faktörlerin anlaşılamayacağı ve bu kaynakların kurutulamayacağı bütün dünyada kabul görmüştür. Başarılı bir terörle mücadele, öncelikle sorunu tespit etmek, terör örgütlerini tanımak, beslediği unsurları çözümlenmek ve stratejilerini anlamak ile mümkündür. Bu kapsamda terör örgütlerinin yöntemleri, militan kazanma stratejileri, finans kaynakları, iç ve dış unsurları, propaganda faaliyetleri, propaganda temaları ve uluslararası çalışmaları bütüncül bir bakış açısı ile ele alınmalı, terörle mücadele alanında eşzamanlı ve birbiri ile uyumlu çalışmalar yapılmalıdır.

Özdağ'a göre Türkiye'nin terörle mücadele sürecinde 1978 yılından beri yaptığı hataların başında PKK'nın Siverek'te aşiretlerle çatışması sürecinde tarafsız kalması ve çatışmalara müdahale etmemesi gelmektedir (Özdağ, 2009, s. 239). Özdağ, diğer hataları, 1980 sonrasında komünist Kürtçü örgütlerin davalarının diğer Marksist-Leninist örgütlerden ayrılarak bu örgütlerin Kürtçülük nedeniyle yargılanması, Kürtçe konuşmanın yasaklanması, cezaevlerinde siyasi suçlulara işkence yapılması ve devlete yakın olan aşiretlerin ve insanların silahlarının toplanması olarak sıralamıştır.

Türkiye'nin terörle mücadele stratejilerine baktığımızda karşımıza üç dönem

çıkılmaktadır. Bu dönemlerden ilki terörle mücadelenin sadece silahlı mücadele olarak görüldüğü dönemdir. Bu nedenle mücadele daha çok silahlı kuvvetlerin görevi olarak algılanmış ve terörizm yerine teröristle mücadeleye dönüşmüştür. 1990'lı yıllara kadar terörün nedenlerinin doğru anlaşılabilmesi çözüm önerilerinin de yetersiz kalmasına ve sorunun kronikleşmesine yol açmıştır (Yüksel, 2014, s. 370). Terörle mücadeledeki ikinci dönem ise Türkiye'nin zihinsel dönüşümü başlattığı sürece tekabül etmektedir. Bu dönemde artık sadece teröristle mücadelenin sorunun kaynağına inemeyeceği anlaşılmış ve güvenlik güçlerinin hatalı uygulamalarının terör örgütleri tarafından propaganda malzemesine dönüştüğü farkındalığı oluşmuştur.

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllardan itibaren ise terörle mücadelede bütüncül yaklaşım stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde terörle mücadelenin sadece güvenlik güçlerinin silahlı mücadelesi ile sağlanamayacağı anlaşılacak üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, kamu kuruluşları, uluslararası diplomasi ve halk da mücadele sürecine dahil edilerek yeni bir döneme girilmiştir. Terörün kaynağındaki hukuki, ekonomik, toplumsal, psikolojik ve sosyolojik nedenler anlaşılacak çalışılmış, terörle mücadelede çok boyutlu bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım tarzı bir yandan terörle mücadele ederken diğer yandan bireyleri terörizme yönlendiren dinamiklerin anlaşılmasına ve buna yönelik önleme çalışmalarına odaklanmaktadır. Bu yeni yaklaşım teröristle mücadele sürerken aynı zamanda hem dağda faaliyet gösteren teröristlerin dağdan indirilmesini ve rehabilite edilerek topluma entegre edilmesini hem de terör örgütlerinin militan kaynağını oluşturan gençlerin radikalleşmelerini engellemeye yönelik proaktif (önleyici) çalışmaları ihtiva etmektedir (Akbulut ve Beren, 2012).

2002 yılından itibaren devlet tarafından terörle mücadele alanında siyasal, sosyal, iktisadi pek çok politika uygulanmış, önemli kazanımlar elde edilmiştir. 2009 yılında siyasi aktörler tarafından terörü sona erdirmek amacıyla "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" başlatılmıştır. Terör sorununa sivil bir perspektiften bakan bir kurumun olmadığı göz önünde bulundurularak 2010 yılında terörle mücadele alanında politika ve strateji geliştirmek amacıyla Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur (KDGM, 2017).

2002-2012 yılları arasında Türkiye’de demokratikleşme alanında, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, yargı, kültürel hakların genişletilmesi ve demokratikleştirilmesi alanlarında ve sosyo-ekonomik alanda önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı’nın yayınladığı *Sessiz Devrim* kitabında Türkiye’nin 2002-2012 yılları arasında yaşadığı demokratik değişim ve dönüşüm süreçleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir (KDGM, 2013).

Öte yandan USAK’ın yayınladığı *PKK Terör Örgütü ile Etkin Mücadelede Analiz, Risk, Fırsat ve Öneriler Raporu*’nda da belirtildiği üzere, 2002 yılından itibaren gerçekleştirilen bu sosyal, ekonomik ve siyasal politikalar silahlı mücadele ile desteklenmemiştir (2008). Böylelikle silahlı mücadelede önceki dönemlerde elde edilen kazanımların bu dönemde kısmen kaybedildiği ve teröristle mücadele boyutunun ihmâl edildiği bir terörle mücadele stratejisinin başarıya ulaşamayacağı görülmüştür (USAK, 2008). Terörle mücadelede demokratik inisiyatifin, hem teröristle silahlı mücadeleyi sürdürmesi hem de terörün beslendiği sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda reformlar, uygulama ve projeler yürütmesi, böylelikle bu iki alanın birbirini tamamlaması beklenmektedir.

7.2. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE ÜST KİMLİK VE GÜVEN

Terörü besleyen, sosyal, psikolojik, ekonomik, siyasal sorunların çözülmesinde; PKK terör örgütünün militan havuzunu oluşturan genç kesimin terör örgütüne katılmasının önlenmesinde ve örgütten ayrılmış eski PKK militanlarının rehabilitasyonunda sosyal politikaların önemi büyüktür. Ayrıca, demokratik toplumların terörle mücadele sürecinde terör örgütlerinin propaganda malzemesi olarak kullandığı ve kullanacağı uygulamaların önüne geçmek çok önemlidir. Çalışmanın devamında kamu çalışanlarının, güvenlik güçlerinin ve öğretmenlerin benimsemesi gereken yaklaşım tarzları ile kadınların terör örgütlerine katılmasını önlemeye yönelik sosyal politikalara yer verilecektir.

7.2.1. Kuşatıcı Birlik Çadırı

P. A. Andrews’in *Türkiye’de Etnik Gruplar* isimli araştırmasında, kültürel, ırksal ve mezhepsel farklılıklar göz önünde bulundurularak Türkiye’deki etnik gruplar

incelenmiştir. Prof. Dr. Mustafa Erkal'ın dikkat çektiği üzere bu araştırmada etnisite kavramının kapsamı, kavramın tanımına uygun olmayacak şekilde genişletilmiştir. Örneğin bu araştırmada Kazaklar, Kırgızlar, Uygurlar, Özbekler, Tatarlar, Balkarlar, Karaçaylar, Tahtacılar, Azeriler ve Nogaylar Türk etnikliği dışında ele alınmış; etniklikle ilgisi olmayan göçmenlik ayrı bir etnik grup olarak değerlendirilmiştir; bu kapsamda Alevi ve Sünni Türkler, Alevi ve Sünni Yörükler, Alevi ve Sünni Türkmenler farklı etnik gruplar olarak ayrıştırılmıştır. Kars civarında yaşamış ve Türkiye'den 1962'de göç eden Malakanlar (Beyaz Rus) da araştırmaya dâhil edilmiştir. Söz konusu bu araştırmada dilce, dince ve kültürce Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan unsurlar farklı birer etnisite olarak değerlendirilmiş, Türkiye'deki etnik grupların sayısı abartılmaya çalışılmıştır (Erkal, Tarih belirtilmemiş).

Bu tür oryantalist bakışla hazırlanmış çalışmaların Türkiye gerçekliğini yansıtmadığı görülmektedir. Ancak can alıcı bir nokta da şudur ki, bu tür çalışmalar, bir yandan tehlikeli bir amaca hizmet etmektedir. Bu amaç da Türkiye'deki, etnik ve mezhepsel farklılıkların ötesinde göçerlerle yerleşikleri, Türkmenlerle Yörükleri dahi ayrı birer etnik grup olarak sunmak ve Türkiye'de yaşayan insanları ayrıştırma çabalarıdır.

Volkan'ın çadır metaforunda belirttiği üzere hepimiz büyük bir çadırın altında yaşıyoruz. Bu çadır Türkiye Cumhuriyeti ve bu çadırın kimliği, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır. Ancak bu çadırın altında kimi daha küçük, kimi daha büyük çeşitli alt çadırlar da var; bunların etnik ve/veya dinsel, mezhepsel farklılıkları olabilir. Kürt olmak, Laz olmak, Çerkes olmak, Alevi olmak vs. bu ikinci çadırı oluşturur. Bütün bu alt çadırlar ise vatandaşlık bağıyla ve yüzyıllarca süren sinerjiyle birbirine et ve tırnak gibi bağlanmıştır. Bu alt çadırlar arasında iletişimi ve etkileşimi sağlayan kanallar bulunmaktadır. Türkiye'ye dair yapılan oryantalist çalışmaların hem Türkiye'deki alt çadır sayısını artırmaya hem de bu çadırlar arasındaki kültürel benzerlikleri azaltmaya çalıştığı dikkati çekmektedir. PKK terör örgütü ise büyük Türkiye Cumhuriyeti çadırının Kürtlük alt çadırını geri bıraktığını savunmakta, Kürtler arasında bu inancı güçlendirmeye ve yaygınlaştırmaya çalışmaktadır.

İnsanlar belirli/normal koşullar altında kendi kimlikleriyle var olmakta, tehlikeli

zamanlarda ise bağılı oldukları grup kimliklerini ortaya çıkarabilmekte ve grubun varlığını sürdürebilmesi için canını dahi verebilmektedir. Terör örgütleri eleman kazanma sürecinde insanlarda var olan travmayı canlı tutmaya ve intikam hislerini körüklemeye yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Buradaki amaç, normal/belirli koşulların ortadan kalktığı ve tehlikeli/riskli koşulların oluştuğu bir sürece girildiğini göstererek bireylerin alt çadır kimliğini ortaya çıkarmaktır.

Bir vatandaş için devlet; okuldaki öğretmen, devlet dairesindeki memur, bağılı olduğu belediyenin kaymakamı, muhatap olduğu asker ve polis olarak görülebilir. Kimi zaman kamu çalışanlarının ve güvenlik güçlerinin hatalı uygulamaları, ihmalleri, kimi zaman da bu kişilerin keyfi uygulamaları “devletin hatası” olarak düşünülmekte, bireylerde travmaya neden olabilmektedir. Bu travma aynı alt çadırı paylaşan bireyler arasında hızla yaygınlaşmakta, kin ve intikam duygularını beslemektedir. Örneğin, 12 Eylül Cezaevi sürecinde yaşananlar bireylerin devlete ve büyük çadıra olan öfkesini güçlendirmeye hatta o bağı yok etmeye yönelik adımlardır.

Türkiye'nin, PKK'nın Kürtlük alt çadırından beslediği milliyetçilik duygusunu, büyük grup kimliğine yönlendirecek ve bütün alt çadırları kuşatacak bir büyük grup kimliğinin güçlenmesine yönelik çalışmalar yapması önemlidir. Aksi takdirde, alt çadır düzeyinde görülen milliyetçilik duyguları alt çadırların birbiri ile süregiden çatışmalarını beslemektedir. Bu duygu yıkıcılığı ve kıyıcılığı körüklemektedir. Bunun yerine, büyük grup kimliğine ve ortak vatan temasına vurgu yapılarak, milli birlik ve beraberlik güçlendirilmeli, alt çadırların birbirinin ötekisi ve düşmanı olmadığını altı çizilmelidir. İçerde birlik ve beraberliği sağlayamayan toplumlar ne kalkınmada büyük sıçramalar gerçekleştirilebilir, ne de bilimde, sanatta, sporda gelişme kaydedebilirler. Büyük grup kimliğini vurgulayacak, bu farklı etnik, dinsel, mezhepsel grupların ülkenin kuruluşunda ve gelişmesinde hep birlikte önemli roller oynadığını ve bunu ancak birlikte ve kuşatıcı birlik çadırı altında gerçekleştirdiğini yansıtacak sinema filmleri, diziler, belgeseller, çizgi filmler yapılarak vatandaşlara kuşatıcı birlik çadırı ve ortak vatana bağılı milliyetçilik duygusu mesajı ulaştırılmalıdır.

7.2.2. Çokkültürlülük

Çokkültürcülük paradigması, ilk kez Avrupa'da ortaya çıkan ulus devlet projesine

karşı geliştirilmiştir. Bütün farklılıkların bir potada eritilmesine, çeşitliliğin kaybolmasına karşı, farklı kültürlerin birlikte yaşaması ve çokkültürlülüğün benimsenmesi fikrine dayanmaktadır. Bu nedenle çokkültürcülük; “*etnik, dinsel, cinsel, kültürel, bedensel, dilsel farklılıklar temelindeki kimliklerin kabulüne ve bireylerin, grupların bu tür farklılıklarından dolayı negatif ayrımcılığa maruz kalmalarının önlenmesine yönelik bir kimlik siyasetidir*” (Anık, 2013). Çokkültürcü sosyal politikalar farklı kültürleri anlamaya odaklanarak bireyin öznelliğinin altını çizmektedir. Çokkültürcülüğün aynı zamanda tekkültürcü yaşama karşı geliştirilmiş, farklılıklarının tanınmasını odak noktası alan politik bir duruş olduğunu söylemek mümkündür

Günümüzde, Avrupa ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri’nde, Kanada’da, Avustralya’da ve daha pek çok ülkede çokkültürlü, çok etnik yapılı ve çok dinli bir toplumsal yapı ortaya çıkmıştır. Bu toplumlarda çokkültürcülük aslında göçmenlerin entegrasyonu temelinde ele alınmıştır. Bahsi geçen bu ülkelerin tarihi birkaç yüzyıl öteye gidememekte ve bu kültürler arasında kültürel, örf ve anane bakımından pek çok farklılık bulunmaktadır. Avrupa, Latin Amerika ve Afrika’dan gelen göçmenler tarafından kurulan bu ülkelerin siyasetinde WASP (White, Anglo-Sakson, Protestan) kültürü hâkimdir. Örneğin göçmenlere karşı 1960’lı yıllara kadar Anglo uyum modeli ve *eritme potası/melting pot* metaforunun uygulandığı, asimilasyoncu bir yaklaşım sergileyen ABD, 1960’lı yıllardan sonra çokkültürcü bir entegrasyon politikasını seçmiştir (Şan ve Haşlak, 2012). Kanada ve Avustralya’da da göçmenlere yönelik çokkültürcü bir yaklaşım söz konusudur. Çokkültürlü bir ortamda entegrasyon, toplumdaki farklı etnik ve kültürel grupların ülkedeki her türlü imkândan yararlanabilmesini, bununla birlikte aralarındaki çatışmaların azaltılarak uyumlu bir yaşam sürdürmelerini içermektedir (Toksöz, 2006).

Günümüzde çokkültürcülüğün iflası ile ilgili sesler de yükselmektedir. Çokkültürcülük, birbirinden bağımsız birer hayat yaşayan farklı toplumlar geliştirdiği ve entegrasyona engel olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Hem ulus devletin, hem de çokkültürcülüğün beşiği olan Avrupa’da, etnik grupların anadillerinde yaptığı eğitimin ve anadildeki TV yayınlarının uyumu güçleştirdiği dillendirilmekte ve ayrımcı sesler yükselmektedir (Tekinalp, 2005). Örneğin, çokkültürlü bir Avrupa ülkesi olan Belçika’da Hollandaca konuşan Flamanlarla, Fransızca konuşan Valonlar (Walloons);

Katoliklerle, Liberaller ve Sosyalistler arasındaki çatlak giderek artmaktadır (Tekinalp, 2005). Hollanda'da ise on farklı grup kendi nüfus oranına göre televizyon yayın saatlerini paylaşarak yayın yapmaktadır. Ülkenin ulusal televizyon sistemi bir Katolik, iki Protestan ve bir Sosyal Demokrat iletişim şebekesinden oluşmaktadır (Tekinalp, 2005).

Çokkültürlü toplumlarda işsizlik, toplumsal yaşama entegre olamama ve sosyal dışlanma gibi nedenlerle bireyler kimi zaman ait hissettikleri çadır kimliğine kapanma eğilimi göstermektedir. Benzer durumdaki bireyler bir araya gelerek ve aynı sorunları tartışmaya başlayarak grubun dayanışmasını güçlendirmekte ve bir nevi gettolaşmaya gidebilmektedir. Bu noktada hukuksal, sosyal, kültürel uyum politikalarının yanı sıra eğitim ve istihdam oldukça önemlidir.

Meseleye Türkler ve Kürtler özelinde bakıldığında en azından 1000 yıldır birlikte yaşayan bu toplumların kültürel değerleri ve toplum yapıları arasındaki farkın derin olmadığı görülmektedir. Türklerin de Kürtlerin de çoğunluğu Sünni inancına sahiptir. Öte yandan vatandaşlık bilincinin yüksek olduğu ve toplumsal yapıları itibariyle kozmopolit özellikteki Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde sorunsuz yaşayan Kürtlerin ilk isyanları 1800'lü yıllarda başlamıştır (Keskin, 2007). Bu isyanlar ise etnik milliyetçiliğe bağlı değil, kimi zaman aşırı vergilere tepki, kimi zaman da toprak yasalarına karşı çıkmak ve atama, görevden alma gibi şahsi nedenlerle gerçekleşmiştir. Kürtlerin milli nitelikteki ilk isyanı Nakşibendi Şeyhi Ubeydullah'ın 1880'de başlattığı isyan olarak kabul edilmektedir (Keskin, 2007). Şeyh Ubeydullah'ın amacı Kürtlük bilinci yaratmaktan ziyade kendi aşiretine dayalı bir devlet kurmaktır. Bu yıllardan sonra Kürtler arasında milliyetçilik düşüncesi düşünsel anlamda oluşmaya başlamıştır.

Türklerle Kürtler, ortak bir tarihe sahiptir, pek çok acıyı, sevinci birlikte yaşamış, Türkiye Cumhuriyeti'ni birlikte kurmuşlardır. Batı ülkelerinde göçmenlik ekseninde ele alınan çokkültürcü yaklaşımın Türkiye'deki tezahürü farklı şekillerde görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren Türkiye hem farklı kültürlerin tanınması, korunması ve yaşatılması anlamında, hem de insan hakları alanında önemli adımlar atmıştır. Bu haklar doğrudan PKK sorunu ile ilgili değil; ancak insan haklarının güçlenmesi, birlikte yaşama bilincinin gelişmesi ve aşırılıklara müdahale anlamında önemlidir. Aynı

zamanda PKK'nın Türkiye'de azınlıkta kalan kimliklerin ayrımcılığa uğradığı, bu kültürlerin yok edilmeye çalışıldığı propagandasını boşa düşüren önemli gelişmelerdir.

7.2.3. Devlete Duyulan Güven

Terörle mücadelede örgüt propagandasına malzeme verilmemesi, terör örgütlerinin bu bahanelerle taraftar ve sempatican kitlelerini genişletmemesi ve kendilerince sözde “meşruiyet” kazanmamaları için devletin terörle mücadele sürecinde atacağı her adımın çok iyi düşünülmesi gerekmektedir. Bu süreçte, kamu görevlilerinin ve güvenlik güçlerinin ferdi olarak gerçekleştirebileceği ihmal ve hatalı uygulamalara izin verilmemesi devlete olan güvenin güçlenmesine katkı sunacaktır. Zira, bu durum PKK terör örgütünün en çok dillendirdiği gerekçelerden ve beslendiği damarlardan biridir. Bunun önüne geçebilmek için mesleki yeterlilik son derece önemlidir. Terörle mücadelede görev alan kesimlerin bu farkındalığı kazanması, bilgi ve yetkinliğini artıracak eğitimlerle sürekli kendini yenileyebilmesi terörle mücadele sürecinde hayati önemi haizdir. Devletin bu süreci demokratik, insan hak ve hürriyetlerini koruyarak ve suçlu-masum ayrımını titizlikle gözeterek yürütmesi vatandaşın devlete olan güvenini güçlendirecektir.

7.2.4. Terörizmle Uluslararası Mücadele

Uluslar, kendi menfaatleri için ülkelerin politikalarına yön vermek maksadıyla terör örgütlerini destekleyebilmektedir. Terörle etkin bir şekilde mücadele edebilmek için ise terör örgütlerinin bu uluslararası desteğine son verilmesi gerekmektedir. PKK terör örgütünün hem en önemli finans kaynağı olan uyuşturucu ticareti ile hem de diğer uluslardan ve uluslararası kuruluşlardan gelen lojistik ve siyasi desteğiyle mücadele etmek gerekmektedir.

*Kapasite yaklaşımı ve insani gelişme kavramlarını literatüre kazandıran Nobel ödüllü akademisyen Amartya Senn, *Kimlik ve Şiddet* adlı eserinde günümüzde silah pazarının tedarikçilerinin G8 ülkeleri olduğunu ve 1998-2003 yılları arasındaki silah satışlarının %84'ünün bu ülkelere yapıldığını belirtmiştir (2010). G8'in Batılı olmayan ve silah satışından uzak duran tek üyesinin Japonya olduğunu kaydeden Senn, ABD'nin dünya silah ticaretinin yarısını elinde bulundurduğunu belirtmiştir. Senn aynı zamanda*

Batı ülkelerinin silah satışı ve dayatmasının Afrika'daki ve başka ülkelerdeki çatışmaların tırmanmasında önemli rol oynadığına ve Batı ülkelerinin bu ülkelerde yaşayan insanların kişisel hak ve hürriyetlerini baltaladığına dikkat çekmektedir.

PKK terör örgütü militanları üzerinde yapılan bir araştırmada PKK'lı teröristlerin %73,31'inin Türkiye doğumlu olduğu ve örgüte katılımın yalnızca %57,13'ünün Türkiye üzerinden gerçekleştiği görülmüştür (Özcan ve Gürkaynak, 2012). Araştırmada dikkat çekilen bu husus, sadece Türkiye üzerinde yapılacak çalışmaların meselenin yarısının ihmal edilmesi anlamına geleceğini gözler önüne sermektedir. Bu kapsamda uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesinin ne kadar olduğu görülmektedir.

7.3. KADINLARIN TERÖR ÖRGÜTLERİNE KATILMASINI ENGELLEMEYE YÖNELİK SOSYAL POLİTİKALAR

Kadın teröristler, PKK dağ kadrosunun yaklaşık dörtte birini (%23) oluşturmaktadır (UTSAM, 2012). Bu kadınların çoğunluğu beş ve daha fazla çocuklu ailelerden gelen, eğitim düzeyi düşük, yoksul, işsiz, geleceğe dair ümit taşımayan 14-25 yaş aralığındaki genç bireylerdir. Kadınları terör örgütlerine yönlendiren psikolojik, ailesel, çevresel, algısal, ideolojik ve örgütsel pek çok neden bulunmaktadır. Bu nedenleri VI. Bölüm'de inceledik. Örnekleme yer alan PKK'lı kadınların terör örgütüne katılma gerekçeleri incelenirken ciddi bir kısmının aslında apolitik olduğu lakin arkadaş, sevgili, aile ve örgütün bölgedeki etkisi gibi nedenlerle siyasallaştığı dikkati çekmiştir. Bu genç kızların içinde buldukları yaş döneminin özellikleri düşünüldüğünde PKK propagandasının bu kızlara ulaştığı görülmüştür. Kişiliğini inşa etmeye çalışan, eğitim öğretim sürecinde olmayan, çalışmayan, ekonomik güçten mahrum, aile baskısını yoğun bir şekilde hisseden bu gençler için PKK hem gençlik duygularını yönlendirecekleri, sosyalleşecekleri bir mecra; hem de yaşadıkları sıkıcı hayattan bir kaçış/çıkış yolu olarak görülmektedir. Ayrıca örgütün bu noktada Kürtlükle ilgili kolektif bellekte olan travmaları kullanması, gençlerin milliyetçilik duygularını hareketlendirmesi radikalleşme sürecinde etkili olmaktadır.

Önleyici tedbirlerin yeterince alınmadığı ve bireyleri suçtan uzak tutacak düzenlemelerin yapılmadığı toplumlarda suça karışma olasılığı artmaktadır (Akbulut ve

Beren, 2012). Terörle mücadele alanında sosyal politikaların başarıyla uygulanması bireylerin terör örgütlerine yönlenmesini engellemede önemli rol oynamaktadır. Uygulanacak sosyal politikalar ile terör örgütlerinin potansiyel militan havuzunu oluşturan genç kızların ilgi ve ihtiyaçları analiz edilerek terör örgütlerinin onlar için çıkış yolu olmadığı gösterilmelidir.

7.3.1. Terörizmle Mücadelede Eğitimin ve Öğretmenlerin Rolü

PKK terör örgütü, kendini “ezilen, acı çeken, sömürge, geri bırakılmış, mazlum Kürtlerin sesi” göstererek, özellikle Kürt kökenli gençlerin milliyetçilik duygularını hareketlendirerek ve güvenlik güçlerinin ve kamu personelinin ihmal ve hatalarından beslenerek dinamizmini korumaya çalışmakta, terör saldırılarına devam etmektedir. Bölücü örgüt, bunu yaparken bölgede faaliyet gösteren kimi eğitim kurumlarında otorite kurabilmekte ve bu okullarda örgüt ideolojisine hizmet eden faaliyetler yürüterek gençleri radikalleştirebilmektedir. PKK'nın eski Tunceli sorumlularından Yıldırım Merkit, 12 Eylül öncesindeki Tunceli Lisesi'nin Marksist, komünist ve bölücü örgütlere militan yetiştiren bir enstitüye dönüştüğünü, hatta ilkokulların bile Tunceli Lisesi'nden farksız olduğunu, öğretmenlerin büyük kısmının çocuklara alfabeden önce bağlı oldukları örgütün sloganlarını öğrettiğini ifade etmiştir (Semiz, 2007, s. 136). Bu nedenle PKK gençlere nasıl ulaştıysa, militan kimliğini nasıl inşa ettiğiyse, hangi yol ve yöntemleri kullandıysa, devletin de bu alanlarda çalışmalar yapması ve hiçbir alanı ihmâl etmemesi gerekmektedir. Bunu “çivi girdiği yerden çıkarılır” metaforu ile benzetebiliriz. PKK, hangi boşluklardan genç zihinleri kuşattıysa, devlet bu alanlara yönelik faaliyetler gerçekleştirmelidir.

Eğitim bu alanlardan en önemlisidir. Terörün yoğun olduğu il ve ilçelerde görev yapan öğretmenlerin PKK terör örgütü ile ilişkili veya örgüt sempatisini olup olmadığı, örgüt ideolojisine uygun eğitim verip vermediğinin incelenmesi önemlidir. Bu bölgelerde yaşayan çocuklar ve gençler PKK'nın potansiyel militan kaynağını oluşturduğu için eğitime büyük titizlikle yaklaşılması gerektiği ortadadır. Öte yandan bu illerimizde görev yapan öğretmenlere etik, gelişim psikolojisi ve empati konularını da kapsayacak şekilde belirli periyotlarla eğitimler verilmeli, çok hassas bir bölgede, PKK'nın her türlü istismarı yaparak militanlaştırmak istediği çocukların öğretmenleri oldukları farkındalığı kazandırılmalıdır. Bu öğretmenler çocuklara özenle ve sevgiyle yaklaşmalı, her birinin ne

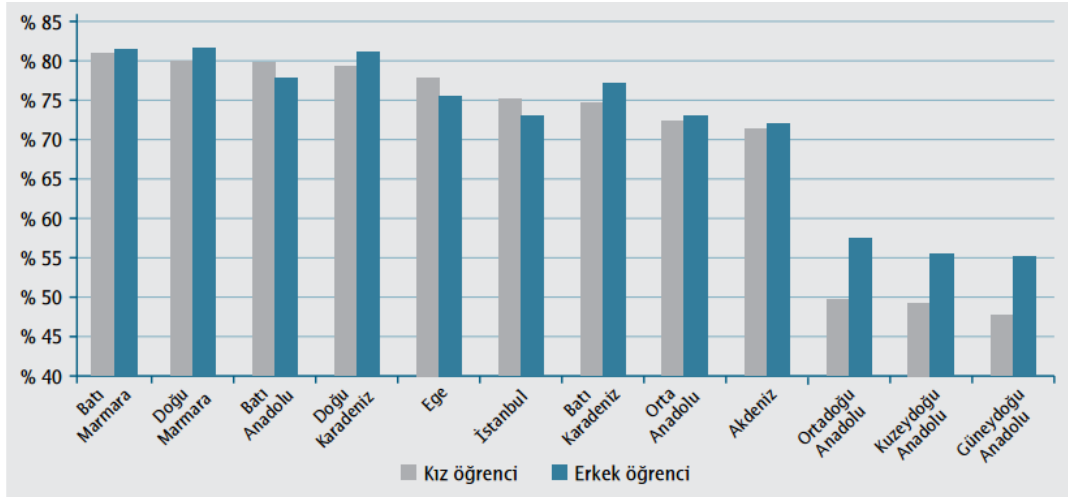
kadar önemli ve değerli olduğunu hissettirmelidir. Çocukluk yıllarında karşılaşılan olumsuz yaşam deneyimleri bireylerde silinmez acı hatıralar bırakabilmekte ve travma yaşatabilmektedir. İhmal edilen, kötü davranışlara maruz kalan, yaralanan, incinen çocuklar kanla beslenen terör örgütleri tarafından kolaylıkla yönlendirilebilirler.

Eğitim Reformu Girişimi'nin (ERG) *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı* adlı çalışmasına göre Türkiye'de coğrafi bölgeler arasında eğitime erişimde önemli farklar görülmektedir (ERG, 2014). Buna göre, ilköğretimde okullaşma oranı, Ortadoğu Anadolu bölgesinde %93'e düşmektedir. Ortaöğretimde ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile diğer bölgeler arasındaki net okullaşma oranı farkı %30'lara ulaşmaktadır.

Dama'nın araştırmasında (2017), Türkiye'de ortaöğretimde net okullaşma oranının 2012-2013 eğitim öğretim yılında %70,06, 2013-2014 eğitim öğretim yılında %76,65, 2014-2015 eğitim öğretim yılında %79,37 ve 2015-2016 eğitim öğretim yılında %79,99 olduğu belirtilerek zorunlu eğitimin ortaöğremini de kapsayacak şekilde 12 yıla çıkarıldığı 2012'den bu yana net okullaşma oranının arttığına dikkat çekilmiştir. 15-18 yaş aralığını kapsayan ortaöğretim okullaşma oranı son dört yıl içinde %14,2 oranında artış göstermiştir (Dama, 2017).

Öte yandan ERG'nin raporuna göre çoğu bölgede kız ve erkek öğrenciler arasındaki okullaşma oranı farkı %3-4 puanı aşmazken, bu farkın Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu bölgelerinde diğer bölgelerden %7-8 puan daha yüksek olduğuna dikkat çekilmiştir (2014). Bu oranlar, ailelere çocuklarını okula göndermeleri karşılığında verilen teşviklerin hala yeterli ve yaygın olmadığını göstermesi açısından çok önemlidir.

Grafik 1. 2012-2013 Eğitim Öğretim Yılında Ortaöğretimde Cinsiyete Göre Net Okullaşma Oranı

Kaynak: Eğitim Reformu Girişimi, 2014, s. 22.

Dama, 15-29 yaş arasındaki gençler üzerinde yaptığı araştırmasında Türkiye’de 15-19 yaş aralığındaki kadınların %24,4’ünün ve 20-24 yaş aralığındaki kadınların %47,6’sının ne eğitim-öğrenim ne de çalışma sürecinde olmadığını (NEİY)¹ ortaya koymuştur. 15-29 yaş aralığındaki toplam kadın NEİY oranı, %42,9’dur, bu oran erkeklerde %15,1’dir.

Tablo 13. Türkiye’de 15-29 Yaş Aralığında Olup Eğitim-Öğretim ve Çalışma Sürecinde Olmayan Gençlerin (NEİY) Oranı (2015)

Cinsiyet	15-19 Yaş	20-24 Yaş	15-29 Yaş
Kadın	%24,4	%47,6	%42,9
Erkek	%13,3	%18,3	%15,1

Kaynak: Dama, 2017.

¹ NEİY: Ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirme sürecinde olmayan gençlerle ilgili kullanılan bir kavramdır (NEET; Not in Education, Employment and Training).

7.3.1.1. Eğitimde Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT)

Türkiye’de 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından, krizin etkilerini hafifletmek, sosyal güvenlik ağı ve reformlarını güçlendirmek amacıyla Dünya Bankası tarafından desteklenen *Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)* başlatılmıştır (ASPB, 2012). Bu kapsamda Şartlı Nakit Transfer (ŞNT) eğitim, sağlık ve gebelik yardımları ile hem yoksul vatandaşların desteklenmesi hem de beşeri sermayenin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

ŞNT eğitim yardımları maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere düzenli olarak çocuklarını okula göndermeleri karşılığında yapılan bir yardım türüdür. Bu yardımlar 6-17 yaş arasındaki çocukları kapsamakta olup, buradaki ana amaç Türkiye’deki nüfusun en yoksul %6’lık dilime giren ailelerin çocuklarının, özellikle de kız çocuklarının eğitim alabilmesini sağlamaktır (Esenyel, 2009). Ortaöğrenimde kız çocuğunu okula gönderen ailelere yapılan yardımın daha yüksek olması ile kız çocuklarının ilköğretimden sonra ortaöğrenime devam edebilmeleri amaçlanmaktadır. ŞNT yardımları aynı zamanda çocuk işçiliğinin önüne geçmede de önemlidir. Aileler yoksul olduğu için çocuklarını okula gönderememekte, çocukların bugün elde edeceği gelir için gelecekleri feda edilmektedir. Bu ise bir kısır döngüdür ve bu kısır döngüyü yıkmak çok zordur.

ŞNT yardımlarının en önemli özelliklerinden biri de ŞNT başvurusunu baba yapsa dahi yardımların anneye verilmesidir. Buradaki amaç kadınların yardımı almak için bağlı bulunduğu il veya ilçe merkezine giderek sosyalleşebilmesi ve ekonomik güç kazanarak aile içinde saygı duyulan ve etkin bir anne ve birey olmalarıdır. Yoksul ailelere verilen ŞNT yardımları hem kadının güçlenmesi hem de çocuk işçiliğinin önüne geçme noktasında önemlidir. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yaptığı bir araştırmada kadın katılımcılar, ŞNT yardımlarının anneye verilmesini doğru bulduklarını, babaların parayı kendi ihtiyaçları için harcayacaklarını ve duyarsız kalabileceklerini söylemişler; ayrıca ŞNT yardımları ile artık aile içinde daha çok sözlerinin geçtiğini ve etkili olduklarını belirtmişlerdir (ASPB, 2012). Bu araştırmadan görülmektedir ki bu yardımlar sadece yoksulluğu azaltmada değil, kadınların ekonomik olarak erkeklere olan bağımlılığının azaltılmasında ve kadınların güçlendirilmesinde son derece etkilidir. Aynı zamanda ailenin

refahı ve kadınların toplum içindeki durumu ile de yakından ilgilidir. Özellikle ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde çoğunlukla erkek çocukların kız çocuklardan daha önemli olduğu feodal görüşü hâkimken, kız çocuklara ve annelere verilen ŞNT yardımları kadınların güçlenmesine, kendi kendine yetebilmesine ve geleceğe umutla bakabilmesine katkı sağlamaktadır.

ŞNT yardım programlarından yararlanmayı hak eden hanelerin bölgelere göre dağılımına baktığımızda Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin başı çektiği görülmektedir (Bknz. Tablo 14). Bu bölgelerdeki kız çocuklarının okullaşmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi, kızlarını okula göndermek kaydıyla ailelere yapılan şartlı nakit transferlerinin hem miktarının daha cazip hale getirilmesi hem de yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tablo 14. ŞNT Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı (2009)

Bölgeler	Bölgeye Giden Yardımın Toplam Yardıma Oranı
G. Doğu Anadolu	% 34,1
Doğu Anadolu	% 28,8
Akdeniz	% 10,4
İç Anadolu	% 9,2
Karadeniz	% 8,4
Marmara	% 4,9
Ege	% 4,3

Kaynak: Esenyel, 2009

7.3.2. Kadın İstihdamına Yönelik Sosyal Politikalar

Yapılan pek çok araştırmada kadınların elde ettiği gelirin büyük ölçüde aile ve ailenin temel ihtiyaçları için harcandığı ve sosyal yararının erkeklerin gelirinden daha fazla olduğu görülmüştür (Şener, 2009). Bu nedenle kadın istihdamını artırmak ailenin refah düzeyini yükseltmek ve çocukların eğitim ve sağlık imkânlarından daha iyi yararlanabilmesini sağlamak açısından da önemlidir.

Türkiye’de kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım imkânlarının arttığı

bilinmektedir. Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki kadınların eğitim düzeyi ise Türkiye ortalamasından düşüktür. Bu noktada mesleki eğitim kurslarının kadınların istihdam imkânı bulmasında son derece önemli olduğu görülmektedir.

7.3.2.1. Mesleki Eğitim Projeleri ve Meslek Liseleri

Eğitim-öğrenim sürecinde yer almayan ve mesleği olmayan kadınların meslek edinme kursları ile meslek sahibi olmaları ve ekonomik olarak güçlenmeleri çok önemlidir. Bir meslek sahibi olabilmek bireyin kendini yeterli hissetmesini ve kendisine güvenmesini sağlamaktadır. Hayatını kazanabilen bireyler geleceğe umutla bakabilmektedir. Meslek sahibi olmayan ve istihdam edilemeyen gençler ise kolaylıkla illegal gruplarla sosyal ilişkiler içine girebilmektedir. Çünkü legal yollarla geçimini sağlayamayan bireyler bir noktadan sonra illegal yollardan para kazanmak için çeşitli suçları işleme potansiyeline sahiptir. Bu yönüyle bakıldığında meslek sahibi olmayan ve işsiz gençlerin suç çetelerinin ve terör örgütlerinin istismarına son derece açık olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (Türkiye İş Kurumu) ve Halk Eğitim Merkezleri kanalıyla verilen meslek edinme kurslarının çok önemli olduğu görülmektedir. Eğitimi verilen mesleklerin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması, meslek sahibi olmayan, hayatta ne yapacağını bilmeyen pek çok genç için umut olacaktır. Aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan kız öğrencilere yönelik çeşitli meslek liselerinin açılması ve bu meslek liseleri ile vergi indirimi gibi çeşitli teşviklerden yararlanacak firmalar arasında işbirlikleri geliştirilmesi çok önemlidir. Bu okullarda okuyan öğrencilerin gerek işbirliği sağlanan firmalarla gerekse okuldaki uygulama sınıflarında mesleklerine yönelik üretim yapabilmeleri ve böylelikle bir gelir elde edebilmeleri sağlanmalıdır. Bu tarz bir eğitim, hem genç kızların eğitimlerine devam edebilmelerine, hem bir gelir elde edebilmelerine hem de bir meslek sahibi olabilmelerine imkân sunmaktadır. Diğer yandan genç kızların okullaşmaları ile sağlıklı sosyalleşecekleri ve akranları ile iletişim kurabilecekleri önemli bir kanal da sağlanmış olacaktır. Bu eğitimlerin genç kadınların hayatlarına katacağı maddi ve manevi değerler ailelere anlatılarak, ailelerin bu konuda desteği sağlanmalıdır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok çocuklu ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki aileler, mesleki eğitim sonucunda kızlarının istihdam edileceğini ve aile ekonomisine de katkı sağlayacağını düşünerek destekleyici olabilirler.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde faaliyet gösterecek ve kadın istihdamını sağlayacak firma ve şirketlere vergi indirimini sağlanarak, yatırımcıların bu hususta teşvik edilmesi önemlidir. İl ve ilçe merkezlerinde kurulacak tesislerde kadınların üretime katılması kadınları ekonomik olarak güçlendirirken aynı zamanda sosyalleşebilmelerini de sağlayacaktır. Halıcılık, dokumacılık, ahşap tasarım ve boyama, seramik süsleme, takı işleme, biçki-dikiş, nakış, el sanatları ve el yapımı oyuncak üretimi gibi alanlar, kadınların kolaylıkla öğrenebileceği ve başarıyla gerçekleştireceği alanlardandır. Uzak köylerde yaşayan kadınlara da firmalar tarafından ev ortamında yapılabilecek ürünlerin malzemeleri verilerek ve zaman zaman bu ürünler toplanarak, uzak köylerde yaşayan kadınların da çalışabilmesi ve ekonomik olarak güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

7.3.3. Gençlik Merkezleri ve Sportif Faaliyetler

Genç bireyler için akranlarıyla sosyalleşebilecekleri platformlar çok önemlidir. Terör örgütleri de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gençlik merkezleri üzerinden gençlerle ilk temasını sağlamaktadır. PKK güdümündeki bu merkezler, örgüte militan devşirme üssü olarak kullanılmakta ve apolitik olan gençlerin zamanla PKK yönünde siyasallaşmasını hedeflemektedir. Bu merkezlerde gençlerin ilgisini çekecek, gitar, halkoyunları, Kürtçe eğitimi gibi dersler verilmekte öte yandan ezilen Kürt kimliği algısı üzerinden bir grup psikolojisi ve gençlerde bu gruba aidiyet duyguları oluşturulmak istenmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun hem sosyal imkânlar yönüyle kısıtlı hem de bu bölgelerde yaşayan çocukların görece yoksul kesimlerden oluştuğu düşünüldüğünde gençlerin buluşabileceği, sohbet edeceği, vakit geçireceği sosyal ortamların yeterli olmadığı görülmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliğinde açılacak gençlik merkezlerinin gençlerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda sosyal ve kültürel aktivitelere ağırlık vermesi gençlerin özgüvenlerini artıracak ve suça karışmalarını engellemede önemli bir sosyalleşme mecrası olarak fonksiyon görecektir. Bu merkezlerin zaman zaman Batı illerine geziler düzenleyerek gençlerin Türkiye'nin farklı illerini de görmeleri ve başka illerdeki akranları ile etkileşim kurması sağlanmalıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde spor merkezlerinin yaygınlaştırılarak gençlerin spora yönelmelerinin teşvik edilmesi hem gençlerin kendi akranlarıyla sosyalleşebilmesine hem

de gençlik enerjilerini spora kanalize etmelerine katkı sunacaktır.

7.3.3.1. Rol Model İhtiyacı ve Amaç/Hedef Oluşturma Çalışmaları

İnsanın bir amacı olması kendini dinamik hissetmesini ve hedefe odaklanarak amaca dönük davranışlar geliştirmesini sağlamaktadır. Amacı olmayan, enerjisini nereye kanalize edeceğini bilmeyen bireyler, başkalarının yönlendirmelerine de son derece açık hale gelmektedir. Bunlardan en tehlikelisi de terör örgütleridir. Terör örgütleri ne yapacağını bilmeyen, geleceğine dair hayal kurmamış, plan yapmamış gençleri “etnik milliyetçilik”, “adalet”, “mazlum Kürtlerin sesi olmak” ve “kendini bu uğurda feda etmek” gibi sloganik yaklaşımlarla bünyesine çekmektedir. Özcesi, terör örgütleri kendileri için ölecek fedailer aramaktadır ve bunu yaparken de ölümü kutsallaştırmaktadır. Hedefini oluşturmuş, ne yapacağını bilen gençler ise örgütsel faaliyetlerden daha az etkilenmektedir.

Demirel ve Erdem’in *Beyin temelli Hedef Oluşturma Çalışmaları ve Senaryolaştırma Tekniği*’ne göre kişinin ne olmak ve nerede olmak istediği, gelecekte kendini nerede gördüğü, hedefe ulaşmak için nasıl bir yol izlemesi gerektiği, bunu başaran kişilerin nasıl başardığı somutlaştırılarak tartışılır. Burada kişinin yetenekleri ve ilgisi doğrultusunda hangi yaşamı seçeceği vurgusu yapılmaktadır. Kazanmak ve kaybetmek temelinde kurgulanan bu çalışmada kişi için kazanma koşulları (doktor olmak, mühendis olmak, öğretmen olmak, yazar olmak; saygın olmak, özgür olmak, eşini seçebilmek vb.) ve kaybetme koşulları (öğrenime devam edememek, istemediği biri ile evlendirilmek, eşine ekonomik olarak bağımlı olmak; yetersiz, güvensiz bir birey olmak vb.) yazılarak ve drama şeklinde canlandırılarak bireyin gerçekten bu hissi yaşaması amaçlanmaktadır. Böylelikle genç bireyin kazanma durumundaki koşullarda özgüven, mutluluk, ekonomik bağımsızlık, saygınlık gibi kazanımlar elde edeceği gösterilerek bu duyguyu gerçekten hissetmesi ve hedefine odaklanması beklenir. Kaybetme durumundaki koşullarda ise ekonomik sıkıntılar, kendini ifade edememe, saygı görememe, erken evlilik veya zorla evlilik gibi durumlar canlandırılmaktadır. Özellikle kız çocuklarının eğitimlerine devam edebilmeleri ve bir meslek sahibi olabilmeleri için hem içsel hem de dışsal motivasyonları önemlidir; sık sık hedefin hatırlatılması gerekir. Bu kapsamda rol modeller de önemli bir fonksiyon görmektedir. Başarılı, ayakları üzerinde duran, ekonomik olarak bağımsız, meslek sahibi kadınlar genç kızlara rol model olarak sunulmalıdır.

7.3.4. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Çocuk Gelinler: Zorla ve Küçük Yaşta Evliliklerin Önüne Geçme Çalışmaları

Erken yaşta yapılan zorla evlilikler ve “çocuk gelinler” sorunu Türkiye’nin en önemli toplumsal sorunlarından biridir. Çocuk gelinler, daha çok gelişmemiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan bir sorundur ve gelişmişlik düzeyi arttıkça azalma eğilimindedir. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün ilk evlenme yaşı ile ilgili 2006 yılında yaptığı bir araştırmaya göre on sekiz yaşından önce evlenen kadınların oranı %31,7, erkeklerin oranı %6,9’dur (Kaynak Malatyalı, 2014). Söz konusu araştırmada bölgesel farklılıklar da incelenmiş, buna göre Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nin çocuk evliliklerinin en yoğun bölgeler olduğu görülmüştür. Yerel düzeyde yapılan çalışmalara bakıldığında ise tablo daha vahimdir. Diyarbakır’da yapılan bir çalışmaya göre kadınların %42,5’inin 18 yaşından önce evlendiği, Mardin’de yapılan bir çalışmaya göre kadınların %56,1’inin 19 yaşından önce evlendiği bulgulanmıştır (Kaynak Malatyalı, 2014).

Erken yaşta yapılan evlilikler nedeniyle kız çocukları eğitimlerini bırakmakta, gelişim dönemlerinin kaldıramayacağı sorumluluklar üstlenmektedir. Özcebe ve Küçük Biçer’in araştırmasında Türkiye’de 2009 yılı Mart ayı itibarıyla erken evlilik ve nişanlanma sebebiyle eğitimini yarıda bırakan toplam 693 öğrenciden 675’inin kız, 18’inin erkek öğrenci olduğu ve Doğu ve Güneydoğu illeri ile diğer bölgeler arasında belirgin bir farklılık olduğu görülmüştür.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde küçük yaşta evliliklerin normal kabul edildiği ve kültürel olarak bu evliliklerin bir sorun teşkil etmediği inancı hâkimdir. Bazı aileler “*Kız çocuğu okusa bile evlenip bir yabancıya gidecek, okumasının bana ne faydası olacak?*” düşüncesiyle hareket etmekte ve başlık parası ile maddi kazanç sağlayacağını umarak kızlarını erken yaşta evlendirmek istemektedir. Genç kızların PKK terör örgütüne katılma nedenlerinden biri de küçük yaşta ve zorla evliliklerden kaçmaktır. Küçük yaşta evliliklerin önüne geçmek amacıyla bu evliliklerin sakıncaları, özellikle kız çocuklarının karşılaşıacağı güçlükler ve kız çocuklarının eğitimine devam ederek meslek sahibi olmasının getireceği bireysel ve sosyal fayda ailelere anlatılmalı, bu konuda yapılacak çalışmaların daha çok ses getirecek nitelikte olması gerekmektedir.

7.3.5. PKK Terör Örgütündeki Kadın İstismarının Anlatılması: Belgeseller ve Sinema Filmleri

PKK terör örgütünün kadınları nasıl istismar ettiğinin anlaşılması ve bu istismarın belgesellerle, sinema filmleriyle anlatılması, örgüte kadın katılımını azaltmaya katkı sunacaktır. PKK'dan ayrılmış eski kadın militanların ifadelerine bakıldığında örgütün bu yönü ile ilgili daha önce bilgilerinin olmadığı görülmektedir.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde yaşayan, PKK'ya sempati ile bakan ailelerin kızları PKK'yı "dağlarda özgürlük ve adalet için savaşan devrimci Kürt milliyetçileri" olarak düşünmekte ve bu örgüte katılmaya karar verebilmektedirler. Bu çalışmada örneklem olarak seçilen kadınlardan şu an örgütte yönetici pozisyonunda faaliyet gösteren iki militan dışındaki bütün kadınlar, PKK'da kadınların sözde komutanlar tarafından taciz ve tecavüzlere maruz kaldığını belirtmişlerdir. PKK'nın gerçek yüzünün ve PKK'ya katılacak kadınları nasıl bir yaşamın beklediğinin ayrıntılı olarak anlatılması bu nedenle çok önemlidir.

7.3.6. Dini ve Manevi Sosyal Hizmetler

Toplumları ve kültürleri etkileyen en önemli olgulardan biri dindir (Davies, 2006). PKK terör örgütü kimi zaman etnik milliyetçiliği, kimi zaman sosyalizmi kimi zaman da dini, militan kazanma süreçlerinde kullanmaktadır. Terörle mücadele sürecinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın faaliyetleri bu nedenle çok önemlidir. Müftülüklerce, İslamiyet'e göre insan öldürmenin, bir cana kıymanın bütün insanlığı öldürmekle eşdeğer olduğu anlatılmalı ve İslam'ın hiçbir terör örgütüne radikalleşme gerekçesi olarak gösterilemeyeceği vurgulanmalıdır. Ayrıca İslamiyet'in kadına verdiği önem, Hz. Muhammed'in kız çocuklarına yaklaşımı ve onun güzel ahlakı hem Cuma hutbelerinde hem de düzenlenecek seminer ve konferanslar ile anlatılmalıdır. Kız çocuklarının erkek çocuklardan daha az önemli görüldüğü ve küçük yaşta evliliklerin toplumsal olarak normal kabul edildiği Doğu ve Güneydoğu illerinde faaliyet gösteren din görevlilerinin faaliyetleri bu düşüncelerin aşılmasına katkı sunacaktır.

7.4. PKK'DAN AYRILMIŞ KADIN MİLİTANLARIN TOPLUMA KAZANDIRILMASI

PKK'ya çocuk yaşta katılan kadınların örgüte katılma kararlarını enine boyuna düşünülmüş, bilinçli ve rasyonel bir tercih olarak görmek; gençlik psikolojisini ihmal etmek; içinde buldukları koşulları anlamamak terörle mücadele alanında yapılacak sosyal politikaların önündeki en önemli engellerden biridir. Sosyal politikacıların unutmaması gereken en önemli hususlardan bir başkası bu kadınların da bu ülkenin insanı olduğudur. Yapılacak sosyal politikalar bu kadınları kazanmak ve topluma başarıyla entegre edebilmek hedefini taşımalıdır.

7.4.1. Rehabilitasyon Merkezleri

PKK terör örgütünün siyasi ve ideolojik eğitimini almış, saldırılara katılmış, örgütün içinde ölümlere ve infazlara şahitlik etmiş, zamanla örgütün içyüzünü görmüş ve can güvenliğini tehlikeye atarak örgütten kaçmayı başarmış bir kadın militanın zihinsel sağlığını koruyabilmesi ve topluma entegre olabilmesi son derece zordur. Örgütten ayrılan ve yeniden toplumsal hayata dönen kadınlarda Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) görülebilecektir. Örgütten ayrılmış kadınlar için özel olarak kurulan rehabilitasyon merkezlerinde kadınların hem bireysel hem de grup terapileri ile rehabilite edilmeleri gerekmektedir. Bu merkezler, örgütten ayrılmış kadınların kendi içlerinde dayanışmasına ve yaşadıkları sorunlarla daha etkin mücadele ederek topluma kazandırılmalarına önemli katkı sunacaktır. Bu merkezlerde psikolojik sağaltımın yanı sıra meslek edindirme kursları ile birlikte kadınların üretim faaliyetlerinde bulunabileceği çeşitli alanlarda imkânların geliştirilmesi de ayrıca önemlidir.

VIII. BÖLÜM

SONUÇ

Kadın çözülürse erkek de çözülür,

erkeğin çözüldüğü bir grup er geç yok olur.

Terör, günümüzde dünyanın birçok ülkesinde karşılaşılan en önemli güvenlik sorunu. 1500'lü yıllardan bu yana Batılı emperyalistlerce sömürülen ve 1948'de bağımsızlığını ancak elde edebilen Sri Lanka'da iki toplum; Tamiller ve Sinhaliler derin bir ayrışma içinde. Tamil Kaplanları olarak bilinen terör örgütü (LTTE), 1976'dan beri terör saldırılarına devam ediyor. Bu süre içinde ülkede 70 binden fazla insanın terör nedeniyle hayatını kaybettiği tahmin ediliyor. Latin Amerika, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren pek çok terör örgütü gördü; FARC, Tupamaros, Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu (EZLN), Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN) ve Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi bunlardan birkaçı. Kokain ticareti ile adını sıkça duyduğumuz devrimci terör örgütü FARC, Kolombiya'da, 1964'ten beri terör saldırılarına devam ediyor. Kolombiya Devleti ile FARC arasında 52 yıldır süren çatışmalarda 260 binden fazla insan hayatını kaybetti. ETA, hem etnik farklılığını vurgulayarak hem de Bask bölgesinin zenginliğini merkezi hükümet ile paylaşmak istemediğini söyleyerek yaklaşık 60 yıldır İspanya'da terör saldırılarına devam ediyor. Katolik IRA ya da eski adıyla IRB, 19. yüzyılın ortalarından beri Protestan Birleşik Krallık ile çatışıyor ve terör eylemlerine devam ediyor. Dini araçsallaştıran DEAŞ terör örgütü, 2013'ten beri terör saldırılarına devam ediyor. Örgüt, kendi dini öğretilerini paylaşmayan Müslümanların kâfirlerden daha kötü olduklarını savunarak mürtet olarak kabul ettiği Şii ve Sünni Müslümanlarla mücadele edilmesi gerektiğini iddia ediyor.

Bütün bu terör örgütlerinde dikkat çeken önemli bir husus “düşmanın” en yakındakiler arasından seçilmesidir. Dünyanın bambaşka bir coğrafyasında, farklı dilden, farklı dinden, farklı etnik kökenden, farklı yeme içme kültüründen, farklı

gelenek göreneklere sahip insanlara sempati ile bakabiliyorken en yakınımızdakini ve belki de bize en çok benzeyeni nasıl böyle düşman olarak görebiliyoruz? Farklılıkları bir zenginlik olarak değil, nasıl büyük bir tehdit kaynağı olarak algılayabiliyoruz? Bu soruların cevaplarını ararken karşımıza ortak tarih, travmalar ve dış aktörler çıkıyor. Tarihsel olarak ilişki içinde bulunduğumuz milletlerle ilgili belli bir fikir ediniyoruz ve bu fikirler daha sonra kalıp yargılara dönüşüyor. İnsanlar arasındaki ilişkilerde olduğu gibi toplumlar arasındaki ilişkilerde de sorunlar yaşanmakta, bu da toplumun bütün kesimlerinde bir travmaya neden olabilmektedir. Bu travmalar tarihsel olarak gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Diğer yandan bir arada yaşayan milletler arasındaki sorunların büyümesinde ve ayrışmanın derinleşmesinde etkili olan hususlardan biri de yöneticilerdir. İktidarı elinde bulunduran iradenin, birbirine bilenen kesimleri yönetirken adaleti gözetmemesi, birini iktidardan ve güçten uzaklaştırırken diğerini kayırması, belli kesimleri ihmâl etmesi ve dışlaması toplumda var olan gerilimi yükselterek bu kesimlerin devlete kinlenmesine, gençlerin öfkelenmesine ve terör örgütlerinin arzu ettiği kaotik ortamın doğmasına zemin hazırlamaktadır. Bahsettiğimiz terör örgütlerinin tamamı, bir devlet politikası olarak dışlandıklarını, baskı altında olduklarını, egemenliği ve politik iktidarı elinde bulunduran kesimlerce toplu ve bilinçli bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını savunuyorlar. Örneğin İngilizler Sri Lanka'dan ayrıldıklarında, adada Tamiller ve Sinhaliler arasında ayrışma gözle görünür hale gelmeye başlamıştı. Bağımsızlığını henüz kazanan bu ada ülkesi o günden bugüne hala devam devam eden yıkıcı ve kısıyıcı bir çatışmaya sahne oldu. Sinhaliler, ülkenin politik kontrolünü ele geçirdi ve sömürge döneminde Tamillere verilen hakları da geri alarak, onları buldukları makamlardan uzaklaştırarak Tamil halkını adeta politik bir izolasyona tabi tuttular. Kuzey İrlanda, yüzyıllar boyunca mezhep savaşlarına sahne oldu. İspanya'da Franco döneminde mezar taşlarının üzerindeki Baskça isimler bile silinerek İspanyolcaştırılmak istendi. Aşağılanma ve uzun süreli ayrımcılık bu terör örgütlerinin geniş toplum kesimlerinde karşılık bulmasını kolaylaştıran unsurlardan biridir. Terör örgütleri, bir yandan toplumda var olan bu iç dinamizmden etkilenirken diğer yandan büyüyüp gelişmelerindeki önemli bir husus da küresel oyun kurucular ve uluslararası aktörlerdir. Silah pazarı tedarikçileri, terör örgütlerinin dinamizmini korumasında önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Zira, terör, silah ticareti için önemli bir pazar olarak görülmektedir.

Terör örgütleri erkek militanlar kadar kadın militanlara da ihtiyaç duymaktadır. Kadınlar, terör örgütlerinde hem sembolik, hem de erkeği motive eden bir fonksiyon görmekte; destek unsuru ve aktif savaşçı olarak çatışmalarda yer almaktadır. Bu tez çalışmasını yaparken amacım, kadınların terör örgütlerine katılma nedenlerini incelemektir. Terörizm literatüründe terör psikolojisinin çoğu zaman ihmâl edildiğini, kadın ve erkek doğasının farklılıklarının ise hiçbir çalışmada ele alınmadığını gördüm. Bu nedenle çalışmayı yaparken bir diğer amacım terör psikolojisini ve kadın-erkek nöropsikolojilerini ayrıntılı olarak incelemektir. Kadın teröristler konusunu seçme nedenlerimi ve bu konunun önemini yedi maddeyle açıklayabilirim.

1. Terör, kalkınmanın önündeki en önemli engellerden biridir. Hem ekonomiye hem de beşeri sermayeye büyük zarar vermekte, yarattığı korku ile yatırımcıyı etkilemekte ve Türkiye'nin kalkınmasını büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır.
2. Terör, Türkiye'nin istikrarına zarar vermektedir. Bu istikrarsızlık, yansımalarını politik, ekonomik ve toplumsal tezahürlerde göstermektedir.
3. Kadınların terör örgütlerine katılma nedenlerinin ve yaşadıkları bölgelerde karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi örgüte yeni katılımları engelleme noktasında önemlidir.
4. Terör örgütlerine kadın katılımlarının önemli ölçüde azalması, erkek militanların da çözülmesinde rol oynayacaktır. Erkekler için, terör örgütlerindeki kadın varlığı önemli bir motivasyon olabilmektedir. Toplumsal yaşamda kadınlarla iletişim kuramayan erkekler, bu güdülerini terör örgütlerinde karşılayabileceklerini düşünebilmektedir. Ancak kadının çözülmesi ve örgütte erkekler arasında yakın ilişkilerin geliştiği bilgisi, katılımları önlemede etkili olacaktır. Yani, kadın çözülünce erkek de çözülecektir.
5. Kadın ve erkek doğasına ilişkin nöropsikolojik farklılıkların ilk kez terörizmle ilgili bir çalışmada incelenmesi literatüre yeni bir bakış açısı kazandıracaktır.
6. Kadınları terör örgütlerine götüren nedenlerin anlaşılması daha etkili terörle mücadele stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.
7. Kadınları terörizme götüren nedenleri analiz ederek sosyal politika önerilerinin

geliştirilmesi aynı zamanda kadının güçlenmesine katkı sunacak, toplumda var olan çocuk gelinler, berdel usulü evlilikler ve eğitime devam edememe gibi toplumsal sorunların çözümünde etkili olacaktır.

40 kadının örneklem olarak seçildiği bu tez çalışmasında kadınların PKK terör örgütüne katılma gerekçeleri olarak şu nedenler ortaya çıkmıştır:

- Ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik (%52,5)
- Gençlik psikolojisi (%35)
- Travmatik yaşam deneyimleri (%30)
- Arkadaş, sevgili, çevre etkisi (%27,5)
- Kadının ikincil konumu (%20)
- Özgürleşme ve umut (%17,5)
- İntikam (%10)
- Dışlanmışlık (%10)
- Sosyalizm ve devrimcilik (%7,5)
- Zorunlu katılım (%2,5)
- Zorla evlilik (%2,5)

En çok öne çıkan nedenlerin ezilen Kürt kimliği algısı ve milliyetçilik, gençlik psikolojisi, travmatik yaşam deneyimleri ve arkadaş, sevgili ve çevre etkisi olduğu görülmüştür. Ancak buna rağmen, bu nedenlerin tek başına bir kişinin terör örgütüne katılmasının tek nedeni olarak kabul edilemeyeceği de açıktır. Dağa giden süreç çok farklı kaynaklardan beslenmektedir. Çoğunlukla iç içe geçmiş sorunlar nedeniyle genç kızlar terör örgütlerini bir kaçış/çıkış yolu olarak görebilmektedir.

Örnekleme yer alan kadınların PKK terör örgütüne katıldıklarındaki yaş ortalaması 17,03'tür. Kadınların tamamının 12-26 yaş arasında PKK'ya katıldığı görülmüştür. Örgüte en genç katılım, Nujin, Elif ve Rozerin tarafından -12 yaşında-; en yaşlı katılım İpek tarafından -26 yaşında- gerçekleştirilmiştir. Örgütte en uzun süre

bulunan kadın terörist halen PKK'da faaliyet göstermekte olan Berfe Erzincan'dır. Erzincan, 28 yıldır PKK militanıdır.

Örnekteki kadınların tamamı, PKK terör örgütüne gençlik yıllarında katılmıştır. Bu nedenle gençlik döneminin iyi irdelenmesi gerekir. Genç bir bireyin zihinsel kodlarına baktığımızda bu dönemde ideolojilerin, henüz gelişmemiş kişiliğin koruyucusu olarak fonksiyon gördüğü gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Kişilik gelişimi sürecinde önemli bir dönem olan gençlik yıllarında bireylerin mantıklı ve uzun vadeli kazançları gözeten düşünmediği, maceracı ve korkusuz oldukları, kendilerini kolaylıkla bilinmeyen tehlikelerle dolu grupların içine atabilecekleri görülmüştür. Genç kızların bu yaşlarda en çok önemsedikleri konuların başında kız arkadaşları ile iletişim kurmak gelmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki genç kızların ise akranları ile iletişim kurabileceği mecraların oldukça kısıtlı olduğu bilinmektedir.

Bireylerin terör örgütlerine yönelmesinde etkili olan en önemli unsurlardan biri de aile ile güçlü, sevgi ve saygı temelli yakın ilişkinin geliştirilememesinden kaynaklanmaktadır. Sevgi sanıldığı kadar soyut değil, davranışlar yoluyla görülen, işitilen ve hissedilen bir şeydir. Bu temelde bakıldığında ailede sevgi, saygı ve ilgiden mahrum büyüyen çocukların suç çetelerinin ve terör örgütlerinin yönlendirmelerine daha açık olduğu görülmektedir. Terör örgütleri kendini yetersiz ve güvensiz hisseden bireylere umut aşılayarak ve bir grup kimliği sunarak kendilerini güçlü hissetmelerini sağlamaktadır. Terör örgütleri bu noktada bireysel farklılıkları yok ederek bunun yerine büyük grup kimliği inşa etmeye çalışırlar. PKK terör örgütü, gerçekleştirdiği propaganda faaliyetleri ile apolitik olan gençlerin bile siyasallaşmasını sağlamaktadır. Bir yandan Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti tarafından "ezildiğini" ve "sömürüldüğünü" iddia eden PKK, diğer yandan geçmişte yaşanan travmaları canlı tutarak gençlere yönelik propaganda faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

PKK terör örgütünün hedefindeki kadın, eğitim düzeyi düşük, çok çocuklu ailelerden gelen, bir mesleği ve işi olmayan, yoksul, ekonomik olarak bağımlı ve genç bir bireydir. Bu kadın, kendi hayatının öznesi değil, nesnesidir; hayatına dair kararlar başkalarınca alınmaktadır. Erkeklerden daha az değerli görülmektedir. Değersizlik duygularıyla baş etmek zorundadır. Kendi ayakları üzerinde durabileceği bir eğitime sahip değildir ve mesleği de yoktur. Bu profildeki bir kadın, PKK propagandasına son

derece açıktır.

Kadının içinde bulunduğu kısır döngüyü kırmasını sağlayacak en önemli araçlar eğitim ve istihdamdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınların eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve kızların okullaşma oranının artmasına yönelik çalışmalar hem kadının güçlenmesine hem de terör örgütüne katılımların önlenmesine katkı sağlayacaktır. Bu bölgelerde yaşayan kız öğrencilere yönelik çeşitli meslek liselerinin açılması ve bu meslek liseleri ile vergi indirim gibi çeşitli teşviklerden yararlanacak firmalar arasında işbirlikleri geliştirilmesi çok önemlidir. Kız öğrencilere yönelik faaliyet gösterecek bu meslek okullarında, fen ve matematik bilimleri ağırlıklı bir eğitimden ziyade gençlerin bir meslek öğrenmeleri ve sosyal yaşamda faydalanabilecekleri alanlarda dersler almaları ön planda olmalıdır. Bu okullarda mesleki eğitimin yanı sıra Türkçe, tarih, psikoloji, insan hakları, empati, bilgisayar gibi alanlarda temel eğitim verilebilir. Aynı zamanda bu meslek liselerinde okuyan öğrencilerin gerek işbirliği sağlanan firmalarda, gerekse okul bünyesinde kurulacak uygulama sınıflarında mesleklerine yönelik üretim yapabilmeleri ve böylelikle bir gelir elde edebilmeleri sağlanmalıdır. Böyle bir eğitim, hem genç kızların eğitimlerine devam edebilmelerine, hem bir gelir elde edebilmelerine hem de bir meslek sahibi olabilmelerine imkân sunmaktadır. Kızların eğitimine devam ederken aynı zamanda gelir elde etmesi aileleri motive edecek, bu da genç kızların okullaşmalarını olumlu yönde etkileyecektir.

Türkiye'nin en önemli toplumsal sorunlarından biri çocuk gelinler sorunudur. Bu sorun aslında bir sonuçtur. Hem ailenin hem de toplumun kadına ve kız çocuklarına verdiği değeri göstermektedir. Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaygın olarak görülen çocuk yaşta evliliklerin toplumsal gündem oluşturacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Toplumsal anlamda kız çocuklarının eğitimi ile ilgili bir bilinç oluşturulması ve küçük yaşta evliliklerin bir çocuk istismarı olduğunun halka çeşitli yollarla anlatılması, bu yönde seminer, sempozyum, kongre, panel ve yayınlar yolu ile zihinsel dönüşümün sağlanması elzemdir. Kız çocuklarının okula gitmesi kaydıyla ailelere verilen yardımın artırılması ve çocuk gelinlerle mücadele konusunda kurumlar, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirlikleri geliştirilerek kadınların güçlendirilmesi mücadelesi sürdürülmelidir.

Türkiye 2000’li yıllardan beri terörle mücadele stratejisini salt güvenlik güçlerinin teröristle mücadelesi olarak gören yaklaşımı terk etmiş ve terörizmin beslendiği kaynakları anlamaya ve kurutmaya yönelik önemli adımlar atmıştır. Türkiye büyüdükçe, kalkındıkça ve küresel anlamda söz sahibi oldukça, terör örgütlerinin uluslararası desteği ile daha başarılı mücadele edecek ve terörle mücadele kapasitesini artıracaktır. Türkiye’nin, kadınların PKK terör örgütüne katılmasını engelleme noktasında ise kadının güçlendirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık vermesi gerekmektedir. Kadınların eğitim ve istihdam imkânlarına kavuşmasına yönelik adımlar, kadın radikalleşmesini önlemeye katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda toplumda var olan cinsiyet eşitsizliği, empati yoksunluğu ve şiddet ile mücadele etmek uzun vadede tesirini gösterecek ancak, kadının güçlenmesi ve daha sağlıklı bir toplum olma yönünde önemli gelişmeler sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2014). *Fenomenolojik yaklaşım bağlamında ortak bilgi stokları, tipleştirme ve ortak kabuller yoluyla PKK terör örgütünden ayrılan kadınlar üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.

Acar, Ü. (2012). *A'dan Z'ye terörizm*. Ankara: Kripto.

Akbulut, F. ve Beren, F. (2012). Terörle mücadelede bütüncül yaklaşımın sosyal politika uygulamaları bağlamından algılanması: Suruç ilçesi örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)* 7(2), 257-283.

Akinan, S. (2014). *İştar'ın kızları*. İstanbul: Destek.

Alaçam, İ. (2004). *Terörün toplumsal tabanı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). TODAİE, Ankara.

Alagüney, A. H. (2013). *PKK terör örgütünün dağ kadrosuna katılımı etkileyen faktörler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Polis Akademisi, Ankara.

Alkan, N. (2006). *Türkiye'de terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen intihar saldırılarının sosyolojik ve psikolojik açıdan incelenmesi ve önleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.

Altınay, A. (2016). Ordu-millet-kadınlar, dünyanın ilk kadın savaş pilotu: Sabiha Gökçen. A. G. Altınay (Der.). *Vatan, millet, kadınlar* içinde (ss. 261-294). İstanbul: İletişim.

Altuğ, Y. (2011). Terörizm sorunu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 52, 47-99.

Anar, E. (2013, 1 Haziran). Kolombiya'da FARC barışı ile Kürt barışı arasındaki fark ve benzerlikler. <http://t24.com.tr/yazarlar/erol-anar/kolombiyada-farc-barisi-ile-kurt-barisi-arasindaki-fark-ve-benzerlikler6794>

Anık, M. (2013, Bahar). Kimlik ve çokkültürcülük sosyolojisi. *Birey ve Toplum*, 3(5), 163-170.

Arakon, M. (2013). Ulusal azınlıklar ve ulus-devlet sorunu: Bask ülkesi. *Alternatif Politika*, 5(1), 69-90.

Ar dovini Brooker, J. (2000). Women and terrorism, N.H. Rafter (Ed.). *Encyclopedia of women and crime* içinde (pp. 258-259). Phoenix: Onyx.

- Aslan, F. (2014). *PKK'nın çocuk askerleri*. İstanbul: Öteki Adam.
- ASPB. (2012). *Türkiye 'de uygulanan şartlı nakit transferi programının fayda sahipleri üzerindeki etkisinin nitel ve nicel olarak ölçülmesi projesi final raporu*. Ankara: Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Ataman, H. (2006). Bomba felsefesinin dönüşü. Radikal Gazetesi. <http://www.radikal.com.tr/radikal2/bomba-felsefesinin-donusu-873388/>
- Aydın, A. (1992). *Kürtler, PKK ve Öcalan*. Ankara: Kiyap.
- Aydın, G. (2006, 5 Şubat). Kandil Dağı'ndan yaşanmış tecavüz hikâyeleri. Hürriyet Gazetesi. <http://www.hurriyet.com.tr/kandil-dagi-ndan-yasanmis-tecavuz-hikayeleri-388694>
- Aydınlı, H. (2016). *Terör ve köktencilik ekseninde canlı bomba sosyolojisi*. İstanbul: Çamlıca.
- Bandura, A., Ross, D. ve Ross, S. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology* 63, 575-582.
- BBC, (2015a, 20 Ağustos). Kadınlar neden IŞİD'e katılıyor? http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/08/150820_isid_kadinlar
- BBC, (2015b, 13 Aralık). 'FARC gerillalarına zorla kürtaj yapan hemşire' gözaltında. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151213_kolombiya_kadin_kurtaj
- BBC, (2016, 26 Eylül). Kadın FARC gerillası: kürtaja zorlananlarımız oldu. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37475187>
- Bear, M. F., Connors, B. W. ve Paradiso, M. A. (2001). *Neuroscience, exploring the brain*. Baltimor: Williams and Wilkins.
- Bilgiç, S. (2014). *Dünden bugüne Kürt sorunu ve PKK*. Ankara: BİLGESAM.
- Bingöl, B. (2016). *Bizim gizli bir hikâyemiz var, dağdan anneliğe kadınlar*. İstanbul: İletişim.
- Bingöl, E. (2012, 5 Temmuz). Kürt kadın devrimi güneş'le aydınlanan kadınlar. <https://sosya.wordpress.com/2012/07/05/kurt-kadin-devrimi-gunesle-aydinlanan-kadinlar/>
- Birand, M. A. (1992). *Apo ve PKK*. İstanbul: Milliyet.
- Bollag, B. (2001). In the Bask region, professors find they are assassins targets. *The Chronicle of Higher Education*, 47, 23-27.
- Borum, R. (2004). *Psychology of terrorism*. Tampa: University of South Florida.

- Brizendine, L. (2006). *Kadın beyni*. Z. H. Ateş (Çev.). İstanbul: Say.
- Brizendine, L. (2011). *Erkek beyni*. G. Tonak (Çev.). İstanbul: Say.
- Bruinessen, M. (2005). Adile hanımdan Leyla Zana'ya: Kürt tarihinde siyasi lider olarak kadınlar. S. Mojab (Ed.), *Devletsiz ulusun kadınları Kürt kadınları üzerine araştırmalar* içinde. İstanbul: Avesta.
- Buldan, N. (2004). *PKK'de kadın olmak*. İstanbul: Doz.
- Carter, R. (2012). *Beyin kitabı*. G. Kayacı (Çev.). İstanbul: Alfa.
- Çaşın, M. H. (2008). *Uluslararası terörizm*. Ankara: Nobel.
- Cemal H. (2014). *Delila: Bir genç kadın gerillanın dağ günlükleri*. İstanbul: Everest.
- Cirhinlioğlu, Z. (2004). *Terör ve toplum*. İstanbul: Gündoğan.
- CNNTÜRK, (2010, 28 Haziran). Geçmişten bugüne PKK ateşkesleri. <http://www.cnnturk.com/2010/turkiye/06/28/gecmisten.bugune.pkk.ateskesleri/581570.0/index.html>
- CNNTÜRK, (2014, 20 Haziran). Kırmızı fularlı kız dağa çıktı. <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/kirmizi-fularli-kiz-daga-cikti>
- Cohen, L. J. (2017). *A'dan Z'ye psikoloji* (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Say.
- Creenshaw, M. (1990). Terörizmde ideolojik ve psikolojik faktörler. A.Yayla (Çev.). *Yeni Forum Dergisi*, 11(249), 47-54.
- Cresswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B. Demir Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çağlayan, H. (2014). *Analar, yoldaşlar, tanrıçalar*. İstanbul: İletişim.
- Çakır, R. (2011). Kürt hareketi solcu mu, milliyetçi mi? <http://www.rusencakir.com/Kurt-hareketi-solcu-mu-milliyetci-mi/1592>
- Çakmak, D. (2007). Fransız Devrimi'nde kadın: Eksik yurttaş. *Ege Akademik Bakış/Ege Academic Review* 7(2), 727-745.
- Çakmak, H. (2008). Tarihi açıdan terör. H. Çakmak (Ed.). *Terörizm*. Ankara: Platin.
- Çebi, Ş. O. (2010). *Terörizm olgusu içerisinde kadın militanların analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.
- Çürükkaya, S. (2005). *Beyrut günlüğü Apo'nun ayetleri*. 14 Temmuz Yayınları.
- Dama, N. (2017). *Türkiye'nin eğitim, öğrenim ve çalışma sürecinde olmayan gençleri*.

Ankara: SETA.

Damasio, A. (1994). *Descartes'in yanılması*. B. Atlamaz (Çev.). İstanbul: Varlık Bilim.

Davies, B. (2006). *Terörizm: Ortadoğu'da şiddet, dünyada terör*. P. Bulut (Çev.). İstanbul: Truva.

Demirel, E. (2007). *Terör*. İstanbul: IQ.

Demirel, H. (2014). İnsanın yaratılıştaki cinsiyeti. <http://www.habibdemirel.com/insanin-yaratilistaki-cinsiyeti/>

Demirel, H. (2015). Sevgi eksikliği hastalığı. <http://www.habibdemirel.com/sevgi-eksikligi/>

Demirel, H. (2016). Beynin genç hali. <http://www.habibdemirel.com/genc-beyin/>

Demirel, H. ve Erdem, N. (2013). *Aklın kör noktası*. İstanbul: Hayat.

Demirkıran, S. (1998). *Ürperten itiraflar*. İstanbul: Kamer.

Eğitim Reformu Girişimi. (Mayıs, 2014). *Türkiye eğitim sisteminde eşitlik ve akademik başarı araştırma raporu ve analiz*. Sabancı Üniversitesi.

Elitaş, B. L. ve Çeken, H. (2016). Terör olaylarının turizme etkisi: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (38) 347-360.

EGM. Terörizmin unsurları ve bazı çözüm önerileri. <http://www.teftiskurulu.pol.tr/Makale/Sayfalar/erolozdemir.aspx>

Erdoğan, Ş. ve Deligöz, E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve geleceği. *Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences*, 14(1), 5-37.

Ergil, D. (1980). *Türkiye'de terör ve şiddet*. Ankara: Turhan.

Erkal, M. E. (Tarih belirtilmemiş). Etniklik ve terör. *Sosyoloji Konferansları Dergisi (Istanbul Journal of Sociological Studies)* 43-53.

Ertuğrul, A. (2008). Davranışın nörobiyolojik temelleri. O. Öztürk ve A. Uluşahin, (Ed.). *Ruh sağlığı bozuklukları II* içinde (ss. 27-51). Ankara: Nobel.

Esenyel, C. (2009). *Türkiye'de ve dünyada Şartlı Nakit Transferi uygulamaları* (Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Ankara: Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Eubank, W. L. and Weinberg, L. (1988). Neo-fascists and far left terrorists in Italy: Some biographical observations. *British Journal of Political Science*, 18(4), pp. 531-549

Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1978). *Sosyal psikoloji*. A. Dönmez

(Çev.). İstanbul: Ara.

Fromm, E. (1993). *Yıkıcılığın kökenleri*. Ş. Alpagut (Çev.). İstanbul: Payel.

Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2007). Çocuk ve ergen gelişimi. A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur (Çev.). İstanbul: İmge.

Geen, R., Stonner, D. ve Shope, G. (1975). The facilitation of aggression by aggression: A study in response inhibition and disinhibition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31, 721-726.

Gonzales-Perez, M. (2008). *Women and terrorism: Female activity in domestic and international terror groups*. Abingdon: Routledge.

Göka, E. ve Beyazyüz, M. (2012). *Geçimsizler, kişilikleri tanıma ve geçinmeyi kolaylaştırma kitabı*. İstanbul: Timaş.

GSB. (2012). *Ulusal gençlik ve spor politika belgesi*. Ankara: Gençlik ve Spor Bakanlığı.

Gücenmez, B. (2014). *Terörizmin finansmanı: PKK, ETA ve IRA terör örgütlerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.

Gür, B. S., Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z. ve Boz, N. (2012). *Türkiye gençlik profili*. Ankara: SETA.

Haber.sol.org (2013, 2 Şubat). FARC'ta bir kadın gerilla: Tanja Nijmeijer. <http://haber.sol.org.tr/dunyadan/farcta-bir-kadin-gerilla-tanja-nijmeijer-haberi-67428>

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2006). *Türkiye göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması raporu*. Ankara.

Healing, R. (2005). White stockings and Black Widows. *Off Our Backs*, 35(3/4), 44-47.

Helvacıköylü, G. (2007). Terör nedir? Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM). http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/515/teror_nedir

Hoffer, E. (2011). *Kesin inançlılar*. İstanbul: Plato.

Hürriyet, (2015, 29 Nisan). Dinlerken utandım: IŞİD köleleri yaşadıkları dehşeti Hürriyet'e anlattı. <http://www.hurriyet.com.tr/dinlerken-utandim-isis-koleleri-yasadiklari-dehseti-hurriyete-anlatti-28863265>.

Hürriyet, (2017, 1 Şubat). PKK'lı kadın teröristler itiraf etti: "tecavüz ve infaz. <http://www.hurriyet.com.tr/tecavuz-ve-infaz-merkezi-kandil-40352178>

İçişleri Bakanlığı. (2017, Şubat). *PKK/KCK terör örgütünün çocukları ve kadınları istismarı*. Ankara.

- İmset, G. İ. (1993). *PKK, ayrılıkçı şiddetin 20 yılı (1973-1992)*. Ankara: Turkish Daily News.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008). *Günümüzde insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim.
- Karaağaçlı A. (2009). Sri Lanka ve Tamil Kaplanları. Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi (BİLGESAM). <http://www.bilgesam.org/incele/83/-sri-lanka-ve-tamil-kaplanlari/#.WRdMNPnyIU>
- Karabel, S. (2017, 6 Ocak). Kolombiya’da FARC ile barış müzakereleri süreci (I) BİLGESAM.
- Karakaş, S., Bekçi, B. ve Irmak, M. (2003). Nöropsikoloji, nöropsikolojik testler, ülkemizdeki durum. S. Karakaş, C. İrkeç ve N. Yüksel (Ed.). *Beyin ve nöropsikoloji* içinde. Ankara: Çizgi.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 1(1).
- Kaynak Malatyalı, M. (2014). Türkiye’de ‘çocuk gelin’ sorunu. *Nesne*, 2 (3), s. 27-38.
- KDGM. (2013). *Sessiz devrim*. Ankara: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı.
- KDGM. (2017). *Güvenlik terimleri sözlüğü*. Ankara: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı.
- Keskin, A. (2007). *Türkiye’de Terör sorunu ve sosyal politika açısından çözümleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Kısacık, R. (2012). *Minareden Kandil’e PKK tarihi-eylemleri-stratejisi*. İstanbul: Ozan.
- Köknel, Özcan (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Akdeniz.
- Kramer, A. (2014). *Dünya savaşlarında kadın casuslar*. T. Er (Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Laquer, W. (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.
- Lehrer, J. (2009). *Karar anı*. F. B. Aydar (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi
- Lewis, B. (2009). *Alamut Kalesi ve Hasan El-Sabbah*. İstanbul: Nokta.
- Maalouf, A. (2014). *Semerkant*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MacDonald E. (1994). *Önce kadınları vurun*. Ş. S. Kaya (Çev.). İstanbul: E Yayınları
- Marcus, A. (2009). *Kan ve inanç*. A. Alkan (Çev.) İstanbul: İletişim.
- Matur, B. (2011). *Dağın ardına bakmak*. İstanbul: Timaş.
- Milliyet, (2005, 30 Kasım). Marie Claire PKK’lı kadın teröristlere isim taktı: Kürt

Amazonlar. <http://www.milliyet.com.tr/2005/11/30/son/sonyas16.html>

Milliyet, (2017, 31 Mayıs). Son dakika: PKK'lı Kırmızı Fularlı Kız hakkındaki gerçek ortaya çıktı. <http://www.milliyet.com.tr/pkk-li-ayse-deniz-karacagil-gundem-2460298/>

Mojab, S. (2005). Devletsiz olanın yalnızlığı: Feminist bilginin sınırında Kürt kadınları. S. Mojab (Ed.). *Devletsiz ulusun kadınları Kürt kadınları üzerine araştırmalar* içinde. İstanbul: Avesta.

Nagel, J. (2016). Erkeklik ve milliyetçilik: Ulusun inşasında toplumsal cinsiyet ve cinsellik. A. G. Altınay (Der.). *Vatan, millet, kadınlar* içinde (ss. 65-101).

Ornstein, R. (2004). *Sağduyu*. M. Atalay (Çev.). İstanbul: Kaknüs.

Öcalan, A. (1992). *Kürdistan'da kadın ve aile*. <http://sterkaciwana.wordpress.com/>

Öcalan, A. (1998a). *Sosyal devrim ve yeni yaşam*. <http://sterkaciwana.wordpress.com/>

Öcalan, A. (1998b). *Kadın özgürleşmesine doğru*. Bilim Aydınlanma Yayınları.

Öcalan, A. (2007). *Devlet*. <http://sterkaciwana.wordpress.com/>

Öcalan, A. (Tarih belirtilmemiş). *Özgürlük problemi*. <http://sterkaciwana.wordpress.com/>

Ördek, H. (2014). *PKK terör örgütünün çocukları kullanma usul ve yöntemlerinin analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu, Ankara.

Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi), tarihi, ideolojisi ve yöntemi*. İstanbul: ASAM.

Özcan, N. A. ve Gürkaynak, E. (2012). *Kim bu dağdakiler*. Ankara: TEPAV.

Özcebe, H. ve Küçük Biçer, B. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Dergisi*, 86-93.

Özdağ, Ü. (1995). *Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan batıya göç edenlerde kültürel yapı ve kültürel kimlik sorunu*. Ankara: TÜRKAR.

Özdağ, Ü. (2009). *PKK terörü neden bitmedi, nasıl biter?* Ankara: Kripto.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1) 323-343.

Özdemir, O. (2013). *Yoksulluk ve terör ilişkisi* (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

Özden, T. (2003). *Toplumsal cinsiyet ve güç ilişkileri: Sivil toplum örgütleri üzerine bir örnek olay çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Özel Kızıl, E. (2012-2013). Terörizmin psikolojik boyutu. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*,

(2).

Özeren, A. (1996). *Afaziyoloji*. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Özeren, S. ve Demirci, Y. (2010). İngiltere'nin ayrılıkçı IRA ve dine karşı terörle mücadele politikası. *Dünyadan örneklerle terörle mücadele içinde* (ss. 305-347). Ankara: USAK.

Özönder, C. (1998). *Terörün sosyokültürel yönleri. Doğu Anadolu'da güvenlik ve huzur sempozyumu bildirileri*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları.

Özperçin, K. (2008). *PKK terör örgütünün kent merkezine olan göçe, kent merkezine göçün PKK terör örgütüne etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). TODAİE, Ankara.

Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2008). *Ruh sağlığı bozuklukları (II)*. Ankara: Nobel.

Pirim, O. ve Örtülü S. (1990). *PKK'nın 20 yıllık öyküsü*. İstanbul: Boyut.

Reinisch, D. (2016). Cumann na mBan & Women in Irish Republican Paramilitary Organisations 1969-1986. *Estudios Irlandeses*, (11), 149-162.

Sabah, (2016, 24 Nisan). PKK'nın kadın köleleri. <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/04/24/pkknin-kadin-koleleri>

Sakık, Ş. (2005). *Apo, dehşetin ve ihanetin belgesi*. Ankara: Şark.

Sapmaz, A. (2013). Rusya Federasyonu'nun terörle mücadele stratejisinin Kuzey Kafkasya'nın istikrarı üzerine etkileri. *Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences* 12(2), 1-35.

Sayar, K. (2003, 28 Kasım). Terör zamanımızın Babil Kulesi'dir. *Gerçek Hayat*, 48 (162).

Sayar, K. (2006). Terörün zihinsel arkaplanı. *Anlayış Aylık Siyaset, Ekonomi, Toplum Dergisi*. Şubat <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=&makaleid=3210>

Semiz, B. (2007). *Çıkmaz sokak PKK*. Ankara: Lalezar.

Senn, A. (2010). *Kimlik ve şiddet* A. Kardam (Çev.). İstanbul: Optimist.

Solak, A. (2010). *Eğitim yoluyla şiddetin azaltılması ve suçun önlenmesi genel projesi kapsamında sosyal risk haritası*. Ankara: HEGEM.

Sonsayfa.com (2011, 11 Aralık). Kürt gençleri neden PKK'yı tercih ediyor? <http://www.sonsayfa.com/Haberler/Guncel/Kurt-gencleri-neden-PKKyi-tercih-ediyor-211860.html>

Speckhard A. ve Ahkmedova K. (June 2006). The making of a martyr: Chechen suicide terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 3-6.

State.gov. Foreign Terrorist Organizations
<http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm>

Şan, M. K. ve Haşlak, İ. (2012). Asimilasyon ile çokkültürlülük arasında Amerikan anaakımını yeniden düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 29-53.

Şener, Ü. (2009). *Kadın yoksulluğu*. TEPAV.

Şimşek, Y. (2010). İspanya'nın terörle mücadelesinde ETA Örneği. *Dünyadan örneklerle terörle mücadele içinde* (ss. 305-347). Ankara: USAK.

Şimşek, Y. (2012). Kamu politikalarına yön vermesi açısından PKK şiddetinin sosyo-kültürel kaynakları. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(2), 119-150.

T24, (2017, 14 Mart). Kolombiya, savaş suçları mahkemesinin kurulmasını onayladı. <http://t24.com.tr/haber/kolombiya-savas-suclari-mahkemesinin-kurulmasini-onayladi,393722>

T24, (2016, 16 Mayıs). Dağdan dönen kadınlar anlattı: Neden çıktılar, ne yaşadılar, şimdi ne yapıyorlar? <http://t24.com.tr/haber/dagdan-donen-kadinlar-anlatti-neden-ciktilar-ne-yasadilar-simdi-ne-yapiyorlar,340604>

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, (2013). *Terör ve şiddet olayları kapsamında yaşam hakkı ihlallerini inceleme raporu*. Ankara: TBMM.

TDK. (2016). http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bati&arama=kelime&guid=TDK.BATI.58bbe9d65c3d95.63225749

Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen dünyanın bunalımı: Çokkültürlülük. *Journal of Istanbul Kültür University*, (1), 75-87.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası emek göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Topateş, H. ve Göz, A. C. (Eylül, 2009) Kamu güvenliği-sosyal güvenlik ikileminde terörizm. *Uluslararası Davraz Kongresi*. Isparta

Tuncel, G. ve Gündoğmuş, B. (2013). Güneydoğu'da yaşanan köy boşaltma hadiselerinin siyasal yansımaları ve Şırnak il ölçeğindeki seçmen tercihine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44) 234-254.

UN Report. (2014). The Islamic State in Iraq and the levant and the Al-Nusrah Front for the people of the levant: Report and recommendation submitted pursuant to resolution. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/815

USAK. (2008). *PKK terör örgütü ile etkin mücadelede analiz, risk, fırsat ve öneriler*.

Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.

UTSAM, (2012). Bireylerin terör örgütüne katılmasına etki eden faktörler üzerine bir alan çalışması: PKK/KCK Örneği. *International Journal of Security and Terrorism*, 3(2).

Volkan, V. D. (1999) *Kanbağı etnik gururdan etnik teröre*. İstanbul: Bağlam.

Volkan, V. D. (2007). *Kimlik adına öldürmek*. İstanbul: Everest.

White, J. R. (1998). *Terrorism: An introduction*. CA: Wadsworth Group.

Winston, R. (2012). İnsan beyni. G. Tonak (Çev.). İstanbul: Say.

Yayla, A. (1990). Terörizm: Kavramsal bir çerçeve. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XLV(1-4), 335-385.

Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2013). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem.

Yeni Özgür Politika, (2016, 28 Temmuz). Kavganın sıcaklığıyla kucaklarımız seni. <http://www.yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=58098>

Yılmaz, Ö. (2012). Aslan'ın Kaplanla mücadelesi: Sri Lanka ve Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları. *Dünyadan örneklerle terörle mücadele içinde* (ss. 159-218). Ankara: USAK.

Yuval-Davis, N. (2014). *Cinsiyet ve millet*. A. Bektaş (Çev.). İstanbul: İletişim.

Yüksel, H. (2014). *Güncel gelişmeler ışığında sosyal politika*. Bursa: Ekin.

TEZ FOTOKOPİSİ İZİN FORMU

ENSTİTÜ

Fen Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Evet

YAZARIN:

Soyadı : Erdem

Adı : Nergiz

Bölümü : Sosyal Politika

TEZİN ADI: Kadın Terörist Kimliğinin Psiko-Sosyal Kökenleri ve Sosyal Politikalar

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans Evet Doktora

1. Tezimin tamamından kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.

Hayır

2. Tezimin içindekiler sayfası, özet, indeks sayfalarından ve/veya bir bölümünden kaynak gösterilmek şartıyla fotokopi alınabilir.

Hayır

3. Tezimden bir (1) yıl süreyle fotokopi alınamaz.

Evet

TEZİN KÜTÜPHANEYE TESLİM TARİHİ: